

**PROGRAM PROVEDBE
MJERA RURALNOG RAZVOJA
PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJE
ZA RAZDOBLJE 2017.-2020.**

SADRŽAJ

POPIS KRATICA	3
UVOD.....	4
1. OPIS RURALNOG PODRUČJA-sažetak	7
Opće značajke ruralnog područja Primorsko-goranske županije	7
Gospodarske značajke područja.....	20
Demografske i socijalne značajke područja.....	29
2. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA.....	33
Rezultati analize stanja.....	33
Rezultati analize anketnih upitnika i prijedloga projekata-SAŽETAK.....	35
Rezultati programa iz prethodnog razdoblja.....	36
3. SWOT analiza.....	46
4. CILJEVI, PRIORITETI I MJERE.....	58
Razvojna vizija	58
Ciljevi, prioriteti i mjere Programa	60
Opis mjera	66
Mjere PRR-a RH 2014.-2020.- kratak opis	68
Ruralne mjere PGŽ	75
Doprinos ruralnih mjera PGŽ Programu ruralnog razvoja RH 2014-2020	100
5. USKLAĐENOST PROGRAMA S DRUGIM RELEVANTNIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	105
6. PROVEDBA PROGRAMA	107
Operativni plan provedbe Programa.....	107
7. PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE O REZULTATIMA PROVEDBE PROGRAMA	115
8. PRILOZI.....	119
PRILOG 1- CJELOKUPNA ANALIZA STANJA.....	120
Opće značajke ruralnog područja Primorsko-goranske županije	120
Površina i granice područja	120
Reljefne i klimatske karakteristike.....	123
Kulturna, povijesna i prirodna baština.....	126
Stanje komunalne infrastrukture.....	135
Stanje društvene infrastrukture	148
Gospodarske značajke područja.....	151
Stanje gospodarstva	152
Glavne gospodarske djelatnosti	153
Tržište radne snage.....	175
Demografske i socijalne značajke područja.....	178
Demografska kretanja	178
Obrazovna struktura stanovništva.....	179
Školstvo.....	180
PRILOG 2- CJELOVITA ANALIZA ANKETNIH UPITNIKA I PRIJEDLOGA PROJEKATA	185

POPIS KRATICA

APPRRR	Agencija za plaćanja u poljoprivredi ribarstvu i ruralnom razvoju
CNC	eng. Computer Numerical Control - strukovna kvalifikacija tokar
DN	Nazivni promjer cijevi
DVD	Dobrovoljno vatrogasno društvo
DZS	Državni zavod za statistiku
EPFRR	Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (eng. EAFRD)
ha	Hektar
HE	Hidroelektrana
HGSS	Hrvatska gorska služba spašavanja
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
JLS	Jedinica lokalne samouprave
KV	Kilovolt
KV	Kvalificirani (radnik)
LAG	Lokalna akcijska grupa
MRRFEU	Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije
MRS	Mjerno reduksijske stanice
MW	Megavat
OPG	Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo
PG	Poljoprivredno gospodarstvo
PGŽ/Županija	Primorsko-goranska županija
PPU	Prostorni plan uređenja
Program	Program provedbe mjera ruralnog razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2017.-2020.
PRR	Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014.-2020.
RH	Republika Hrvatska
RS	Redukcijska stanica
SC	Skijaški centar
SŠ	Srednja škola
TE	Termoelektrana
TS	Trafo stanica
UNP	Ukapljeni naftni plin
UO	Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj
VKV	Visokokvalificirani (radnik)

UVOD

Prema projektnom zadatku Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj Primorsko-goranska županija (*u dalnjem tekstu: Županija*) je u suradnji s konzultantskom tvrtkom Centum percent d.o.o. iz Zagreba izradila ovaj **Program provedbe mjera ruralnog razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2017.-2020. godine** (*u dalnjem tekstu: Program*).

Područje Županije je, osim Grada Rijeke, ruralno područje, prema definiciji iz Programa ruralnog razvoja RH za razdoblje 2014.-2020. (*u dalnjem tekstu: PRR*).

PRR je strateški dokument koji osigurava jedinstvenu primjenu politike ruralnog razvoja na cijelokupnom ruralnom području RH, a znatan doprinos razvoju ruralnog područja Županija želi postići provedbom i regionalne i lokalne politike. Stoga ovaj Program predstavlja alat za učinkovitije i uspješnije upravljanje razvojem poljoprivrede, poduzetničkih aktivnosti, turizma, šumarstva i drugih ruralnih aktivnosti, a sve kako bi se poboljšala kvaliteta života i sprječila daljnja depopulacija ruralnih područja Županije.

Iako PRR ima velik broj mjer za razvoj ruralnog prostora, Županija je prepoznala potrebu za uvođenjem i provedbom dodatnih, ali komplementarnih, mjer specifičnih za područje Županije. Glavni cilj **razvoja ruralnih područja** ostvarit će se kroz:

- jačanje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva,
- poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima i
- postizanje raznolikosti ruralnoga gospodarstva i povećanje poduzetničke i turističke aktivnosti.

U ruralnim područjima kvaliteta života je lošija, bilježe se niže stope zaposlenosti i ekonomskog rasta, nedostatne su osnovne usluge i neadekvatni su socijalni i kulturni sadržaji i prateća infrastruktura. Svi navedeni nedostaci doveli su, i dovode, do kontinuirane depopulacije područja Županije, a koja je posebno izražena na području Gorskog kotara. U većini ruralnih područja poljoprivredna djelatnost ima sve manju gospodarsku važnost, dok s druge strane postoji veliki neiskorišteni potencijal za razvoj poljoprivrede, turizma i šumarstva te drugih komplementarnih djelatnosti na ruralnom prostoru.

Stoga Program obuhvaća mjeru za četiri strateška područja razvoja (iz djelokruga rada Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj) i to:

- poljoprivredu
- poduzetništvo
- turizam
- šumarstvo

Osim svom osnovnom cilju, Program doprinosi ostvarenju ciljeva i prioriteta PRR-a, no, uzimajući u obzir specifičnost razvojnih potreba i potencijala ruralnog područja Županije. Prilikom odabira mjeru ovog Programa posebna pažnja obratila se na komplementarnost s mjerama PRR-a i usklađenost sa Strategijom Europa 2020. Također, Program je usklađen s Razvojnom strategijom Primorsko - goranske županije 2016.- 2020., posebno strateškim prioritetima u području poljoprivrede, poduzetništva, turizma i šumarstva. Detaljniji opis usklađenosti Programa prikazan je u *Poglavlju 5*.

Prilikom izrade Programa uzeti su u obzir propisi o državnoj potpori, posebice u mjerama iz područja poljoprivrede, sa svrhom dobivanja suglasnosti Ministarstva poljoprivrede za njihovu provedbu. Budući da nove mjeru moraju biti usklađene s pravilima o državnim potporama i smiju se odobravati tek nakon dobivenog pozitivnog mišljenja nadležnog tijela, PGŽ će zatražiti **mišljenje nadležnog Ministarstva** (Ministarstva poljoprivrede) na nacrt ovog Programa i njegovu buduću provedbu.

U svrhu izrade kvalitetnog i održivog Programa Županija je osnovala **Radnu grupu** za praćenje izrade Programa provedbe mjera ruralnog razvoja Primorsko-goranske županije za razdoblje 2017.-2020. godine (*Odluka o osnivanju od 13. srpnja 2016. godine, KLASA: 406-01/16-04/67; URBROJ: 2170/1-08/3-16-13*). Županija je kao ravnopravne partnerke u izradi Programa odabrala lokalne akcijske grupe (LAG-ove) s područja Županije i Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj Primorsko-goranske županije. Također, važne dionike i poznavatelje problematike i potencijala područja Županije.

Radna grupa sastojala se od:

- 1 voditelja (pročelnica Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj)
- 4 predstavnika LAG-ova s područja Županije (LAG Terra Liburna, LAG, Vinodol, LAG Gorski kotar i LAG Kvarnerski otoci)
- 4 predstavnika Županije (po 1 za svako strateško razvojno područje: poljoprivreda, poduzetništvo, turizam i šumarstvo).

Svi članovi Radne grupe aktivno su sudjelovali u izradi Programa, uz koordinaciju s ključnim dionicima s područja Županije (jedinicama lokalne samouprave, nadležnim stručnim službama i gospodarskim, strukovnim i interesnim udruženjima i organizacijama). Također, članovi su predlagali aktivnosti i sudjelovali u izradi akcijskog i operativnog plana, davali mišljenja i očitovanja te pratili izradu Programa.

Tijekom izrade Programa održano je **xx** sastanaka Radne grupe:

1. 15.07.2016. održan je inicijalni sastanak na kojem je predstavljen plan aktivnosti u izradi programa, sam sadržaj Programa i potrebni podaci za izradu. Također, održana je i kratka rasprava o potrebama područja, a koje su izvan dosega PRR-a RH;
2. 26.08.2016. predstavljen je sažetak (ključni podaci) izrađene analize stanja i prijedlog SWOT analize;
3. 02.09.2016. usvojena je SWOT analiza i predstavljen je prijedlog ciljeva, prioriteta i mjera Programa;
4. 13.09.2016. održan je sastanak s voditeljem radne grupe na kojem se raspravljalo o komentarima i prijedozima zaprimljenim od strane članova radne grupe na temu prijedloga ciljeva, prioriteta i mjera Programa;
5. 16.09.2016. predstavljeni su dorađeni ciljevi, prioriteti i mjere Programa i odradene su pripreme aktivnosti za operativni plan provedbe Programa;
6. 30.09.2016. održan je sastanak s voditeljem radne grupe na kojem se raspravljalo o komentarima i prijedozima zaprimljenim od strane članova radne grupe na temu prijedloga mjera Programa;
7. 13.10.2016. održan je sastanak s voditeljem i članovima radne grupe na temu prijedloga operativnog plana Programa
8. 04.11.2016. (usvajanje operativnog plana provedbe i predstavljanje nacrta Programa Radnoj grupi)
9. xxxxxxxx. (predstavljanje nacrta Programa široj javnosti)
10. xxxxxxxx. (uključivanje pristiglih komentara na nacrt Programa)

Budući da je Program planski dokument kojim Županija uređuje mјere potpora za ruralni razvoj na svom području i u određenom razdoblju, sukladno Zakonu o pristupu informacijama i Kodeksu provođenje postupka savjetovanja sa zainteresiranim javnošću, Županija je provela savjetovanje sa zainteresiranim javnošću. Nacrt Programa je bio predstavljen široj javnosti te je bila dana mogućnost dostave primjedbi i prijedloga na predstavljen tekstu. Javna rasprava tj. mogućnost dostave primjedbi i prijedloga bila je u trajanju od 2 tjedna. **Prikupljeno je ...**

Program je predstavljen putem **x radionica... održanih od strane LAGova/Županije/...**:

- ..

Konačan tekst Programa predstavljen je Skupštini Županije na sjednici dana **xxxxxx** godine, na kojoj je Program i usvojen za provedbu (**Odluka o usvajanju, KLASA: ...; URBROJ: ...**).

Prije samog definiranja mjera i razvojnih prioriteta ovog Programa izrađena je analiza stanja Županije, iz koje je proizašla i SWOT analiza (prikazane u nastavku teksta). Kao polazišna osnova za analizu stanja korišteni su sljedeći dokumenti:

- Razvojna strategija Primorsko-goranske županije 2016.-2020.
- Prostorni plan Primorsko-goranske županije
- Strategija razvoja zdravstvene industrije Primorsko-goranske županije 2013.-2020.
- Strateški plan razvoja turizma Kvarnera sa strateškim i operativnim marketing planom 2016.-2020. godine
- Strukturna analiza uspješnosti malog i srednjeg poduzetništva Primorsko-goranske županije 2013.-2015.
- Lokalna razvojna strategija LAG-a Vinodol 2014.- 2020.
- Lokalna razvojna strategija LAG-a Gorski kotar 2014. - 2020.
- Lokalna razvojna strategija LAG-a Terra Liburna 2014. – 2020.
- Lokalna razvojna strategija LAG-a Kvarnerski otoci 2014. – 2020.
- Projekt ukupnog razvoja – Strategija razvoja Grada Raba - 2013.-2017.
- Izvještaj o radu Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj za razdoblje od 01. siječnja do 31. prosinca 2015. godine
- Izvješće o radu o Centra za poljoprivredu i ruralni razvoj Primorsko-goranske županije za 2015. godinu

1. OPIS RURALNOG PODRUČJA-sažetak

Opis ruralnog područja se u najvećem dijelu oslanja i temelji na podacima izrađene analize stanja u sklopu Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. i prostornog plana Županije te dodatno izrađenih analiza stanja u sklopu lokalnih razvojnih strategija LAG-ova s područja Županije (LAG Terra Liburna, LAG Vinodol, LAG Gorski kotar i LAG Kvarnerski otoci). Izvori podataka bili su javno dostupni službeni podaci JLS-ova, Županije i RH te raznih agencija i zavoda.

U nastavku teksta dan je sažetak opisa ruralnog područja Županije, a koje se promatralo sa stajališta općih, gospodarskih, demografskih i socijalnih značajki. Cjeloviti tekst opisa područja dan je u **Prilogu 1.** ovog Programa.

Opće značajke ruralnog područja Primorsko-goranske županije

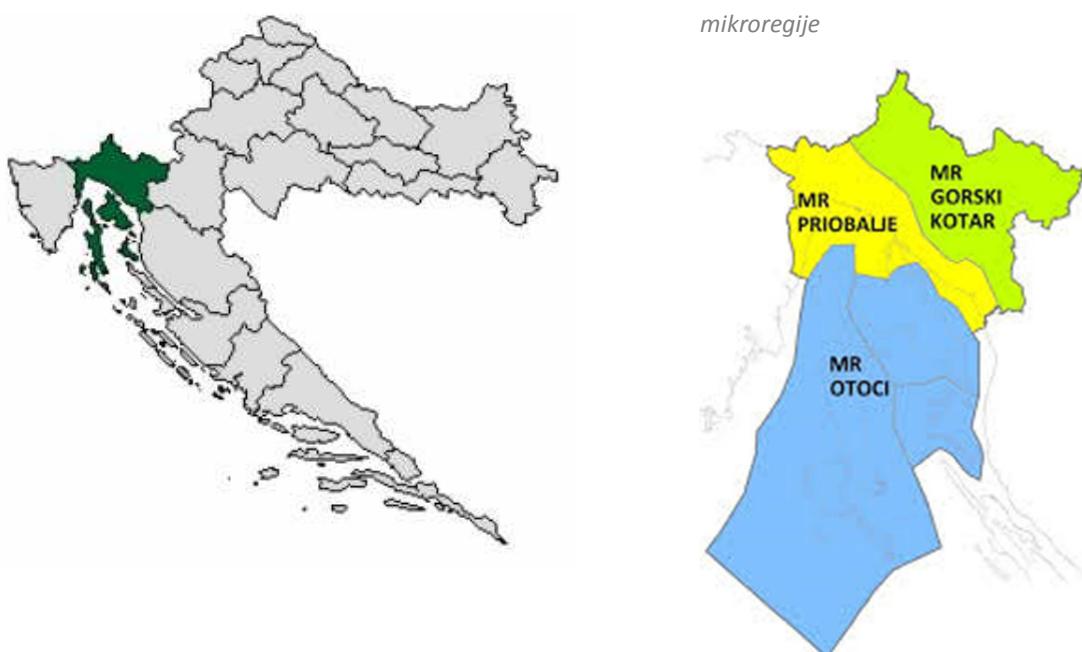
Opće značajke područja definiraju karakteristike područja i to: površinu i granice područja, reljefne i klimatske karakteristike, kulturnu, povijesnu i prirodnu baštinu, uključujući područje pod Naturom 2000, te stanje društvene i komunalne infrastrukture.

Površina i granice područja

Primorsko-goranska županija je jedna od 7 jadranskih županija u RH. Na sjeveru graniči s Republikom Slovenijom, na zapadu s Istarskom županijom, na istoku s Karlovačkom te na jugoistoku s Ličko-senjskom i Zadarskom županijom (u Kvarnerskim vratima ima morskú granicu sa Zadarskom županijom). Županiji pripada i dio obalnoga mora s državnom granicom udaljenom 22 km jugozapadno od otoka Suska. Županija je podijeljena u 3 mikroregije: Priobalje, Otoči i Gorski kotar.

Središte Županije je Grad Rijeka koji predstavlja administrativno, sveučilišno i logističko središte.

Slika 1: Položaj Primorsko-goranske županije u RH i njena podjela na mikroregije

Izvor: Razvojna strategija PGŽ 2016.-2020.- DODACI

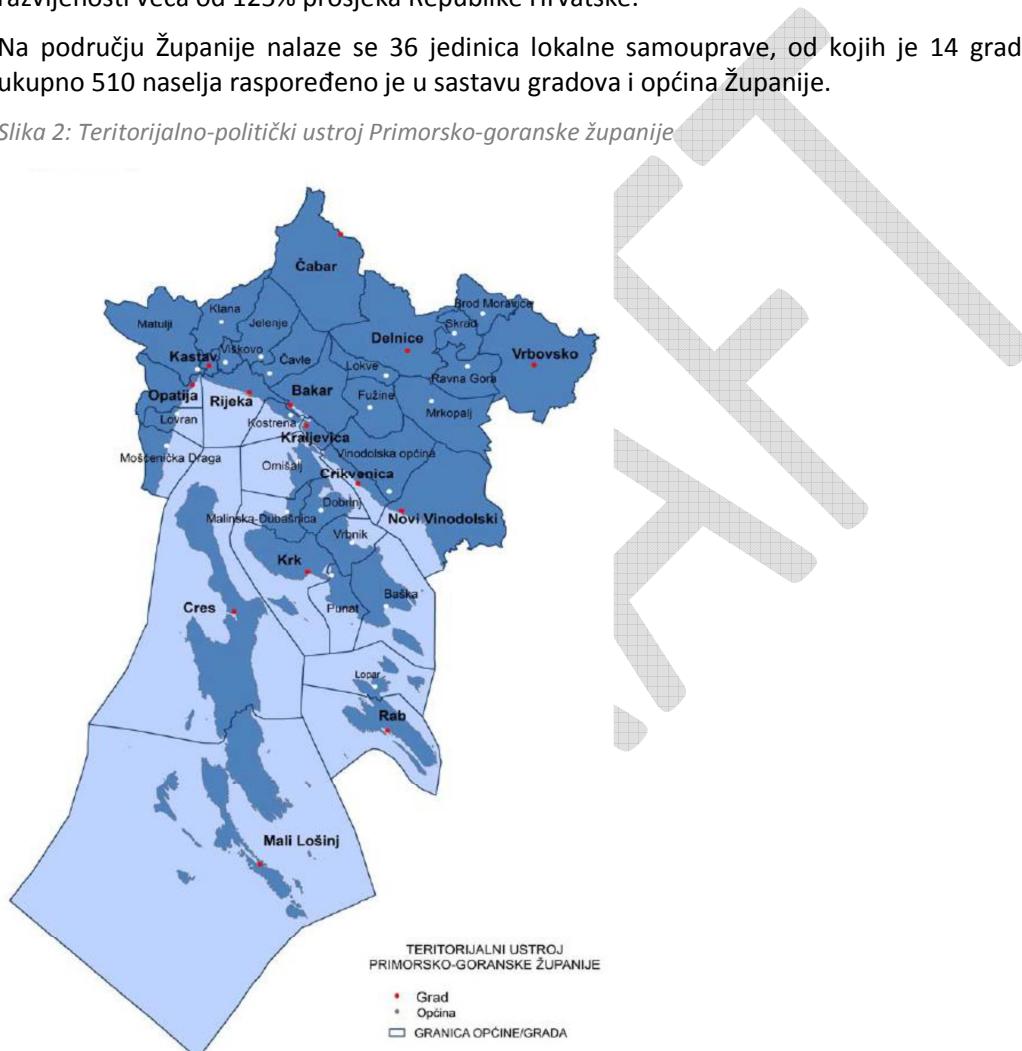
Prema prostornoj statističkoj klasifikaciji RH je podijeljena u dvije prostorne statističke jedinice II. razine (NUTS II regije), Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku, a Županija pripada Jadranskoj Hrvatskoj.

Županije su po istoj statističkoj klasifikaciji prostorne statističke jedinice III. razine (NUTS III regije).

Prema klasifikaciji po indeksu razvijenosti (*Ocjenjivanje i razvrstavanje županija prema razvijenosti MRRFEU iz prosinca 2013. godine*) Županija je s indeksom razvijenosti od 139,21% svrstana u IV. skupinu jedinica područne (regionalne) samouprave. Skupinu koju čine županije čija je vrijednost indeksa razvijenosti veća od 125% prosjeka Republike Hrvatske.

Na području Županije nalaze se 36 jedinica lokalne samouprave, od kojih je 14 gradova i 22 općine, ukupno 510 naselja raspoređeno je u sastavu gradova i općina Županije.

Slika 2: Teritorijalno-politički ustroj Primorsko-goranske županije

Izvor: Razvojna strategija PGŽ 2016.-2020.- DODACI

Gradovi u sastavu Županije su: Bakar, Cres, Crikvenica, Čabar, Delnice, Kastav, Kraljevica, Krk, Mali Lošinj, Novi Vinodolski, Opatija, Rab, Rijeka i Vrbovsko.

Općine u sastavu Županije su: Baška, Brod Moravice, Čavle, Dobrinj, Fužine, Jelenje, Klana, Kostrena, Lokve, Lopar, Lovran, Malinska-Dubašnica, Matulji, Mošćenička Draga, Mrkopalj, Omišalj, Punat, Ravna Gora, Skrad, Vinodolska općina, Viškovo i Vrbnik.

Površina kopnenoga dijela Županije iznosi 3.588 km^2 (6,3% površine RH) te pripada većim županijama u RH (prema podacima Državnog zavoda za statistiku), dok površina akvatorija, odnosno morskog dijela, iznosi 4.344 km^2 .

Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine na području Županije ukupno živi 296.195 stanovnika, a prosječna gustoća naseljenosti iznosi $82,55 \text{ stanovnika/km}^2$ (što je više od prosjeka u RH, koji iznosi $75,7 \text{ stanovnika/km}^2$).

No, promatrajući samo **ruralno područje Županije (bez Grada Rijeke)**, površina ruralnog područja Županije iznosi **3.544 km^2** (Grad Rijeka se prostire na 44 km^2) na kojem živi ukupno **167.571 stanovnika** (u Gradu Rijeci živi ukupno 128.624 stanovnika). Prosječna gustoća naseljenosti ruralnog područja Županije je **$47,28 \text{ stanovnika/km}^2$** (dok prosječna gustoća stanovnika u Gradu Rijeci iznosi $2.923 \text{ stanovnika/km}^2$).

Površinom najmanja JLS u Županiji je Grad Kastav te zauzima 11 km^2 , dok je prostorna najveća Grad Cres s 292 km^2 .

U pogledu broja stanovnika, najmanje stanovnika je na području Općine Brod Moravice (866 stanovnika), a najviše, kada se izuzme Grad Rijeka, je na području Općine Viškovo (14.445 stanovnika).

Najrjeđe je naseljena Općina Mrkopalj ($7,7 \text{ st/km}^2$), a najgušće, kada se izuzme Grad Rijeka, Grad Kastav ($949,1 \text{ st/km}^2$).

Na području Županije ustrojene su 4 lokalne akcijske grupe (LAG-ovi)¹: LAG Terra Liburna, LAG Vinodol, LAG Gorski kotar i LAG Kvarnerski otoci.

Od ukupno 14 gradova i 22 općina u sastavu Županije, 12 gradova i 21 općina nalaze se u sastavu neke od četiri lokalnih akcijskih grupa. Otok Rab (s dvije JLS, Grad Rab i Općina Lopar) i Grad Rijeka nisu u sastavu niti jednog LAG-a.

Reljefne i klimatske karakteristike

- Reljefne karakteristike i kvaliteta tla (pogodnost tla za poljoprivrednu proizvodnju)

Raznolik litološki sastav i geomorfološki procesi, kao i klimatski, hidrološki i antropogeni utjecaji uvjetovali su razvoj različitih tipova tala, koji tvore veliki broj zemljavičnih kombinacija. Geološku strukturu Županije prvenstveno obilježavaju krška obilježja. Osim široko rasprostranjenih karbonatnih stijena, uočljiva su manja područja nekarbonatnih nesedimentnih stijena na kvarnerskim otocima. Otoci Rab i Krk izdvajaju se kao geološki najraznolikiji otoci u Županiji. Otoci se odlikuju krškom morfologijom, odnosno vapnenačkom strukturom s manjim zonama ograničenih flišnih naslaga.

Priobalje Županije većim je dijelom građeno vapnencem mezozojske starosti između kojih se izdvajaju dolomitne zone, osobito u sjevernom priobalju Riječkog zaljeva oko Grada Kastva i na Otoku Cresu. Mjestimično su preko mezozojsko- paleogene vapnenačke osnove nataložene nepropusne naslage paleogenog fliša što je uvjetovalo reljefnu izmjenu usporednih vapnenačkih grebena i dolomitnih ili

¹ LAG je partnerstvo predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora određenog ruralnog područja, osnovano s namjerom izrade i provedbe lokalne razvojne strategije tj. strateško plansko-razvojnog dokumenta za područje koje obuhvaća.

flišnih udolina. Od Općine Klane dalje kroz dolinu Rječine do Vinodola nalaze se najvrjednija tla namijenjena poljoprivredi.

U najvećem dijelu Gorskog kotara prevladavaju karbonati (vapnenci, dolomiti i osobito dolomitizirani vapnenci) većinom jurske starosti. U smjeru Kvarnera sve je češći i čisti kredni vapnenački sastav. Ova obilježja bitno su utjecala na reljefne i hidrogeografske osobine Gorskog kotara, što čini Gorski kotar tipičnim krškim područjem koje obiluje sa svim krškim fenomenima: izvorima, ponorima, kraškim poljima, jamama, spiljama, ponikvama, itd. U općoj pejzažnoj slici nema posve ogoljelog krša, već svugdje prevladava „zeleni krš“, tj. šume, gdje velike količine padalina na području utječu na veliku šumovitost i prirodno obnavljanje šumskih sastojina.

Područje Županije sadrži vrlo malo površina kvalitetnog obradivog poljoprivrednog zemljišta, koje pripada kategoriji osobito vrijedno poljoprivredno tlo (P1) i vrijedno poljoprivredno tlo (P2) i stoga se ono ne smije koristiti u nepoljoprivredne svrhe. Također, na području Županije prisutan je trend smanjenja poljoprivrednih površina u korist šumskog i neplodnog zemljišta.

Od većih značajnijih poljoprivrednih površina na ukupnom području Županije (s plodnim tlom pogodnim za obradu) za istaknuti je Grobničko polje (površine oko 20 km²), područje Vinodolske doline, otoke Susak i Unije, Dragu Baščansku i Vrbničko polje na otoku Krku te u Gorskem kotaru Mrkopaljsko polje (kod Stare Sušice, Ravne Gore, Vrbovskog, Crnog Luga, Gerova, Begovog Razdolja), Ličko polje (kraj Fužina) te u dolinu rijeke Kupe i brojne kraške ponikve.

- Vode, uključujući akumulacije – kvaliteta vode

Područje Županije u hidrogeološkom pogledu pripada većim djelom Jadranskom, a manjim dijelom Crnomorskom slivu. Unutar Jadranskog sliva, koji je pretežno krški teren, izdvajaju se manja sabirna područja (cjeline podzemnih voda) koje sudjeluju u formiranju površinskih i podzemnih voda, a čiji ukupni vodni potencijal gravitira morskoj obali. Na području Gorskog kotara drugačija su hidrogeološka obilježja. Teren je bez stalnih površinskih tokova te se oborinske vode u najvećoj mjeri gube u podzemlju. Dakle, veliki dio Županije ima razvijenu hidrografsku mrežu površinskih vodenih tokova, ali je vodni režim formiranih vodotoka pod značajnim utjecajem izraženih krških obilježja njihovih slivova.

Krški karakter krajobraza Županije važan je obzirom da su krška područja bogata podzemnim vodama visoke kakvoće. Podzemnim tokovima iz planinskog zaleđa nastaju brojni izvori vode, od opatijskog, preko riječkog, sve do vinodolskog primorja, kojima se napajaju vodovodi obalnih gradova i naselja. Mnogi izvori na području su vode koje veći dio vremena imaju sva obilježja čistih podzemnih voda, ali se u određenim hidrološkim prilikama, poput obilnih kiša nakon sušnih razdoblja, javljaju onečišćenja, koja ukazuju na njihovu ugroženost. Primjerice, zbog obilja vodenih tokova, Vinodolska dolina ima velikih problema s klizištima tla, koji se nepovoljno odražavaju na stanje prometnica i građevina na tom području. Također, postoji problematika zaslanjenja na pojedinim lokalitetima, zbog crpljenja voda u sušnom razdoblju, kao što je slučaj u izvoru u Bakarskom zaljevu i Novljanskoj Žrnovnici. Također, mnogi izvori zahvaćeni za vodoopskrbu mikrobiološki su onečišćeni zbog ispuštanja nepročišćenih otpadnih voda direktno u podzemne vode, a prisutan je i veliki rizik od onečišćenja podzemnih voda naftom i derivatima, jer slivove presijecaju brojne ceste bez nadzirane odvodnje.

Prema podacima Nastavnog zavoda za javno zdravstvo u Rijeci, prema prikupljenim uzorcima vode za piće iz vodoopskrbnog sustava te fizikalno-kemijskim pokazateljima, može se ustanoviti da je zdravstvena kakvoća vode za piće ispravna.

Na ruralnom području Županije postoji 9 jezera, dok su otoci Lošinj i Rab bezvodni.

Zanimljiva karakteristika svih županijskih otoka je i prisutnost većeg broja lokvi oborinskih voda. Riječ je o malim ekosustavima koji su nekada služili kao jedini izvor i vode za otočno stočarstvo, u razdoblju prije vodovodnih sustava na otocima.

- Klima, uključujući prosječne temperature i broj sunčanih dana

Klimatske uvjete na području Županije, obzirom na različitost prostora, možemo promatrati kroz 3 mikroregije:

1. Gorski kotar (goransko područje), koje ima umjerenu kontinentalnu do planinsku klimu,
2. Priobalje (primorsko područje), koje ima pretežito mediteransku klimu s utjecajima planinske klime (bura, kiša i snijeg) tijekom zimskih mjeseci te
3. Otoči (otočno područje) koji imaju izrazite značajke mediteranske klime.

Kulturna, povijesna i prirodna baština

- Kulturna baština - evidentirana i zaštićena u Registru kulturnih dobara RH, ostala kulturna i povijesna baština

Područje Županije obiluje kulturnom, kao i povijesnom, materijalnom i nematerijalnom baštinom i lokalitetima. Značajna sredstva različitih izvora se kontinuirano ulažu u njihovu obnovu i revitalizaciju, a sve u svrhu jačanja lokalnog razvoja.

Života je na prostoru Županije bilo je još u prapovijesnim vremenima, pa zato danas na području nalazimo brojne elemente kulturno-povijesne baštine (nalazimo ih u Loparu na otoku Rabu, na Osorčici na otoku Lošinju, na padinama istarske Ćićarije- na području Brseča, Mošćenice, Lovrana; Kastavštine, Rijeke i Lokava u Gorskem kotaru). Prvi stanovnici na području, kojima se zna ime, bili su Iliri- Histri (stanovnici Istre) i Liburni (naseljavali južniji prostor).

Prema podacima Registra kulturnih dobara (Ministarstvo kulture) na području Županije nalaze se 52 zaštićena kulturna dobra (nepokretna i pokretna kulturna dobra), a detaljni popis nalazi se **Prilogu 1.** ovog Programa.

- Zaštićene prirodne vrijednosti

Na teritoriju Županije nalaze se brojne zaštićene prirodne vrijednosti. Zahvaljujući bogatoj i raznolikoj prirodi područje Županije odlikuje se i bogatom biološkom raznolikošću.

Na području Županije nalaze se 4 zaštićena područja pod državnom ingerencijom:

1. Nacionalni park Risnjak (kojim upravlja Javna ustanova Nacionalni park Risnjak)
2. Hidrološki spomenik prirode izvor Kupe (kojim, također, upravlja Javna ustanova Nacionalni park Risnjak)
3. Park prirode Učka (kojim upravlja Javna ustanova Park prirode Učka)
4. Značajni krajobraz Lisina (kojim upravlja Javna ustanova Park prirode Učka).

Nacionalnim parkom "Risnjak" i Parkom prirode "Učka" upravljaju javne ustanove tih parkova, dok ostalim zaštićenim područjima upravlja županijska Javna ustanova "Priroda". Njezina osnovna zadaća je zaštita, održavanje i promicanje zaštićenih područja u cilju zaštite izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara.

Sukladno Zakonu o zaštiti prirode zaštićena područja upisuju se u *Upisnik zaštićenih područja*, kojeg vodi Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, a cjelokupan popis zaštićenih područja prikazan je gore u tablici.

Pored velike krajobrazne raznolikosti i ljepote, na teritoriju Županije zastupljeno je i neusporedivo bogatstvo biološke raznolikosti, prostorno raspoređeno u tri velike cjeline: gorje, priobalje i otoci (detaljniji opis po cjelinama nalazi se u **Prilogu 1.** ovog Programa).

- Natura 2000 područja

Natura 2000 je ekološka međunarodna mreža očuvane prirodne baštine i jedan od osnovnih mehanizama zaštite ugroženih vrsta i stanišnih tipova na području EU. Zakonsko uporište za provedbu NATURA 2000 predstavljaju Direktiva o zaštiti ptica (Directive 2009/147/EC) te Direktiva o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore (Council Directive 92/43/EEC). Uredbe propisuju popis vrsta i stanišnih tipova za očuvanje, kriterije za određivanje područja ekološke mreže, ciljne vrste i stanišne tipove radi kojih se uspostavlja područje ekološke mreže.

Na području Županije ekološka mreža Natura 2000 ukupno obuhvaća 113 područja², od kojih su tri značajna za očuvanje ptica (Kvarnerski otoci, Gorski kotar i sjeverna Lika te Učka i Čićarija), a preostalih 110 područja značajna su za očuvanje ostalih divljih vrsta i staništa.

Natura 2000 obuhvaća 74,89% kopnene površine Županije te 16,36% mora³, tj. ukupno je 91,25% Županije u Natura 2000 području.

Otoci Cres, Lošinj i Krk se ubrajaju u florom i faunom najbogatije otoke. Velik broj čine reliktnе i endemične biljke. Lošinjski akvatorij predložen je za proglašenje rezervatom dobrih dupina. Na području LAG-a Kvarnerski otoci nalaze se i 4 Posebna ornitološka rezervata koji su uvršteni u Popis značajnih ornitoloških područja u Europi, a najznačajnija vrsta koja obitava na ovom području je bjelogлавi sup koji živi kao strvinar na ekstenzivnim pašnjacima.

Stanje komunalne infrastrukture

Dobra komunalna infrastruktura preduvjet je za razvoj određenog područja, ali i pokazatelj kvalitete života na tom području. U sljedećim poglavljima prikazano je stanje komunalne infrastrukture na ruralnom području Županije, promatrajući prometnu infrastrukturu, informacijsko-komunikacijsku infrastrukturu, infrastrukturu vodovoda i odvodnje, gospodarenja otpadom, energetike te ostalu komunalnu infrastrukturu.

a) Prometna infrastruktura

- Cestovna infrastruktura (državne, županijske, lokalne i nerazvrstane ceste)

Županija ima vrlo povoljan geoprometni položaj, zbog kojeg je moguće ostvarenje značajnih gospodarskih tokova roba i putnika i koji predstavlja okosnicu razvoja. Najznačajniji cestovni sustavi Županije su:

- Europski prometni koridor Budimpešta – Zagreb – Rijeka
- Jadransko – jonski koridor (Trst – Rijeka – Split – Dubrovnik – Kalamata)

Na području Županije izgrađeno je ukupno 1.550,60 km cesta (bez kategorije nerazvrstanih cesta u nadležnosti JLS-ova). No, cestovna mreža ne zadovoljava potrebe lokalnog prometa, pa u ljetnim mjesecima dolazi do prometnih zastoja oko većih gradova i općina, koji su ujedno i turističke destinacije. Stoga je u novom prostornom planu Županije određen novi koridor za izgradnju autocesta na širem području Grada Rijeke, koji će omogućiti međusobno povezivanje 3 pravca autocesta: A6 (Bosiljevo –

² Izvor: PRIRODA Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode

³ Izvor: Razvojna strategija PGŽ za razdoblje 2016.-2020., stranica 26.

Rijeka), A7 (Rupa – Rijeka – Žuta Lokva) i A8 (Kanfanar – Matulji). Također, naselja uz granicu sa Slovenijom nisu dobro prometno povezana (posebno područja uz Čabranku i Kupu) gdje je prometna veza između naselja moguća jedino putem prometnica u Sloveniji.

Županijska uprava za ceste PGŽ-a ima u nadležnosti ukupno 893,2 km cesta, od čega 569,1 km županijskih i 324,1 km lokalnih cesta.

Iako cestovna mreža ima zadovoljavajuću gustoću, lošijeg je tehničkog stanja i nedostatne propusne moći (posebno uz obalu). Većinom županijske i lokalne ceste su ocijenjene dobrom i prihvatljivom ocjenom (manje oštećene), ali postoje ceste koje su ocijenjene s lošom ocjenom (znatno oštećene) te vrlo lošom ocjenom (konstrukcija kolnika potpuno oštećena). Dio cesta je bez asfaltnog zastora, uglavnom, lokalne i nerazvrstane ceste. Osim potrebe asfaltiranja makadamskih kolnika, potrebna je izgradnja pojedinih dionica cesta, kako bi se postigla kontinuirana prometna cjelina.

Nerazvrstane ceste su u nadležnosti JLS-ova, koje u skladu s proračunskim mogućnostima rade na njihovu održavanju. Posebno su izražene potrebe za rekonstrukcijom, održavanjem i sanacijom nerazvrstanih cesta na području Gorskog kotara, zbog jakih i dugih zima.

Najznačajnija prometna značajka kvarnerskih otoka je njihova prometna povezanost s kopnjom preko Krčkog mosta, koji je dio glavne prometnice Šmrika – Krk – Baška (poznate i pod nazivom Krčka magistrala). Državne ceste, osim krčkim mostom, povezuju sve otoke i trajektnim linijama, koje i postoje kao nastavak državnih cesta.

Na području Županije nalaze se 4 granična prijelaza (Rupa, Pasjak, Čabar i Brod na Kupi).

U turističkim naseljima postoje veliki problemi s nedovoljnim brojem parkirnih mjesta, koji se zbog nedostatka prostora mogu riješiti jedino izgradnjom podzemnih, ili nadzemnih, garaža, obzirom da ulice većim dijelom nemaju izgrađene pločnike te nemaju dovoljnu širinu.

- Pomorski promet

Sukladno Prostornom planu PGŽ („Službene novine“ broj 32/13) na području Županije razvrstane su 103 luke otvorene za javni promet:

- Luka Rijeka od posebnog (međunarodnog) gospodarskog značaja za RH (navедена i kao luka županijskog značaja)
- 27 luka od županijskog značaja
- 75 luka od lokalnog značaja

Uz gore navedene luke je i jedna luka otvorena za javni promet, Luka Čikat, koja nije određena Prostornim planom PGŽ.

Također, sukladno Prostornom planu PGŽ, na području Županije nalazi se 38 luka posebne namjene.

U sustavu koncesija u PGŽ je i 16 luka posebne namjene (2 marine, 9 brodogradilišta i 5 sportskih luka), koje nisu predviđene Prostornim planom PGŽ.

Na području Županije postoje 4 trajektne linije, kao nastavak državnih cesta, a od izuzetne važnosti za otočno stanovništvo:

- Brestova (Kršan, Istarska županija)- Porozina (otok Cres)
- Valbiska (otok Krk) – Lopar (otok Rab)
- Valbiska (otok Krk) – Merag (otok Cres)
- Stinica (Jablanac, Ličko-senjska županija) – Mišnjak (otok Rab)

Također, od velike važnosti su i katamaranska linija Rijeka – Cres – Martinšćica – Unije – Susak – Ilovik – Mali Lošinj te brza brodska linija Šilo – Crikvenica – Šilo.

Akvatorijem JLS-ova na otocima prolaze i unutarnji plovni putevi, koji omogućavaju dostupnost svim dijelovima obale te ih povezuju s ostalim lukama i obalnim područjima.

Na području Županije, a posebno na otočnom dijelu, nedostaje priveza za turističke brodove i plovila domaćeg stanovništva (nautičkih vezova), a uočen je i stalni problem smještaja plovila na neodgovarajućim prostorima (ilegalno sidrenje). Također, nedovoljna je međuotočna povezanost te ovisnost cestovne mreže na području o trajektnim linijama (Cres/Lošinj).

- Autobusni promet

Na području Županije organiziran je autobusni prijevoz putnika, koji povezuju naselja Županije međusobno, a i sa Županijskim centrom Rijekom. Javni prijevoz u cestovnom prometu obavljaju tvrtke "Autotrolej" i Autotrans d.o.o.

Za područje LAG-a Gorski kotar karakterističan je nedostatak autobusnih međumjesnih linija, zbog udaljenosti i raštrkanosti naselja te premalog broja polazaka u danu, loše i/ili nikakve autobusne linije do administrativnih središta i šire (npr. relacija Mropalj – Delnice).

- Željeznička infrastruktura (*stanje, veze prema važnim centrima, željeznički prelazi...*)

Na području Županije nalazi se 160,33 km željezničke pruge (6,15% ukupne duljine pruga u RH) i 53 željezničko-cestovnih prijelaza.

Rijeka i Zagreb povezani su s 6 vlakova dnevno (1 vlak putuje do Osijeka), Rijeka i Ogulin su povezani sa 14 vlakova dnevno, Rijeka i Lupoglav povezani su s 5 vlakova dnevno, a Lupoglav i Rijeka s 4 vlaka dnevno. Međunarodnim vlakom Rijeka je povezana s Ljubljano, Bečom, Munchenom i Budimpeštom.

Prijevozna moć željezničke pruge nije dovoljno iskorištena, ni u teretnom, ni u putničkom prometu, a mala je i dopuštena brzina na kritičnim dionicama, niska je pouzdanost sustava i visoki su troškovi eksploatacije.

- Zračni promet (*prometna povezanost do zračnih luka*)

Na području Županije u funkciji su 4 zračne luke: Rijeka (na otoku Krku), Mali Lošinj (na otoku Lošinju), Unije (na otoku Unije) i Grobnik. Od navedenih 4 luka, tri su na kvarnerskim otocima.

b) Informacijsko – komunikacijska infrastruktura

- Poštanski uredi

Na području Županije poštanski promet organizira i obavlja „Hrvatska pošta“ d.d. putem poštanskih ureda, čime je osigurana zadovoljavajuća pristupačnost poštanske mreže na području.

Na području Županije prisutne su i druge kurirske službe, poput City Express i Overseas express.

- Fiksna telefonija, internet – pokrivenost, korištenje

Razvoj telekomunikacijske infrastrukture na području Županije pratio je dinamiku urbanističkog razvoja područja, Županija je pokrenula i projekt mrežne elektroničke komunikacijske infrastrukture i mrežnih usluga („e-županija“) za potrebe korisnika na području Županije. Realizacijom projekta omogućit će se povezivanje lokalne samouprave, obrazovanja i industrije, u skladu s načelima zajedničkog korištenja, a bit će stvoreni i preduvjeti za bržu primjenu novih ICT tehnologija i gospodarski rast.

Sve JLS na području Županije imaju dobro razvijenu fiksnu telekomunikacijsku mrežu, područne centrale i dostačno telefonskih priključaka s mogućnošću proširenja.

Županija je gotovo u potpunosti pokrivena GSM telekomunikacijskim signalom. Iako, pojedina dislocirana naselja (poput naselja Općine Klana i zaleđa Opatije) imaju slabiju pokrivenost, a u nekim naseljima čak nije ni dostupan, kao u naseljima Gorskog kotara zbog konfiguracije terena.

Internetska mreža dostupna je na svim područjima, iako je na pojedinim lokacijama (posebno na području Gorskog kotara i otoka) nedovoljne kvalitete i brzine, što je velik ograničavajući razvojni faktor, posebno za razvoj gospodarskih aktivnosti na području.

- c) Vodoopskrba, odvodnja i gospodarenje otpadom
 - Stanje vodoopskrbe, priključci, izvorišta, korištenje bunara, potrebe za ulaganjima

Vodoopskrbni sustavi Županije su najrazvijeniji u RH, čak 97% stanovnika opskrbljeno je vodom iz vodoopskrbnog sustava, što je iznad prosjeka na razini RH (a koji iznosi 75%). Promatraljući udio priključenosti stanovnika na razini LAG-ova situacija je sljedeća:

- LAG Terra Liburna: 99%
- LAG Vinodol: 96%
- LAG Gorski kotar: 90%
- LAG Kvarnerski otoci: 95%

Na glavni vodovodni sustav Županije povezani su manji vodovodi (povezani su Rijeka i Opatija; Rijeka i otok Krk, Rijeka i Jadranovo, koji je dio sustava Novog Vinodolskog). Područje Gorskog kotara bogato je vodom, no, opskrba nije zadovoljavajuća (nema rezervi vode). Također, i ostali sustavi nemaju dovoljnu izdašnost vode vlastitih izvora, ili su one na granici potreba (osim Cresa i Lošinja koji se opskrbljuju vodom iz Vranskog jezera te Krk i Rab koji su povezani na kopneni vodovod). Za otočni dio Županije premali kapacitet je posebno izražen u vrijeme ljetnih mjeseci.

Čak 90% vodenih resursa Županije čine podzemne vode, a za neka područja značajni su i zahвати površinskih voda. Vodoopskrbne sustave čine 82 izvorišta, od kojih se koristi 73. Maksimalna mogućnost zahvaćanja vode je oko 6.800L/s.

Bez obzira na veliki udio priključenosti i razvijeni vodoopskrbni sustav i dalje postoji potreba i za izgradnjom novih vodovodnih ogrankaka, u zamjenu za postojeće, koji zbog starosti, nekvalitetne gradnje i pojačanog prometa pučaju. U tom segmentu, u svrhu smanjenja gubitaka, nužna je rekonstrukcija sustava, pa tako komunalna društava, zajedno s JLS-ovima, konstantno ulazu sredstva u sanacije i rekonstrukcije postojećih cjevovoda i vodovoda.

U pogledu kvalitete vode, na području Županije konstantno se prati kakvoća vode (podzemne i površinske zahvaćene za vodoopskrbu) te unos onečišćenja kopnenima vodama u more. Kemijsko stanje podzemnih voda je dobro, no, mnogi izvori zahvaćeni za vodoopskrbu su mikrobiološki onečišćeni zbog ispuštanja nepročišćenih otpadnih voda izravno u podzemne vode. Vodeći izvor onečišćenja je Grad Rijeka, zbog neodgovarajućeg i trošnog kanalizacijskog sustava, spremišta goriva i guste cestovne mreže. Prema fizikalno-kemijskim pokazateljima, može se ustvrditi da je zdravstvena kakvoća vode za piće ispravna.

- Stanje odvodnje, sustavi za pročišćavanje otpadnih voda, potrebe za ulaganjima

Sustavi odvodnje na području Županije nisu u dovoljnoj mjeri razvijeni i izgrađeni. Gradnja javne odvodnje otpadnih voda (sanitarne i oborinske) nije pratila razvoj vodovoda, pa su primjenjivana rješenja koja nisu u skladu s odredbama zaštite okoliša, jer je česta pojava zbrinjavanja otpadnih voda putem nepropisno izgrađenih septičkih jama. Posebno je značajna zaštita okoliša u ovom pogledu zbog kraškog terena i brojnih ponornica. Prosječno tek 50% isporučene vode završi u sustavu odvodnje, a odvodnjom je obuhvaćen mali broj stanovnika, u Gorskom kotaru je to oko 25%, na otocima 45%, a na priobalju 70%.

Također, na području Županije nije izgrađen dovoljan broj uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, iako je to zakonska obveza.

Dakle, sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda je jedno od prioritetnih područja ulaganja za JLS-ove i njihova komunalna poduzeća.

- Sustav prikupljanja otpada (*odlagališta otpada, reciklažna dvorišta, zbrinjavanje opasnog otpada...*)

Na području Županije djeluje 9 komunalnih društava koja se bave prikupljanjem i obradom otpada, a komunalni i neopasni otpad odlaže se na 10 odlagališta. Pokrivenost odvozom komunalnog otpada u JLS-ovima je 95-100%, uz iznimku Grada Čabra, kod kojeg je obuhvaćeno 75% kućanstava. Iako je Županija 3. u RH po odvojenom prikupljanju otpada, sustav odvojenog prikupljanja nije u dovoljnoj mjeri razvijen.

Problem s otpadom riješiti će se uspostavom županijskog integralnog sustava gospodarenja otpadom, Županijskog centra za gospodarenje otpadom (ŽCGO) Marišćina (na području LAG-a Terra Liburna), kojeg je Županija uspješno kandidirala i ostvarila pravo na 71% potpore iz IPA Fonda EU. Uz centar, sustav će obuhvaćati postrojenje za mehaničko-biološku obradu nesortiranog komunalnog otpada i pretovarne stanice na Cresu, Krku i Rabu te u Novom Vinodolskom i Delnicama.

U narednom programskom razdoblju potrebno je provoditi aktivnosti vezane uz jačanje svijesti stanovnika o zaštiti okoliša i razvoj sustava prikupljanja korisnog otpada, posebno njegovo odvajanje na mjestu nastanka te planirati građenje reciklažnih dvorišta za komunalni i građevinski otpad.

d) Energetika

Povoljan geosstrateški položaj Županiju pozicionira i kao značajno energetsко čvorište. Zato su na području Županije smješteni brojni proizvodni energetski objekti, dalekovodi, naftovodi i plinovodi. 80% Županijskog energetskog sustava realiziran je kao dio sustava RH.

- Opskrba električnom energijom i stanje elektroenergetske mreže

Proizvodni kapaciteti Županije u pogledu električne energije temelje se na energiji dobivenoj od hidroelektrana godišnje proizvodnje 210GWh, HE Rijeka i HE Vinodol. Županijom prolaze dalekovodi najvišeg napona, koji povezuju istočnu i sjeverozapadnu RH sa zapadnim i južnim dijelom RH (Istrom i Dalmacijom), te dalekovodi koji povezuju elektroenergetski sustav RH sa sustavom Slovenije. Zbog izrazito čvrstih prijenosnih veza područje Županije je jedno od najsigurnije napajanih područja RH. Prijenosna mreža ima napon 110 kV i više. Uz dvije hidroelektrane na području je i jedna termoelektrana, TE Rijeka.

Područje Županije je gotovo potpuno pokriveno električnom mrežom.

- Opskrba plinom i dostupnost plinske mreže

Područjem Županije prolazi magistralni plinovod Pula – Karlovac (DN 500/75 bara), s odvojkom od MRS-2 Rijeka istok preko RS Urinj do RS Omišalj (DN 1000/100 bara). Županija se može opskrbljivati plinom:

- iz kontinentalnog dijela: domaćim, ruskim ili kaspiskijm plinom;
- iz morskog dijela: plinom iz sjevernog Jadrana tj. alžirskim plinom preko transportnog sustava Italije;
- iz terminala za ukapljeni prirodni plin.

Na području Županije izgrađena je distribucijska mreža na području Rijeke i Viškova, tendencija je daljnog širenja na druge JLS.

- Energenti korišteni za grijanje kućanstava i proizvodnih/gospodarskih pogona

Energenti koji se većinom koriste za grijanje u kućanstvima u području Gorskog kotara su drva zbog svoje dostupnosti i navike, ali i relativno niske cijene naspram drugih energenata (obzirom na razdoblje grijanja od rujna do svibnja i količinu od prosječno 40 m³/kućanstvu). Drugi značajni energenti na ostalom području Županije su kruta goriva, zatim električna energija, lož ulje i plin.

- Obnovljivi izvori energije (*postojeći objekti, potencijali za korištenje energije sunca, vjetra, bioplina, biomase...)*

Obzirom da su fosilna goriva neobnovljiva i sve skuplja (a Županija je o njima izrazito ovisna), Županije promišlja u smjeru daljnog razvoja proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, obzirom da ima veliki potencijal u iskorištenju sunca i vjetra.

Tako Županija sufinancira ugradnju sunčevih kolektora na javne i privatne objekte, i za svrhu proizvodnje električne energije, ali i u svrhu grijanja tj. dobivanja tople vode. Zbog izrazite reljefne raščlanjenosti na području Županije nije prikladno graditi sunčane elektrane veće od 10MW.

Raspoloživi tehnički vjetropotencijal za područje Županije procijenjen je na 342 MW, no, na području za sada nema izgrađene vjetroelektrane (u planu je na prostoru Vinodolske općine).

Od 2014. godine je PPU Županije omogućio izgradnju solarnih elektrana i vjetroelektrana na otocima, uz uvjet da su udaljena 1000 m od obalne linije.

Također, veliki potencijal u iskorištenju je biomasa, obzirom da su velike površine Županije pod šumama.

Snaga vode iskorištena je putem manjih hidroelektrana (MAHE) na području, CHE Fužine, Lepenice i Zeleni Vir. Potencijal MAHE je i do 35 MW.

Trenutno stanje na području Županije je da nije dovoljno iskorišten potencijal i mogućnosti uporabe obnovljivih izvora energije (sunca, vjetra, biomase i malih vodotoka), a o iskorištenju energije mora (energije valova, plime i oseke te korištenje temperaturnih razlika mora) niti nema službenih podataka.

e) Ostala infrastruktura (stanogradnja, tržnice, groblja...)

Na području Županije svaka JLS ima uređene zelene površine i uglavnom se radi o javnim površinama, parkovima, šetalištima, s pratećim sadržajima (s klupama, koševima za smeće, drvoredom i sl.).

Također, svaka JLS ima uređena dječja igrališta te brojne objekte sportsko rekreativne namjene. Objekti su uglavnom smješteni na javnim površinama (sportske dvorane i igrališta kod škola), ili u sklopu turističkih sadržaja, ali nemaju dovoljno izgrađenu prateću infrastrukturu i nisu dovoljno valorizirana.

Pored navedene infrastrukture postoje još i biciklističke i planinarske staze, kuglane, teniski tereni, paragliding i dr. U Općini Čavle nalazi se Automotodrom Grobnik, sportski aerodrom „Grobničko polje“ od državnog značaja, kao i poznati regionalni Sportski centar Platak – izletište i skijalište, koje je potrebno revitalizirati.

Gorski kotar obiluje jezerima i rijekama (Lokvarsко jezero, jezero Bajer i Lepenica, rijeke Kupa, Dobra i Čabranka) te postoji idealna osnova za razvoj turizma.

Na području gotovo svake JLS u sastavu Županije postoji potreba za građenjem (izgradnjom novih ili uređenjem postojećih) infrastrukturnih objekata, poput sportskih dvorana, zatvorenih bazena, zatvorenih teniskih terena, natkrivenih bočališta, biciklističkih staza, atletskih staza itd.

Postojeća javna rasvjeta uglavnom ne zadovoljava kriterije energetske učinkovitosti te je potrebno njezino proširenje i zamjena modernijim i energetski učinkovitijim svjetiljkama. U manjem dijelu postavljen je ekološki tip rasvjete.

Na području svake JLS postoje uređena mjesna groblja, no, za pojedina postoji potreba dodatnog proširenja i uređenja.

U pogledu izgrađenih tržnica, one su u većim središtima organizirane (poput u Crikvenici, Kraljevici, Novom Vinodolskom, Omišlju, Krku, Malom Lošinju, Malinska-Dubašnici itd.), no, na području Gorskog kotara ne postoji tržnica. U Gorskem kotaru tj. na tijednoj razini u Delnicama, se organizira lokalni sajam (koji je najpoznatiji), gdje prodavači na vlastitim štandovima nude svoje proizvode i usluge. Ista je usluge dostupna i u manjem broju drugih JLS. Na području Županije svakako postoji potreba za organizacijom i izgradnjom tržnica u naseljima, naročito seljačkih tržnica i tržnica ekoloških proizvoda, za kojima postoji veliki interes među lokalnim stanovništvom, ugostiteljima i turistima. U tijeku je projekt suradnje LAG-ova Županije radnog naziva „**Mobilna tržnica lokalnih proizvoda**“. Cilj projekta je promocija i povezivanje proizvođača poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda i pružatelja usluga, s jedne strane, i zainteresiranih kupaca i potreba kupaca, s druge strane. Na ovaj način stvarale bi se nove tržišne mogućnosti za poljoprivrednike i proizvođače na području Županije, poticala bi se proizvodnja i prodaja lokalnih autohtonih i ekoloških proizvoda i omogućila bi se dostupnost visokokvalitetnih proizvoda po pristupačnim cijenama lokalnom stanovništvu.

Slika 3: Mobilna tržnica lokalnih proizvoda

Izvor: LRS LAG-a Gorski kotar 2014.-2020.

U pogledu finansijskih usluga stanovništvu i turistima, uz poslovnice Hrvatske pošte d.d., na cjelokupnom području dostupne su poslovnice različitih poslovnih banaka i bankomati, kao i poslovnice FINA-e.

Stanje društvene infrastrukture

Društvena infrastruktura, kojom se podiže obrazovna, kulturna i znanstvena razina, te zdravstvena kultura i standard cjelokupnog stanovništva najvažnije su komponente društvenog razvoja. Osim toga, društvena infrastruktura pridonosi i povećanju socijalne skrbi te osigurava neometano bavljenje

rekreativnim aktivnostima. Većina institucija društvenih djelatnosti razvijena je u okviru urbane sredine pojedine JLS.

- Kulturna infrastruktura (kulturni objekti – muzeji, galerije..., društveni domovi, knjižnice)

Kulturna infrastruktura predstavlja mrežu resursa u kojima stanovništvo ima priliku provoditi slobodno vrijeme i stjecati nova znanja i vještine, a odnosi se na kulturne objekte (npr. muzeje, galerije, društvene domove, knjižnice, kina i sl.). Kulturna infrastruktura na području Županije je zadovoljavajuća. Svako veće mjesto ima knjižnicu, čitaonicu, muzej, ili drugi objekt društvene namjene.

Društveni domovi postoje u svakoj JLS, no, iako nisu multifunkcionalni, lokalno stanovništvo ih koristi za održavanje raznih događanja i svoje aktivnosti (održavanje festivala, smotri, radionica, sajmova, priredbi, itd.).

Svaka JLS ima organizaciju dobrovoljnog vatrogasnog društva, što je tradicija i potreba za opći razvoj zajednice. Vatrogasne domove ima većina JLS, no, većinom im je potrebna rekonstrukcija i obnova.

Na području Županije djeluje i Hrvatska gorska služba spašavanja (HGSS) sa sjedištem u Delnicama.

- a) Zdravstvo i socijalna skrb
 - Domovi zdravlja i ordinacije, bolnice, privatne poliklinike, ljekarne

Zdravstvena zaštita na području Županije organizirana je kroz mrežu zdravstvene zaštite tj. domove zdravlja, sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti.

- Centri za socijalnu skrb, udomiteljske obitelji, domovi za starije i nemoćne, skrb za starije i nemoćne

Županije je osnivač 5 ustanova, 4 za doma za starije i nemoćne osobe i 1 centra za rehabilitaciju (Fortica, Kraljevica). Općenito je za područje Županije izražen deficit smještajnih kapaciteta namijenjenih starijim i nemoćnim osobama, koji će s obzirom na demografske trendove stareњa stanovništva biti još izraženiji.

U Županiji se nalazi 5 centara za socijalnu skrb:

- Rijeka, s podružnicama u Delnicama, Vrbovskom i Čabru
- Opatija
- Cres-Lošinj
- Crikvenica, s podružnicom na Rabu
- Krk

Briga o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi odvija se u 3 doma: Lovran, Selce, Novi Vinodolski. Također, na području Županije djeluje Dom za djecu Tić, koji pruža pomoć zlostavljanoj i zanemarenoj djeci, te 3 doma za djecu i mlade s odstupanjem u ponašanju (odgojni domovi u Rijeci, Malom Lošinju i Cresu).

Gospodarske značajke područja

Gospodarske značajke područja promatraju se kroz glavne gospodarske djelatnosti, stanje gospodarstva i tržište radne snage. Naglasak u ovom poglavlju je na poljoprivredi, ruralnom turizmu, šumarstvu i lovstvu te malim i srednjim poduzetnicima u ruralnom prostoru.

Kao što je već u uvodu rečeno, prema klasifikaciji po indeksu razvijenosti (*Ocjenjivanje i razvrstavanje županija prema razvijenosti MRRFEU iz prosinca 2013. godine*) Županija je s indeksom razvijenosti od 139,21% svrstana u IV. skupinu jedinica područne (regionalne) samouprave. Skupinu koju čine županije čija je vrijednost indeksa razvijenosti veća od 125% prosjeka Republike Hrvatske.

Promatrajući indeks razvijenosti na razini JLS, one su većim dijelom (21 JLS) svrstane u IV. skupinu (JLS čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 100% i 125% prosjeka RH), iako je jedan manji dio JLS-ova (6 JLS) s područja Gorskog kotara svrstan u III. skupinu te dio s otoka i priobalja u V. skupinu (9 JLS).

Iz navedenog se može zaključiti da je područje otoka i priobalja jedno od najrazvijenijih područja RH, ali kojeg ne karakterizira visoka urbaniziranost.

Međutim, za područje Gorskog kotara indeks razvijenosti, koji je prosječno 98,71%, je daleko od realnog stanja. Iz analize podataka koje MRRFEU koristi pri izračunu indeksa razvijenosti vidljivo je da je područje Gorskog kotara vrlo dobro razvijeno, u usporedbi s prosjekom RH! Iz navedenog proizlazi da je potrebno promjeniti lokalne politike i ubrzati gospodarski razvoj kako bi se stvorila nova radna mjesta s ciljem zadržavanja postojećih i privlačenja novih radno sposobnih stanovnika na područje Gorskoga kotara. U suprotnome, cjelokupnom području prijeti izumiranje.

Stanje gospodarstva

- Bruto društveni proizvod po stanovniku, usporedba s RH

Prema prostornoj statističkoj klasifikaciji RH je podijeljena u dvije prostorne statističke jedinice II. razine (NUTS II regije), Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku. BDP po stanovniku na razini Jadranske regije (NUTS II), kojoj pripada i Županija, je u 2011. godini (prema podacima DZS-a) iznosio 9.941€ (9.885€ u 2012. godini), dok je u isto vrijeme na razini RH iznosio 10.325€ (10.297€ u 2012. godini). Promatrajući BDP po stanovniku samo za Županiju (izvor: DZS, Priopćenje broj 12.1.6. od 15.03.2015.), on je u 2012. godini iznosio 13.110€. Ukupno je u 2012. godini na razini Županije ostvaren BDP u iznosu od 3.873 mil. €, a što je 8,81% ukupno ostvarenog BDP-a RH, tj. 27,8% BDP-a na razini Jadranske regije.

BDP Županije viši je od prosjeka RH i Jadranske regije.

Glavne gospodarske djelatnosti

- a) Najznačajnije gospodarske djelatnosti poduzetnika pravnih osoba na području cjelokupne Županije i ostvareni finansijski rezultati

Promatrajući poduzetnike s područja cjelokupne Županije, pravne osobe, prema djelatnostima, vidljivo je da su orientirani većinom na 5 djelatnosti, u kojima ujedno ostvaruju najveće ukupne prihode i dobit, zapošljavaju najveći broj ljudi, ali ostvaruju i značajnije gubitke. Najznačajnije djelatnosti na području Županije su:

- trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (2.232 poduzetnika)
- stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (1.382 poduzetnika)
- građevinarstvo (1.176 poduzetnika)
- prerađivačka industrija (976 poduzetnika)
- djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (873 poduzetnika)

b) Najznačajnije gospodarske djelatnosti poduzetnika pravnih osoba u ruralnom prostoru Županije i ostvareni finansijski rezultati

Promatrajući iste pokazatelje FINA-e o poduzetnicima pravnim osobama, ali samo za ruralni dio Županije tj. bez podataka Grada Rijeke, vidljivo je da je, također, najveći broj poduzetnika u ruralnom dijelu orijentirano na djelatnosti koje prevladavaju i na razini cjelokupne Županije, a to su:

- trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (1.172 poduzetnika)
- građevinarstvo (736 poduzetnika)
- prerađivačka industrija (579 poduzetnika)
- djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (578 poduzetnika)
- stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (532 poduzetnika)

U navedenim djelatnostima (osim u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima) poduzetnici ostvaruju i najveće ukupne prihode, ali i najveće gubitke, te zapošljavaju najveći broj djelatnika.

Promatrajući ruralni dio Županije kroz LAG-ove s područja, glavne djelatnosti su sljedeće:

1. LAG Gorski kotar: šumarstvo i drvna industrija, poljoprivreda i ruralni turizam
2. LAG Kvarnerski otoci: građevinarstvo, trgovina na veliko i malo, djelatnost pružanja smještaja i posluživanja hrane i pića, prijevoz i skladištenje te prerađivačka industrija
3. LAG Terra Liburna: trgovina na veliko i malo, građevinarstvo, prerađivačka industrija te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti
4. LAG Vinodol: trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala, prerađivačka industrija, opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša, građevinarstvo i djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane

c) Poslovanje poduzetnika, pravnih osoba, na prostoru cjelokupne Županije

Analizirajući podatke FINA-e za 2014. godinu na području cjelokupne PGŽ (uključujući Rijeku), na području Županije poslovalo je ukupno 9.324 poduzetnika, pravnih osoba. Od ukupnog broja poduzetnika 98,8% čine, veličinom poduzeća, mali poduzetnici.

Tablica 1: Poduzetnici PGŽ po veličini u 2014. godini

VELIČINA PODUZEĆA	Broj poduzetnika	Udio (%)
Malo	9.212	98,8
Srednje	90	1,0
Veliko	22	0,2
Ukupno	9.324	100,0

Izvor podataka: FINA, Osnovni finansijski rezultati poduzetnika prema veličini za 2014. godinu, stanje na dan 25.01.2016. godine

Obuhvaćeni poslovni subjekti, koji su zapošljavali 58.659 djelatnika, ostvarili su ukupni prihod od 32,4 milijarde kn te neto dobit od 377 milijuna kn, uz pozitivan vanjskotrgovinski saldo od 2,8 milijarde kn. Prosječna mjesečna plaća po zaposlenom na razini Županije iznosila je 4.646 kn.

Analizom podataka o poslovanju vidljiv je zavidan učinak malih poduzeća koja su najvećim udjelom u ukupnom broju te najvećim brojem zaposlenih, ostvarili ukupno najveću dobit te najveću vrijednost izvoza. Iz navedenog se može zaključiti da je gospodarstvo Županije velikim dijelom oslonjeno upravo na male poduzetnike. Analizirano stanje, konkurentnost i finansijske učinke malih i srednjih poduzetnika potrebno je i dalje održavati i poticati na jačanje, a što je i u skladu s politikom EU.

d) Poslovanje poduzetnika, pravnih osoba, na ruralnom prostoru Županije

Prema podacima FINA-e za 2014. godinu, kada se izuzmu podaci o poduzetnicima s područja Grada Rijeke, u ruralnom dijelu Županije poslovalo je ukupno 5.033 poduzetnika (od ukupno 9.324 u cjelokupnoj Županiji).

Obuhvaćeni poslovni subjekti, koji su zapošljavali 28.754 djelatnika, ostvarili su ukupni prihod od 15,5 milijarde kn te neto dobit od 248 milijuna kn, uz pozitivan vanjskotrgovinski saldo od 1 milijarde kn. Prosječna mjesecačna plaća po zaposlenom iznosila je 4.516 kn.

Iz paralelne analize podataka na razini cjelokupne Županije i podataka samo za ruralni dio Županije (bez Grada Rijeke) vidljivo da je poduzetništvo Županije centralizirano, u smislu da u središtu Županije, Gradu Rijeci, posluje gotovo većina poduzetnika (46%), a ostatak na cjelokupnom ruralnom dijelu Županije. U skladu s time, vidljivo je i da više od polovice ukupnih prihoda (52%) i dobiti (34%) ostvaruju poduzetnici s područja Rijeke, kao i da zapošljavaju više od polovice ukupnih djelatnika u Županiji (51%).

e) Obrti

Prema podacima iz Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. na razini Županije je u 2013. godini bilo evidentirano 8.114 obrtnika, najviše uslužnih (3.053), a najmanje u ribarstvu (464). Od 2010. u svim djelatnostima zabilježen je pad u broju obrtnika, a najveći pad u razdoblju s 2012. na 2013. godinu zabilježen je u djelatnosti ugostiteljstva.

Noviji podaci iz 2015. godine o stanju obrtništva dostupni su iz Lokalnih razvojnih strategija LAG-ova s područja Županije, prema kojima je stanje obrtništva sljedeće:

- LAG Terra Liburna: 1.425 registriranih aktivnih obrta
- LAG Vinodol: 1.238 registriranih aktivnih obrta
- LAG Gorski kotar: 501 registrirani aktivni obrt
- LAG Kvarnerski otoci: 1.784 registriranih aktivnih obrta

Svi LAG-ovi u su u strategijama zabilježili pad u broju obrtnika, što je i slika stanja na razini cijele RH.

f) poduzetnička infrastruktura

Gospodarske zone utvrđene za područje Županije su one proizvodne, njih 41, i poslovne, njih 168. Prema podacima iz Razvojne strategije PGŽ-a 2016.-2020. gospodarske zone u Županiji karakterizira umjerena izgrađenost, jer je manje od polovice planiranih površina neizgrađeno. Zabilježen je stupanj neizgrađenosti od 48,9% svih površina gospodarskih zona (76 izgrađenih, 53 djelomično izgrađene i 80 neizgrađene).

Prema podacima iz tablice niže u tekstu vidljivo je da prevladavaju male zone (77%), iznimka je Industrijska zona Bakar površine 500 ha (206 u funkciji). Upravo te male zone namijenjene su lokalnom i regionalnom gospodarstvu.

Od važnosti za Županiju su zone u Klani, Delnicama, Novom Vinodolskom, Kraljevici, Fužinama, Ravnoj Gori, Vrbovskom i Čabru, a od važnosti za RH su zone u Matuljima, Bakru i Čavlima (Kukuljanovo), Kostreni i Bakru (Urinj) i u Omišlju.

U poduzetničkoj infrastrukturi potrebno je ulagati u zapuštene gospodarske objekte i lokacije te potrebnu komunalnu popratnu infrastrukturu. Također, potrebna su i daljnja ulaganja u sektor istraživanja i razvoja te povezivanje znanstvenih institucija s gospodarskim sektorom, kao i jačanje institucionalne mreže zadužene za programe razvoja poduzetništva i povezanosti poduzetnika.

g) poduzetničke potporne institucije

Na području Županije djeluje niz institucija poduzetničke potporne infrastrukture. One uključuju:

- Razvojne agencije: PORIN d.o.o., PINS d.o.o., REA Kvarner d.o.o. i OTRA d.o.o.
- Poduzetničke inkubatore: Torpedo, Rujevica i Startup inkubator Rijeka
- Poduzetnički centar: Vinodol d.o.o.
- Znanstveno tehnologički park Sveučilišta u Rijeci d.o.o. (Step Ri)
- Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ
- Zakladu Sveučilišta u Rijeci
- Goranski sportski centar d.o.o., Delnice

Također, tu su i same Lokalne akcijske grupe s područja Županije (LAG Terra Liburna, LAG Vinodol, LAG, Gorski kotar i LAG Kvarnerski otoci), koje su u prosincu 2013. godine međusobno potpisale Sporazum o suradnji kao temeljnih dionika provedbe lokalnih razvojnih strategija i glavni organizatori aktivnosti u sklopu ruralnog razvoja Županije.

Postojećim i potencijalnim poduzetnicima na raspaganju su i Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Rijeka, Hrvatska obrtnička komora i Obrtnička komora PGŽ-a s udruženjima obrtnika.

Radi lakšeg pristupa i nastupa na tržištu poduzetnika u RH, pa tako i u Županiji, sve je prisutniji trend njihova udruživanja. S jedne strane okupljuje se domaće tržište, jer se želi zaštiti od stranih konkurenata, a s druge strane, poduzetnici udruživanjem žele izgraditi bolji položaj kod ulaska konkurenata iz EU na hrvatsko tržište.

Na području Županije aktivne su 42 zadruge s različitim područjem djelovanja, no, najviše u području poljoprivrede (21 zadruga).

Prema podacima HGK iz kolovoza 2016. (<http://www.hgk.hr/category/zajednice/zajednica-klastera>) na području Županije aktivna su 3 klastera: GRIT-ICT CLUSTER, KLASTER INTERMODALNOG PRIJEVOZA, UDRUGA TRGOVACA „051“. A dodatno još djeluju Klaster zdravstvenog turizma Kvarnera idrvni klaster, koji je 2015. godine postao Hrvatski drvni klaster.

h) Poljoprivredna proizvodnja

- Značaj u odnosu na ostale djelatnosti

Već je u uvodnom dijelu Programa napomenuto da područje Županije sadrži vrlo malo površina kvalitetnog obradivog poljoprivrednog zemljišta, koje pripada kategoriji osobito vrijedno poljoprivredno tlo (P1) i vrijedno poljoprivredno tlo (P2) i stoga se ono ne smije koristiti u nepoljoprivredne svrhe.

Najkvalitetnije poljoprivredne površine (s plodnim tlom pogodnim za obradu) nalaze se u obalnom i otočnom dijelu Županije. Za istaknuti je područje Vinodolske doline, Grobničko polje, otoke Susak i Unije, Dragu Baščansku i Vrbničko polje na otoku Krku te u Gorskem kotaru Mrkopaljsko polje (kod Stare Sušice, Ravne Gore, Vrbovskog, Crnog Luga, Gerova, Begovog Razdolja, u dolini rijeke Kupe i brojnim kraškim ponikvama).

Prema podacima Prostornog plana Županije (tj. Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020.) poljoprivrednih površina na području Županije ima 23.897 ha, dok prema podacima APPRRR-a na području cijelokupne Županije u ARKOD sustav evidentirano je korištenje 10.105,54 ha (tj. 10.101,85 ha bez površina Grada Rijeke). Navedenu površinu u korištenju, prema podacima APPRRR-a (stanje na dan 22.09.2015.) ukupno ima u posjedu 3.209 poljoprivrednih gospodarstava. Ukupnu površinu u korištenju (10.105 ha) ukupno čini 14.544 ARKOD parcela. Prosječna veličina poljoprivredne parcele je 0,69 ha.

Već je ranije u tekstu spomenuto da su glavne djelatnosti poduzetnika na području Županije trgovina na veliko i na malo, stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, građevinarstvo, prerađivačka industrija i djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane. Poljoprivredna djelatnost, kojom se na području bavi 132 poduzetnika (1,4%), u ukupnim prihodima Županije sudjeluje tek s 0,8%.

Promatrajući mikroregije Županije glavne poljoprivredne grane su:

- Gorski kotar: voćarstvo, proizvodnja bobičastog i jagodastog voća, uzgoj krumpira i stočarstvo
- Priobalje: vinogradarstvo i voćarstvo (masline i smokve)
- Otoci: maslinarstvo, vinogradarstvo i stočarstvo

No, iako Županija ima malo poljoprivrednog obradivog zemljišta, zbog povoljnih klimatskih uvjeta, dostupnih vodnih resursa, razvoj poljoprivredne djelatnosti baziran je na proizvodnji tzv. „zdrave hrane“ (ekološkoj poljoprivredi) i proizvodnji specifičnih autohtonih proizvoda i sorti poljoprivrednih kultura. Za razvoj održive poljoprivrede (uvođenjem integriranih ekološki i ekonomski prihvatljivih oblika gospodarenja i proizvodnje hrane) postoje svi preduvjeti. Upravo i ovim Programom Županija (kroz Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj) nastoji revitalizirati ruralni prostor i potaknuti razvoj poljoprivredne djelatnosti u skladu s dobrom poljoprivrednom praksom.

Poljoprivredu, i aktivnosti povezane s njom, uz nadležna tijela Županije prati i Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj Primorsko-goranske županije, koji svojim konstantnim aktivnostima animira i educira poljoprivrednike u svrhu poboljšanja poljoprivredne proizvodnje i povećanja kapaciteta.

- broj poljoprivrednih gospodarstava prema tipu

Prema podacima APPRR-a u 2015. godini na području cjelokupne Županije ukupno je evidentirano 3.801 poljoprivredno gospodarstvo. Najvećim dijelom radi se o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG-ovima), koji čine gotovo 96% ukupno registriranih poljoprivrednih gospodarstava.

Promatrajući trendove (prema dostupnim podacima APPRR-a), na području Županije je 2014. godine zabilježen porast u broju poljoprivrednih gospodarstava (za njih 120), u odnosu na prethodnu 2013. godinu. No, u 2015. godini zabilježen je značajan pad. Ugašeno je 270 poljoprivrednih gospodarstava.

Kada se izuzmu poljoprivredna gospodarstva s područja Grada Rijeke, u ruralnom području Županije djeluje 3.209 poljoprivrednih gospodarstava, od kojih je i dalje gotovo 96% u obliku obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (3.074).

Nositelji poljoprivrednih gospodarstava u ruralnom području Županije su većinom muškarci, čine 70% ukupnog broja nositelja PG-a.

Analizirajući podatke o broju članova na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u ruralnom dijelu Županije, uočeno je da se uglavnom radi o gospodarstvima gdje su aktivni samo nositelji OPG-a (42%). U preostalom broju OPG-ova prevladavaju gospodarstva s jednim (23%), dva (14%), tri (6%) i četiri (2%) člana. Također, registrirano je 6 OPG-ova s pet članova te 2 OPG-a sa šest članova.

Jedan od glavnih problema poljoprivrede na području Županije je dob nositelja/odgovornih osoba poljoprivrednih gospodarstava. Naime, čak 35% nositelja/odgovornih osoba poljoprivrednih gospodarstava starija je od 65 godina. Zapravo, 75% nositelja/odgovornih osoba je starije od 50 godina.

Analizirajući odvojeno podatke samo za tip obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, stanje je gotovo identično. 36% nositelja starije je od 65 godina, odnosno 77% nositelja starije je od 50 godina.

Razlozi za ovaku sliku stanja su mnogobrojni, od prisutnog trenda starenja stanovništva, nezainteresiranosti mladih ljudi da se bave poljoprivrednom djelatnosti, rascjepkane zemljišne čestice,

neriješena vlasnička pitanja nad zemljištem, otežano gospodarenje na kraškom terenu, izbor nositelja OPG-a u obitelji, kao i proces urbanizacije na cijelom području RH.

Također, i obrazovna struktura nositelja/odgovornih osoba na poljoprivrednim gospodarstvima nije ohrabrujuća, za 43% njih ne postoje podaci, dok je za svega 4% evidentirano da imaju završen fakultet tj. 4% višu školu. Najveći udio imaju nositelji/odgovorne osobe sa završenom srednjom (33%) te osnovnom školom (13%).

- obradivo poljoprivredno zemljište prema kulturama

Prema podacima iz Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. (str. 176- Dodaci) poljoprivrednih površina ima 23.897 ha, dok je u ARKOD sustavu APPRRR-a evidentirano u korištenju ukupno 10.105 ha (koju čini ukupno 14.544 ARKOD parcela). Najviše površina su krški pašnjaci (6.939,12 ha) i livade (1.505,99 ha), a zatim su to maslinici (740 ha), oranice (447 ha) i vinogradi (197 ha).

Promatrajući stanje poljoprivrednih površina u korištenju na razini JLS u sastavu Županije, najveće površine u korištenju su u Cresu i Malom Lošinju, dok su najmanje, manje od 10 ha, u: Kostreni (0,18 ha), Crikvenici (1,87 ha), Omišlu (2,44 ha), Viškovu (2,8 ha), Kraljevici (2,87 ha), Kastvu (6,45 ha), Bakru (7,22 ha) i Lovranu (9,59 ha).

- Stočarstvo (uključujući pčelarstvo)

Prema podacima APPRRR-a na području ruralnog područja Županije ukupno 1.109 poljoprivrednih gospodarstava ima u uzgoju 35.812 grla stoke. Najveći broj stoke, 91%, odnosi se na ovce.

Uzgoj ovaca je krajnje ekstenzivan i odvija se većinom na krškim pašnjacima. Na otocima Krk i Cres uzgajaju se izvorne pasmine – krčka i creska ovca, koje su omogućile opstanak bjeloglavom supu, a uzgajaju se radi mesa.

Također, na ruralnom području dobro je razvijeno pčelarstvo. Kvaliteta meda je izvrsna, izuzetno je cijenjen med od kadulje, vrijeska i ostalog mediteranskog bilja, pa pčelarstvo postaje sve značajniji izvor prihoda.

APPRRR ukupno ima evidentiranih na području cjelokupne Županije 252 poljoprivredna gospodarstva s ukupno 12.173 pčelinjih zajednica. Od ukupnog broja 194 poljoprivredna gospodarstva drži 9.060 pčelinjih zajednica na ruralnom području Županije (bez Grada Rijeke). Većinom su to pčelari hobisti, od kojih veći dio ima seleće pčelarstvo, dok je tek mali dio pčelarstva stacionaran. Proizvođači meda su dobro organizirani i udruženi (npr. na području Vinodola 3 su pčelarska društva, a također, i na području Gorskog kotara su 3 udruge). Udruga iz Vrbovskog (Udruga proizvođača meduna, Grada Vrbovsko) pokrenula je zaštitu izvornosti meda - goranskog meduna.

U ovom poglavlju važno je za istaknuti da Županije ima 3 zaštićena proizvoda:

- Krčki prsut (Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla (ZOZP) - registriran na EU razini)
- Krčko malinovo ulje (Zaštićena oznaka izvornosti (ZOI) - registriran na EU razini)
- Ekstra djevičansko maslinovo ulje Cres (Zaštićena oznaka izvornosti (ZOI) - registriran na EU razini)

Također, pokrenut je postupak zaštite creske janjetine te su u postupku pripremne radnje za zaštitu krčkih šurlica (posebne vrste tjestenine) i krčkog sira.

U području poljoprivrede ukupno je u službenim evidencijama registrirano 67 aktivnih udruga i 21 zadruge poljoprivrednih proizvođača, kao što je već prikazano u prethodnim poglavljima ovog dokumenta.

- detektirani problemi u poljoprivrednoj proizvodnji

Na području Županije prisutan je trend smanjenja poljoprivrednih površina u korist šumskog i neplodnog zemljišta. Do zapuštanja površina došlo je uslijed sve manjeg broja stoke na ispaši, pa su površine zarasle šikarom i šumskim raslinjem, ali i zbog male rentabilnosti poljoprivredne proizvodnje u odnosu na druge gospodarske grane.

Drugi značajan problem u poljoprivrednoj proizvodnji je usitnjenost parcela, što potvrđuje i stanje evidentirano u ARKOD sustavu Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. U sustavu je evidentirano u korištenju ukupno 10.105 ha, površina koju ukupno čini 14.544 ARKOD parcela. Dakle, prosječna veličina poljoprivredne parcele je 0,69 ha. Navedena prosječna površina zemljišta značajno zaostaje za hrvatskim prosjekom od 5,6 ha i EU prosjekom od 14,1 ha te svakako negativno djeluje na konkurentnost poljoprivrednika na području. Jedan od detektiranih uzroka ovakvog stanja su i neriješeni pravno-imovinski odnosi tj. vlasništvo zemljišta.

Jedan od većih problema, posebno na otočnom području (Cres, Lošinj, Krk), je alohtona divljač (pretežito divlje svinje), koja je naseljena sredinom 80-ih prošlog stoljeća i čini velike štete poljoprivrednim proizvođačima na području.

Opći problem na razini Županije, kao i na razini RH, je da nije dovoljno razvijena zajednička suradnja između poljoprivrednih gospodarstava tj. proizvođača te je potrebno provoditi aktivnosti podizanja razine svijesti o zajedničkom nastupu na tržištu i stvaranju zajedničkih proizvoda, kao i svijest o autohtonim sortama koje treba zaštiti, standardizirati i pojačano kultivirati.

Također, nedovoljna je tehnološka opremljenost poljoprivrednih gospodarstava, za što je jedan od glavnih razloga pomanjkanje sredstava za investicije.

Horizontalni problem na području Županije je i prisutan trend starenja stanovništva tj. prevladavaju staračka domaćinstva, a mladi ljudi su većinom nezainteresirani za poljoprivrednu djelatnost zbog nerentabilne proizvodnje.

i) Šumarstvo i lovstvo

Prirodno bogatstvo Republike Hrvatske, uz more i poljoprivredno zemljište, čine i šume koje su obnovljive i po tome nezamjenjive. Ukupna površina šuma i šumskih zemljišta u RH iznosi 2.688.687 ha, što je 47% kopnene površine države. Prema prostornom planu PGŽ (tj. Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. str. 176 Dodaci), na području Županije ima ukupno 219.306 ha šumskih površina.

Važan resurs čine šume na području Gorskog kotara i Učke (uključujući Lisine koja je predjel na obroncima Učke i Čićarije).

Hrvatske šume, koje gospodare najvećim dijelom površina, bave se i proizvodnjom drvnih sortimenata, uzgajanjem i zaštitom šuma te u posljednje vrijeme sve više razvijaju i lovni turizam te ugostiteljstvo. Obzirom na veliki broj neiskorištenih lovnih kuća, Hrvatske šume razmatraju mogućnost razvoja i ostalih oblika turizma. Šumama se gospodari na održivi način, poštujući ekološke, ekonomski i socijalne standarde, što je potvrđeno dobivanjem međunarodnog standarda FSC ISO 9001.

U goranskom području ima 20% privatnih šuma, dok u primorskom području i na otocima ima 33% privatnih šuma (prema podacima iz Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020.). Privatnim šumama gospodare privatni šumovlasnici, uz pomoć stručnih službi (Šumarska savjetodavna služba), koji su se udružili u

udruge privatnih šumovlasnika. Na području Gorskog kotara su udruge privatnih šumoposjednika Čabar, Delnice i Lukovdol uz stručnu pomoć i koordinaciju LAG-a Gorski kotar oformili i Mrežu Udruga privatnih šumovlasnika Gorskog kotara. Cilj djelovanja Mreže je umrežiti sve privatne šumovlasnike s područja Gorskog kotara kako bi se informirali i odgovorno odnosili prema svojoj imovini (šumi) te pripremili na korištenje sredstava iz PRR-a.

Problemi s kojima se susreću privatni šumovlasnici su: usitnjeno posjeda, neriješeni imovinsko pravni odnosi, neuskladenost katastra i gruntovnice, neusuglašenost zakona (Zakona o poljoprivrednom zemljištu, Zakona o šumama, Zakona o katastarskoj izmjeru, Zakona o vlasništvu, itd.), nedovoljna zainteresiranost vlasnika za posjed te nedostatak strategije upravljanja poljoprivrednim i šumskim resursima, itd.

Obzirom da je značajan dio površine Županije pod šumama, lovstvo je grana koja ima veliki potencijal za daljnji razvoj. Lovno područje Županije podijeljeno je na 57 lovišta i uzgajališta ukupne površine 354.350 ha. Od ukupne površine njih 25 je državnih, a ostalih 32 zajednička (županijska).

Najveći udio ukupne županijske površine lovišta, 39% nalazi se na području Gorskog kotara (obuhvaća 20 lovišta). U obalnom dijelu (8-12 km prosječne širine) od Plominskog zaljeva do Vinodolskog podgorja ustanovljeno je 17 lovišta, dok je na 4 najveća otoka, Krku, Cresu, Lošinju i Rabu, ustanovljeno ukupno 20 lovišta površine 102.708 ha.

Na području Županije djeluje 41 lovačko društvo (oko 3.200 lovaca), koja gospodare s ukupno 258.962 ha lovišta (28 županijskih i 16 državnih). Ostalim lovnim površinama (70.225 ha), uz manji broj koncesionara, gospodare Hrvatske šume (Delnice i Senj).

j) Ruralni turizam

Područje Županije jedno je od turistički najrazvijenijih regija RH, a turizam je jedna od najznačajnijih i najperspektivnijih gospodarskih grana Županije. Područje Županije prilično je raznoliko, pa je osmišljen i novi vizualni identitet Kvarnera: „**Raznolikost je lijepa**“, a obuhvaćeno je s 8 turističkih klastera:

1. Gorski kotar (destinacija dobrog i zdravog života)
2. Opatijska rivijera (moderna rivijera s luksuznim hotelima i sadržajima u kulturi i zabavi)
3. Rijeka i riječki prsten (lučka i industrijska baština, manifestacije, obrazovni i kulturni centar Kvarnera)
4. Crikveničko-vinodolska rivijera (odmorišni i zdravstveni turizam)
5. Krk (odmorišna destinacija i zdravstveni turizam)
6. Cres (eko-otok Kvarnera)
7. Lošinj (otok vitalnosti, destinacija zdravlja)
8. Rab („Rab otok sreće“- zeleni otok Kvarnerskog zaljeva)

Unatoč svim dobrim predispozicijama za razvoj, kvaliteta ponude je ispod potencijala. Prije svega se to odnosi na raspoloživost hotelskog smještaja visoke kategorizacije te kvalitetu izvanpansionske ponude.

Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u Županiji je u 2014. godini ostvarila 2,3 milijarde kn ukupnih prihoda, što je 7% u ukupnim prihodima Županije. Prema istim podacima FINA-e ukupno je u navedenoj djelatnosti evidentirano 873 poduzetnika, koji zapošljavaju 6.942 radnika.

Prema podacima Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. 91% noćenja u 2013. godini ostvarili su strani turisti (11.450.720 noćenja) i to iz Njemačke, Slovenije, Austrije i Italije. Najveći udio dolazaka i noćenja ostvareno je tijekom ljetnih mjeseci (svibanj-rujan). Turizam Županije karakterizira izrazita sezonalnost. Najveći turistički promet ostvaruju otoci te opatijska i crikvenička rivijera.

Prema podacima HTZ-a na području Županije ukupno je registrirano 30.668 objekata sa smještajnim kapacitetom od ukupno 241.894 ležajeva. Najveći broj objekata je nekomercijalni smještaj (kuća/stan stanovnika, kuća/stan za odmor), 15.125 objekata. No, najveći broj ležajeva (osnovni), njih 78.837, je u objektima u domaćinstvu (73% kategorizirano s 3*).

Na području Županije provodi se projekt standardizacije obiteljskog smještaja „**Kvarner family**“. Projekt je osmisnila PGŽ, a provodi ga TZ Kvarner u suradnji s lokalnim turističkim zajednicama.

Također, na području su razvijene i dvije oznake za gastronomiju: „**Kvarner gourmet**“ (ugostiteljski objekti koji spajaju modernu i tradicionalnu kuhinju Mediterana) i „**Kvarner food**“ (ugostiteljski objekti koji nude tradicionalnu primorsko-goransku kuhinju).

U pogledu tematskih staza, značajne su za spomenuti :

1. Cesta plodova gorja PGŽ-a: cesta povezuje obiteljska poljoprivredna gospodarstva, proizvođače autohtonih proizvoda od voća, bobičastog voća i ljekovitog bilja koje raste na području Gorskog kotara;
2. Ceste vina PGŽ-a: ceste koje povezuju proizvođače vina s područja Županije;
3. Ceste sira PGŽ-a: ceste koje povezuju proizvođače sira s područja Županije;
4. Ceste meda PGŽ-a: ceste koje povezuju profesionalne pčelare koji imaju registrirane objekte za punjenje i pakiranje meda s područja Županije.

Tržište radne snage

- Analiza radno sposobnog stanovništva, broj i struktura nezaposlenih

Prema podacima Statističkih godišnjaka HZZ-a prosječna stopa nezaposlenosti na području PGŽ u 2015. godini iznosila je 12,4%, dok je u isto vrijeme na razini RH ona iznosila 16,7%. Promatraljući trend stope primjetno je da se u razdoblju od 2013. godine prosječna godišnja stopa nezaposlenosti na području Županije smanjuje te da je kontinuirano kroz razdoblje stopa niže u odnosu na državnu razinu. Stopa nezaposlenosti je u Županiji sezonski vezana, tako je najniža u ljetnim mjesecima (srpnju).

No, važno je za napomenuti da različiti izvori navode različite podatke o prosječnoj stopi nezaposlenosti, kako za područje Županije, tako i za državnu razinu. Prema podacima Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. prosječna stopa nezaposlenosti je 2013. iznosila 17%, dok za isto razdoblje HZZ vodi podatak o prosječnoj stopi od 14,7%. Ipak, u oba izvora je stopa nezaposlenosti u Županiji ispod prosjeka RH.

Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine na području Županije ukupno živi 296.195 stanovnika, od toga na ruralnom području Županije (bez Grada Rijeke) živi ukupno 167.571 stanovnik. Ruralno područje obuhvaća 114.953 radno sposobne osobe (od 15 do 64 godine života), odnosno 69%. Promatraljući broj radno sposobno stanovništvo ruralnog područja Županije na razini cjelokupne Županije, ono čini 57% ukupnog broja radno sposobnog stanovništva.

Prema spolu radno sposobno stanovništvo ruralnog područja čine podjednako muškarci i žene.

Nezaposlenih osoba na ruralnom području Županije ima 10.095, odnosno na području cjelokupne Županije 18.862. Izuzev Grada Rijeke, najveći broj nezaposlenih osoba bilježe Viškovo, Crikvenica, Opatija, Matulji, Kastav i Bakar.

Promatraljući nezaposleno stanovništvo ruralnog područja Županije, vidljivo je da je najveći udio nezaposlenih osoba u dobi od 20-30 godina, čak 32% (3.209 osoba), a zatim s 23% slijede osobe u dobi od 30-40 godina (2.316 osoba) te 21% osobe u dobi od 45-55 godina (2.107).

Demografske i socijalne značajke područja

Demografske značajke prikazane su kroz obilježja stanovništva iz Popisa stanovništva 2011. godine, dok socijalne značajke obuhvaćaju stanje u školstvu i kulturi na ruralnom području PGŽ-a.

Demografska kretanja

- Usporedba broja stanovnika 1981., 1991., 2001. i 2011., gustoća naseljenosti, starosna struktura

Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine na području Županije ukupno živi 296.195 stanovnika. Prosječna gustoća naseljenosti iznosi 82,55 stanovnika/km² (što je više od prosjeka u RH, koji iznosi 75,7 stanovnika/km²).

Ruralno područje Županije (bez Grada Rijeke) broji ukupno 167.571 stanovnika (u Gradu Rijeci živi ukupno 128.624 stanovnika). Prosječna gustoća naseljenosti iznosi 47,3 stanovnika/km² (dok prosječna gustoća stanovnika u Gradu Rijeci iznosi 2.923 stanovnika/km²).

Promatraljući broj stanovnika unazad tridesetak godina, područje Županije bilježi negativan demografski trend, ukupan broj stanovnika u razdoblju od 1981. do 2011. smanjio se za 7.843 stanovnika. No, ruralno područje Županije u istom periodu karakteriziraju pozitivni demografski pokazatelji, broj stanovnika povećao se za 21.759.

Tablica 2: Broj stanovnika PGŽ u razdoblju od 1981.-2011. godine

Broj stanovnika	1981.	1991.	2001.	2011.
PGŽ	304.038	323.130	305.505	296.195
Grad Rijeka	158.226	165.904	144.043	128.624
Ruralno područje Županije	145.812	157.226	161.462	167.571

Izvor: DZS, Popis stanovništva 1981., 1991., 2001. i 2011.

Ipak, ovdje treba izdvajati područje Gorskog kotara, gdje je gustoća naseljenosti 18,07 stanovnika/km², što je znatno manje od prosječne gustoće naseljenosti na području Županije, odnosno RH. S obzirom da gustoća naseljenosti ovisi i o veličini površine jedinice lokalne samouprave, najslabije naseljeno područje ima Općina Mrkopalj s gustoćom naseljenosti od 7,7 st./km², a jedna od ugroženijih općina je Općina Brod Moravice, koja broji 38 naselja. U 27 naselja živi do 10 stanovnika, a u 11 naselja ne živi niti jedan. Kritično stanje je i na području Grada Delnice, gdje u devet naselja nema stanovnika, dok u 22 naselja živi do 10 stanovnika. Demografska značajka Gorskog kotara obilježena je intenzivnom depopulacijom. Pokazatelji stanovništva Gorskoga kotara u 20. stoljeću okarakterizirani su niskom stopom prirodnog prirasta, nepovoljnom dobnom strukturu, negativnim migracijskim saldom i neravnomjernim razmještajem.

Iako se broj stanovnika u ruralnom području povećao, prisutan je problem starenja stanovništva. U ukupnom broju stanovnika najveći je broj stanovnika u dobi od 50-65 godina (40.360 stanovnika tj. 23% ukupnog stanovništva na ruralnom području).

Prosječna dob na području Županije je 43,9 godina, što je više nego na razini RH, koja ima prosjek 41,7 godina.

Indeks starenja Županije je 155,3, dok je koeficijent starosti 26,6%.

Negativno prirodno kretanje pokazuje i vitalni indeks (živorođeni na 100 umrlih), koji je za područje Županije 70,4, a na državnoj razini i RH 79,3.

Ovakve nepovoljne promjene u dobnoj strukturi stanovništva imaju mnoge nepovoljne utjecaje, prije svega vezane uz tržište rada i mirovinske rashode.

Obrazovna struktura stanovništva

- Broj stanovnika prema stručnoj spremi, stručna spremna prema spolu

Obrazovanje je jedan od ključnih čimbenika ukupnog društveno-ekonomskog razvoja određenog područja. Na taj način, obrazovano stanovništvo postaje obrazovana radna snaga koja je spremna odgovoriti potrebama tržišta rada. U obrazovnoj strukturi stanovništva ruralnog područja Županije, prema Popisu iz 2011. godine, najveći broj stanovnika ima završenu srednju školu (udio od 59,3%), zatim osnovnu školu (17,8%), te sveučilišni studij (10%). Stručni studij ima završeno 7% stanovnika, a titulu doktora znanosti nosi 0,2% stanovnika.

Analiza stupnja obrazovanja pokazuje da je najveći udio stanovnika u ruralnom području bez škole i sa završenih 1-3 razreda osnovne škole, 4-7 razreda osnovne škole i završenom osnovnom školom čine žene (15%).

Većinu od 41% (59.212) sa završenom srednjom školom i nekim od stupnja visokog obrazovanja imaju muškarci. Iako, s istim stupnjem obrazovanja blizu su i žene, čine 36% (52.154).

Školstvo

Školstvo u ovom poglavlju obuhvaća društvenu infrastrukturu područja odgoja i obrazovanje tj. predškolskog odgoja i obrazovanja, te osnovnog, srednjeg i visokog školstva i znanosti. Infrastruktura i organizacija predškolskih i obrazovnih institucija i ustanova od izuzetne je važnosti za osiguranje odgovarajuće obrazovne strukture stanovnika, kako bi za razvojne potrebe Županije stvorili kvalitetnu radnu snagu s potrebnim vještinama i znanjima nužnim za osiguranje konkurentnosti ruralnog područja.

- Predškolske ustanove i dječje igraonice

Predškolski odgoj i obrazovanje te skrb o djeci predškolske dobi odvija se u ustanovama koje tu djelatnost obavljaju kao javnu službu (prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju), a koje se pretežno financiraju iz proračuna lokalne i regionalne samouprave.

U Županiji djeluje ukupno 35 takvih ustanova (21 vrtić, uz još 11 privatnih i 2 vjerska) kroz 108 matičnih i područnih vrtića.

- Osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje te visokoobrazovne ustanove

Županija je osnivač 30 osnovnih škola (od ukupno 58) koje djeluju na njenom području. Od toga je 11 na području Gorskog kotara, 9 u riječkom prstenu, 4 na otocima, 3 u Liburniji i 3 na vinodolskom području).

U Županiji djeluje i 6 osnovnih škola za djecu s poteškoćama u razvoju te Dom mladih. Srednjih škola djeluje ukupno 34 (14 gimnazijalnog programa, 16 strukovnog, 3 umjetničkog i 1 za učenike s teškoćama u razvoju). Također, na području Županije djeluju i 3 privatne srednje škole (gimnazija i 2 glazbene).

Županija je osnivač i 4 samostalna učenička doma i 2 koja djeluju u sastavu srednjih škola.

- Organizacije civilnog društva različitog djelokruga

Na području Županije je, prema podacima iz Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020., ukupno registrirano 3.885 udruga (8% na državnoj razini), što ukazuje na visoku razvijenost civilnog sektora na području Županije. Prema djelatnosti najzastupljenije su sportske udruge (35%), a zatim slijede kulturne (20%). Najveći broj udruga djeluje na području Grada Rijeke (45%), a zatim na području Opatije (6%), Crikvenice

(3,4%), Malog Lošinja (3,3%), Viškova (2,9%), Matulja (2,8%), Krka (2,7%), otoka Raba (2,7%) te Delnica (2,6%).

Prema podacima dostavljenim od Županije, u kolovozu 2016. godine ukupno je u Registru udruga PGŽ-a bilo evidentirano **aktivnih** 124 udruga iz različitih područja djelovanja, no, najviše u području poljoprivrede (67 udruga). Detaljan popis udruga prema područjima djelovanja nalazi se u **Prilogu 1.** ovog Programa.

Rad udruge financiraju iz različitih izvora, no, ipak najviše iz proračuna JLS-ova i Županije. Ključni problemi s kojima se suočavaju, osim nedostatnih finansijskih sredstava za rad, su nedostatak stručnih zaposlenika, kao i nedostatak prostora za djelovanje.

Prema dostupnim podacima iz Zakladne knjige Ministarstva uprave na području Županije djeluje i 6 zaklada⁴ različitih područja djelovanja:

- PUNTARSKA ZAKLADA ZA STARIE I NEMOĆNE OSOBE (Punat)
 - ZAKLADA "CULTURA IURIS" (Rijeka)
 - ZAKLADA "DR. VIKTOR RUŽIĆ" (Rijeka)
 - ZAKLADA MARIJAN FILIPOVIĆ (Čabar)
 - ZAKLADA ZA FINANCIRANJE IZRADBE PROTOTIPOVA FIPRO (Rijeka)
- Kultурне manifestacije

Kulturalna infrastruktura već je opisana u uvodnom poglavlju, pa se u ovom dijelu daje sažetak značajnije kulturne manifestacije na području Županije, a to su:

- Riječki karneval i Riječke ljetne noći- glazbeno scenski festival
- Zajčevi dani- glazbeno scenska manifestacija
- Rabska fjera- trodnevna kulturno-povijesna manifestacija koja obilježava obranu Raba od Normana
- Kastafsko kulturno ljetno- ljetni kulturni festival koji nudi izložbeni, dramski, glazbeni, filmski, književni dječji program
- Hartera- riječki festival elektronske i alternativne glazbe
- Osorske glazbene večeri- višednevni festival klasične glazbe hrvatskih glazbenika
- Međunarodni festival malih scena- riječki kazališni festival
- Revija lutkarskih kazališta u Rijeci
- Festival pučkog teatra Omišalj
- Smotra svirača heligonski i malih instrumentalnih sastava Gorskog kotara
- Međunarodne smotre folklora, najčešće na kvarnerskim otocima, Fen festival i Festival mjuzikla
- Krčko ljeto
- Lubeničke večeri
- Dani Apoksiomena na Lošinju
- Okolotorno- šetnja uličicama Starog grada Novog Vinodolskog

Veći dio navedenih manifestacija održava se u Gradu Rijeci, stoga je nužno razvijati i poticati programe udruga i privatne inicijative, kako bi se podigla kvaliteta života stanovnika na području Županije, ali i dodatno obogatila sama turistička ponuda. Za područje Gorskog kotara dodatno su zanimljive

⁴ Izvor: Ministarstvo uprave; Zakladna knjiga: <http://www.appluprava.hr/RegistarZaklada/faces/WEB-INF/pages/searchResult.jsp>; stanje na dan 05. rujna 2016.)

manifestacije Plodovi gorja Gorskog kotara, koji obuhvaća Dan jabuka, Plodove jeseni, Dan gljiva, Dan ljekovitog bilja, Dane lavande, Dan borovnica i Dan jagoda. Bundevidjada, KotarFEST!, Iz bakine škrinjice, itd., gdje se mogu vidjeti i kupiti autohtonim proizvodi te doživjeti autentičnost Gorskoga kotara.

2. ANALIZA RAZVOJNIH POTREBA I POTENCIJALA PODRUČJA

Rezultati analize stanja

Napravljena analiza stanja posebno ističe raspoložive bogate prirodne, kulturne i povijesne resurse područja i izrazito povoljan prometni položaj, kao ključne faktore dalnjeg razvoja, ali ističe i nedovoljno iskorištenu bogatu kulturno-povijesnu baštinu te loše stanje komunalne infrastrukture i velike potrebe u društvenoj infrastrukturi.

- Pozitivna obilježja i potencijali
 - visoki indeks razvijenosti (139,21%, IV. skupina jedinica područne (regionalne) samouprave koju čine županije čija je vrijednost indeksa razvijenosti veća od 125% prosjeka RH)
 - geostrateški položaj
 - cjelokupno ruralno područje Županije (osim otoka Raba) pokriveno lokalnim akcijskim grupama (4 LAG-а)
 - brojni izvori čistih podzemnih voda
 - ugodna klima
 - mnogo kulturne i povijesne, materijalne i nematerijalne, baštine i lokaliteta
 - brojne zaštićene prirodne vrijednosti (74,89% kopnene površine Županije u Natura 2000 području)
 - bogata bioraznolikost i stanište tri velike europske zvijeri
 - 4 zračne luke na području Županije
 - sve JLS na području Županije imaju dobro razvijenu fiksnu telekomunikacijsku mrežu, pokrivene su GSM telekomunikacijskim signalom i internetskom mrežom (iako je na pojedinim lokacijama, posebno na području Gorskog kotara i otoka, nedovoljne kvalitete i brzine)
 - 97% stanovnika opskrbljeno je vodom iz vodoopskrbnog sustava (prosjek RH 75%)
 - područje Županije je gotovo potpuno pokriveno električnom mrežom
 - veliki potencijal i mogućnosti uporabe obnovljivih izvora energije (sunca, vjetra, biomase i malih vodotoka) za proizvodnju energije (električne, topline)
 - Gorski kotar obiluje jezerima i rijekama (Lokvarsко jezero, jezero Bajer i Lepenica, rijeke Kupa, Dobra i Čabranka) te postoji idealna osnova za razvoj turizma, posebice sportskih aktivnosti na vodi (kanuing, rafting, jedrenje, ronjenje, podvodna orientacija, ribolov, itd.) i uz vodu (šetnice, biciklističke staze, itd.)
 - postojanje kulturne infrastrukture (kulturni objekti, muzeji, galerije, društveni domovi, čitaonice i sl.)
 - zdravstvena zaštita dobro organizirana i postoji veliki potencijal za razvoj zdravstvenog turizma (uz već razvijen i poznat u opatijskom i crikveničkom dijelu Županije)
 - područje otoka i priobalja jedno od najrazvijenijih područja RH
 - BDP Županije viši je od prosjeka RH i Jadranske regije
 - veliki broj postojećih poduzetnika
 - konkurentnost i finansijske učinke malih i srednjih poduzetnika potrebno je i dalje održavati i poticati na jačanje
 - na području Županije djeluje niz institucija poduzetničke potporne infrastrukture
 - iako je malo poljoprivrednog obradivog zemljišta, razvoj poljoprivredne djelatnosti bazirati na proizvodnji tzv. „zdrave hrane“ te ekološkoj poljoprivredi
 - veliki potencijal za daljnji razvoj najzastupljenijih sektora proizvodnje (poput pčelarstva, ovčarstva i sl.)

- Županija ima 3 zaštićena proizvoda: Krčki pršut, Krčko malinovo ulje i Ekstra djevičansko maslinovo ulje Cres. Također, u postupku i pripremi za zaštitu su još 4 proizvoda: goranski medun, creska janjetina, krčke šurlice i krčki sir.
- velike šumske površine veliki potencijal za razvoj turizma, lovnog turizma, ugostiteljstva i sl. (veliki broj neiskorištenih lovnih kuća)
- područje Županije jedno je od turistički najrazvijenijih regija RH
- veliki potencijal za razvoj ruralnog turizma
- projekt standardizacije obiteljskog smještaja „Kvarner family“ u provedbi, kao i oznake za gastronomsku ponudu („Kvarner gourmet“ i „Kvarner food“)
- niža stopa nezaposlenosti na razini Županije u odnosu na stopu na državnoj razini
- dobro razvijena društvena infrastruktura područja odgoja i obrazovanja
- brojne kulturne manifestacije

- Negativna obilježja i potrebe

- mala gustoća naseljenosti (ispod državnog prosjeka)
- područje Županije sadrži vrlo malo površina kvalitetnog obradivog poljoprivrednog zemljišta
- prisutan trend smanjenja poljoprivrednih površina u korist šumskog i neplodnog zemljišta
- mnogi izvori zahvaćeni za vodoopskrbu mikrobiološki su onečišćeni zbog ispuštanja nepročišćenih otpadnih voda direktno u podzemne vode
- cestovna mreža ne zadovoljava potrebe lokalnog prometa, posebno u ljetnim mjesecima, a neka naselja uz granicu sa Slovenijom nisu opće međusobno povezana
- cestovna mreža lošeg tehničkog stanja (posebno lokalne i nerazvrstane ceste)
- u turističkim naseljima postoje veliki problemi s nedovoljnim brojem parkirnih mjesta
- nedostaje priveza za turističke brodove i plovila domaćeg stanovništva (nautičkih vezova), a uočen je i stalni problem smještaja plovila na neodgovarajućim prostorima (ilegalno sidrenje)
- nedovoljna je međuotočna povezanost
- nedostatak autobusnih međumjesnih linija, posebno izražen na području Gorskog kotara
- prijevozna moć željezničke pruge nije dovoljno iskorištena, ni u teretnom, ni u putničkom prometu (lošeg stanja, pa je potrebna modernizacija)
- područje Gorskog kotara bogato je vodom, no, opskrba nije zadovoljavajuća (nema rezervi vode), a u pojedinim dijelovima (Čabar) upotrebljava se i zdravstveno neispravna voda
- veliki izvor onečišćenja je Grad Rijeka
- postoji potreba za izgradnjom novih vodovodnih ogrankaka, u zamjenu za postojeće, koji zbog starosti, nekvalitetne gradnje i pojačanog prometa pucaju
- sustavi odvodnje na području Županije nisu u dovoljnoj mjeri razvijeni i izgrađeni
- nije izgrađen dovoljan broj uređaja za pročišćavanje otpadnih voda
- sustav odvojenog prikupljanja otpada nije u dovoljnoj mjeri razvijen
- potrebno je provoditi aktivnosti vezane uz jačanje svijesti stanovnika o zaštiti okoliša i razvoj sustava prikupljanja korisnog otpada, posebno njegovo odvajanje na mjestu nastanka te planirati građenje reciklažnih dvorišta za komunalni i građevinski otpad
- na području Županije izgrađena je plinska distribucijska mreža samo na području Rijeke i Viškova
- nedovoljno izgrađena prateća infrastruktura uz objekte sportske namjene
- potrebno revitalizirati regionalni Sportski centar Platak – izletište i skijalište
- na području gotovo svake JLS u sastavu Županije postoji potreba za građenjem (izgradnjom novih ili uređenjem postojećih) infrastrukturnih objekata, poput sportskih dvorana, zatvorenih bazena, zatvorenih teniskih terena, natkrivenih bočališta, biciklističkih staza, atletskih staza itd.

- Postojeća javna rasvjeta uglavnom ne zadovoljava kriterije energetske učinkovitosti te je potrebno njezino proširenje i zamjena modernijim i energetski učinkovitijim svjetiljkama
- postoji potreba dodatnog proširenja i uređenja groblja
- potrebna organizacija i izgradnja tržnica (seljačkih tržnica i tržnica ekoloških proizvoda)
- Vatrogasni domovi postoje u svim naseljima, ali im je većinom potrebna rekonstrukcija i obnova
- pad u broju registriranih aktivnih obrta
- visoki stupanj neizgrađenosti gospodarskih zona (48,9%)
- potrebna su daljnja ulaganja u sektor istraživanja i razvoja te povezivanje znanstvenih institucija s gospodarskim sektorom, kao i jačanje institucionalne mreže zadužene za programe razvoja poduzetništva i povezanosti poduzetnika
- područje Županije sadrži vrlo malo površina kvalitetnog obradivog poljoprivrednog zemljišta
- 35% nositelja/odgovornih osoba poljoprivrednih gospodarstava starija je od 65 godina
- Nedovoljno razvijena suradnja između PG-ova
- rascjepkanost poljoprivrednog zemljišta i neriješeni imovinsko-pravni odnosi nad zemljištem
- turizam karakterizira izrazita sezonalnost
- postoji potreba za proširenjem ruralne turističke ponude
- najveći udio nezaposlenih osoba u dobi od 20-30 godina
- trend starenja stanovništva
- veliki broj udruga (3.885), što ukazuje na razvijeni civilni sektor, no, svega 124 aktivne
- kulturne manifestacije većinom na području Grada Rijeke

Rezultati analize anketnih upitnika i prijedloga projekata-SAŽETAK

Prilikom izrade LRS-ova LAG-ovi su anketirali stanovnike (i poduzetnike i JLS-ove) s ciljem dobivanja informacija o općoj percepцији stanja na području. Podaci o analizi prikupljenih anketnih upitnika prikazani su samo za područje koje pokrivaju LAG Gorski kotar i LAG Vinodol, obzirom da ostali podaci nisu bili dovoljno kompatibilni za zajedničku obradu.

Za potrebe izrade LRS-ova LAG-a Vinodol i LAG-a Gorski kotar bilo je potrebno u proces prikupljanja podataka i izrade strategije uključiti stanovništvo i poduzetnike koji će iznijeti svoja stajališta, probleme i dati projektne prijedloge, kao i prijedloge modela razvoja. Kako bi analiza bila što kvalitetnija i vjerodostojnija te kako bi omogućila što brži, produktivniji i sveobuhvatniji razvoj područja korišteni su prikupljeni podaci i informacije dobivene anketiranjem građana, poduzetnika, poljoprivrednika, udruga i ustanova putem Anketnih upitnika. Upitnici su bili podijeljeni u pet područja: opći upitnici, upitnici za gospodarstvo, poljoprivredu, turizam, te javni i civilni sektor, a putem kojih se dobio uvid u stanje za ruralna područja koja pokrivaju LAG-ovi. Analiza stanja i prikupljenih upitnika činila je temelj za izradu SWOT analize (oslikava poziciju u kojoj se pojedino područje LAG-a trenutno nalazi) kojom se definiraju glavne snage, slabosti, prilike i prijetnje koje karakteriziraju područje LAG-a.

Prikupljanje podataka putem Anketnih upitnika provodilo se na individualnim sastancima, radionicama, putem službenih mrežnih stranica LAG-ova, kao i putem Facebook profila. Ispunjeni obrasci bili su dostavljeni i putem pošte, elektroničke pošte, ili dostavljeni osobno u urede LAG-ova. Korištenjem ovakvog pristupa, koji osigurava suradnju i uključenost svih dionika u izradu LRS, u potpunosti su ispunjena načela transparentnosti, jednakosti i konsenzusa. LAG Vinodol je ukupno prikupio 102, a LAG Gorski kotar 79 anketnih upitnika.

U nastavku teksta ovog poglavlja dan su samo zaključci provedenih anketa, dok je cijelovita analiza pojedinih sektora prikazana u **Prilogu 2.** ovog Programa.

Zaključci provedenih anketa:

Cilj je povratak tradiciji bavljenja poljoprivredom, kao i povezivanje poljoprivredne proizvodnje i turizma, kroz povećanje ponude kvalitetnih proizvoda na sve zahtjevnijem tržištu. Prvenstveno treba ojačati postojeću poljoprivrednu proizvodnju, povećati ulaganja u infrastrukturu i raditi na povezivanju poljoprivrednika i ugostitelja, na način da se olakša distribucija i plasman poljoprivrednih proizvoda kroz kratke lance opskrbe. Posebne napore potrebno je uložiti u edukacije i stjecanje znanja i vještina iz područja poljoprivrede i ruralnog turizma, kako bi sve veći broj ljudi, prvenstveno mladih, prepoznao mogućnosti koje im se nude na njihovom području, iskoristio mogućnost zapošljavanja te na taj način osigurao uspješnu budućnost. Navedeno bi u konačnici rezultiralo smanjenjem odljeva kvalitetne radne snage s ruralnog područja. Također, važno je sve navedene aktivnosti provoditi u skladu s očuvanjem prirode i tradicijom, kako bi se zaštitio, očuvao i održao visok stupanj prirodnih resursa i biološke raznolikosti za buduće naraštaje.

- Analiza projekata prikupljenih na razini LAG-ova

U lokalnim razvojnim strategijama LAG-ova propisane su mјere i podmјere koje LAG-ovi u sklopu PRR-a mogu provoditi (propisane provedbenim pravilnikom⁵) i za koje je moguće ostvariti potporu iz EPPRR-a. Slijedeći temeljno načelo Leader pristupa (pristup odozdo prema gore) LAG-ovi su, da bi odabrali mјere za provedbu, prikupili prijedloge projekata stanovnika/poduzetnika/udruga/JLS-ova sa svojeg područja.

U **Prilogu 2.** ovog Programa prikazan je tematski sažetak onih prijedloga projekata koji nisu bili obuhvaćeni lokalnim razvojnim strategijama, a predstavljaju realne potrebe stanovnika na području Županije. Ukupno je analiziran 131 projekt.

Rezultati programa iz prethodnog razdoblja

- Rezultati provedbe programa županijske razine

Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Upravni odjel je jedno od ukupno 12 upravnih tijela Primorsko-goranske županije. U svom djelokrugu rada odjel obavlja poslove koji se odnose na:

- pripremu, poticanje, provođenje i praćenje programa i mјera razvoja turizma i ugostiteljstva (u skladu s Glavnim planom razvoja turizma PGŽ i Strateškim marketinškim planom turizma PGŽ);
- praćenje stanja u gospodarstvu, predlaganje i provođenje mјera promicanja, razvoja, sustavnog unapređivanja i tehnološkog razvoja malog i srednjeg poduzetništva i obrtništva;
- suradnju s domaćim i stranim institucijama i centrima koji se bave razvojem svih oblika gospodarske djelatnosti;
- praćenje stanja u poljoprivredi, predlaganje i provođenje poticajnih mјera za razvoj poljoprivrede, stočarstva, vinogradarstva, vinarstva i proizvodnje hrane, posebno autohtonih proizvoda i ribarstva;
- pripremanje programa i mјera te sudjelovanje u provedbi okrugnjavanja i navodnjavanja poljoprivrednog zemljišta te poslova vezanih uz melioracijsku odvodnju;
- sudjelovanje u provedbi Nacionalnog programa navodnjavanja na području PGŽ;

⁵ Pravilnik o provedbi Podmjere 19.2. »Provedba operacija unutar CLLD strategije«, Podmjere 19.3. »Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-а« i Podmjere 19.4. »Tkući troškovi i animacija« unutar mјere 19 »Potpora lokalnom razvoju u okviru inicijative Leader (CLLD – lokalni razvoj pod vodstvom zajednice)« iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014. – 2020.

- predlaganje mjera i provođenje programa i mjera razvoja u oblasti šumarstva i drvoprerađivačke industrije;
- praćenje izvršenja ugovora o zakupu lovišta, evidentiranje i praćenje naplate lovozakupnina, predlaganje i provođenje mjera i programa razvijanja lovstva i pripreme natječaja za zakup županijskih lovišta;
- proglašenje elementarnih nepogoda;
- rješavanje u drugom stupnju po žalbama izjavljenim na upravne akte upravnih tijela JLS-ova iz područja ugostiteljske djelatnosti i vodnog gospodarstva;
- praćenje i koordiniranje rada trgovачkih društava i ustanova iz nadležnosti Upravnog odjela, a kojima je Županija član ili osnivač, te podnošenje izvješća o njihovom radu;
- predlaganje i kandidiranje projekata od interesa za Županiju i obavljanje stručnih poslova vezanih za programe EU i RH;
- sudjelovanje u izradi strateških i ostalih dokumenata Županije;

Kako je već spomenuto, Upravni odjel prati rad i izvršenje programa ustanova i trgovачkih društava u kojima je Županija jedan od osnivača, a to su:

- Centar za poljoprivrednu i ruralni razvoj PGŽ,
- Regionalna veletržnica Rijeka-Matulji i
- Žičara Učka d.o.o.

Upravni odjel ima sistematiziranih 11 radnih mjesto, od kojih je u 2015. godini bilo popunjeno 9. U 2015. godini Upravni odjel je raspolagao s 12.007.310,61 kn, od čega je 11.902.880,98 kn bilo utrošeno u svrhu promicanja gospodarskog razvoja, razvoja malog i srednjeg poduzetništva, razvoja poljoprivrede te šumarstva i drvne industrije, unapređenja i razvoja lovstva te unapređenje turizma. Navedena sredstva utrošena su provedbom aktivnosti u sklopu 6 programa, kako je prikazano niže u tablici.

Tablica 3: Analiza provedenih programa u 2015. godini od strane Upravnog odjela za turizam i ruralni razvoj PGŽ

R. br.	Naziv programa	Iznos utrošenih sredstava	Pokazatelji uspješnosti
1	PROMICANJE GOSPODARSKOG RAZVOJA	705.848,49	
a	Program edukacije	85.485,00	
b	Potpore inovatorima i udrugama inovatora	229.979,99	
c	Projekt Komercijalizacija inovacija	279.999,00	
d	Rad Gospodarsko-socijalnog vijeća PGŽ	447,00	
e	Lokalno partnerstvo za zapošljavanje PGŽ	109.937,50	20 educiranih polaznika edukacija, 22 prijavljena inovatora, 4 inovacije s područja PGŽ dospjele na tržiste, 21 educirana osoba putem provedbe LPZ-a
2	RAZVOJ MALOG I SREDnjEG PODUZETNIŠTVA	3.271.762,92	
a	Razvoj malih poslovnih zona	275.346,00	
b	Programske aktivnosti razvojnih institucija i udruga	32.000,00	
c	Kreditiranje poduzetništva – razni programi	2.305.468,92	
d	Priprema i kandidiranje projekata na fondove EU	18.750,00	
e	Poticanje razvoja poduzetničkog potencijala	65.000,00	
f	Program kreditiranja -Poduzetnik u PGŽ-2014	566.000,00	
g	Program kreditiranja - Kreditom do uspjeha 2014	9.198,00	
3	RAZVOJ POLJOPRIVREDE	2.586.782,19	
a	Programi i rad Centra za brdsko-planinsku poljoprivredu	2.011.489,66	
b	Financiranje programskih aktivnosti razvjeta poljoprivrede	7.500,00	
c	Provedba projekta navodnjavanja	87.500,00	
d	Razvoj ribarstva	10.952,50	
e	Ruralni razvoj	220.914,82	
f	Projekt Stara Sušica	246.967,21	
g	Kreditiranje poljoprivrede	1.458,00	
4	RAZVOJ ŠUMARSTVA I DRVNE INDUSTRIJE	44.830,00	
a	Sufinanciranje programskih aktivnosti udruga privatnih šumovlasnika s područja PGŽ	44.830,00	–
5	UNAPREĐENJE I RAZVOJ LOVSTVA	1.296.102,35	
a	Obračun i raspored sredstava po osnovi lovozakupnina	987.324,03	
b	Troškovi provođenja Zakona o lovstvu	6.778,32	
c	Izlov nezavičajne divljači	302.000,00	
6	UNAPRJEĐENJE TURIZMA	3.997.555,03	
a	Potpore razvoju selektivnih oblika turizma	327.039,71	
b	Provedba projekta „Kvarner Family“	37.845,93	
c	Sufinanciranje kapitalnih projekata razvoja turizma	618.251,59	
d	Programi kreditiranja poduzetništva u turizmu	254.451,71	
e	Projekt Žičara Čelimbaba – Općina Mrkopalj	369.340,43	
f	Šetnica oko Lokvarskega jezera – Općina Lokve	202.186,68	
g	Projekt Žičara Učka	317.986,29	
h	Projekt „Međunarodni streljački centar Grobnik“- Goranski sportski centar d.o.o.	270.254,23	
i	Poticanje uređenja i upravljanja morskim plažama	365.625,00	
j	Program oglašavanja zračnog prijevoza od interesa za turizam PGŽ	653.797,50	
k	Projekt Mala Barka	580.775,96	
UKUPNO:		11.902.880,98	

Izvor: PGŽ, Izvještaj o radu Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj za razdoblje od 01. siječnja do 31. prosinca 2015. godine

Centar za poljoprivrednu i ruralni razvoj PGŽ

Centar za poljoprivrednu i ruralni razvoj PGŽ (bivši Centar za brdsko-planinsku poljoprivrednu PGŽ- naziv promijenjen 19.06.2015.) javna je ustanova u kojoj je Županija jedan od osnivača, uz 15 JLS-ova s područja Županije. Centar obavlja sljedeće djelatnosti:

- uslužne djelatnosti u biljnoj proizvodnji;
- izdavanje časopisa i periodičnih publikacija;
- savjetovanje u vezi s poslovanjem i upravljanjem;
- organiziranje stručnih i znanstvenih skupova;
- uvođenje i provedba tehnika ekološke poljoprivrede;
- introdukcija novih pasmina goveda, ovaca, koza, peradi, kunića i ostalih vrsta domaćih životinja;
- osnivanje i pokretanje rada Centra za rasplod i selekciju domaćih životinja;
- sakupljanje starih sorata voćaka u svrhu rada na oplemenjivanju i stvaranju novih i boljih sorata;
- introdukcija i pokusi s novim sortama ratarskog, povrtnog, ljekovitog bilja i gljiva te introdukcija novih voćnih sorata;
- pokretanje rada rasadničarske proizvodnje voća, posebno jagodastog, bobičastog i grmolikog;
- pokretanje rada na ekološkoj poljoprivredi i ekološkoj zaštiti od bolesti i štetočina;
- pokretanje i nastavak rada na oplemenjivanju domaćih sorata krumpira genetski otpornih na bolesti i štetočine;
- pokretanje i nastavak rada na introdukciji Kanadskog slatkog javora te organiziranje njegove rasadničarske proizvodnje i pokusi na terenu;
- seleksioniranje autohtonih kultivara i izbor iz populacija divljih biljaka (lijeske, borovnice, brusnice, ljekovitog bilja i slično);
- prodaja vlastitih proizvoda.

Centar je u 2015. godini imao zaposlena 3 djelatnika (ravnatelja, stručnog suradnika za poljoprivrednu i suradnika za poljoprivredno zemljište).

Prema godišnjem izvještaju o radu za 2015. godinu, Centar je tijekom 2015. godine provodio 5 programa. Programi su bili gotovo 60% sufinancirani sredstvima PGŽ-a, dok su ostatak podmirivali proračuni JLS-ova osnivača. Županijskim sredstvima u 2015. godini sufinancirane su aktivnosti 61 korisnika, s ukupnim iznosom isplaćene potpore od oko 1,5 milijuna kn. Detaljniji prikaz provođenih programa sufinanciranih županijskim sredstvima nalazi se niže u tablici i nastavku teksta.

Tablica 4: Analiza provedenih programa u 2015. godini od strane Centra za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ

R. br.	Predmet sufinanciranja	Broj korisnika	2015. godina sufinancirani iznos PGŽ-a (kn)
1	Provedba i priprema EU projekata (sufinanciranje troškova LAG-ova: neprihvativi dio troškova u okviru provedbe IPARD mjere 202, predradnji za akreditaciju LAG-a i info centra)	4	317.361,83
2	Programi razvoja poljoprivrede i tržišta autohtonih proizvoda na području PGŽ	38	742.878,73
2a	Razvoj stočarstva (nabava poljoprivredne mehanizacije, mljekomata, organizacija izložbe, sakupljanje i prijevoz mlijeka, tiskavice ovčarsko-kozarskog lista, projektna dokumentacija, analiza kvalitete stočne hrane, izrada stručne podloge zaštite izvornosti/zemljopisnog podrijetla)	21	287.546,73
2b	Razvoj vinogradarstva i vinarstva (revitalizacija vinograda Takala, marketing vrbničke žlahtine, održavanje kolekcijskog vinograd autohtonih sorata vinove loze i matičnog nasada vrbničke žlahtine i proizvodnja vina i pjenušca od autohtonih sorata vinove loze te klomska selekcija žlahtine)	5	207.832,00
2c	Razvoj voćarstva i maslinarstva (obnova maslinarskih cesta, istraživanja za podizanje matičnjaka masline i maruna, priprema zemljišta i sadnja voćaka za matičnjak autohtonih sorata s pripadajućim materijalnim troškovima)	5	160.000,00
2d	Razvoj i promocija autohtonih proizvoda (festival starina „Iz bakine škrinjice“, „Cres grad maslinovog ulja, anketiranje u svrhu izrade e-kataloga, 3000kg merkantilnog goranskog krumpira, promocija Županije u Beču)	7	87.500,00
3	Revitalizacija poljoprivrednog zemljišta (probijanje poljoprivrednih puteva i vodoopskrba Zvonejskih njiva)	2	80.000,00
4	Programi razvoja poljoprivrede i tržišta autohtonih proizvoda na području PGŽ (sufinanciranje nabave poljoprivredne mehanizacije)	2	364.500,00
5	Ruralni razvoj na području PGŽ (nabava sadnica borovnice, loze, aronije i jagoda)	15	61.233,82
		UKUPNO:	61 1.565.974,38

Izvor: Izvještaj o radu Centra za 2015. godinu

Rezultati provedbe programa i programske aktivnosti Centra su sljedeći:

- Provedba i priprema EU projekata:** provedbom programa pružena je podrška u radu lokalno akcijskim grupama na području PGŽ u sklopu istoga, članovi, zaposlenici i volonteri sudjelovali su na brojnim radionicama, sastancima, radnim susretima, studijskim putovanjima, sajmovima, konferencijama i edukacijama time su usvojili nova i usavršili postojeća znanja. U Kulturnom domu u Rukavcu otvoren je Lag Terra Liburna INFO CENTAR kao centralno mjesto za informiranje i educiranje javnog, civilnog i poslovnog sektora o dostupnim javnim lokalnim, regionalnim, nacionalnim i EU sredstvima financiranja za realizaciju njihovih projekata, a s posebnim naglaskom na mjeru PRR-a RH 2014.-2020.
- Programi razvoja poljoprivrede i tržišta autohtonih proizvoda na području PGŽ:**
 - Razvoj stočarstva:** Provedbom programa nastojalo se očuvati trenutno brojno stanje stoke prvenstveno goveda na području Gorskog kotara i to putem kontinuiteta otkupa mlijeka. Centar je sakuplja i prevozi mlijeko s 11 OPG-ova na području PGŽ te dostavlja isto u mlijekaru PIK d.d. Rijeka (106 odvoza, 124.725 litara mlijeka). U cilju razvoja ovčarstva sufinancirana je izložba creske ovce, tiskana knjiga preventivne bolesti ovaca na kvarnerskim otocima, napravljena Specifikacija zaštite Krčkog sira, izrađen tehničko-tehnološki projekt i HACCP priručnik za siranu u Puntu te sufinanciran tiskavica „Ovčarsko-kozarski list“. U cilju racionalnog trošenja krmiva te poboljšanja hranidbenog menadžmenta izvršeno je ispitivanje kvalitete stočne hrane sa 116

uzoraka na 30 PG-a s područja Županije koja se bave stočarskom proizvodnjom. Drugu godinu za redom izvršena su stručna terenska i teoretska istraživanja u cilju zaštite izvornosti Goranskog meduna. Također, sufinancirana je nabava poljoprivredne mehanizacije za korisnike programa po iskazanom interesu za istu.

- b. **Razvoj vinogradarstva i vinarstva:** Programom je održavan vinograd autohtonih sorti vinove loze u Risici te matičnjak sorte Žlahtina u Vrbaniku. Provedena su znanstveno-stručna istraživanja na klonskoj selekciji Žlahtine u cilju proizvodnje certificiranog sadnog materijala i istraživanja u cilju proizvodnje pjenušavog vina od bijelih autohtonih sorata PGŽ i istraživanja u cilju proizvodnje Cuvee od crnih sorata PGŽ. Napunjeno je 120 boca, koje će nakon potpunog dozrijevanja biti spremne za prezentaciju na jesen 2016. godine. Za potrebe kandidiranja na nacionalne i/ili EU fondove napravljen je Projekt revitalizacije terasa podno dvorca Frankopan u Kraljevcima (projekt sadrži pripremne radove za podizanje vinograda, uređenje proizvodnog prostora, agromelioracije, pripremu tla za sadnju te odabir sorata i podloga za sadnju). Programom su sufinancirani troškovi revitalizacije Bakarskih terasa te promocija Udruge Belica.
- c. **Razvoj voćarstva i maslinarstva:** provedena su znanstveno-stručna istraživanja biodiverziteta masline i pitomog kestena na području Županije s ciljem podizanja matičnjaka te time zaštite autohtonog sortimenta Županije (pronađeno 12 jedinstvenih sorata i 6 potencijalno jedinstvenih sorata maslina). Provedbom programa uređen je objekt za voćarstvo u Driveniku (Vinodolska Općina), uređene su i obnovljene maslinarske ceste i putovi u maslinike na otoku Cresu i Krku, posađen je matičnjak autohtonih sorata jabuka i krušaka (u Staroj Sušici) te je sufinancirana manifestacija maslinara otoka Krka (8. Drobnička fest).
- d. **Razvoj i promocija autohtonih proizvoda:** Provedbom programa promovirani su autohtoni proizvodi Županije u Beču, a u suradnji s JLS-ovima sufinancirane su i razne manifestacije, promocije, sajmovi, izložbe i festivali autohtonih proizvoda u cilju promocije autohtonih proizvoda te prepoznatljivosti Županije. Također, Općini Viškovo donirano je 3.000 kg merkantilnog krumpira za obitelji slabijeg socijalnog statusa (promocija Goranskog krumpira), na području Općine Lovran otvorena je poučna staza, šetnica, koja prolazi šumom maruna iz Lignja prema Kalcu; pred Gradom Cresom je postavljena informativna ploča kojom se izražava dobrodošlica u Cres, mjesto izvrsnosti maslinovog ulja, a kao dodatna informacija navodi se da je cresko maslinovo ulje prvo u RH dobilo oznaku izvornosti.
3. **Revitalizacija poljoprivrednog zemljišta:** Provedbom programa u Općini Matulji realizirana je vodoopskrba Zvonejskih njiva čime je omogućeno navodnjavanje poljoprivrednih površina na tom području. Te je uređena putna mreža na području Grada Cresa.
4. **Programi razvoja poljoprivrede i tržišta autohtonih proizvoda na području PGŽ:** Provedbom programa nabavljena je poljoprivredna mehanizacija potrebna za pokretanje poljoprivredne proizvodnje te uređenje i održavanje poljoprivrednog zemljišta (nabava malčera) za 2 poljoprivredna gospodarstva.
5. **Ruralni razvoj na području PGŽ:** Provedbom programa omogućeno je podizanje novih ili obnova postojećih komercijalno i tržišno orientiranih trajnih nasada, ujedno se poticalo navodnjavanje poljoprivrednih površina te analiza zemljišta. Sufinancirana je nabava ukupno 29.400 kom sadnica i time je zasađeno ukupno 7,00 hektara novih površina pod trajnim nasadima od čega 3,00 hektara vinograda i 4,00 hektara bobičavog i jagodastog voća.

- Rezultati provedbe IPARD programa na području PGŽ-a

IPARD, prepristupni program Europske unije za programsko razdoblje 2007. – 2013., bio je sastavni dio IPA-e (Instrumenta prepristupne pomoći, eng. Instrument for Preaccession Assistance) odnosno njegova

V. komponenta Ruralni razvoj. Glavni cilj IPARD programa bio je unapređenje poljoprivrednog sektora uz pomoć konkurentnosti poljoprivrednih proizvoda, s tri prioriteta:

- 1) Poboljšanje tržišne efikasnosti i provedbe EU standarda
- 2) Pripremne aktivnosti za provedbu poljoprivredno – okolišnih mjera i LEADER-a (program koji omogućava da se u pojedinim regijama ili mikroregijama, bez obzira na postojeće administrativne granice, stvaraju i sufinanciraju projekti koji uključuju što više interesnih motiva onih koji žive na tom prostoru)
- 3) Razvoj ruralne ekonomije

IPARD programom upravlja Ministarstvo poljoprivrede, a provodi ga Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. Kroz IPARD program u RH korisnicima je bilo dostupno 179 milijuna € (1,3 milijarde HRK) potpore.

U cjelokupnom programskom razdoblju 2007.-2013. na području Županije ukupno je ugovorenih 30 IPARD projekata s ukupnim iznosom ugovorene potpore od 30.853.240,76 kn. Prema podacima APPRRR-a, sa stanjem na dan 15.09.2015. godine, ukupno je bilo isplaćeno 10 projekata s iznosom isplaćene potpore od 13.078.712,22 kn.

Detaljan prikaz ugovorenih projekata po mjerama i sektorima dan je niže u tablici.

Tablica 5: Pregled ugovorenih i isplaćenih IPARD projekata u PGŽ (svi natječaji)

R.br.	Naziv korisnika	Mjera	Sektor	Broj ugovorenih projekata	Ugovoreni iznos ulaganja (HRK)	Ugovoreni iznos potpore (HRK)	Broj plaćenih projekata	Isplaćeni iznos potpore (HRK)
1	Z.U.R.K. d.o.o., Rijeka	101	voće i povrće		253.833,64	164.991,87		164.991,87
			UKUPNO 101	1	253.833,64	164.991,87	1	164.991,87
3	LAG Gorski Kotar	202			900.000,00	900.000,00		487.911,11
2	LAG Vinodol	202			900.000,00	900.000,00		637.365,99
			UKUPNO 202	2	1.800.000,00	1.800.000,00	2	1.125.277,10
4	Grad Kastav	301	kanalizacija i pročišćavanje otpadnih voda		6.815.873,75	6.815.873,75		6.372.544,68
5	Općina Fužine	301	kanalizacija i pročišćavanje otpadnih voda		1.329.484,09	1.329.484,09		
6	Općina Fužine	301	kanalizacija i pročišćavanje otpadnih voda		805.416,80	805.416,80		
7	Grad Čabar	301	lokalne nerazvrstane ceste		1.323.415,97	1.323.415,97		
8	Grad Delnice	301	lokalne nerazvrstane ceste		2.210.239,25	2.210.239,25		2.077.367,19
9	Grad Kastav	301	lokalne nerazvrstane ceste		1.014.812,67	1.014.812,67		999.392,51
10	Grad Krk	301	lokalne nerazvrstane ceste		1.783.556,20	1.783.556,20		
11	Općina Dobrinj	301	lokalne nerazvrstane ceste		987.967,68	987.967,68		957.074,15
12	Općina Lopar	301	lokalne nerazvrstane ceste		1.299.144,25	1.299.144,25		
13	Općina Skrad	301	lokalne nerazvrstane ceste		704.759,41	704.759,41		
			UKUPNO 301	10	18.274.670,07	18.274.670,07	4	10.406.378,53
14	KOPIN d.o.o., Rijeka	302	obnovljivi izvori energije		341.376,06	170.688,03		
15	ORKAN ENERGIJA d.o.o., Medulin	302	obnovljivi izvori energije		5.088.892,00	2.544.446,00		
16	OPG MARIJA JANEŠ, Gerovo	302	prerada na poljoprivrednom gospodarstvu		646.765,44	323.382,72		298.629,55
17	Adria Villas d.o.o., Krk	302	ruralni turizam		1.073.177,00	536.588,50		526.948,50
18	AGROPOL d.o.o., Vrbnik	302	ruralni turizam		1.137.270,00	568.635,00		556.486,67
19	AS-DOM d.o.o., Viškovo	302	ruralni turizam		1.120.875,00	560.437,50		
20	Citius d.o.o., Zagreb	302	ruralni turizam		883.758,15	441.879,07		
21	FRANJO LELIĆ, Zagreb	302	ruralni turizam		1.129.425,00	564.712,50		
22	IVAN PRŽULJ, Zagreb	302	ruralni turizam		1.130.865,00	565.432,50		
23	KOTUR d.o.o., Brseč	302	ruralni turizam		1.118.250,00	559.125,00		
24	MUŠKATEL d.o.o., Bogovići	302	ruralni turizam		1.130.865,00	565.432,50		
25	OPG DALIBOR STAŠIĆ, Krk	302	ruralni turizam		1.130.865,00	565.432,50		
26	OPG GORAN MAREVIĆ, Krk	302	ruralni turizam		821.826,75	410.913,37		
27	RBP ARHITEKTI d.o.o., Zagreb	302	ruralni turizam		1.125.973,36	562.986,68		
28	USLUŽNI OBRT "AGRO FRANOLIĆ", Malinska	302	ruralni turizam		1.130.865,00	565.432,50		
29	VANJA GNJIDIĆ, Rijeka	302	ruralni turizam		1.085.243,90	542.621,95		
30	ZORAN GNJIDIĆ, Kastav	302	ruralni turizam		1.130.865,00	565.432,50		
			UKUPNO 302	17	21.227.157,66	10.613.578,82	3	1.382.064,72
			UKUPNO SVE MJERE	30	41.555.661,37	30.853.240,76	10	13.078.712,22

Izvor: APPRRR, Izvještaj IPARD program - pregled svih ugovorenih i isplaćenih projekata po županijama (natječaji 1-21.; ukupno), stanje na dan 15.09.2015.

- Inicijalni rezultati provedbe PRR-a RH 2014.-2020. na području PGŽ-a

U programskom razdoblju 2014.-2020. RH su dostupna EU sredstva za sufinanciranje projekta iz područja poljoprivrede i ruralnog razvoja putem Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj (EPFRR) (engl. EAFRD), kao nastavak provedbe pretpriступnog IPARD programa, no, sa puno širim spektrom prihvatljivih ulaganja i korisnika, ali i više raspoloživih sredstava (gotovo 2,4 milijarde €).

Za korištenje raspoloživih sredstava RH je izradila Program ruralnog razvoja 2014.-2020. (koji obuhvaća 16 mjera) te započela s njegovom provedbom raspisivanjem prvih natječaja krajem 2014. godine. Programom upravlja Ministarstvo poljoprivrede, a provodi ga Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju.

Do sada je provedbom PRR-a na području Županije ukupno odobreno 40 projekata s ukupnim iznosom odobrene potpore od gotovo 4,8 milijuna kn. Prema podacima APPRRR-a, sa stanjem u kolovozu 2016., ukupno je za 14 odobrenih projekata do sada isplaćeno 800.000,00 kn potpore.

Detaljan prikaz odobrenih i isplaćenih projekata po operacijama PRR-a prikazan je niže u tablici. No, u navedene podatke nisu uključeni zahtjevi za potporu zaprimljeni u APPRRR u sklopu Operacije 4.1.1 PRR-a RH, obzirom da su u vrijeme kada je PGŽ zatražila podatke zahtjevi bili u procesu administrativne obrade. No, od strane APPRRR-a dobivena je informacija da je s područja Županije do 30.09.2016. godine zaprimljeno 20 zahtjeva za potporu u okviru Operacije 4.1.1.

Tablica 6: Pregled odobrenih i isplaćenih korisnika po operacijama PRR-a RH 2014.-2020.

R. br.	Naziv korisnika	Sjedište	Operacija PRR-a	Iznos odobrene potpore (HRK)	Iznos isplaćene potpore (HRK)
1	OPĆINA BAŠKA	Baška	7.1.1.	115.000,00	
2	OPĆINA BROD MORAVICE	Brod Moravice	7.1.1.	87.500,00	
3	GRAD CRES	Cres	7.1.1.	75.000,00	
4	GRAD ČABAR	Čabar	7.1.1.	100.000,00	
5	OPĆINA FUŽINE	Fužine	7.1.1.	195.000,00	
6	OPĆINA LOKVE	Lokve	7.1.1.	243.750,00	
7	OPĆINA LOPAR	Lopar	7.1.1.	160.000,00	
8	OPĆINA LOVRAN	Lovran	7.1.1.	43.000,00	
9	OPĆINA MALINSKA-DUBAŠNICA	Malinska-Dubašnica	7.1.1.	118.750,00	
10	OPĆINA MRKOPALJ	Mrkopalj	7.1.1.	74.562,50	
11	OPĆINA RAVNA GORA	Ravna Gora	7.1.1.	58.625,00	
12	OPĆINA SKRAD	Skrad	7.1.1.	100.000,00	
13	OPĆINA VINODOLSKA OPĆINA	Vinodolska općina	7.1.1.	81.250,00	
			UKUPNO 7.1.1.	1.452.437,50	0,00
14	LEON PAVAN	Vrbnik	6.1.1.	381.150,00	
			UKUPNO 6.1.1.	381.150,00	0,00
15	OPG GRUS KLAUDIO	Cres	6.3.1.	113.724,78	
16	GEC JELENA	Čabar	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
17	OPG TURK IGOR	Čavle	6.3.1.	113.725,50	56.500,00
18	OPG JURIĆ DENIS	Fužine	6.3.1.	113.725,50	56.862,75
19	LUKA KOKORIĆ	Klana	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
20	MRAKOVIĆ MARIJA	Krk	6.3.1.	113.830,50	
21	JASNA RIMBALDO	Krk	6.3.1.	113.830,50	
22	VJEKO MESIĆ	Mali Lošinj	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
23	PADAVIĆ IVICA	Mrkopalj	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
24	STARČEVIĆ MARKO	Mrkopalj	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
25	OBRT "BITORAJ"	Mrkopalj	6.3.1.	113.830,50	
26	OPG BONIFIČIĆ VERA	Punat	6.3.1.	113.830,50	
27	MARAČIĆ BRANKO	Punat	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
28	PO MD TRADE-RAB VL. D. KAŠTELAN	Rab	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
29	RUŽIĆ FRANJO	Ravna Gora	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
30	OPG KREPENC TOMISLAV	Ravna Gora	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
31	ŠTIMAC MILAN	Rijeka	6.3.1.	113.830,50	
32	VLAŠE LJILJANA	Rijeka	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
33	ZORAN LUKŠIĆ	Rijeka	6.3.1.	113.830,50	
34	MARG D.O.O.	Rijeka	6.3.1.	113.725,50	
35	TAMARA TIĆ-BAČIĆ	Rijeka	6.3.1.	113.830,50	
36	NEVENKA JERBIĆ	Skrad	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
37	OPG VOLARIĆ EMIL	Vrbnik	6.3.1.	113.830,50	
38	OPG POTKONJAK ALEKSANDAR	Vrbovsko	6.3.1.	113.830,50	56.915,25
39	OPG KAPS SABINA	Vrbovsko	6.3.1.	113.830,50	
			UKUPNO 6.3.1.	2.845.341,78	796.345,75
40	Z.U.R.K. D.O.O.	Čavli	4.2.1.	80.587,07	
			UKUPNO 4.2.1.	80.587,07	0,00
			UKUPNO SVE OPERACIJE:	4.759.516,35	796.345,75

Izvor: APPRRR, Odobreni i isplaćeni korisnici za podmjeru 4.2.- Ulaganja u fizičku imovinu (stanje na dan 09.09.2016.); Odobreni i isplaćeni korisnici za mjeru 6- Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja (stanje na dan 16.08.2016.); Odobreni i isplaćeni korisnici za mjeru 7- Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima (stanje na dan 17.08.2016.);

3. SWOT analiza

Najpoznatija metoda za donošenje i kreiranje svih strateških dokumenata, tako i ovog Programa, je SWOT analiza. Analizom se detektiraju snage (S-Strengths), slabosti (W-Weaknesses), prilike (O-Opportunities) i prijetnje (T-Threats) za područje koje se promatra.

Podloga za izradu SWOT analize je analiza stanja (detektirana pozitivna i negativna obilježja, razvojne potrebe i potencijali), rezultati analiziranih anketnih upitnika LAG-ova, zaključci s održanih sastanaka radne grupe i konzultacija sa svim sudionicima uključenim u proces izrade Programa.

Obzirom na raznolikost Županije, SWOT analiza u ovom dokumentu napravljena je prema mikroregijama (Priobalje, Otoči i Gorski kotar), prateći specifičnosti svake pojedinačno.

1. Priobalje

SNAGE	SLABOSTI
PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ - bogata zaštićena i očuvana prirodna baština (bogata biološka raznolikost)- bogata i očuvana kulturna i povijesna baština- pretežito mediteranska klima- kvalitetni vodni resursi	PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ - nedovoljno iskorišteni postojeći prirodni i klimatski resursi područja- krško područje- nedovoljno iskorišten energetski potencijal područja- nedovoljna iskorištenost geostrateškog položaja- negativni demografski trendovi
KOMUNALNA INFRASTRUKTURA - razvijena telekomunikacijska infrastruktura- gotovo 98% područja pokriveno vodoopskrbnim sustavom- područje gotovo potpuno pokriveno električnom mrežom	KOMUNALNA INFRASTRUKTURA - nedovoljno razvijena prometna infrastruktura zaleđa- nezadovoljavajuće tehničko stanje prometnica (posebno lokalnih i nerazvrstanih cesta)- lokalna cestovna mreža ne zadovoljava potrebe lokalnog stanovništva, posebno u ljetnim mjesecima- nedovoljan broj parkirnih mjesta- nedostatak autobusnih međumjesnih linija- pojedina dislocirana naselja (poput naselja Općine Klana i zaleđa Opatije) imaju slabiju pokrivenost signalom za mobilnu telefoniju- nerazvijena plinska distributivna mreža- neizgrađenost sabirne stanice i reciklažnih dvorišta u sustavu gospodarenja otpadom (postojanje divljih odlagališta otpada)- gubici vode u vodoopskrbnom sustavu zbog dotrajalosti mreže- nedovoljno razvijen sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda- nedostatni kapaciteti groblja- nedovoljno razvijena odgojna infrastruktura (potrebna izgradnja novih vrtića, škola, sportski centri, itd.)
GOSPODARSTVO - odličan geostrateški položaj područja i postojanje glavnih prometnih pravaca povezanih s ostatkom RH i EU- poznate turističke destinacije na području- razvijeni selektivni oblici turizma- rastući trend ruralnog turizma- postojanje poslovnih zona- postojanje kvalitetnih poduzetničkih potpornih institucija na području Županije- postojanje vrijednog poljoprivrednog zemljišta- razvijeno pčelarstvo i visoka kvaliteta meda- šume kao gospodarski i turistički (lovnji) resursi	

- sustav turističkih zajednica
- iskustvo ljudskih resursa u ugostiteljstvu i turizmu

DRUŠTVENE DJELATNOSTI

- zdravstvena zaštita dobro organizirana
- dobro razvijena društvena infrastruktura u području odgoja i obrazovanja
- blizina fakulteta, učilišta i ustanova za obrazovanje odraslih
- programi subvencija prijevoza učenika, marendi i produženog boravka
- veliki broj organizacija civilnog društva (razvijen civilni sektor)
- postojanje organizirane pomoći u kući starijim osobama
- postojanje dobrotoljubnih vatrogasnih društava
- iskustvo u provedbi EU projekata

KULTURNE DJELATNOSTI

- veliki broj turističkih i kulturno- umjetničkih manifestacija
- tradicija kulture i običaja
- razvijena kulturna infrastruktura (kulturni objekti, muzeji, galerije, društveni domovi, čitaonice i sl.)
- brojne kulturne manifestacije

- dječjih igrališta i sl.) i sportsko-rekreativna infrastruktura
- nedovoljan broj tržnica, posebno za lokalne proizvode

GOSPODARSTVO

- nezaposlenost mladih i žena
- izrazita sezonalnost u turizmu
- nedovoljna uključenost kulturno-povijesne baštine i prirodnih vrijednosti u turističku ponudu
- nepostojanje dovoljnog broja objekata u ruralnom turizmu (nedovoljni smještajni kapaciteti, posebno u zaleđu)
- manjak stručnih kadrova (u turizmu i poljoprivredi)
- zapušteno i nedovoljno iskorišteno poljoprivredno zemljište
- neriješeni imovinsko-pravni odnosi nad poljoprivrednim zemljištem, usitnjenošć poljoprivrednih parcela
- nedostatak prodajnih kanala za prodaju poljoprivrednih proizvoda
- slaba povezanost lokalnih proizvođača i ponuđača usluga (nedovoljna svijest o nužnosti udruživanja za nastup na tržištu)
- visoki troškovi dobivanja eko certifikata
- visoka starosna dob nositelja/odgovornih osoba PG-a
- nedovoljno korišten sustav navodnjavanja u poljoprivrednoj proizvodnji (neiskorišten potencijal kišnice)

DRUŠTVENE DJELATNOSTI

- manjak adekvatnih prostora za rad OCDA
- pomoći u kući starijim osobama nije organizirana na cijelom području
- nedostatni kapaciteti za smještaj starijih i nemoćnih osoba
- loše stanje vatrogasnih domova (potrebna obnova)
- nepovoljna demografska struktura i neravnomjerna naseljenost područja

KULTURNE DJELATNOSTI

- nedostatna sredstva za održavanje i obnovu kulturnih i prirodnih znamenitosti

PRIlike	PRIjetnje
PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ - veliki potencijal i mogućnosti uporabe obnovljivih izvora energije (sunca, vjetra) za proizvodnju energije (električne i topline) - mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje aktivnosti čuvanja okoliša i održivo korištenje prirodnih resursa - Natura 2000 područja, uz uvažavanje administrativnih ograničenja koja iz nje proizlaze (vezano uz provedbu investicija)	PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ - klimatske promjene - neučinkovit sustav zaštite okoliša
KOMUNALNA INFRASTRUKTURA - mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje ulaganja - unapređenje sustava za održivo gospodarenje otpadom	KOMUNALNA INFRASTRUKTURA - mogućnost zagađenja podzemnih voda divljim odlagalištima otpada - nedovoljno razvijena svijest o potrebi odvajanja otpada - propadanje infrastrukture (i resursa) zbog neučinkovitog upravljanja i nedostatnih ulaganja u razvoj i održavanje - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija
GOSPODARSTVO - ulaganja u razvoj i popunjavanje poslovnih zona - kontinuirani porast turističke potražnje na tržištu - tradicija bavljenja turizmom, obrtništvom i poduzetništvom - stvaranje povoljnog okruženja za smanjenje nezaposlenosti putem poticanja mladih, žena, mladih obitelji i sl. - revitalizacija poljoprivrede - bogata biološka bioraznolikost kao osnova za okolišno prihvatljivu i održivu poljoprivrednu proizvodnju (mogućnost razvoja ekološke poljoprivrede) - uzgoj i zaštita postojećih autohtonih sorti (jarbola, brgujski kapuz, belica, lovranski marun, lovranska trešnja, brsečki češnjak i sl.) - porast potražnje za selektivnim oblicima turizma (ruralni, agroturizam, zdravstveni, lovni, kulturni, sportski i sl.) i za ekološkim, autohtonim i tradicijskim proizvodima - veliki broj napuštenih autohtonih primorskih kuća pogodnih za razvoj ruralnog turizma - razvoj novih turističkih proizvoda - izgradnja kapaciteta za nautički turizam (marine) - razvoj ugostiteljskih objekata baziranih na tradicionalnoj gastronomskoj ponudi	GOSPODARSTVO - kontinuirani proces depopulacije, starenja stanovništva i deruralizacija - odlazak kvalitetnih obrazovanih ljudi, posebno mladih - nedovoljni kapaciteti za upravljanje razvojem područja, pripremu i provedbu projekata - sporost državne administracije i česta izmjena zakonske regulative - neusklađenost obrazovnog sustava i potreba tržišta rada - porast sive ekonomije - masovni turizam - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija
	DRUŠTVENE DJELATNOSTI - kontinuirani proces depopulacije, starenja stanovništva i deruralizacija - odlazak kvalitetnih obrazovanih ljudi, posebno mladih - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija - nedovoljna osjetljivost društvene zajednice prema socijalno ugroženim skupinama
	KULTURNE DJELATNOSTI - kontinuirani proces depopulacije, starenja stanovništva i deruralizacija - odlazak kvalitetnih obrazovanih ljudi, posebno mladih - nestajanje tradicije i starih običaja - devastacija i propadanje kulturnih dobara - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija

- povezivanje poljoprivrede i turizma (uključivanje poljoprivrednih proizvoda s područja u turističku ponudu)
- promocija sportske destinacije (povezivanje sporta i turizma u razvoju nove turističke ponude)
- mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje ulaganja

DRUŠTVENE DJELATNOSTI

- poticanje cjeloživotnog učenja
- povezivanje i međusobna suradnja organizacija civilnog društva
- ulaganje u obrazovni sustav i cjeloživotno učenje
- povećati informatičku pismenost stanovništva kroz IT centre
- razvoj društvenog poduzetništva, infrastrukture i ljudskih kapaciteta
- veliki potencijal za daljnji razvoj zdravstvenog turizma (uz već razvijen i poznat u opatijskom i crikveničkom dijelu Županije)
- mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje ulaganja

KULTURNE DJELATNOSTI

- očuvanje i zaštita tradicijske i kulturne baštine
- bogatstvo kulturne i povijesne baštine, kao i razvijenu kulturnu infrastrukturu (kulturni objekti, muzeji, galerije, društveni domovi, čitaonice i sl.) uključiti u turističku ponudu (iskorištenje u turističke svrhe)
- mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje ulaganja

2. Otoci

SNAGE	SLABOSTI
PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ - bogata prirodna baština (bogata biološka raznolikost (zaštićena i očuvana prirodna baština) - mediteranska klima - kvalitetni vodni resursi - velike površine u Natura 2000 području (33,4% s uključenim morskim površinama)	PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ - neiskorišteni prirodni i kulturno-povijesni resursi područja - nedostatak valorizacije nematerijalne baštine područja i njezine promidžbe - nedovoljna svijest stanovništva o vrijednosti bioraznolikosti područja otoka - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje aktivnosti u području zaštite prirode
KOMUNALNA INFRASTRUKTURA - razvijena telekomunikacijska infrastruktura - 95% područja pokriveno vodoopskrbnim sustavom - područje gotovo potpuno pokriveno električnom mrežom - značajna ulaganja ostvarena u području investicija u obnovljive izvore energije (naviše putem izgrađenih sunčevih elektrana) - područje otoka dobro prometno povezano s kopnjem (Krčkim mostom, zračnom i brodskim linijama) - dobro razvijen sustav gospodarenja otpadom (izgrađen Županijski centar za gospodarenje otpadom)	KOMUNALNA INFRASTRUKTURA - otoci Cres i Mali Lošinj slabije prometno povezani s kopnjem od ostalih otoka - starenje stanovništva mijenja potrebe za korištenjem izgrađene društvene i komunalne infrastrukture - nezadovoljavajuće tehničko stanje prometnica (posebno lokalnih i nerazvrstanih cesta) - lokalna cestovna mreža ne zadovoljava potrebe lokalnog stanovništva, posebno u ljetnim mjesecima - nedovoljan broj parkirnih mjesta - nerazvijena plinska distributivna mreža - nedovoljno razvijena infrastruktura za korištenje brzog interneta, posebice u manjim naseljima
GOSPODARSTVO - najrazvijenije područje Županije i RH (prema indeksu razvijenosti u V. skupini) - blizina luke Rijeka, Krčkog mosta te zračne luke na otoku Krku - područje od strateške važnosti za gospodarstvo RH integrirano u preradu i nabavu ugljikovodika (nafte i plina) - postojanje kvalitetnih poduzetničkih potpornih institucija na području Županije - postojanje kvalitetnih poduzetničkih potpornih institucija na području Županije - 3 zaštićena proizvoda (2 s oznakom izvornosti i 1 sa zemljopisnim podrijetlom) s područja otoka	GOSPODARSTVO - alohtona divljač ugrožava poljoprivredu i razvoj turizma - izrazita sezonalnost u turizmu - nedovoljna uključenost kulturno-povijesne baštine i prirodnih vrijednosti u turističku ponudu - nedovoljno iskorишtena gastronomска baština vezana uz zaštićenu poljoprivrednu proizvodnju i preradu - neiskorištene poljoprivredne površine područja - neriješeni imovinsko-pravni odnosi nad poljoprivrednim zemljištem, usitnjenost poljoprivrednih parcela - slaba povezanost lokalnih proizvođača i ponuđača usluga (nedovoljna svijest o nužnosti udruživanja za nastup na tržištu) - visoka starosna dob nositelja/odgovornih osoba PG-a

- prirodna i geomorfološka raznolikost povoljna za razvoj poljoprivrede i turizma
- nedovoljni kapaciteti za upravljanje razvojem područja, pripremu i provedbu projekata

DRUŠTVENE DJELATNOSTI

- zdravstvena zaštita dobro organizirana
- dobro razvijena društvena infrastruktura u području odgoja i obrazovanja
- veliki broj organizacija civilnog društva (razvijen civilni sektor)
- postojanje organizirane pomoći u kući starijim osobama
- postojanje dobrovoljnih vatrogasnih društava

KULTURNE DJELATNOSTI

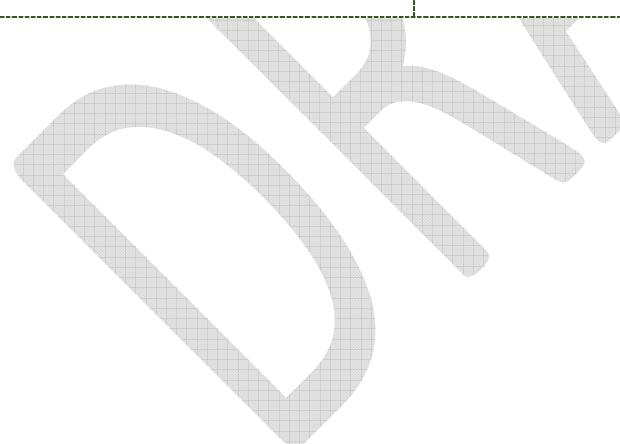
- bogata i očuvana kulturna i povijesna baština (zaštićena nematerijalna baština – lokalni govor i krčki tanci)
- tradicija kulture i običaja
- razvijena kulturna infrastruktura (kulturni objekti, muzeji, galerije, društveni domovi, čitaonice i sl.)
- Muzej Apoksileon na Malom Lošinju
- brojne kulturne manifestacije

DRUŠTVENE DJELATNOSTI

- nedovoljno razvijeni programi i mjere za vaninstitucionalnu skrb za starije i nemoćne osobe
- manjak adekvatnih prostora za rad OCDa

KULTURNE DJELATNOSTI

- nedostatna sredstva za održavanje i obnovu kulturnih i prirodnih znamenitosti

PRILIKE	PRIJETNJE
PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ - daljnje iskorištenje obnovljivih izvora energije u proizvodnji energije (električne, topline) - mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje aktivnosti očuvanja okoliša i održivo korištenje prirodnih resursa - Natura 2000 područja, uz uvažavanje administrativnih ograničenja koja iz nje proizlaze (vezano uz provedbu investicija)	PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ - klimatske promjene - neučinkovit sustav zaštite okoliša - neučinkovit sustav zaštite od požara - napuštanje ekstenzivnog ovčarstva
KOMUNALNA INFRASTRUKTURA - mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje investicija	KOMUNALNA INFRASTRUKTURA - propadanje infrastrukture (i resursa) zbog neučinkovitog upravljanja i nedostatnih ulaganja u razvoj i održavanje - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija
GOSPODARSTVO - daljnja ulaganja u razvoj i popunjavanje poslovnih zona - jačanje i promicanje poduzetništva - stvaranje povoljnog okruženja za smanjenje nezaposlenosti putem poticanja mlađih, žena, mlađih obitelji i sl. - bogata biološka bioraznolikost kao osnova za okolišno prihvatljivu i održivu poljoprivrednu proizvodnju (mogućnost razvoja ekološke poljoprivrede) - jačanje marketinga u pogledu zaštićenih poljoprivrednih proizvoda (s ozнаком izvornosti) s područja otoka - 3 proizvoda u pripremi i postupku zaštite izvornosti (creska janjetina, krčke šurlice i krčki sir) dodatni potencijal za iskorištenje, obzirom na porast potražnje proizvoda s oznakom izvornosti i zemljopisnog podrijetla - porast potražnje za selektivnim oblicima turizma (ruralni, agroturizam, zdravstveni, kulturni, sportski i sl.) i za ekološkim, autohtonim i tradicijskim proizvodima - veliki broj napuštenih autohtonih primorskih kuća pogodnih za razvoj ruralnog turizma - razvoj novih turističkih proizvoda - izgradnja kapaciteta za nautički turizam (marine)	GOSPODARSTVO - kontinuirani proces depopulacije, starenja stanovništva i deruralizacija - odlazak kvalitetnih obrazovanih ljudi, posebno mlađih - nedovoljni kapaciteti za upravljanje razvojem područja, pripremu i provedbu projekata - sporost državne administracije i česta izmjena zakonske regulative - neusklađenost obrazovnog sustava i potreba tržišta rada - porast sive ekonomije - masovni turizam - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija - alohtona divljač koja ugrožava poljoprivredu i razvoj turizma
	DRUŠTVENE DJELATNOSTI - kontinuirani proces depopulacije, starenja stanovništva i deruralizacija - odlazak kvalitetnih obrazovanih ljudi, posebno mlađih - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija
	KULTURNE DJELATNOSTI - kontinuirani proces depopulacije, starenja stanovništva i deruralizacija - odlazak kvalitetnih obrazovanih ljudi, posebno mlađih - nestajanje tradicije i starih običaja - devastacija i propadanje kulturnih dobara - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija

- razvoj ugostiteljskih objekata baziranih na tradicionalnoj gastronomskoj ponudi
- mogućnost revitalizacije poljoprivrednih površina pod zapuštenim maslinicima
- povezivanje poljoprivrede i turizma (uključivanje poljoprivrednih proizvoda s područja u turističku ponudu)
- mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje ulaganja

DRUŠTVENE DJELATNOSTI

- poticanje cjeloživotnog učenja
- povezivanje i međusobna suradnja organizacija civilnog društva
- ulaganje u obrazovni sustav i cjeloživotno učenje
- povećati informatičku pismenost stanovništva kroz IT centre
- razvoj društvenog poduzetništva, infrastrukture i ljudskih kapaciteta
- mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje ulaganja

KULTURNE DJELATNOSTI

- daljnje očuvanje i zaštita tradicijske i kulturne baštine
- bogatstvo kulturne i povijesne baštine, kao i razvijenu kulturnu infrastrukturu (kulturni objekti, muzeji, galerije, društveni domovi, čitaonice i sl.) uključiti u turističku ponudu (iskorištenje u turističke svrhe)
- mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje ulaganja

3. Gorski kotar

SNAGE	SLABOSTI
PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ	PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ
- bogata prirodna baština, bioraznolikost i raznolikost krajjobraza - 85% površine područja prekriveno šumom (značajni šumski resursi) - Gorski kotar stanište tri velike europske zvijeri - veliki vodni resursi (brojna jezera, rijeke i potoci)- strateška rezerva PGŽ-a - područje krških fenomena - mnogobrojna zaštićena i nezaštićena područja - Nacionalni park Risnjak - područje bogato samoniklim biljem, aromatičnim i začinskim biljkama, te jestivim gljivama	- nedovoljno razvijena svijest stanovnika o važnosti očuvanja prirodnih resursa i zaštiti okoliša - mali broj udruga koje se bave zaštitom prirode i okoliša - nedovoljno iskorišteni postojeći prirodni i klimatski resursi područja - nedovoljno iskorišten energetski potencijal područja - postojanje divljih odlagališta otpada
KOMUNALNA INFRASTRUKTURA	KOMUNALNA INFRASTRUKTURA
- dobra međumjesna cestovna povezanost - razvijena telekomunikacijska infrastruktura - 90% područja pokriveno vodoopskrbnim sustavom - područje gotovo potpuno pokriveno električnom mrežom	- neadekvatna obilježenost, uređenost i održavanje puteva, staza i šetnica - nezadovoljavajuće tehničko stanje prometnica (posebno lokalnih i nerazvrstanih cesta) - nedostatak autobusnih međumjesnih linija - prijevozna moć željezničke pruge nije dovoljno iskorištena - nedostatni kapaciteti groblja i objekata sportsko-rekreativne infrastrukture - nedovoljno razvijena odgojna infrastruktura (potrebna izgradnja novih dječjih vrtića i sl.) - postojanje divljih odlagališta otpada - nedovoljno razvijen sustav odvodnje i sustav odvojenog skupljanja otpada - nije izgrađen dovoljan broj uređaja za pročišćavanje otpadnih voda - nedostatna pokrivenost mobilnim signalom i internetom - nepostojanje tržnica - nedovoljno uređeni parkovi i javne površine - mnogi izvori vode zahvaćeni za vodoopskrbu mikrobiološki su onečišćeni zbog ispuštanja nepročišćenih otpadnih voda direktno u podzemne vode - nerazvijena plinska distribucijska mreža
GOSPODARSTVO	GOSPODARSTVO
- odličan geostrateški položaj područja i postojanje glavnih prometnih pravaca povezanih s ostatkom RH i EU - postojanje poslovnih zona - postojanje kvalitetnih poduzetničkih potpornih institucija na području Županije - postojanje idejnog projekta Goranske drvene kuće - blizina mora i turističkih destinacija na moru - tradicionalno bavljenje šumarstvom, obradom drva i poljoprivredom - postojanje 3 udruge privatnih šumovlasnika i Mreže udruga privatnih šumovlasnika - postojanje starih zanata u obradi drva	- negativan demografski trend - premalo osnovnih znanja i vještina u poduzetništvu - nedostatna primjena inovativnih rješenja u proizvodnji - nedovoljna iskorištenost poticaja i EU fondova - nedovoljna uključenost kulturno-povijesne baštine i prirodnih vrijednosti u

- postojanje udruge malih pilanara
- povoljni prostorni uvjeti za razvoj turističko-sportsko-rekreativnih sadržaja
- bogata, očuvana i zaštićena kulturna i povijesna baština
- čisto i nezagadeno tlo pogodno za poljoprivrednu proizvodnju

DRUŠTVENE DJELATNOSTI

- razvijena odgojna i obrazovna infrastruktura (sve JLS imaju osnovne škole i dječje vrtiće, a gradovi imaju srednje škole)
- postojanje aktivnih dobrovoljnih vatrogasnih društava
- postojanje društvenih domova u svakoj JLS
- veliki broj udruga civilnog društva

KULTURNE DJELATNOSTI

- kulturna raznolikost na relativno malom području (jezik, običaji, itd.)
- kvalitetni međuetnički odnosi – tolerancija i prihvatanje
- mnogo kulturne i povijesne, materijalne i nematerijalne, baštine i lokaliteta
- razvijena kulturna infrastruktura (kulturni objekti, muzeji, galerije, društveni domovi, čitaonice i sl.)
- brojne kulturne i turističke manifestacije

- turističku ponudu
- nedovoljno razvijen ruralni turizam
- nedovoljno iskorišteni energetski potencijali (biomasa)
- zapuštanje i nedovoljno iskorištenje poljoprivrednog zemljišta (prisutan trend smanjenja poljoprivrednih površina u korist šumskog i neplodnog zemljišta)
- poljoprivreda većinom dopunska djelatnost
- neriješeni imovinsko-pravni odnosi, usitnjeno poljoprivrednog zemljišta (nemogućnost zakupa poljoprivrednih površina zbog neriješenih imovinsko-pravnih i vlasničkih odnosa)
- nedovoljan interes za bavljenje poljoprivredom
- nedostatna stručna sposobljenost poljoprivrednih gospodarstava za bavljenje poljoprivrednom djelatnosti
- nedovoljan broj tržnica, naročito za lokalne proizvode
- slaba zaštita i promocija lokalnih proizvoda (nedovoljna valorizacija autohtone gastronomске ponude, čak prisutan nedostatak finalnih proizvoda u poljoprivredi)
- nedovoljna svijest o nužnosti udruživanja za zajednički nastup na tržištu
- visoki troškovi dobivanja eko certifikata
- nepostojanje turističke agencije za Gorski kotar
- sivo tržište poljoprivrednih proizvoda
- veliki dio šumskih površina pod nadležnosti Hrvatskih šuma d.d., na koji Županija ne može utjecati
- nedovoljna educiranost šumovlasnika za rješavanje imovinsko-pravnih odnosa i održavanje svog posjeda
- veliki broj zapuštenih kuća tradicijskog graditeljstva
- ograničenje korištenja EU fondova – previsoki kriteriji

DRUŠTVENE DJELATNOSTI

- nedovoljno prilagođeni društveni domovi osobama s poteškoćama
- nedostatna umreženost udruga na području
- manjak adekvatnih prostora za OCD
- neravnomjerna dostupnost osnovnih usluga (npr. ljekarne)
- neusklađenost radnog vremena dječjih vrtića s radnim vremenom roditelja
- premali broj jaslica
- loše stanje vatrogasnih domova (potrebna obnova)
- negativan demografski trend
- nepostojanje edukacijskih centara za cijeloživotno učenje i razvoj dodatnih kompetencija (za područje šumarstva, prerade drva i poljoprivrede)

PRIlike	KULTURNE DJELATNOSTI - neusklađenost kulturnih i turističkih manifestacija - nedostatna sredstva za održavanje i obnovu kulturnih i prirodnih znamenitosti
PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ - veliki potencijal i mogućnosti uporabe obnovljivih izvora energije (biomasa) za proizvodnju energije (električne, topline) - šume kao gospodarski i turistički (lovnji) resursi - turistička valorizacija lovnih kućica (razvoj lovnog turizma, foto safarija i sl.) - edukacija lovaca o dostupnim izvorima financiranja - mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje aktivnosti očuvanje okoliša i održivo korištenje prirodnih resursa - Natura 2000 područja, uz uvažavanje administrativnih ograničenja koja iz nje proizlaze (vezano uz provedbu investicija)	PRIJETNJE PRIRODNI RESURSI i OKOLIŠ - klimatske promjene (mogu uzrokovati negativne promjene u eko sustavu, kisele kiše i umiranje šuma) - neučinkovit sustav zaštite okoliša - mogućnost zagađivanja podzemnih voda divljim odlagalištima otpada - kontinuirani proces depopulacije, starenja stanovništva i deruralizacija - administrativna ograničenja provedbe investicija u Natura 2000 područjima - nedostatni kapaciteti za pripremu i provedbu projekata te za upravljanje razvojem - visoka starosna dob stanovnika - nedostatna finansijska sredstva za sufinanciranje investicija
KOMUNALNA INFRASTRUKTURA - mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje ulaganja - revitalizacija regionalnog Sportskog centra Platak – izletište i skijalište	KOMUNALNA INFRASTRUKTURA - propadanje infrastrukture (i resursa) zbog neučinkovitog upravljanja i nedostatnih ulaganja u razvoj i održavanje - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija
GOSPODARSTVO - stavljanje u svrhu proizvodnje velikog broja neiskorištenih praznih industrijskih postrojenja/pogona - poticanje razvoja poduzetništva (obiteljska tradicija obrtništva i poduzetništva) - razvoj poljoprivrede (posebno ekološke) - orientacija na poljoprivredne kulture, koje uspijevaju na višim nadmorskim visinama - porast potražnje za ekološkim, autohtonim i tradicijskim	GOSPODARSTVO - kontinuirani proces depopulacije, starenja stanovništva i deruralizacija - odlazak kvalitetnih obrazovanih ljudi, posebno mlađih - nedovoljni kapaciteti za upravljanje razvojem područja, pripremu i provedbu projekata - sporost državne administracije i česta izmjena zakonske regulative - neusklađenost obrazovnog sustava i potreba tržišta rada - porast sive ekonomije - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija DRUŠTVENE DJELATNOSTI - starenje stanovništva i daljnji negativan demografski trend - odlazak kvalitetnih obrazovanih ljudi, posebno mlađih generacija - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija

proizvodima - okupnjavanje zemljišta - veliki potencijal za daljnji razvoj najzastupljenijih sektora proizvodnje (poput pčelarstva, ovčarstva i sl.) - 1 proizvod u pripremi i postupku zaštite izvornosti (goranski medun) - iskorištenje turističke atrakcije Gorskog kotara za razvoj cjelogodišnjeg turizma, agroturizma i kamp turizma - porast potražnje za selektivnim oblicima turizma (ruralni, zdravstveni, lovni, kulturni, sportski i sl.) - revitalizacija, rekonstrukcija i obnova zapuštenih goranskih drvenih kuća u svrhu ruralnog turizma - razvoj tipične goranske autohtone ponude hrane - velike šumske površine veliki potencijal za razvoj turizma, lovног turizma, ugostiteljstva i sl. (veliki broj neiskorištenih lovnih kuća) - mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje ulaganja	KULTURNE DJELATNOSTI - devastacija i propadanje kulturnih dobara - kontinuirani proces depopulacije, starenja stanovništva i deruralizacija - odlazak kvalitetnih obrazovanih ljudi, posebno mladih - nestajanje tradicije i starih običaja - nedostatna finansijska sredstava za sufinanciranje investicija
DRUŠTVENE DJELATNOSTI - ulaganja u obrazovni sustav i cijeloživotno učenje - povezivanje s drugim područjima unutar EU sa sličnim problemima i stvaranje partnerstava - povećati informatičku pismenost stanovništva kroz IT centre - mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje ulaganja	
KULTURNE DJELATNOSTI - bogatu kulturnu i povijesnu baštinu uključiti u turističku ponudu te bolje valorizirati kulturnu infrastrukturu (kulturne objekte, muzeje, galerije, društvene domove, čitaonice i sl.) - mogućnost korištenja bespovratnih sredstava iz EU fondova za sufinanciranje ulaganja	

4. CILJEVI, PRIORITETI I MJERE

Razvojna vizija

Vizija ruralnog razvoja Županije, kao što i sama definicija termina „vizija“ kaže, je poželjna slika budućnosti ruralnog područja Županije.

Vizija Programa preuzeta je iz Razvojne strategije PGŽ za razdoblje 2016.-2020., jer se vizija ovog Programa svakako uklapa u nju, a glasi:

**„Primorsko-goranska županija je konkurentna,
održiva i društveno pravedna regija poželjna za život i rad.“**

Vizija ruralnog razvoja Županije je da ruralno područje Županije postane privlačno područje za sve stanovnike i posjetitelje, da bude područje poželjno i ugodno za život, rad i boravak.

Ostvarivanje željene vizije postignut će se radom na kvalitetnijem životu ruralnog stanovništva, razvoju različitih gospodarskih mogućnosti u skladu s lokalnim uvjetima i raznolikim obilježjima podregija Županije te radom na boljoj integraciji ruralnih područja i gospodarstva na ruralnom području u tržišno gospodarstvo.

Naglasak u ostvarivanju vizije, a vidljiv je i kroz definiranje samih ciljeva Programa, je održiv razvoj ruralnih područja i ravnoteža između gospodarskog napretka, očuvanja i zaštite okoliša te društvene stabilnosti ruralnih zajednica.

Lokalne akcijske grupe s područja Županije, također, je svaka za svoje ruralno područje koje pokriva definirala viziju, a sve se uklapaju u temeljnu zajedničku iz ovog Programa tj. županijske razvojne strategije.

LAG Terra Liburna definirala je da daljnji razvoj ruralnog područja će temeljiti na uvažavanju uvjeta gospodarenja u autentičnom prostoru, unapređenju inovativnih poljoprivrednih aktivnosti i procesa temeljenih na tradicijskim kulturama, jačanju nepoljoprivrednih djelatnosti za održivi turizam, valorizaciji i aktiviranju kulturno-tradicijske, povjesne i prirodne baštine te nacionalnom i transnacionalnom umrežavanju i suradnji.

LAG Gorski kotara viziju svog područja oblikovao je na način da ukazuje da je Gorski kotar zeleni planinski park nad morem u kojem, poštujući tradicijske vrijednosti, prirodni materijali čine osnovu lokalne arhitekture usklađene s okolišem. To je ravnomjerno razvijena regija gdje živi aktivno i srdaćno stanovništvo koje svojim društvenim i gospodarskim djelovanjem, a poštujući vlastite vrijednosti, pridonose razvoju Gorskog kotara na održivi način.

LAG Vinodol definirao je viziju svog ruralnog područja kao ruralno područje održivog društvenog razvoja na kojem su stvoreni uvjeti za poljoprivrednu proizvodnju, turizam i kvalitetnu ruralnu infrastrukturu, poštujući povijesno nasljeđe, prirodnu i tradicijsku baštinu. Područje privlačno za život, rad i odmor.

LAG Kvarnerski otoci viziju ruralnog razvoju vidi u razvoju identiteta područja korištenjem komparativnih prednosti s većim naglaskom na razvoj ljudskih resursa.

DRAFT

Ciljevi, prioriteti i mjere Programa

Kako bi se definirane vizije svih dionika u izradi ovog Programa mogle ostvariti, definirani su i ciljevi i prioriteti kojima će se vizije nastojati ostvariti. Za vrijeme izrade ovog dokumenta održavani su redovni sastanci radne grupe na kojima su se temeljem identificiranih problema, potreba i potencijala ruralnog područja Županije, definirale i same mjere za dostizanje prioriteta, ciljeva i same vizije.

Tijekom sastanaka radne grupe vođene su brojne rasprave u pogledu mjera za sufinanciranje raspoloživim sredstvima u okviru ovog Programa. Između ostalih, prikupljeni su sljedeći prijedlozi mjera:

- Animacija/edukacija stanovništva na temu Natura 2000
- Uzgoj božićnih drvaca
- Sufinanciranje troškova rješavanja imovinsko pravnih odnosa na poljoprivrednom i šumskom zemljištu (geodeti, javni bilježnik, sudski troškovi...) u svrhu realizacije projekta
- Iskorištavanje lovačke infrastrukture u turističke svrhe (npr. čake za promatranje ptica, uređenje lovačkih kuća i čeka...)
- Inventarizacija šuma
- Početnici u poljoprivrednim i drugim djelatnostima
- Ruralni turizam za poduzetnike, koji se ne bave poljoprivredom
- Uvođenje regionalne oznake kvalitete (zeleno-plavo)
- Poticanje međusektorske suradnje (lovci, šumari, poljoprivrednici, poduzetnici u turizmu...)
- Razvoj sporta, rekreativne te turizma- Gorski kotar
- Razvoj ruralnog turizma- Gorski kotar
- Edukacije s područja poljoprivrede, šumarstva, zaštite okoliša i ruralnog turizma
- Energetika (OIE)
- Uređenje šetnica
- Obilježavanje, uređenje i održavanje puteva, staza i šetnica
- Nabava opreme za poduzetnike koji se ne bave poljoprivrednom djelatnošću
- Rješavanje pravno-imovinskih odnosa kod izgradnje šumskega puteva (korisnici: udruge šumoposjednika)
- Turistička valorizacija lovnih objekata (kriterij prihvatljivosti: objekti javno dostupni)
- Edukacija lovaca o dostupnim izvorima financiranja
- Edukacija mladih u obliku „mentoringa“ za njihovo uključivanje u obrtništvo (poduzetništvo)
- Obnova suhozida, ali koji nisu na poljoprivrednom zemljištu

Iz gore pobrojanih prijedloga vidljiv je jasan smjer u kojem stanovnici ruralnog područja Županije žele ići. Temeljem njih, definirana su 3 cilja Programa, s pripadajućim razvojnim prioritetima, a koji pridonose rješavanju utvrđenih problema i nedostataka te razvoju:

1. Održivi razvoj mikro, malog i srednjeg poduzetništva na ruralnom području
2. Podizanje kvalitete života stanovništva kroz unaprjeđenje infrastrukture te zaštitu prirodnih i kulturnih dobara
3. Poboljšanje društvene i socijalne uključenosti te gospodarskog razvoja

Cilj 1. Održivi razvoj mikro, malog i srednjeg poduzetništva na ruralnom području

Za poduzetnike održivi razvoj znači prilagodbu postojećih poslovnih strategija i aktivnosti na način da zadovolje potrebe poduzeća danas, a vodeći računa o zaštititi ljudskih i prirodnih resursa za budućnost. Iz tog razloga ovaj cilj i prioriteti koji iz njega proizlaze koncipirani su na način da održivi razvoj poduzetništva integrira gospodarski uspjeh poduzetnika tj. povećanje njihove konkurentnosti, s brigom o zaštiti i kvaliteti okoliša i društvenom odgovornosti. U okviru ovog cilja odabrani su sljedeći prioriteti, prema područjima djelatnosti:

- Prioritet 1.1. Povećanje konkurentnosti i održivosti poljoprivrede
- Prioritet 1.2. Povećanje konkurentnosti i održivosti malog gospodarstva
- Prioritet 1.3. Povećanje konkurentnosti i održivosti poduzetnika u turizmu
- Prioritet 1.4. Povećanje konkurentnosti i održivosti šumarstva
- Prioritet 1.5. Poticanje organizacije plasmana proizvoda i usluga te certificiranje proizvoda

Kako bi se povećala konkurentnost poduzetnika malog gospodarstva na ruralnom području cilj je provedbom izabranih mjera što bolje iskoristiti raspoložive resurse i dobrom upravljanjem investicijama usmjeriti tehnološki razvoj. Evidentno je da za razvoj svih gospodarskih aktivnosti postoje pretpostavke u smislu postojećih resursa, a kao nositelji povećanja konkurentnosti prepoznato je mikro, malo i srednje poduzetništvo.

Prema prikupljenim podacima od FINA-e na ruralnom području Županije djeluje 5.033 poduzetnika (od ukupno 9.324 na području cjelokupne Županije, 98,8% čine mali poduzetnici) i to je najveći broj njih orientirano na djelatnosti trgovine na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (1.172 poduzetnika), građevinarstvo (736 poduzetnika), prerađivačku industriju (579 poduzetnika), djelatnost pružanja smještaja te pripremu i usluživanje hrane (578 poduzetnika) te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (532 poduzetnika). U navedenim djelatnostima (osim u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima) poduzetnici ostvaruju i najveće ukupne prihode (u trgovini na veliko i malo 5,3 milijarde kn, prerađivačkoj industriji 3 milijarde kn, djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane 2 milijarde kn te građevinarstvu 1,9 milijardi kn), ali i najveće gubitke, te zapošljavaju najveći broj djelatnika (u prerađivačkoj industriji 6.339, trgovini na veliko i malo 5.960, djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane 5.506 i građevinarstvu 3.520).

Obuhvaćeni poslovni subjekti, koji su zapošljavali 28.754 djelatnika, ostvarili su ukupni prihod od 15,5 milijarde kn te neto dobit od 248 milijuna kn, uz pozitivan vanjskotrgovinski saldo od 1 milijarde kn. Prosječna mjesečna plaća po zaposlenom iznosila je 4.516 kn.

Bitno za spomenuti je da se posebna pažnja ovim ciljem dala razvoju turizma, jer je područje Županije jedno od turistički najrazvijenijih regija RH, a turizam je jedna od najznačajnijih i najperspektivnijih gospodarskih grana Županije. Cilj je usmjeriti razvoj turizma kroz povećanje dodatne vrijednosti turističkih sadržaja i razvoj i unapređenje selektivnih oblika turizma na ruralnom području.

Iz paralelne analize podataka na razini cjelokupne Županije i podataka samo za ruralni dio Županije (bez Grada Rijeke) vidljivo da je poduzetništvo Županije centralizirano, u smislu da u središtu Županije, Gradu Rijeci, posluje gotovo većina poduzetnika (46%), a ostatak na cjelokupnom ruralnom dijelu Županije. U skladu s time, vidljivo je i da više od polovice ukupnih prihoda (52%) i dobiti (34%) ostvaruju poduzetnici s područja Rijeke, kao i da zapošljavaju više od polovice ukupnih djelatnika u Županiji (51%).

U smislu poljoprivredne proizvodnje i šumarstva (uključujući preradu proizvoda) cilj s pripadajućim prioritetima odabran je jer su detektirani određeni problemi koji usporavaju (čak blokiraju) rast i razvoj

proizvođača u tim sektorima, od smanjenja poljoprivrednih površina u korist šumskog i neplodnog zemljišta, do usitnjjenosti parcela i neriješenih pravno-imovinskih odnosa tj. vlasništva zemljišta.

Opći problem na razini Županije, kao i na razini RH, je da nije dovoljno razvijena zajednička suradnja između poduzetnika, niti svijest o zajedničkom nastupu na tržištu i stvaranju zajedničkih proizvoda, kao ni svijest o potrebi za zaštitom i vrednovanjem autohtonih sorti i pasmina. A dodatni problem, čak prvi, je nedovoljna tehnološka opremljenost poduzetnika, a glavni uzrok tome je nedostatak sredstava za investicije.

Cilj 2. Podizanje kvalitete života stanovništva kroz unaprjeđenje infrastrukture te zaštitu prirodnih i kulturnih dobara

Kvaliteta života jedan je od ključnih elemenata koji može zadržati stanovništvo na području Županije, a dobra infrastruktura i očuvan okoliš pridonosi njenoj kvaliteti.

Dobra komunalna infrastruktura preduvjet je za razvoj određenog područja, pa tako i za razvoj Županije, a dobra i razvijena društvena infrastruktura, kojom se podiže obrazovna, kulturna i znanstvena razina, te zdravstvena kultura i standard cjelokupnog stanovništva, najvažnije su komponente društvenog razvoja. Osim toga, društvena infrastruktura pridonosi i povećanju socijalne skrbi te osigurava neometano bavljenje rekreativnim aktivnostima.

U tom smislu ovaj cilj ima zadane sljedeće prioritete:

Prioritet 2.1. Unaprjeđenje komunalne, cestovne i poduzetničke infrastrukture

Prioritet 2.2. Razvoj društvene infrastrukture

Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine na području Županije ukupno živi 296.195 stanovnika, a prosječna gustoća naseljenosti iznosi 82,55 stanovnika/km² (što je više od prosjeka u RH, koji iznosi 75,7 stanovnika/km²). Ruralno područje Županije (bez Grada Rijeke) broji ukupno 167.571 stanovnika (u Gradu Rijeci živi ukupno 128.624 stanovnika), a prosječna gustoća naseljenosti iznosi 47,3 stanovnika/km² (dok prosječna gustoća stanovnika u Gradu Rijeci iznosi 2.923 stanovnika/km²). Promatrajući broj stanovnika unazad tridesetak godina, područje Županije bilježi negativan demografski trend. Ukupan broj stanovnika u razdoblju od 1981. do 2011. smanjio se za 7.843 stanovnika.

Cestovna mreža ima zadovoljavajuću gustoću, no, lošijeg je tehničkog stanja i nedostatne propusne moći (posebno uz obalu). Također, posebno je izražena potreba za rekonstrukcijom, održavanjem i sanacijom nerazvrstanih cesta i puteva u funkciji gospodarskih aktivnosti.

Bez obzira na veliki udio priključenosti i razvijeni vodoopskrbni sustav, potrebna je izgradnja novih vodovodnih ogrankaka, u zamjenu za postojeće, koji zbog starosti, nekvalitetne gradnje i pojačanog prometa pucaju. Paralelno sustavi odvodnje na području Županije nisu u dovoljnoj mjeri razvijeni i izgrađeni. Gradnja javne odvodnje otpadnih voda (sanitarne i oborinske) nije pratila razvoj vodovoda, pa su primjenjivana rješenja koja nisu u skladu s odredbama zaštite okoliša, jer je česta pojava zbrinjavanja otpadnih voda putem nepropisno izgrađenih septičkih jama. Također, na području Županije nije izgrađen dovoljan broj uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, iako je to zakonska obveza. Dakle, sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda je isto jedno od prioritetsnih područja ulaganja za JLS-ove i njihova komunalna poduzeća.

U smislu razvoja poduzetništva ovaj cilj ima i razvoj poduzetničke infrastrukture unutar malih poslovnih zona. Gospodarske zone za područje Županije su utvrđene (41 proizvodna, 168 poslovnih). No, 77% njih su male zone koje karakterizira umjerena izgrađenost. U poduzetničkoj infrastrukturi potrebno je ulagati u zapuštene gospodarske objekte i lokacije te potrebnu komunalnu popratnu infrastrukturu.

U pogledu razvoja društvene infrastrukture cilj je uz razvoj dodatne infrastrukture, bolje valorizirati postojeću bogatu kulturnu, povijesnu, turističku i sportsko- rekreativsku infrastrukturu, a sve u svrhu stvaranja preduvjeta i dopune razvoju turizma na ruralnom području Županije. Cilj je postojeće i potencijalne atraktivne županijske lokacije adekvatno urediti, obilježiti, i staviti u funkciju turizma i društvenih zbivanja na području Županije.

Cilj 3. Poboljšanje društvene i socijalne uključenosti te gospodarskog razvoja

Obrazovanje je jedan od ključnih čimbenika ukupnog društveno-ekonomskog razvoja određenog područja. Na taj način, obrazovano stanovništvo postaje obrazovana radna snaga koja je spremna odgovoriti potrebama tržišta rada. U obrazovnoj strukturi stanovništva ruralnog područja Županije, prema Popisu iz 2011. godine, najveći broj stanovnika ima završenu srednju školu (udio od 59,3%), zatim osnovnu školu (17,8%) te sveučilišni studij (10%). Stručni studij ima završeno 7% stanovnika, a titulu doktora znanosti nosi 0,2% stanovnika.

Analiza stupnja obrazovanja pokazuje da je najveći udio stanovnika u ruralnom području bez škole i sa završenih 1-3 razreda osnovne škole, 4-7 razreda osnovne škole i završenom osnovnom školom čine žene (15%). Većinu od 41% (59.212) sa završenom srednjom školom i nekim od stupnja visokog obrazovanja imaju muškarci. Iako, s istim stupnjem obrazovanja blizu su i žene, čine 36% (52.154).

Prema podacima Statističkih godišnjaka HZZ-a prosječna stopa nezaposlenosti na području PGŽ u 2015. godini iznosila je 12,4%, dok je u isto vrijeme na razini RH ona iznosila 16,7%. Promatrajući trend stope primjetno je da se u razdoblju od 2013. godine prosječna godišnja stopa nezaposlenosti na području Županije smanjuje te da je kontinuirano kroz razdoblje stopa niže u odnosu na državnu razinu. Stopa nezaposlenosti je u Županiji sezonski vezana, tako je najniža u ljetnim mjesecima (srpnju).

Ovim ciljem Program želi utjecati na održivi razvoj i upravljanje ruralnih područja Županije te osigurati nezaposlenim osobama, poduzetnicima početnicima, ali i drugim poduzetnicima i stručnim kadrovima u poduzetništvu, stjecanje potrebnih znanja i vještina, kako bi se bolje uklopili u tržište rada. Cilj će provedbom odabranih mjera pridonijeti gospodarskom razvoju Županije, kroz pomoć poduzetnicima u pripremi dokumentacije za ulaganja i investicije u svoja poslovanja, kao i promociju njihovih proizvoda/usluga kroz provedbu odabranih programskih aktivnosti, radionica, manifestacija i sličnih događanja. Cilj ima zadane sljedeće prioritete:

- Prioritet 3.1. Prijenos znanja i uključivanje svih skupina u društvo i gospodarstvo
- Prioritet 3.2. Održivo upravljanje ruralnim razvojem

- Postojeći programi

Prilikom definiranja prethodno u tekstu opisanih ciljeva i prioriteta Programa vodilo se računa da se isti uklope u postojeće gospodarske programe u provedbi od strane županijskog Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj⁶:

1. Promicanje gospodarskog razvoja

Program ima za cilj povećanje konkurentnosti gospodarstva i razvoj tržišta radne snage. Uz navedene opće ciljeve, program ima definirane i posebne ciljeve, a oni su:

⁶ U tekstu nije opisan Program Stručni i administrativni poslovi, obzirom da se odnosi na osiguranje materijalnih uvjeta i sredstava za rad, provođenje projekata i aktivnosti Upravnog odjela.

- povećati broj zaposlenih i smanjiti broj nezaposlenih osoba na području Županije (jačanjem suradnje između institucija u Županiji koje su vezane za područje zapošljavanja i poduzetništva);
- unapređenje ljudskih potencijala, stvaranje kompetentne i konkurentne radne snage, poticanje samozapošljavanja kroz učenje i stjecanje novih znanja kao ključnog razvojnog faktora gospodarstva i društva općenito;
- jačanje i promicanje inovatorstva kao važnog segmenta razvijatka poduzetništva, i to poticanjem što većeg broja inovatora da stvaraju i prijave svoje inovacije te uključivanjem mladih u programe inventivnog rada;
- pomoći pri komercijalizaciji inovacija i pokretanju proizvodnje temeljene na vlastitoj inovaciji.

2. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

Program ima za cilj razvoj dinamičkog gospodarskog okruženja tj. razvoj malog i srednjeg poduzetništva . Uz navedeni opći cilj, program ima definirane i posebne ciljeve, a oni su:

- razvoj poduzetničke infrastrukture kroz unapređenje zajedničke komunalne infrastrukture u malim poslovnim zonama kako bi se poduzetnicima i obrtnicima omogućila gradnja samostalnih ili zajedničkih poslovnih objekata pod povoljnijim uvjetima što dovodi do povoljnijih uvjeta poslovanja i veće konkurentnosti na tržištu;
- osiguranje malim i srednjim poduzetnicima povoljnog financiranje kroz subvenciju kamata na poduzetničke kredite da bi se potaknuli novi investicijski ciklusi, odnosno povećala uspješnost realizacije poduzetničkih ideja putem osiguravanja kreditnih potencijala s povoljnijim uvjetima kreditiranja od tržišnih;
- razvoj poduzetničkog potencijala od interesa za cijelokupni gospodarski razvoj Županije, realizacijom projekata i aktivnosti poslovnog savjetovanja osoba prilikom pokretanja vlastitog poslovanja te onih koji su tek pokrenuli vlastito poduzeće ili obrt.

3. Razvoj poljoprivrede

Program ima za cilj uravnotežen regionalni razvoj tj. razvoj ruralnih područja. Uz navedeni opći cilj, program ima definirane i posebne ciljeve, a oni su:

- sufinanciranjem opreme za navodnjavanje poljoprivrednih površina i izgradnjom sustava za navodnjavanje povećati poljoprivredne površine pod navodnjavanjem;
- suradnjom s udružinama i institucijama prijaviti što veći broj projekata za korištenje sredstava iz fondova EU.

4. Razvoj šumarstva i drvne industrije

Program ima za cilj razvoj dinamičkog gospodarskog okruženja tj. razvoj sektora gospodarstva i povećanje konkurentnosti gospodarstva. Uz navedene opće ciljeve, program ima definirane i posebne ciljeve, a oni su:

- sufinanciranje razvojnih programa šumarstva i drvne industrije;
- poticanje umrežavanja ciljanih skupina poduzetnika i institucija;
- poticanje osnivanja novih udružina iz djelokruga šumarstva i drvne industrije;
- sufinanciranje programskih aktivnosti subjekata iz područja šumarstva i drvne industrije;
- izrada baze podataka zemljavičnih zajednica na području Gorskog kotara.

5. Unapređenje i razvoj lovstva

Program ima za cilj zaštitu prirode i okoliša tj. očuvanje bioraznolikosti i sprečavanje rizika i uspostavu integralnog sustava upravljanja okolišem. Uz navedene opće ciljeve, program ima definirane i posebne ciljeve, a oni su:

- sufinanciranje programskih aktivnosti lovoovlaštenika na području Županije;
- poticanje ulaganja koja će omogućiti razvoj lovstva kroz gospodarske, turističke i rekreativne segmente;
- poticanje uklanjanja nezavičajne divljači s kvarnerskih otoka;
- provedba akcije suzbijanja bjesnoće;
- povjeravanje provedbe mjera uzgoja i zaštite na lovištima koja nisu u zakupu;
- davanje lovišta kojima ističe zakup u ponovni zakup.

6. Unapređenje turizma

Program ima za cilj razvoj dinamičkog gospodarskog okruženja tj. razvoj turističkog sektora gospodarstva. Uz navedene opće ciljeve, program ima definirane i posebne ciljeve, a oni su:

- stvaranje atraktivnih turističkih proizvoda i povećanje kvalitete turističkog proizvoda Županije;
- stvaranje povoljnijeg identiteta Županije kao destinacije, kao i svih njezinih subdestinacija;
- trajna zaštita prostora i razvoj turizma na temeljima održivog razvoja i visokih ekoloških standarda;
- razvoj selektivnih oblika turizma i ravnomjerniji turistički razvoj Županije;
- povećanje konkurentnosti turističke ponude Županije;
- stvaranje atraktivnih sportsko-rekreacijskih proizvoda i povećanje kvalitete i konkurentnosti turističkog proizvoda Županije;
- ravnomjerniji turistički razvoj Županije;
- povećanje zračnog prometa putnika u dolasku na područje Županije radi povećanja turističke potražnje.

7. Potpore za slučaj elementarnih nepogoda

Program ima za cilj ublažavanje i sanaciju šteta nastalih u slučaju elementarnih nepogoda tj. normalizaciju života stanovništva na područjima zahvaćenim elementarnom nepogodom. Uz navedeni opći cilj, program ima definirane i posebne ciljeve, a oni su:

- suradnja sa svim sudionicima koji rade na sanaciji i ublažavanju šteta;
- pružanje pomoći stradalim područjima pogotovo građanima u sanaciji imovine i ostalih dobara;
- procjena šteta temeljem zakonske regulative.

Prilikom definiranja ruralnih mjera Županije vodilo se računa da se iste uklope u ispunjavanje definiranih ciljeva, kako postojećih programa, tako i ovog Programa. Na ovaj način održan je kontinuitet provedbe mjera i aktivnosti, već poznatih poduzetnicima, stanovnicima i drugim dionicima ruralnog razvoja.

Opis mjera

Iako PRR RH ima velik broj mjer za razvoj ruralnog prostora, Županija je prepoznala potrebu za uvođenjem i provedbom dodatnih, komplementarnih, mjer prilagođenih za područje Županije.

Razvojni prioriteti identificirani za područje Županije proizlaze iz prethodno definiranih ciljeva, a usklađeni su sa zadanim razvojnim ciljevima PGŽ, RH, a u konačnici i sa Strategijom Europa 2020. Dalje u tekstu tabličnim prikazom navedeni su identificirani prioriteti, po zadanim ciljevima, i definirane mjeru putem kojih će se ciljevi i prioriteti ispunjavati.

Mjere Županije su u nastavku teksta ovog Programa opisane i podijeljene u 2 skupine:

1. skupina: Mjere PRR-a RH 2014.-2020.

Mjere prve skupine (*13 mjera-označene sivim slovima u tablici*) predviđene su za provedbu na razini RH, a proizlaze iz PRR-a RH za razdoblje 2014.-2020. godine. U nastavku teksta u opisu svake pojedine mjeru dan je sažetak osnovnih uvjeta i kriterija za provedbu, dok su cijelokupni podaci, uvjeti i kriteriji prihvatljivosti koje korisnici moraju ispuniti, navedeni u relevantnim provedbenim pravilnicima koji uređuju provedbu svake od navedenih mjeru PRR-a RH na nacionalnoj razini.

Obzirom da provedba mjeru ove skupine ovisi o dinamici raspisivanja natječaja za sufinanciranje projekata od strane državnih institucija, tj. APPRR-a, u prikazu operativne provedbe mjeru ovog Programa (poglavlje 6. i dalje) mjeru PRR-a RH nisu uključene.

2. skupina: Ruralne mjere PGŽ

Drugu skupinu mjeru (*17 mjera- označene crnim slovima u tablici*) čine mjeru koje nisu predviđene drugim izvorima financiranja, bilo na nacionalnoj, regionalnoj, ili lokalnoj razini, a ujedno predstavljaju specifične potrebe Županije. Mjere proizlaze iz analize stanja i SWOT analize i usklađene su s utvrđenim potrebama i potencijalima te utvrđenim ciljevima, kako ovog Programa, tako i strategije na razini Županije i drugim nadređenim dokumentima, kako je prikazano u poglavljiju 5. ovog Programa.

Mjere će provoditi Županija uz pomoć potpornih institucija.

Tablica 7: Mjere PGŽ

Cilj 1.	Održivi razvoj mikro, malog i srednjeg poduzetništva na ruralnom području
Prioritet 1.1.	Povećanje konkurentnosti i održivosti poljoprivrede
Mjera 1.1.1.	Podrška razvoju novih i malih poljoprivrednih gospodarstava
Mjera 1.1.2.	Subvencija kamata na kredite poljoprivrednih gospodarstava
Mjera 1.1.3.	Povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava i dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima
Mjera 1.1.4.	Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja
Mjera 1.1.5.	Komasacija poljoprivrednog zemljišta
Prioritet 1.2.	Povećanje konkurentnosti i održivosti malog gospodarstva
Mjera 1.2.1.	Nabava opreme za proizvodne i uslužne djelatnosti za poduzetnike u sektoru malog gospodarstva
Mjera 1.2.2.	Subvencija kamata na poduzetničke kredite
Mjera 1.2.3.	Razvoj inovacija
Mjera 1.2.4.	Komerčijalizacija inovacija
Prioritet 1.3.	Povećanje konkurentnosti i održivosti poduzetnika u turizmu
Mjera 1.3.1.	Povećanje dodane vrijednosti turističkih sadržaja te razvoj i unapređenje selektivnih oblika turizma na ruralnom području PGŽ
Prioritet 1.4.	Povećanje konkurentnosti i održivosti šumarstva

Mjera 1.4.1.	Poticanje korištenja šumskog zemljišta
Mjera 1.4.2.	Ulaganja u razvoj šumskega područja i poboljšanje održivosti šuma
Prioritet 1.5.	Poticanje organizacije plasmana proizvoda i usluga te certificiranje proizvoda
Mjera 1.5.1.	Razvoj postojećih oznaka kvalitete te uvođenje certifikata i novih regionalnih oznaka kvalitete
Mjera 1.5.2.	Podupiranje međusektorskog udruživanja poduzetnika i drugih relevantnih dionika
Mjera 1.5.3.	Sustavi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hrano
Mjera 1.5.4.	Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija
Mjera 1.5.5.	Kratki lanci opskrbe i lokalna tržišta
Cilj 2.	Podizanje kvalitete života stanovništva kroz unapređenje infrastrukture te zaštitu prirodnih i kulturnih dobara
Prioritet 2.1.	Unapređenje komunalne, cestovne i poduzetničke infrastrukture
Mjera 2.1.1.	Sufinanciranje građenja i projektiranja zajedničke komunalne infrastrukture unutar malih poslovnih zona
Mjera 2.1.2.	Obnova i održavanje putova u funkciji revitalizacije, ili funkcionalnosti, gospodarskih aktivnosti
Mjera 2.1.3.	Ulaganja u građenje javnih sustava za vodoopskrbu, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda
Mjera 2.1.4.	Ulaganja u građenje nerazvrstanih cesta
Prioritet 2.2.	Razvoj društvene infrastrukture
Mjera 2.2.1.	Razvoj i unaprijeđenje kulturne, povijesne, turističke i sportsko-rekreacijske infrastrukture
Mjera 2.2.2.	Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezunu infrastrukturu
Cilj 3.	Poboljšanje društvene i socijalne uključenosti te gospodarskog razvoja
Prioritet 3.1.	Prijenos znanja i uključivanje svih skupina u društvo i gospodarstvo
Mjera 3.1.1.	Stjecanje znanja i vještina za nezaposlene osobe, poduzetnike početnike te ostale poduzetnike i stručne kadrove u gospodarstvu
Mjera 3.1.2.	Priprema dokumentacije u svrhu prijave investicijskog ulaganja na EU natječaj za sufinciranje ulaganja
Mjera 3.1.3.	Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja
Mjera 3.1.4.	Izrada planova za razvoj jedinica lokalne samouprave i naselja u ruralnim područjima
Prioritet 3.2.	Održivo upravljanje ruralnim razvojem
Mjera 3.2.1.	Sufinanciranje programskih aktivnosti i manifestacija
Mjera 3.2.2.	Sufinanciranje rada Lokalnih akcijskih grupa jačanjem kapaciteta informiranja i edukacije poduzetnika i javnog sektora za prijavu na natječaje za korištenje sredstava iz Programa ruralnog razvoja RH
Mjera 3.2.3.	Provedba Lokalnih razvojnih strategija

Izvor: Autor u suradnji s PGŽ

Mjere PRR-a RH 2014.-2020.- kratak opis

Mjera 1.1.3. Povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava i dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima

Mjera odgovara Mjeri 4 Ulaganja u fizičku imovinu iz PRR-a RH 2014.-2020. i to:

- Podmjeri 4.1. Potpora za ulaganja u poljoprivredna gospodarstva tipu operacije 4.1.1. Restrukturiranje, modernizacija i povećanje konkurentnosti poljoprivrednih gospodarstava i
- Podmjeri 4.2. Potpora za ulaganja u preradu, marketing i/ili razvoj poljoprivrednih proizvoda tipu operacije 4.2.1. Povećanje dodane vrijednosti poljoprivrednim proizvodima

Operacija 4.1.1.

Korisnici mjere su fizičke i pravne osobe upisane u Upisnik poljoprivrednika (osim fizičkih i pravnih osoba čija je ekomska veličina manja od 6.000 eura ukoliko uđu u sektor voća, povrća i cvijeća i manja od 8.000 eura za ulaganja u ostalim sektorima) i proizvođačke grupe/organizacije.

Visina potpore (u kunskoj protuvrijednosti) iznosi 5.000-2.000.000€, odnosno do 3.000.000€ za ulaganja u sektore:

- govedarstva, za ulaganja u građenje i/ili opremanje objekata za držanje muznih krava i/ili za tov junadi i/ili
- svinjogradstva, za ulaganja u građenje i/ili opremanje objekata za tov svinja i/ili repro centra i/ili
- peradarstva, za ulaganje u građenje i/ili opremanje valionica i/ili
- voća i povrća, za ulaganja u zatvorene/zaštićene prostore i/ili ulaganja u podizanje novih višegodišnjih nasada

Najviša vrijednost javne potpore po projektu za ulaganja isključivo u kupnju nove poljoprivredne mehanizacije i opreme, radnih strojeva te gospodarskih vozila može iznositi 1.000.000€.

Intenzitet potpore iznosi do 50% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova, a može se uvećati za dodatnih 20% i to za: mlade poljoprivrednike, zajedničke projekte, integrirane projekte, ulaganja u planinska područja, područja sa značajnim prirodnim ograničenjima i ostala područja s posebnim ograničenjima, ulaganja unutar Europskoga inovacijskog partnerstva (EIP), ulaganja povezana s agro-okolišnim i klimatskim djelatnostima i ekološkom poljoprivredom.

Operacija 4.2.1.

Korisnici operacije su fizičke i pravne osobe koje se bave, ili se namjeravaju baviti, preradom proizvoda iz Dodatka I. Ugovora o EU.

Visina potpore (u kunskoj protuvrijednosti) iznosi 10.000€-3.000.000€, odnosno do 5.000.000€ za ulaganja u sektore:

- mesa za ulaganja u građenje i/ili opremanje klaonica, rasjekaonica, hladnjača, objekata za preradu mesa s pripadajućom unutarnjom i vanjskom infrastrukturom
- mlijeka za ulaganja u građenje i/ili opremanje objekata za poslovanje s mlijekom i preradom mlijeka s pripadajućom opremom i unutarnjom i vanjskom infrastrukturom, uključujući rashladnu opremu za sirovo mlijeko

Intenzitet potpore iznosi do 50% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova, a može se uvećati za dodatnih 20% i to za ulaganja unutar Europskoga inovacijskog partnerstva (EIP) i ulaganja koja provode proizvođačke organizacije.

Mjera 1.1.4. Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja

Mjera odgovara Mjeri 6 *Razvoj poljoprivrednih gospodarstava i poslovanja* iz PRR-a RH 2014.-2020. i to:

- Podmjeri 6.1. Potpora mladim poljoprivrednicima tipu operacije 6.1.1. Potpora mladim poljoprivrednicima
- Podmjeri 6.2. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području tipu operacije 6.2.1. Potpora ulaganju u pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnom području
- Podmjeri 6.3. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava tipu operacije 6.3.1. Potpora razvoju malih poljoprivrednih gospodarstava
- Podmjeri 6.4. Ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima tipu operacije 6.4.1. Ulaganja u razvoj nepoljoprivrednih djelatnosti u ruralnim područjima

Operacija 6.1.1.

Korisnici operacije su osobe starosti između 18 i 40 godina, koje posjeduju odgovarajuće profesionalne vještine i znanja o poljoprivredi i koje su prvi put postavljene kao nositelj poljoprivrednog gospodarstva (ne duže od 18 mjeseci prije podnošenja Zahtjeva za potporu). Poljoprivredno gospodarstvo u trenutku podnošenja Zahtjeva za potporu mora pripada ekonomskoj veličini u rasponu od 8.000€ do 49.999 €.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova, ali ne više od 50.000€.

Operacija 6.2.1.

Korisnici operacije su poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednika u rangu mikro i malih poslovnih subjekata te fizičke osobe u svojstvu nositelja ili člana obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva koji pokreću novu nepoljoprivrednu djelatnost u ruralnim područjima, i to: turizam u ruralnom području; tradicijski, umjetnički obrt, izradu suvenира; usluge u ruralnim područjima; preradu/trženje proizvoda.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova, ali ne više od 50.000€.

Operacija 6.3.1.

Korisnici operacije su mala poljoprivredna gospodarstva, čija je ekomska veličina između 2.000€ i 7.999€.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova, ali ne više od 15.000€.

Operacija 6.4.1.

Korisnici operacije su poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednika u rangu mikro i malih poslovnih subjekata te fizičke osobe u svojstvu nositelja ili člana obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva. Korisnici moraju pri podnošenju Zahtjeva za potporu imati minimalnu ekonomsku veličinu PG u iznosu od 2.000 €. Prihvatljivi troškovi u okviru operacije su troškovi provođenja aktivnosti iz sektora: turizma u ruralnom području; tradicijskih, umjetničkih obrta, izrade suvenira; usluga u ruralnim područjima; prerade/trženja proizvoda.

Intenzitet potpore iznosi do 70% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 3.500€, a najviši 200.000€.

Mjera 1.1.5. Komasacija poljoprivrednog zemljišta

Mjera odgovara Mjeri 4 Ulaganja u fizičku imovinu iz PRR-a RH 2014.-2020., Podmjeri 4.3. Potpora za ulaganja u infrastrukturu vezano uz razvoj, modernizaciju ili prilagodbu poljoprivrede i šumarstva, tipu operacije 4.3.2. Komasacija poljoprivrednog zemljišta.

Korisnici operacije su jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, a troškovi prihvatljivi za sufinanciranje su troškovi uklanjanja međa i građevina (ograda, bunara i sl.), građenja nove mreže poljoprivrednih putova, pripadajućih mostova i propusnih građevina.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 150.000€, a najviši 3.000.000€.

Mjera 1.4.2. Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma

Mjera odgovara Mjeri 8 *Ulaganja u razvoj šumskih područja i poboljšanje održivosti šuma* iz PRR-a RH 2014.-2020. i to:

- Podmjeri 8.5. Potpora za ulaganja u poboljšanje otpornosti i okolišne vrijednosti šumskih ekosustava tipu operacija:
 - 8.5.1. Konverzija degradiranih šumskih sastojina i šumskih kultura
 - 8.5.2. Uspostava i uređenje poučnih staza, vidikovaca i ostale manje infrastrukture
- Podmjeri 8.6. Potpora za ulaganja u šumarske tehnologije te u preradu, mobilizaciju i marketing šumskih proizvoda tipu operacija:
 - 8.6.1. Modernizacija tehnologija, strojeva, alata i opreme u pridobivanju drva i šumskouzgojnim radovima
 - 8.6.2. Modernizacija tehnologija, strojeva, alata i opreme u predindustrijskoj preradi drva
 - 8.6.3. Marketing drvnih i nedrvnih šumskih proizvoda

Operacija 8.5.1.

Korisnici operacije su šumoposjednici, trgovачka društva i druge pravne osobe koje sukladno Zakonu o šumama gospodare šumama i šumskim zemljištima u vlasništvu RH i udruženja šumoposjednika.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 5.000€, a najviši 700.000€.

Operacija 8.5.2.

Korisnici operacije su šumoposjednici, trgovачka društva i druge pravne osobe koje sukladno Zakonu o šumama gospodare šumama i šumskim zemljištima u vlasništvu RH, udruženja šumoposjednika te udruge civilnog društva i druge pravne osobe aktivne u zaštiti prirode.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 5.000€, a najviši 100.000€.

Operacija 8.6.1.

Korisnici operacije su šumoposjednici, udruženja šumoposjednika, obrti te mikro, mala i srednja poduzeća registrirana sukladno nacionalnim propisima.

Intenzitet potpore iznosi do 50% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 5.000€, a najviši 700.000€.

Operacija 8.6.2.

Korisnici operacije su obrti te mikro, mala i srednja poduzeća registrirana za djelatnosti prerade drva.

Intenzitet potpore iznosi do 50% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 10.000€, a najviši 1.000.000€.

Operacija 8.6.3.

Korisnici operacije su šumoposjednici, udruženja šumoposjednika obrti, mikro, mala i srednja poduzeća te jedinice lokalne uprave i samouprave i njihova udruženja.

Intenzitet potpore iznosi do 50% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 5.000€, a najviši 30.000€.

Mjera 1.5.3. Sustavi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu

Mjera odgovara Mjeri 3 *Sustavi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu* iz PRR-a RH 2014.-2020. i to:

- Podmjeri 3.1. Potpora za novo sudjelovanje u sustavima kvalitete tipu operacije 3.1.1. Potpora za sudjelovanje poljoprivrednika u sustavima kvalitete za poljoprivredne i prehrambene proizvode
- Podmjeri 3.2. Potpora za aktivnosti informiranja i promicanja koje provode skupine proizvođača na unutarnjem tržištu tipu operacije 3.2.1. Potpora za aktivnosti informiranja i promoviranja

Operacija 3.1.1.

Korisnici operacije su aktivni poljoprivrednici upisani u Upisnik poljoprivrednika koji su uključeni u EU ili nacionalni sustav kvalitete te udruženja ekoloških poljoprivrednih proizvođača.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova, ali najviše do 3.000€ godišnje po korisniku.

Operacija 3.2.1.

Korisnici operacije su skupine proizvođača (udruge) koje su uključene u EU ili nacionalni sustav kvalitete te udruženja ekoloških poljoprivrednih proizvođača čiji su članovi sudjelovali u programu ekološke proizvodnje.

Intenzitet potpore iznosi do 70% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova, ali najviše do 30.000€ godišnje po korisniku i najviše 100.000€ tijekom programskog razdoblja.

Mjera 1.5.4. Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija

Mjera odgovara Mjeri 9 *Sustavi kvalitete za poljoprivredne proizvode i hranu* iz PRR-a RH 2014.-2020., Podmjeri 9.1. Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija u poljoprivrednom i šumarskom sektoru tipu operacije 9.1.1. Uspostava proizvođačkih grupa i organizacija.

Operacija 9.1.1.

Korisnici operacije su proizvođačke grupe ili organizacije iz sektora poljoprivrede, u rangu malih i srednjih poduzeća, priznate ili u postupku priznavanja od strane ministarstva nadležnog za poljoprivredu.

Intenzitet potpore iznosi do 10% vrijednosti godišnje utržene proizvodnje, ali ne više od 100.000€ godišnje, bez obzira na stvarni obračun moguće potpore.

Mjera 1.5.5. Kratki lanci opskrbe i lokalna tržišta

Mjera odgovara Mjeri 16 *Suradnja* iz PRR-a RH 2014.-2020., Podmjeri 16.4. Potpora za horizontalnu i vertikalnu suradnju sudionika u lancu opskrbe za uspostavljanje i razvoj kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta te za promicanje aktivnosti u lokalnom kontekstu u vezi s razvojem kratkih lanaca opskrbe i lokalnih tržišta tipu operacije 16.4.1. Kratki lanci opskrbe i lokalna tržišta.

Operacija 16.4.1.

Korisnici operacije su pravne osobe iz poljoprivrednog i prehrambenog sektora i njihova udruženja, proizvođačke grupe i organizacije te druge pravne osobe koje sudjeluju u kratkim lancima opskrbe, kao i drugi relevantni dionici.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 10.000€, a najviši 50.000€.

Mjera 2.1.3. Ulaganja u građenje javnih sustava za vodoopskrbu, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda

Mjera odgovara Mjeri 7 *Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima* iz PRR-a RH 2014.-2020., Podmjeri 7.2. Ulaganja u izradu, poboljšanje ili proširenje svih vrsta male infrastrukture, uključujući ulaganja u obnovljive izvore energije i uštedu energije, tipu operacije 7.2.1. Ulaganja u građenje javnih sustava za vodoopskrbu, odvodnju i pročišćavanje otpadnih voda.

Operacija 7.2.1.

Korisnici operacije su javni isporučitelji vodnih usluga javne vodoopskrbe ili javne odvodnje.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 30.000€, a najviši 1.000.000€.

Mjera 2.1.4. Ulaganja u građenje nerazvrstanih cesta

Mjera odgovara Mjeri 7 *Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima* iz PRR-a RH 2014.-2020., Podmjeri 7.2. Ulaganja u izradu, poboljšanje ili proširenje svih vrsta male infrastrukture, uključujući ulaganja u obnovljive izvore energije i uštedu energije, tipu operacije 7.2.2. Ulaganja u građenje nerazvrstanih cesta.

Operacija 7.2.2.

Korisnici operacije su jedinice lokalne samouprave.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 30.000€, a najviši 1.000.000€.

Mjera 2.2.2. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu

Mjera odgovara Mjeri 7 *Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima* iz PRR-a RH 2014.-2020., Podmjeri 7.4. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu, tipu operacije 7.4.1. Ulaganja u pokretanje, poboljšanje ili proširenje lokalnih temeljnih usluga za ruralno stanovništvo, uključujući slobodno vrijeme i kulturne aktivnosti te povezanu infrastrukturu.

Operacija 7.4.1.

Korisnici operacije su jedinice lokalne samouprave, trgovačka društva u većinskom vlasništvu jedinica lokalne samouprave, javne ustanove neprofitnog karaktera u kojima su osnivači jedinice lokalne samouprave (osim javnih vatrogasnih postrojbi, lokalnih i regionalnih razvojnih agencija), udruge/organizacije civilnog društva i vjerske zajednice koje se bave humanitarnim i društvenim djelatnostima od posebnog interesa za lokalno stanovništvo (isključujući LAG-ove) i čje su djelatnosti sukladno cilnjim skupinama i klasifikaciji djelatnosti udruga, povezane s prihvatljivim ulaganjem te lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) koje su odabrane unutar PRR-a RH 2014.-2020.

Prihvatljiva su ulaganja koja se provode u naselju s najviše 5 000 stanovnika.

Intenzitet potpore iznosi od 80% do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 15.000€, a najviši 1.000.000€.

Mjera 3.1.3. Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja

Mjera odgovara Mjeri 1 *Prenošenje znanja i aktivnosti informiranja* iz PRR-a RH 2014.-2020. i to:

- Podmjeri 1.1. Potpora za strukovno osposobljavanje i aktivnosti stjecanja vještina i tipovima operacija:
 - 1.1.1. Strukovno osposobljavanje za višestruku sukladnost, paket mjera poljoprivreda, okoliš i klimatske promjene, ekološki uzgoj
 - 1.1.2. Strukovno osposobljavanje za poljoprivrednike
 - 1.1.3. Strukovno osposobljavanje za mlađe poljoprivrednike
 - 1.1.4. Radionice za subjekte koji su uključeni u kratke lance opskrbe i proizvođačke grupe i organizacije
- Podmjeri 1.2. Potpore za demonstracijske aktivnosti i informativne aktivnosti tipu operacije 1.2.1. Demonstracijske aktivnosti

Mjera je namijenjena korisnicima koji se već bave ili tek kreću u poljoprivrednu proizvodnju, a sredstvima će se sufinancirati njihova edukacija i stalno usavršavanje. Ovisno o tipu operacije korisnici mogu biti Savjetodavna služba, privatne i javne institucije registrirane za djelatnost obrazovanja, privatne i javne institucije te udruge.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova.

Mjera 3.1.4. Izrada planova za razvoj jedinica lokalne samouprave i naselja u ruralnim područjima

Mjera odgovara Mjeri 7 *Temeljne usluge i obnova sela u ruralnim područjima* iz PRR-a RH 2014.-2020., Podmjeri 7.1. Sastavljanje i ažuriranje planova za razvoj općina i sela u ruralnim područjima i njihovih temeljnih usluga te planova zaštite i upravljanja koji se odnose na lokalitete Natura 2000. i druga područja visoke prirodne vrijednosti, tipu operacije 7.1.1. Izrada planova za razvoj jedinica lokalne samouprave i naselja u ruralnim područjima.

Operacija 7.1.1.

Korisnici ove operacije su općine i gradovi do 10.000 stanovnika.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova. Najmanji iznos potpore je 5.000€, a najviši 70.000€.

Mjera 3.2.3. Provedba Lokalnih razvojnih strategija

Mjera odgovara Mjeri 19 *LEADER (CLLD)* iz PRR-a RH 2014.-2020. i to:

- Podmjeri 19.2. Provedba operacija unutar CLLD strategije
- Podmjeri 19.3. Priprema i provedba aktivnosti suradnje LAG-a
- Podmjeri 19.4. Tekući troškovi i animacija

Podmjera 19.2.

Korisnici podmjere su nositelji projekta s područja LAG-a (koji su podnijeli zahtjev LAG-u) i odabrani LAG-ovi unutar podmjere 19.2.

Intenzitet potpore za pojedini projekt ovisi o intenzitetu potpore za svaku pojedinu mjeru/podmjeru/operaciju iz PRR-a RH 2014.-2020., uz mogućnost povećanja do 20%, ali temeljem odluke LAG-a prikazane u lokalnoj razvojnoj strategiji. Najviši iznos potpore je do 3.000.000€ po odabranom LAG-u.

Podmjera 19.3.

Korisnici podmjere su odabrani LAG-ovi unutar podmjere 19.2 i lokalni dionici s područja LAG-a koji su odabrani za sudjelovanje u projektu suradnje.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova, ali najviše do 100.000€ po odabranom LAG-u.

Podmjera 19.4.

Korisnici ove podmjere su odabrani LAG-ovi unutar podmjere 19.2.

Intenzitet potpore iznosi do 100% vrijednosti ukupno prihvatljivih troškova, ukupno do 25 % dodijeljenih javnih izdataka lokalne razvojne strategije.

Ruralne mjere PGŽ

U opisu svake pojedine mjere prikazani su osnovni uvjeti za njenu provedbu, kao okvir, dok će dodatni uvjeti, kao i točni iznosi i intenziteti potpore (koji su u opisu pojedinih mjeri indikativno navedeni), biti propisani javnim pozivima tijela nadležnog za operativnu provedbu mjere, ovisno o mogućnostima županijskog proračuna, i to za one mjeru koje će se provoditi putem javnog poziva.

Također, u opisu svake pojedine mjeru navedeno je tijelo koje je nadležno za njenu provedbu, proračunski izvor sredstava potpore, kao i izlazni pokazatelji i očekivani rezultati koji se provedbom mjeru planiraju ostvariti. Izlazni pokazatelji su iskazani kao minimalni na godišnjoj razini, osim kod mjeru subvencioniranja kamata na poduzetničkim kreditima, razvoju novih oznaka kvalitete i regionalnih oznaka kvalitete te projektu Mala Barka 2, gdje zbog specifičnosti provedbe mjeru/projekta iste nije moguće iskazati na godišnjoj razini, već je to napravljeno na razini ukupnog razdoblja trajanja provedbe ovog Programa (pokazatelji su zbirno prikazani u tablici u poglavljiju 7. ovog dokumenta).

Za mjeru za koje će nadležno tijelo za provedbu raspisati javne pozive kriteriji odabira se neće primjenjivati, ukoliko će po zaprimanju svih Zahtjeva za potporu biti utvrđeno da ima dovoljno raspoloživih sredstava za odobravanje svih prihvatljivih Zahtjeva za potporu, ili ako sama mjeru i/ili dužina trajanja javnog poziva uvjetuje drugačiji postupak odabira. U navedenom slučaju opis načina odabira Zahtjeva bit će opisan javnim pozivom.

Sredstva potpore mjeru bit će dodjeljivana za troškove nastale nakon 01.01.2017., tj. od početka svake sljedeće proračunske godine. Potpora će se dodjeljivati temeljem dostavljenih računa, po realizaciji aktivnosti/ulaganja. U izračun ukupnog prihvatljivog iznosa prijavljene aktivnosti (ulaganja) za izračun potpore, ne ulazi iznos poreza na dodanu vrijednost (PDV), osim u slučaju kada korisnik ne može tražiti njegov povrat u skladu s važećom zakonskom legislativom.

Mjera 1.1.1. Podrška razvoju novih i malih poljoprivrednih gospodarstva

Tijelo odgovorno za provedbu mjeru: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj i Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ

Opis i svrha mjeru: PRR-om RH 2014.-2020. za mjeru 4 (Ulaganja u fizičku imovinu) i mjeru 6 (Razvoj poljoprivrednih gospodarstva i poslovanja) kao uvjet prihvatljivosti korisnika postavljeni su kriteriji bavljenja poljoprivredom (upis u Upisnik poljoprivrednika) i minimalna ekomska veličina poljoprivrednog gospodarstva (engl. standard output, SO- zbroj svih vrijednosti proizvodnje tj. ostvareni promet poljoprivrednog gospodarstva, koji se računa uz pomoć FADN kalkulatora). Mjera je usmjerena upravo dostizanju navedenih kriterija, dostizanju minimalne ekomske veličine poljoprivrednog gospodarstva. U sklopu mjeru prihvatljivi trošak će biti i rješavanje pravno imovinskih odnosa nad poljoprivrednim zemljištem, obzirom da predstavljaju veliki problem u poljoprivredi i prepreka su uspješnog kandidiranja projekata na natječaje za sufinciranje ulaganja. Svrha mjeru je pokretanje/povećanje poljoprivredne proizvodnje za dostizanje minimalne ekomske veličine poljoprivrednog gospodarstava (SO) u iznosu od 2.000€.

Korisnici mjeru: poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednika kojeg vodi APPRR. Poljoprivredno gospodarstvo mora imati registrirano sjedište na ruralnom području Županije.

Kriteriji prihvatljivosti: Aktivnost se mora provoditi na ruralnom području Županije, mora biti u skladu s prostorno planskom dokumentacijom JLS gdje se planira provesti i mora udovoljavati standardima vezanim uz zaštitu okoliša.

U sklopu mjere prihvatljivi su sljedeći troškovi:

- podizanje novih/restrukturiranje postojećih višegodišnjih nasada voća, maslina, vinograda (uključujući nabavu sadnica, pripremu tla, ograđivanje, navodnjavanje, zaštitu od padalina i sl.)
- sadnja/sjetva povrća, cvijeća, ljekovitog i industrijskog bilja (uključujući nabavu sadnica/sjemena, pripremu tla, ograđivanje, navodnjavanje i sl.)
- kupnja/najam zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje
- nabava domaćih životinja (uzgojno valjana grla i pčelinje zajednice)
- nabava poljoprivredne mehanizacije i/ili opreme
- objekti za poljoprivrednu proizvodnju, tj. staje, gospodarski objekti i sl. (građenje i opremanje)
- rješavanje imovinsko pravnih odnosa na poljoprivrednom zemljištu

U sklopu jednog Zahtjeva moguće je kombinirati troškove, uz poštivanje sljedećih uvjeta:

- nabava poljoprivredne mehanizacije i/ili opreme i/ili građenje i/ili opremanje objekata za poljoprivrednu proizvodnju te rješavanje imovinsko pravnih odnosa na poljoprivrednom zemljištu ne mogu biti jedini prijavljeni troškovi, već Zahtjev mora sadržavati i troškove koji će direktno utjecati na povećanje ekomske veličine poljoprivrednog gospodarstva;
- poljoprivredna mehanizacija i/ili oprema koja se nabavlja mora biti nova;
- u sklopu troška rješavanja pravno imovinskih odnosa nad poljoprivrednog zemljišta prihvatljivi su troškovi geodeta na izmjerama zemljišta, troškovi javnog bilježnika, sudski troškovi i sl.

Uz Zahtjev za potporu i Zahtjev za isplatu korisnik mora dostaviti (uz ostalu dokumentaciju propisanu javnim pozivom) Potvrdu o veličini poljoprivrednog gospodarstva, izdanu od strane Savjetodavne službe, kako bi dokazao da postojećom ekonomskom veličinom poljoprivrednog gospodarstva ne prelazi iznos od 2.000€, tj. da novom dostignutom (nakon provedbe aktivnosti) prelazi iznos od 2.000€.

Korisnici kojima će u okviru ove mјere biti odobrena sredstva potpore imaju ugovornu obvezu da u roku od 5 godina od odobrenja sredstava prijave projekt (ulaganje) na neki od natječaja za sufinanciranje iz PRR-a RH 2014.-2020.

Kriteriji odabira: Prilikom odabira prednost će imati mladi poljoprivrednici, koji planiraju ulagati na području Gorskog kotara i koji u trenutku podnošenja zahtjeva nemaju ekonomsku veličinu veću od 500€.

R.br.	KRITERIJI ODABIRA	BODOVI	MAX BODOVI
1.	Aktivnost će se provoditi na području Gorskog kotara.	10	10
	Aktivnost će se provoditi na području otoka PGŽ-a.	5	
	Aktivnost će se provoditi na ostalom ruralnom području PGŽ-a.	0	
2.	Korisnik je mladi poljoprivrednik (mlađi od 40 godina na dan podnošenja Zahtjeva za potporu).	10	10
	Korisnik je stariji od 40 godina na dan podnošenja Zahtjeva za potporu.	0	
3.	PG pokreće poljoprivrednu proizvodnju ili ima ekonomsku veličinu manju od 500€.	15	15
	PG ima ekonomsku veličinu 500-1.000€.	10	
	PG ima ekonomsku veličinu 1000-1.500€.	5	
	PG ima ekonomsku veličinu veću od 1.500 €.	0	

U slučaju da više Zahtjeva za potporu ima isti broj bodova, prednost u odabiru imat će Zahtjev s ranijim datumom i vremenom podnošenja u tijelo odgovorno za provedbu mjere.

Iznos i intenzitet potpore: Korisnik može ostvariti 100% potporu za prijavljene aktivnosti u okviru jednog Zahtjeva, ali ne više od 15.000 kn.

Izlazni pokazatelji: 20 sufinanciranih projekta u okviru ove mjere

Očekivani rezultati: 10 poljoprivrednih gospodarstva (s isplaćenom potporom) prijavljenih na neki od natječaja PRR-a RH 2014.-2020., povećanje poljoprivredne proizvodnje

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8004 Razvoj poljoprivrede

Mjera 1.1.2. Subvencija kamata na kredite poljoprivrednih gospodarstava

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Opis i svrha mjere: Cilj mjerice je unapređenje prerade poljoprivrednih proizvoda omogućavanjem povoljnijih kreditnih sredstava, s naglaskom na provedbu investicija odobrenih iz sredstava fondova Ministarstava RH i/ili EU, te mogućnosti refinanciranja postojećih kredita.

Korisnici mjerice: mikro, mali i srednji poduzetnici upisani u Upisnik poljoprivrednika pri APPRRR. Korisnici moraju biti registrirani u RH, imati sjedište na području PGŽ i ulagati na području PGŽ.

Kriteriji prihvatljivosti: Jedan korisnik kredita za svaku pojedinu namjenu kredita može samo jednom ostvariti subvenciju u okviru ove mjerice. Prihvatljive namjene kredita su:

- ulaganja u modernizaciju postojećih pogona, uvođenje novih tehnologija proširenja i izgradnje gospodarskih objekata i ulaganja u prerađivačke kapacitete te prostora za degustaciju i prodaju pretežno vlastitih proizvoda u sklopu vlastitih proizvodnih pogona;
- nabava poljoprivredne opreme, ili pojedinih dijelova opreme, namijenjenih preradi.

Sredstva subvencije u okviru mjerice, sukladno prihvatljivim namjenama, korisnik može ostvariti za:

1. pokretanje i završetak investicijskih projekata
2. refinanciranje postojećih komercijalnih kredita

Iznos kreditnih sredstava: Najniži i najviši iznosi namjenskih kreditnih sredstava za koje korisnik kredita može ostvariti subvenciju ovise o dogovorenom kreditnom potencijalu s poslovnim bankama te će biti propisani javnim pozivom.

Indikativni iznosi kreditnih sredstava su sljedeći:

- za pokretanje i završetak investicijskih projekata: najmanje 100.000,00 kn, ali ne više od 4.000.000,00 kn;
- za refinanciranje postojećih kredita: najmanje 100.000,00 kn, ali ne više od 3.000.000,00 kn.

Kriteriji odabira i iznosi subvencije: Kriteriji odabira i iznos subvencije bit će propisani javnim pozivom, u dogovoru s poslovnim bankama.

Izlazni pokazatelji: 10 novoodobrenih kredita (ukupno u razdoblju)

Očekivani rezultati: 5 investicijskih projekata iz područja prerade poljoprivrednih proizvoda sufinanciranih sredstvima fondova Ministarstava RH i/ili EU; povećanje produktivnosti proizvodnje

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8004 Razvoj poljoprivrede

Mjera 1.2.1. Nabava opreme za proizvodne i uslužne djelatnosti za poduzetnike u sektoru malog gospodarstva

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Opis i svrha mjere: Cilj mjeru je potaknuti konkurentnost poduzetnika malog gospodarstva na ruralnom području Županije kroz sufinanciranje opremanja objekata za obavljanje proizvodne i uslužne djelatnosti. Mjera će omogućiti poduzetnicima primjenu novih suvremenijih tehnologija, koje će doprinositi i povećanju produktivnosti i prepoznatljivosti. Rezultat provedbe aktivnosti bit će kvalitetniji proizvodi, bolje iskorištenje resursa i konkurentniji poduzetnici.

Korisnici mjere: mikro i mali poduzetnici malog gospodarstva registrirani u RH sukladno važećem Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva, koji se ne bave poljoprivrednom djelatnosti i koji imaju registrirano sjedište na ruralnom području Županije.

Kriteriji prihvatljivosti: Prihvatljivi su troškovi nabave opreme kao ulaganje u dugotrajnu imovinu, koja služi unaprjeđenju i modernizaciji obavljanja proizvodne i/ili uslužne djelatnosti korisnika, a što će korisnik dokazati poslovnim planom. Popis prihvatljivih djelatnosti bit će objavljen uz javni poziv za podnošenje zahtjeva za potporu. Aktivnost opremanja proizvodnih pogona/objekata mora se provoditi na ruralnom području PGŽ.

Kriteriji odabira: Prilikom odabira prednost će imati poduzetnici početnici (poduzetnik koji posluje do 2 godine od datuma podnošenja Zahtjeva za potporu), mlađi poduzetnici, mikro poduzetnici te ulaganja na području Gorskog kotara.

R.br.	KRITERIJI ODABIRA	BODOVI	MAX BODOVI
1.	Ulaganje (prijavljene aktivnosti/troškovi) će se provoditi na području Gorskog kotara.	10	10
	Ulaganje (prijavljene aktivnosti/troškovi) će se provoditi na području otoka PGŽ-a.	5	
	Ulaganje (prijavljene aktivnosti/troškovi) će se provoditi na ostalom ruralnom području PGŽ-a.	0	
2.	Korisnik je poduzetnik početnik tj. posluje kraće od 2 godine od datuma podnošenja Zahtjeva za potporu.	10	10
	Korisnik je poduzetnik koji posluje duže od 2 godine od dana podnošenja Zahtjeva za potporu.	0	
3.	Korisnik je mlađi poduzetnik, mlađi od 40 godina na dan podnošenja Zahtjeva za potporu.	10	10
	Korisnik je stariji od 40 godina na dan podnošenja Zahtjeva za potporu	0	
4.	Korisnik je mikro poduzetnik s najmanje 1 zaposlenikom.	10	10
	Korisnik je mali poduzetnik.	5	
BROJ BODOVA			40

U slučaju da više Zahtjeva za potporu ima isti broj bodova, prednost u odabiru imat će Zahtjev s ranijim datumom i vremenom podnošenja u tijelu odgovorno za provedbu mjere.

Iznos i intenzitet potpore: Korisnik može za prijavljene aktivnosti u okviru jednog Zahtjeva ostvariti:

- 80% potpore, ali ne više od 30.000 kn, za aktivnosti koje se planiraju provoditi na području Gorskog kotara tj.
- 50% potpore, ali ne više od 30.000 kn, za aktivnosti koje se planiraju provoditi na ostalom ruralnom području Županije.

Izlazni pokazatelji: 8 poduzetnika sa sufinanciranom nabavom opreme tj. sufinanciranim ulaganjima u unapređenje/modernizaciju vlastite proizvodnje

Očekivani rezultati: 2 nova poduzetnika (početnika) u proizvodnoj i/ili uslužnoj djelatnosti na ruralnom području PGŽ-a; povećanje produktivnosti proizvodnje (smanjenje troškova proizvodnje); povećani prihodi poduzetnika

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8003 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

Mjera 1.2.2. Subvencija kamata na poduzetničke kredite

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Opis i svrha mjere: Cilj mjerice je povoljnije financiranje sektora malog gospodarstva u području proizvodnih, prerađivačkih i uslužnih djelatnosti (uključujući šumarstvo i turizam) kroz subvenciju kamata na poduzetničke kredite. Smanjenom kamatom omogućit će se poduzetnicima lakši pristup izvorima financiranja radi unapređenja poslovnih aktivnosti, poticanja konkurentnosti, zadržavanja, ili povećanja, zaposlenosti i ukupnog razvoja malog gospodarstva. Lakši pristup izvorima financiranja očituje se u nižim kamatama, dužem roku otplate kredita i jednostavnijoj obradi kreditnog zahtjeva. Dakle, cilj je povećati dostupnost finansijskih instrumenata malim i srednjim poduzetnicima, za njihov daljnji rast i razvoj, a što će rezultirati građenjem i opremanjem novih proizvodnih pogona, ulaganjima u nove tehnologije te u konačnici otvaranjem novih i očuvanjem postojećih radnih mesta.

Korisnici mjerice: mikro, mali i srednji poduzetnici malog gospodarstva registrirani u RH sukladno važećem Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva, koji imaju registrirano sjedište na području Županije (uključujući: fizičke osobe- pružatelje ugostiteljske usluge u domaćinstvu (iznajmljivače) registrirane u RH sukladno Zakonu o ugostiteljskoj djelatnosti i Pravilniku o razvrstavanju i kategorizaciji objekata u kojima se pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu; obiteljska poljoprivredna gospodarstva).

Kriteriji prihvatljivosti: Pravo na korištenje sredstava subvencije kamate na poduzetnički kredit ima korisnik kredita koji finansira projekt iz područja proizvodnih, prerađivačkih i uslužnih djelatnosti (uključujući šumarstvo i turizam)⁷, sukladno Popisu prihvatljivih djelatnosti koji će biti objavljen uz javni poziv za podnošenje zahtjeva za subvenciju.

Jedan korisnik može ostvariti subvenciju samo za jedan kredit tijekom jedne godine.

Prihvatljivi su za sufinanciranje kamata oni poduzetnički krediti koji se odnose na ulaganja na području PGŽ. Sredstva kredita moraju biti namijenjena za:

- kupnju, građenje, ili uređenje gospodarskih objekata (stanovi isključeni)

⁷ Krediti se ne odobravaju za ulaganja u primarnoj poljoprivrednoj proizvodnji, ribarstvu i akvakulturi.

- nabavu opreme, ili pojedinih dijelova opreme
- ulaganja u obrtna sredstva, ali do 30% iznosa kredita
- unapređenje usluga i podizanje kvalitete smještaja u objektima u kojima se pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu na području PGŽ, dodjelom oznake kvalitete „Kvarner Family“ i to za:
 - ispunjavanje uvjeta za pružanje ugostiteljskih usluga u domaćinstvu po kriterijima sustava oznake kvalitete „Kvarner Family“ i pripadajućih dodatnih oznaka
 - uređenje, modernizaciju (podizanje kvalitete objekta), ili proširenje objekata, koje svojom realizacijom neće narušavati tradicijske vrijednosti autohtone gradnje
 - nabavu opreme, ili pojedinih dijelova opreme

Iznos kreditnih sredstava: Najniži i najviši iznosi namjenskih kreditnih sredstava za koje korisnik kredita može ostvariti subvenciju ovise o dogovorenom kreditnom potencijalu s poslovnim bankama te će biti propisani javnim pozivom.

Kriteriji odabira: Kriteriji odabira se neće primjenjivati, već će se sredstva subvencija odobravati po redoslijedu zaprimanja prihvatljivih zahtjeva, do iskorištenosti ukupno raspoloživog iznosa kreditnih sredstava, u skladu s uvjetima pojedinog kreditnog programa.

Iznos subvencije: Iznos subvencije bit će propisan javnim pozivom, u dogovoru s poslovnim bankama.

Izlazni pokazatelji: subvencioniranje kamata na 129 postojećih i 12 novoodobrenih poduzetničkih kredita (*ukupno u razdoblju trajanja Programa*); subvencioniranje postojećih 14 i 7 novoodobrenih poduzetničkih kredita iz područja turizma (*ukupno u razdoblju trajanja Programa*)

Očekivani rezultati: 10 stvorenih novih radnih mjesta, povećana produktivnost proizvodnje, rast konkurentnosti poduzetnika, povećani prihodi poduzetnika, 40 novih nositelja oznake kvalitete „Kvarner Family“

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8003 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva i Program 8007 Unapređenje turizma

Mjera 1.2.3. Razvoj inovacija

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Opis i svrha mjere: Mjerom se želi promicati inovatorstvo, kao važan segment razvoja poduzetništva. Cilj je potaknuti što veći broj inovatora da stvaraju i prijave svoje inovacije te da se uključuju mlađi u programe inventivnog rada. Stvaranjem novih inovacija, omogućiti će se razvoj novih i postojećih proizvoda te tehnološki napredak. Posljedično potaknut će se razvoj malog gospodarstva i jačati konkurenčnost poduzetnika, novim inovativnim rješenjima koje će poduzetnici moći iskoristiti u proizvodnji i trženju svojih proizvoda.

Korisnici mjere: fizičke osobe- autori inovacija s prebivalištem na području PGŽ (uključujući obrte).

Kriteriji prihvatljivosti: Kandidirati se može inovacija (izum, ili industrijski dizajn) za koju je u Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo (DZIV) zaprimljena prijava, ili izdana isprava o priznatoj zaštiti tijekom tekuće i prethodne godine. Inovator može prijaviti više inovacija, ali pravo na sufinanciranje može ostvariti samo za jednu inovaciju.

Inovacije koje su sufinancirane bespovratnim poticajnim sredstvima ranijih godina u okviru ove mjere Programa neće se sufinancirati.

Kriteriji odabira: Kriteriji odabira se neće primjenjivati, već će se ocjenjivanje zaprimljenih zahtjeva provoditi u skladu s Pravilnikom koji će propisati način i kriterije ocjenjivanja.

Iznos potpore: Iznos potpore po korisniku bit će propisan javnim pozivom od strane tijela nadležnog za provedbu mjere.

Izlazni pokazatelji: 20 zahtjeva za potporu od strane inovatora s područja PGŽ

Očekivani rezultati: povećanje potencijala za izvoz novih proizvoda, povećanje konkurentnosti poduzetnika, povećani prihodi poduzetnika

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8002 Promicanje gospodarskog razvoja

Mjera 1.2.4. Komercijalizacija inovacija

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: PGŽ i Zaklada FIPRO (Zaklada za financiranje izrade prototipova- Financijsko podupiranje izrade prototipova inovatora-poduzetnika s proizvodima naprednih tehnologija)

Opis i svrha mjere: Cilj mjerice je razvoj i promocija inovatorstva, novih proizvoda, postupaka i usluga (patenata i razvoja znanja), ili poboljšanje već postojećih inovacija, od strane mikro i malih poduzetnika malog gospodarstva na području PGŽ. Cilj je potaknuti poduzeća na stvaranje konkurentnih proizvoda i usluga temeljenih na znanju i inovacijama. Uvjeti, način i postupak odabira zahtjeva bit će detaljnije propisani posebnim Pravilnikom od strane Zaklade FIPRO.

Korisnici mjere: fizičke osobe- autori inovacije (koji su spremni ući u poduzetnički pothvat, ili koji će ustupiti svoja prava drugim poduzetnicima) i mikro i mali poduzetnici registrirani u RH sukladno važećem Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva. Korisnik mora imati registrirano sjedište na području PGŽ.

Kriteriji prihvatljivosti: Projekt korisnika, čiji zahtjev bude odobren, mora biti proveden u roku 6 mjeseci od potpisa Ugovora o dodjeli finansijskih sredstava između Zaklade i korisnika, kojim se utvrđuju i druga međusobna prava i obveze.

Sredstva se dodjeljuju za financiranje sljedećih prihvatljivih troškova razvoja i komercijalizacije inovacija:

- izrada ili nabava potrebne opreme, alata i materijala za izradu inovacije, ako se ista ne može ugovoriti kao vanjska usluga
- izrada, ispitivanje, usavršavanje prototipa proizvoda, ili postupka pružanja usluge
- pripreme za izlazak na tržište, promotivne aktivnosti te aktivnosti ugovaranja i razvoja distributivno prodajnih kanala
- certificiranje, ili atestiranje proizvoda, ili usluga radi izlaska na tržište
- pretraživanja stanja tehnike, pripreme i zaštite intelektualnog vlasništva

Kriteriji odabira: Zahtjevi za dodjelu sredstava budu se ocjenom od 1 do 10, osim za kriterij 7. gdje je moguće dodijeliti ili 0 ili 10 bodova. Bodovanje će provoditi Povjerenstvo za odabir i ocjenu zahtjeva, i to prema sljedećim kriterijima:

R.br.	KRITERIJI ODABIRA	BODOVI	MAX BODOVI
1.	Stupanj inovativnosti u odnosu na postojeća i dostupna rješenja		10
2.	Tržišni potencijal		10
3.	Poduzetnička sposobnost prijavitelja		10
DODATNI KRITERIJI			
4.	Kvaliteta i izvedivost projekta		10
5.	Potencijal stvaranja novih radnih mesta		10
6.	Razina ekološke prihvatljivosti		10
7.	Projekt razvoja i komercijalizacije inovacije se provodi na području PGŽ.		0 ili 10
BROJ BODOVA			70

Iznos i intenzitet potpore: Minimalan i maksimalan iznos potpore po korisniku bit će propisan javnim pozivom od strane tijela nadležnog za provedbu mjere.

Financiranje se provodi na način da je 20% bespovratnih sredstava (potpora), a 80% je zajam. Zajam se dodjeljuje bez kamata, bez jamaca, bez učešća i bez hipoteke, na osnovu opisa ulaganja dostavljenog u zahtjevu. Rok otplate zajma je 3 godine, uz mogućnost ugovaranja počeka otplate do 1 godine i taj poček ne ulazi u rok otplate.

Izlazni pokazatelji: 3 nove inovacije primijenjene od strane poduzetnika u proizvodnji tj. stvorena 3 nova proizvoda

Očekivani rezultati: povećanje potencijala za izvoz novih proizvoda, povećanje konkurentnosti poduzetnika, povećani prihodi poduzetnika

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8002 Promicanje gospodarskog razvoja

Mjera 1.3.1. Povećanje dodane vrijednosti turističkih sadržaja te razvoj i unapređenje selektivnih oblika turizma na ruralnom području PGŽ

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Aktivnost 1: Povećanje dodane vrijednosti turističkih sadržaja te razvoj i unapređenje selektivnih oblika turizma na ruralnom području PGŽ

Opis i svrha: Aktivnost ima za cilj povećanje kvalitete i dodatne ponude kod postojećih poduzetnika u turizmu, a sve s ciljem produženja turističke sezone, očuvanja radnih mesta, novog zapošljavanja, rasta i razvoja turističkog gospodarstva. Također, uz već razvijeni morski turizam na području Županije, cilj je potaknuti razvoj ostalih oblika održivog turizma na području, tzv. selektivnih⁸ oblika turizma. Obzirom da je sve veća potražnja za ovakvom vrstom turizma, kao i za ekološkim, autohtonim i tradicijskim proizvodima, sama Županija, ali i stanovnici, prepoznali su svoju slabost, a to je neiskorišteno bogatstvo prirodnih i kulturnih resursa i uvidjeli je kao priliku za daljnji razvoj turizma, kao ključne gospodarske grane Županije. Razvojem i unapređenjem dodatnih sadržaja u selektivnim oblicima turizma podigla bi se

⁸ Selektivni oblici turizma: ruralni, planinski, lovni, ribolovni, kulturni, zdravstveni, sportsko-rekreativni, aktivni i kreativni turizam, turizam hrane i vina, arheološki, botanički, promatranje ptica i drugi posebni oblici turizma.

razina konkurentnosti poduzetnika u području turističke i ugostiteljske djelatnosti, a i samo područje bi s kvalitetnijom ponudom moglo postati atraktivnije mjesto za buduće investicije.

Korisnici: Prihvatljivi korisnici u okviru ove aktivnosti su:

- mikro i mali poduzetnici malog gospodarstva registrirani u RH sukladno važećem Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva (obrti i pravne osobe)

Svi korisnici moraju imati registrirano sjedište/prebivalište na ruralnom području PGŽ te biti registrirani sukladno nacionalnom zakonodavstvu za obavljanje turističke i/ili ugostiteljske djelatnosti.

Kriteriji prihvatljivosti: Svi korisnici moraju ulagati u vlastite postojeće kapacitete na ruralnom području PGŽ (objekte u kojima se pružaju usluge u turizmu- smještaj i/ili ugostiteljske usluge). Ulaganja moraju biti u skladu s prostorno planskom dokumentacijom JLS gdje se planira provesti ulaganje i moraju udovoljavati standardima vezanim uz zaštitu okoliša.

Prihvatljivi troškovi u okviru ove aktivnosti su:

- razvoj i unapređenje dodatnih sadržaja u selektivnim oblicima turizma, poput: kušaonica, sportsko-rekreacijskih objekata i terena, objekata za držanje životinja, rekreacijskih, sportskih, zabavnih, ili tematskih sadržaja
- troškovi ulaganja u povećanje i poboljšanje standardnih i propisanih uvjeta za osobe s invaliditetom

Kriteriji odabira: Prednost prilikom odobravanja zahtjeva imaju mlađi mikro poduzetnici koji ulažu na području Gorskog kotara i čije se ulaganje odnosi na neki od oblika selektivnog turizma i/ili u povećanje i poboljšanje standardnih i propisanih uvjeta za osobe s invaliditetom.

R.br.		KRITERIJI ODABIRA	BODOVI	MAX BODOVI
1.	Lokacija ulaganja	Ulaganje će se provoditi na području Gorskog kotara.	10	10
		Ulaganje će se provoditi na području otoka PGŽ-a.	5	
		Ulaganje će se provoditi na ostalom ruralnom području PGŽ-a.	0	
2.	Starosna dob korisnika (fizičke osobe (iznajmljivača)/odgovorne osobe u obrtu/direktora u pravnoj osobi)	Korisnik je mlađi poduzetnik, mlađi od 40 godina na dan podnošenja Zahtjeva za potporu.	10	10
		Korisnik je stariji od 40 godina na dan podnošenja Zahtjeva za potporu	0	
3.	Veličina poduzetnika	Korisnik je mikro poduzetnik s najmanje 1 zaposlenikom.	10	10
		Korisnik je mali poduzetnik.	5	
4.	Tip ulaganja	Ulaganje se odnosi na razvoj i unapređenje dodatnih sadržaja u selektivnim oblicima turizma.	10	10
		Ulaganje se odnosi na povećanje i poboljšanje standardnih i propisanih uvjeta za osobe s invaliditetom.	5	
5.	Djelatnost na koju se odnosi	Ulaganje se odnosi na objekt u kojem se pružaju	10	10

	ulaganje	usluge u turizmu (smještaj).		0	
		Ulaganje se odnosi na objekt u kojem se pružaju ugostiteljske usluge.			
BROJ BODOVA				50	

U slučaju da više Zahtjeva za potporu ima isti broj bodova, prednost u odabiru imat će Zahtjev s ranijim datumom i vremenom podnošenja u tijelo odgovorno za provedbu mjere.

Iznos i intenzitet potpore: Korisnik može za prijavljene aktivnosti u okviru jednog Zahtjeva ostvariti:

- 80% potpore, ali ne više od 30.000 kn, za aktivnosti koje se planiraju provoditi na području Gorskog kotara tj.
- 50% potpore, ali ne više od 30.000 kn, za aktivnosti koje se planiraju provoditi na ostalom ruralnom području Županije.

Aktivnost 2: Razvoj projektno tehničke-dokumentacije „primorske kuće“

Opis i svrha: Kako u prostornim planovima JLS-ova Županije, a i Prostornom planu same Županije, nisu dane postavke načina gradnje „primorskih kuća“, a imaju karakteristična obilježja i elemente tradicijskog narodnog graditeljstva, u sklopu ove aktivnosti financirat će se aktivnosti razvoja projektno tehničke-dokumentacije „primorske kuće“ karakteristične za Županijsko podneblje (s naglaskom na priobalje i otoke). Izrađena projektno-tehnička dokumentacija predstavlja bi temelj za poticanje arhitektonskog očuvanja krajolika Županije te značajan razvoj ruralnog turizma.

Korisnik: Korisnik sredstava u sklopu ove aktivnosti je isključivo PGŽ.

Kriteriji odabira: nisu primjenjivi za navedenu aktivnost

Iznos i intenzitet potpore: Intenzitet i iznos potpore ovisit će o mogućnostima županijskog proračuna.

Izlazni pokazatelji: 8 sufinanciranih projekata u razvoj selektivnih oblika turizma;

Očekivani rezultati: razvoj otoka i Gorskog kotara (3 projekta realizirana na području Otoka i/ili Gorskog kotara), produženje turističke sezone, povećanje u broju turista, otvaranje novih radnih mesta, stavljanje u funkciju bogatih prirodnih i kulturnih resursa Županije, rast konkurentnosti poduzetnika u turističko-ugostiteljskoj djelatnosti

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8007 Unapređenje turizma

Mjera 1.4.1. Poticanje korištenja šumskog zemljišta

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Opis i svrha mjere: Na području Županije ima ukupno oko 220.000 ha šumske površine i to najviše na području Gorskog kotara te Učke, za koje bi šumovlasnici putem dostupnih izvora financiranja mogli ostvariti potporu za potrebna ulaganja. No, veliki problem s kojim se šumovlasnici i njihove udruge susreću su neriješeni imovinsko pravni odnosi nad šumskim zemljištem, što predstavlja prepreku za uspješno kandidiranje projekata na natječaje. Stoga mjera ima za cilj upravo rješavanje pravnih odnosa na šumskom zemljištu.

Korisnici mjere: privatni šumoposjednici koji nisu upisani u Upisnik šumoposjednika, a koji imaju prebivalište/sjedište na području PGŽ.

Napomena: U slučaju da će aktivnosti rješavanja pravno imovinskih odnosa nad šumskim zemljištem provoditi udruga šumoposjednika, predmetne aktivnosti mogu sufincirati u sklopu mjere 3.2.1. ovog Programa.

Kriteriji prihvatljivosti: Korisnici prilikom isplate potpore moraju dokazati da je šumsko zemljište, predmet zahtjeva, upisano u Upisnik šumoposjednika.

Prihvatljivi troškovi za realizaciju potpore su troškovi prenamjene kulture zemljišta, u naravi šume, u šumu i rješavanja imovinsko pravnih odnosa nad šumskim zemljištem i to: troškovi geodeta na izmjerama zemljišta, troškovi javnog bilježnika, sudski troškovi i troškovi prenamjene.

Kriteriji odabira: Kriteriji odabira se u okviru ove mjere neće primjenjivati, već će se sredstva dodjeljivati do iznosa raspoloživih sredstava po redoslijedu zaprimanja zahtjeva u tijelo nadležno za provedbu ove mjere.

Iznos i intenzitet potpore: Korisnik može ostvariti potporu samo jednom za vrijeme trajanja Programa i to 50%, ali ne više od 7.000,00 kn.

Izlazni pokazatelji: 10 novoupisanih šumoposjednika s područja PGŽ u Upisnik šumoposjednika

Očekivani rezultati: 3 šumoposjednika koja su za investiciju ostvarila potporu fondova Ministarstava RH i/ili EU tj. čiji je projekt prijavom na neki od natječaja ostvario sufinciranje ulaganja sredstvima fondova Ministarstava RH i/ili EU, povećanje proizvodnje poduzetnika u šumarsko-drvnoj djelatnosti

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8005 Razvoj šumarstva i drvne industrije

Mjera 1.5.1. Razvoj postojećih oznaka kvalitete te uvođenje certifikata i novih regionalnih oznaka kvalitete

Tijelo odgovorno za provedbu aktivnosti: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj i Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj

Opis i svrha mјere: Mjera ima za cilj promociju izvornih proizvoda s područja PGŽ (poljoprivrednih i šumarskih proizvoda te proizvoda poput autohtonih namirnica i specijaliteta PGŽ-a i sl.), neophodnih u opskrbi ugostiteljskih i hotelskih objekata u PGŽ, ali i šire. Uvođenjem postojećih oznaka kvalitete, ishođenjem certifikata (ekoloških, certifikata kvalitete i dr.) te razvojem novih regionalnih oznaka kvalitete za karakteristične proizvode s područja Županije, korisnici će obogatiti turističku ponudu, a dat će i obilježje jedinstvenosti i prepozнатljivosti na zahtjevnom ukupnom turističkom tržištu, temeljem zajednički utvrđenih normi kvalitete i kontinuitetom kvalitete i proizvoda. Sve navedene aktivnosti potaknut će rast prodaje, pa i izvoza i direktno utjecati na podizanje konkurentnosti lokalnih proizvođača. Također, osigurat će i rast i kontinuitet prihoda. U području šumarstva, mjera ima za cilj potaknuti šumoposjednike na uvođenje certifikata za šume u njihovu vlasništvu.

Mjera se planira provoditi putem dvije aktivnosti:

Aktivnost 1: Uvođenje postojećih oznaka kvalitete za izvorne/karakteristične proizvode s područja PGŽ, certifikata (ekoloških, kvalitete i sl.) za obavljanje djelatnosti, analize proizvoda i stavljanje vlastitog proizvoda na tržište

Opis i svrha: Aktivnost se odnosi na uvođenje postojećih oznaka kvalitete za izvorne/karakteristične proizvode s područja PGŽ (poput: krčkog pršuta, krčkog maslinovog ulja, ekstra djevičanskog maslinovog

ulja Cres i dr.) te na ishođenje i uvođenje certifikata za poljoprivredni/šumarski/prerađeni prehrambeni proizvod, potrebne analize proizvoda i njegovo stavljanje na tržište.

Korisnici mjere: Prihvativi korisnici su:

- poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednika pri APPRR
- mikro i mali poduzetnici malog gospodarstva u proizvodnim i uslužnim djelatnostima, registrirani u RH sukladno važećem Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva (obrti i pravne osobe)
- šumoposjednici upisani u Upisnik šumoposjednika

Svi korisnici moraju imati registrirano sjedište i/ili djelovati na području PGŽ.

Kriteriji prihvativosti: Aktivnost se mora odnositi na proizvod s područja PGŽ. Na kraju ulaganja, prilikom podnošenja Zahtjeva za isplatu, korisnik je u obvezi dostaviti potvrdu o sukladnosti proizvoda sa specifikacijom proizvoda/potvrđnicu/certifikat izdan od strane nadležnog tijela za proizvod na koji se prijavljena aktivnost odnosila.

Prihvativi su za sufinanciranje troškovi uvođenja oznake kvalitete/certifikata, troškovi analize proizvoda i troškovi stavljanja proizvoda na tržište. Također, u svrhu dobivanja oznake kvalitete/certifikata za proizvod koji je predmet prijavljene aktivnosti prihvativi su i troškovi nabave opreme za preradu poljoprivrednih proizvoda.

Kriteriji odabira: Aktivnost će se provoditi raspisivanjem javnog poziva za podnošenje Zahtjeva za potporu. Zaprimljeni Zahtjevi za potporu odabirat će se temeljem kriterija odabira, kako su prikazani niže u tablici. Prednost prilikom odobravanja zahtjeva imaju korisnici članovi udruge nositelja zaštićenog naziva nacionalne/EU razine te korisnici koji će aktivnost provoditi na području Gorskog kotara.

R.br.	KRITERIJI ODABIRA	BODOVI	MAX BODOVI	
1.	JLS u/na kojoj/koju će se provoditi/odnositi ulaganje	Ulaganje (prijavljene aktivnosti/troškovi) će se provoditi/odnositi na JLS/JLS-ove s područja Gorskog kotara.	10	
		Ulaganje (prijavljene aktivnosti/troškovi) će se provoditi/odnositi na JLS/JLS-ove s područja otoka PGŽ-a.	5	
		Ulaganje (prijavljene aktivnosti/troškovi) će se provoditi/odnositi na JLS/JLS-ove s ostalog područja PGŽ-a.	0	
BROJ BODOVA			10	
Dodatni kriterij za korisnike koji žele ući u sustav oznake kvalitete				
2.	Korisnik je član udruge	Korisnik je član udruge nositelja zaštićenog naziva nacionalne/EU razine (ZOI, ZOZP ili ZTS).	10	
		Korisnik je član udruge koja je prijavila zaštitu naziva proizvoda na nacionalnoj/EU razini (ZOI, ZOZP ili ZTS).	5	
		Korisnik nije član udruge.	0	
BROJ BODOVA			10	
UKUPAN BROJ BODOVA			20	

U slučaju da više Zahtjeva za potporu ima isti broj bodova, prednost u odabiru imat će Zahtjev s ranijim datumom i vremenom podnošenja u tijelo odgovorno za provedbu mjere.

Iznos i intenzitet potpore: Potpora za provedbu aktivnosti iznosi:

- 80%, ali ne više od 15.000,00 kn za korisnike iz Gorskog kotara
- 50%, ali ne više od 15.000,00 kn za ostale korisnike

Aktivnost 2: Razvoj i uvođenje novih oznaka kvalitete i regionalnih oznaka kvalitete za izvorne/karakteristične proizvode s područja PGŽ

Opis i svrha: Aktivnost se odnosi na razvoj i uvođenje novih oznaka kvalitete (nastalih do trenutka pokretanja nacionalne oznake) i novih regionalnih oznaka kvalitete za izvorne/karakteristične proizvode s područja PGŽ, sa svrhom obogaćivanja turističke ponude područja sa njegovim specifičnim proizvodima.

Korisnici mjere: Prihvatljivi korisnici su:

- poljoprivredna gospodarstva upisana u Upisnik poljoprivrednika pri APPRR
- udruženja (udruge, klasteri sl.) poljoprivrednih proizvođača, šumoposjednika i prerađivača
- mikro i mali poduzetnici malog gospodarstva u proizvodnim i uslužnim djelatnostima, registrirani u RH sukladno važećem Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva (obrti i pravne osobe)
- šumoposjednici upisani u Upisnik šumoposjednika
- Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj

Svi korisnici moraju imati registrirano sjedište i/ili djelovati na području PGŽ.

Kriteriji prihvatljivosti: Aktivnost se mora odnositi na područje PGŽ, a prihvatljivi su za sufinanciranje materijalni troškovi i troškovi usluga za razvoj novog proizvoda.

Kriteriji odabira: Mjera će se provoditi temeljem iskazanog interesa te se kriteriji odabira neće primjenjivati.

Iznos i intenzitet potpore: Potpora za provedbu aktivnosti iznosi 80%, ali ne više od:

- 40.000,00 kn za nositelje oznake kvalitete
- 20.000,00 kn za ostale korisnike

Aktivnost 3: Projekti

Tijelo odgovorno za provedbu aktivnosti: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Sastavni dio ove mjere je i provedba projekata iz nadležnosti Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj. U vrijeme izrade ovog Programa Upravni odjel imao je u provedbi jedan projekt i to provedbu projekta "Kvarner family".

Daljnji razvoj i realizaciju projekata Upravni odjel će planirati u skladu s mogućnostima proračuna, a prema iskazanom interesu i potrebi.

Izlazni pokazatelji: 20 novih korisnika u sustavu postojećih oznaka kvalitete, razvijene 2 nove oznake (ukupno u razdoblju trajanja Programa), 50 dodijeljenih oznaka „Kvarner family“

Očekivani rezultati: obogaćivanje turističke ponude Županije, podizanje konkurentnosti lokalnih proizvođača, povećanje prihoda poduzetnika, novo zapošljavanje, povećanje potencijala za izvoz proizvoda

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8004 Razvoj poljoprivrede i Program 8007 Unapređenje turizma

Mjera 1.5.2. Podupiranje međusektorskog udruživanja poduzetnika i drugih relevantnih dionika

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Opis i svrha mjere: Temeljem izrađene analize stanja i SWOT analize utvrđeno je da je veliki broj poduzetnika koji radi i djeluje na području Županije iz različitih područja djelatnosti, ali da je nedostatna njihova međusobna suradnja i udruživanje. Kako je cilj Županije, da već uz razvijenu turističku djelatnost, potpomogne razvoj poljoprivrede, prerade poljoprivrednih proizvoda i šumarstva (za koje postoji veliki potencijali), ova mjera ima za cilj poticanje poduzetnika iz različitih sektora djelatnosti na zajedničku suradnju i udruživanje, jer upravo kombinacijom razvoja poduzetništva (uključujući i turizam), poljoprivrede, prerade poljoprivrednih proizvoda i šumarstva (uključujući i lovstvo) će se potaknuti otvaranje novih radnih mesta, a što bi rezultiralo većim standardom stanovništva i Županijom kao atraktivnim mjestom za život.

Korisnici mjere (tj. partneri u projektu međusektorske suradnje/udruženja): poduzetnici malog gospodarstva registrirani u RH sukladno važećem Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva iz proizvodnih i uslužnih djelatnosti.

U slučaju korisnika koji se bavi poljoprivrednom djelatnosti, korisnik mora biti upisan u Upisnik poljoprivrednika pri APPRRR, a u slučaju šumarske djelatnosti korisnik mora biti upisan u Upisnik šumoposjednika. Ostali korisnici moraju imati registraciju u odgovarajućem službenom registru (Sudski registar, Obrtni registar i sl.).

Korisnici (partneri u projektu) moraju biti s područja PGŽ i moraju djelovati na području PGŽ.

Uz poduzetnike u projekte međusektorske suradnje/udruženja mogu biti uključeni i drugi dionici s utjecajem na razvoj područja Županije, poput: TZ, organizacije civilnog društva, JLS, HGK, HUP, Obrtnička komora i dr.

Kriteriji prihvatljivosti: Mjera će subvencionirati realizirane projekte međusektorske suradnje/udruženja između najmanje 3 prihvatljiva partnera. Svi uključeni partneri moraju biti iz različitog sektora djelatnosti, a svi predmeti suradnje moraju se odnositi na promociju područja PGŽ i njenih lokalnih proizvoda, kulturne baštine, tradicijskih vrijednosti i običaja ruralnih područja. Prilikom podnošenja Zahtjeva za potporu korisnici (partneri u projektu suradnje) moraju dostaviti Sporazum o suradnji, potpisani od strane svih partnera, u kojem će biti definiran:

- nositelj projekta suradnje (inicijator/organizator, koji će ujedno biti i podnositelj zahtjeva prema tijelu nadležnom za provedbu mjere)
- popis svih partnera u projektu suradnje
- predmet suradnje (zajedničke aktivnosti poput: razmjene usluga, dobara i sl., organizacije i provedbe sajmova, stručnih putovanja i sl.)
- dinamika provedbe aktivnosti predmeta suradnje na godišnjoj razini tijekom razdoblja trajanja projekta suradnje.

Obveza korisnika je da se zajednička aktivnost, koja je predmet međusobne suradnje, mora provoditi na području PGŽ i da se mora provoditi na godišnjoj razini tijekom razdoblja od minimalno 3 godine od potpisivanja Sporazuma o suradnji.

NAPOMENA: ukoliko se predmet suradnje odnosi na samu organizaciju sajma, manifestacije ili slične aktivnosti, troškovi provedbe takvih aktivnosti moguće je sufinancirati u sklopu mjere 3.2.1. Sufinanciranje programskih aktivnosti i manifestacija.

Kriteriji odabira: Prednost prilikom odobravanja zahtjeva imaju projekti suradnje/udruženja više od 5 poduzetnika iz različitih sektora djelatnosti, čiji predmet suradnje ima turističku valorizaciju područja PGŽ.

R.br.	KRITERIJI ODABIRA	BODOVI	MAX BODOVI
1.	Broj partnera u projektu suradnje	U projekt međusektorske suradnje/udruženja uključeno je 5 i više partnera.	10
		U projekt međusektorske suradnje/udruženja uključeno je 4 partnera.	5
		U projekt međusektorske suradnje/udruženja uključena su 3 partnera.	0
2.	Tipovi partnera u projektu međusektorskog udruženja/suradnje	Svi partneri u projektu su poduzetnici (fizičke i pravne osobe).	10
		Partneri u projektu su poduzetnici s drugima prihvatljivim relevantnim dionicima koji imaju utjecaj na razvoj područja Županije.	5
3.	Predmet projekta međusektorske suradnje/udruženja	Projekt suradnje odnosi se na otkup mlijeka s područja Gorskog kotara.	15
		Predmet projekta međusektorske suradnje/udruženja odnosi se na turističku valorizaciju područja PGŽ (sajmovi, manifestacije i sl.).	10
		Predmet projekta međusektorske suradnje/udruženja odnosi se na razmjenu usluga i/ili dobara između partnera.	5
		Ostali predmeti suradnje.	0
BROJ BODOVA			35

U slučaju da više Zahtjeva za potporu ima isti broj bodova, prednost u odabiru imat će Zahtjev s ranijim datumom i vremenom podnošenja u tijelo odgovorno za provedbu mjere.

Iznos i intenzitet potpore: Potpora se dodjeljuje na godišnjoj razini za provedene zajedničke aktivnosti predmeta projekta suradnje i to u ukupnom iznosu od maksimalno 15.000 kn:

- godina: 5.000,00 kn
- godina: 5.000,00 kn
- godina: 5.000,00 kn

Potpore će se isplaćivati na račun nositelja projekta suradnje.

Izlazni pokazatelji: realizirana 3 projekta suradnje

Očekivani rezultati: 3 nova radna mjesta, poboljšana suradnja poduzetnika koji djeluju u različitim sektorima, povećanje konkurentnosti poduzetnika, obogaćivanje turističke ponude Županije

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8002 Promicanje gospodarskog razvoja

Mjera 2.1.1. Sufinanciranje građenja i projektiranja zajedničke komunalne infrastrukture unutar malih poslovnih zona

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Opis i svrha mjere: Mjera ima za cilj poticanje i sufinanciranje građenja i projektiranja projekata zajedničke komunalne infrastrukture unutar malih poslovnih zona. Navedene aktivnosti omogućit će poduzetnicima i potencijalnim investitorima da pod povoljnijim uvjetima realiziraju gradnju samostalnih, ili zajedničkih, poslovnih prostora, jer će potrebna osnovna komunalna infrastruktura već biti pripremljena. Također, mjera će provedbom doprinositi unapređenju uvjeta za privlačenje novih investicija i stvaranju novih radnih mesta, jer omogućuje racionalizaciju njihova poslovanja, korištenje raspoloživih resursa zone zajedno s ostalim korisnicima, korištenje zajedničke infrastrukture, povezivanje poduzetnika u zoni i zajednički nastup na tržištu.

Korisnici mjere: JLS s područja PGŽ

Kriteriji prihvatljivosti: Prijavljeni projekat mora se odnositi na male poslovne zone maksimalne površine do 50 ha i provoditi se na području JLS u PGŽ. Prihvatljive aktivnosti su izrada projektne dokumentacije i građenje zajedničke komunalne infrastrukture i to: cestovne, vodoopskrbe i odvodnje (uključuje kanalizaciju i odvodnju oborinskih voda), energetske (električne, plinske, toplovodne) i elektronske komunikacije.

Korisnici mjeru mogu ostvariti potporu za isti projekt/program prijavom na natječaj/javni poziv samo kod jednog upravnog tijela PGŽ.

Dodatni uvjeti kojima korisnici moraju udovoljiti su sljedeći:

- kompletna prijava sa svim prilozima
- nepostojanje poreznog duga
- donesena Odluka o osnivanju zone
- imati definiranu lokaciju zone u prostorno planskoj dokumentaciji
- imati izrađen program razvoja zone
- imati ispitani interes i potencijal poduzetnika za uključivanje u zonu
- osigurati dio sredstava iz vlastitog proračuna za razvoj zone koja moraju iznositi najmanje traženom iznosu potpore od strane PGŽ

Kriteriji odabira: prednost imaju projekti građenja zajedničke komunalne infrastrukture unutar male poslovne zone.

Iznos i intenzitet potpore: Iznos potpore po korisniku bit će propisan javnim pozivom od strane tijela nadležnog za provedbu mjeru.

PGŽ će financirati potporu po ispostavljenim računima za provedbu projekta do visine odobrenog i ugovorenog iznosa, dok je ostatak dužan osigurati korisnik iz vlastitih sredstava.

Izlazni pokazatelji: 4 JLS kojima će se sufinancirati razvoj malih poslovnih zona

Očekivani rezultati: 4 nova investitora, 10 novih radnih mesta, funkcionalna i opremljena poduzetnička infrastruktura za provedbu aktivnosti poduzetnika- investitora

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8003 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva

Mjera 2.1.2. Obnova i održavanje putova u funkciji revitalizacije ili funkcioniranja gospodarskih aktivnosti

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj i Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj

Opis i svrha mjere: Mjera se odnosi na sufinanciranje troškova obnove, ili održavanja, putova/staza za potrebe: revitalizacije ili učinkovitijeg odvijanja proizvodnje u poljoprivredi i šumarstvu, dostupnosti lovišta i drugih gospodarskih aktivnosti.

Korisnici mjere: udruge poljoprivrednih proizvođača, poljoprivredne zadruge, lovačke udruge, udruge šumoposjednika i JLS s područja PGŽ. Svi korisnici moraju imati registrirano sjedište na području PGŽ.

Kada je korisnik udruga, ona mora biti upisana u Registar udruga i u Registar neprofitnih organizacija i imati uredno ispunjene obveze iz prethodno sklopljenih ugovora o financiranju iz Proračuna PGŽ i drugih javnih izvora.

Kriteriji prihvatljivosti: Prijavljene aktivnosti moraju se odnositi i provoditi na području PGŽ i moraju imati svrhu revitalizacije ili učinkovitijeg odvijanja proizvodnje u poljoprivredi i šumarstvu, dostupnosti lovišta i drugih gospodarskih aktivnosti.

Prihvatljivi troškovi za sufinanciranje su materijalni troškovi vezani uz uređenje, održavanje i obnovu putova, uključujući građevinske radove.

Kriteriji odabira: Kriteriji odabira bit će propisani javnim pozivom od strane tijela nadležnog za operativnu provedbu mjere.

Iznos i intenzitet potpore: Korisnici mogu ostvariti do 100% potpore, ali ne više od 25.000,00 kn, osim u slučaju kada je korisnik JLS kod kojih će se potpora dodjeljivati ovisno o proračunskim mogućnostima.

Izlazni pokazatelji: 1 uređen put/staza u funkciji lovstva te 5 uređenih puteva/staza u funkciji ostalih aktivnosti u skladu s ciljem mjere

Očekivani rezultati: dodatnih minimalno 7 ha revitaliziranog poljoprivrednog zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje, povećanje produktivnosti rada poduzetnika (smanjenje troškova)

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8004 Razvoj poljoprivrede i Program 8006 Unapređenje i razvoj lovstva

Mjera 2.2.1. Razvoj i unaprjeđenje kulturne, povijesne, turističke i sportsko- rekreativske infrastrukture

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj i Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj (za projekt Stara Sušica) i Žičara Učka d.o.o. (za projekt Žičara Učka)

Aktivnost 1: Razvoj i unaprjeđenje kulturne, povijesne, turističke i sportsko- rekreativske infrastrukture

Opis i svrha mjere: Cilj mjere je postojeće i potencijalne atraktivne županijske lokacije adekvatno urediti, obilježiti te staviti u funkciju turizma i društvenih zbivanja na području Županije, obzirom da Županija ima bogate i vrijedne (veliki dio i zaštićene) prirodne i kulturno-povijesne resurse. Kao rezultat provedbe mjere želi se postići uređeniji i ljepši okoliš, ugodan oku i stanovnicima, i turistima (bolji *image* područja na turističkom tržištu), kao i jezadržati originalne vrijednosti postojeće baštine na području PGŽ. Svrha mjere je stvaranje preduvjeta i dopuna razvoju turizma na ruralnom području Županije, kroz:

- razvoj i unaprjeđenje javne turističke infrastrukture

- razvoj sportsko-rekreacijske infrastrukture
- razvoj izletničkog turizma
- revitalizaciju kulturnih i povijesnih dobara

Korisnici mjere: organizacije civilnog društva, JLS i njihova javna poduzeća, TZ i šumoposjednici. Svi korisnici moraju biti s ruralnog područja PGŽ (imati prebivalište, ili sjedište).

Kriteriji prihvatljivosti: Sva ulaganja moraju se provoditi na ruralnom području PGŽ, moraju biti u skladu s prostorno planskom dokumentacijom JLS gdje se planira provesti ulaganje, moraju udovoljavati standardima vezanim uz zaštitu okoliša te, ukoliko se radi o objektima, oni moraju biti prilagođeni za potrebe osoba s invaliditetom. Također, ako se radi o zaštićenom kulturnom objektu, ulaganje mora biti u skladu s mišljenjem konzervatorskog odjela Ministarstva kulture.

Troškovi prihvatljivi za sufinanciranje u okviru ove mjere su troškovi provedbe aktivnosti:

1. Javna turistička infrastruktura:

- građenja i/ili opremanja izletišta, kampova i kamp odmorišta (uključujući i eko-kampove) te zabavnih i adrenalinskih parkova
- uspostave, uređenja i održavanja objekata i prostora koji se smatraju malom javnom turističkom infrastrukturom, poput: staza (tematskih i poučnih), vidikovaca, stuba, ljestvi, nadstrešnica, edukacijskih i informativnih ploča i smjerokaza i sl., uključujući i lovačke čeke i kuće
- nabave opreme za turističke svrhe, poput: klupa, koševa, stalaka za bicikle i sl.
- troškovi turističke i ostale signalizacije
- troškovi na nepoljoprivrednim površinama vezani uz očuvanje okoliša, poput: građenja terasa, suhozida, sadnju živica, čišćenje stranih vrsta i sl. (obzirom da su PRR-om RH pokrivena ulaganja ove vrste, ali isključivo na poljoprivrednom zemljištu)

2. Sportsko-rekreacijska infrastruktura:

- građenja i/ili opremanja odmorišta za bicikliste s pratećim sadržajima, poput servisa
- građenja i/ili opremanja objekata za rekreaciju i sport s pratećim objektima i sadržajima
- uređenja šetnica, biciklističkih, pješačkih i jahačih staza

3. Kulturna i povijesna dobra

- zaštite, obnove, rekonstrukcije i opremanja objekata kulturne i povijesne baštine upisane u Registar kulturnih dobara RH (uključujući arheološke i crkvene građevine), kako bi se mogle koristiti u turističku svrhu
- obnove, građenja i/ili opremanja pratećih infrastrukturnih objekata vezanih uz kulturnu i povijesnu baštinu, a koji nisu nužno kulturno dobro/baština
- uređenja etno građevina (lokvi, gradina, guvna, gromača i sl.)

Kriteriji odabira: Prednost prilikom odobravanja zahtjeva imaju aktivnosti koje se odnose na javnu turističku infrastrukturu na području Gorskog kotara.

R.br.	KRITERIJI ODABIRA			BODOVI	MAX BODOVI
1.	Lokacija provedbe aktivnosti	Aktivnost će se provoditi na području Gorskog kotara.	10	10	10
		Aktivnost će se provoditi na području otoka PGŽ-a.	5		
		Aktivnost će se provoditi na ostalom ruralnom području PGŽ-a.	0		
2.	Vrsta aktivnosti	Aktivnost se odnosi na javnu turističku infrastrukturu.	15	15	15
		Aktivnost se odnosi na sportsko-rekreativnu infrastrukturu.	10		
		Aktivnost se odnosi na kulturno i/ili povijesno dobro.	5		
BROJ BODOVA				25	

U slučaju da više Zahtjeva za potporu ima isti broj bodova, prednost u odabiru imat će Zahtjev s ranijim datumom i vremenom podnošenja u tijelo odgovorno za provedbu mjere.

Iznos i intenzitet potpore: Korisnici mogu ostvariti do 80% potpore, ali ne više od:

- 35.000,00 kn za aktivnosti koje se planiraju provoditi na šumskom zemljištu tj.
- 100.000,00 kn za provedbu aktivnosti na ostalim područjima

Aktivnost 2: Projekti

Sastavni dio ove mjere je i provedba projekata iz nadležnosti Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj. U vrijeme izrade ovog Programa Upravni odjel ima u planu provedbu 4 projekta:

1. Projekt Žičara Učka
2. Projekt "Međunarodni streljački centar Grobnik"
3. Projekt Stara sušica
4. Projekt Mala barka 2

Daljnji razvoj i realizaciju novih projekata Upravni odjel će planirati u skladu s mogućnostima županijskog proračuna, a prema iskazanom interesu i potrebi.

Izlazni pokazatelji: 6 odobrenih projekata iz dijela ulaganja u javnu turističku infrastrukturu; novih 20% dovršenosti projekata Žičara Učka, Stara Sušica i Međunarodnog streljačkog centra Grobnik; izgrađena 2 interpretacijska centra (Nerezine i Krk) i 6 obnovljenih barki u sklopu projekta Mala barka 2 (u cijelokupnom razdoblju trajanja Programa); iz područja razvoja lovstva 60% realiziranih projekata u odnosu na zaprimljene Zahtjeve iz tog područja

Očekivani rezultati: 3 nove turističke lokacije, obogaćivanje turističke ponude Županije, podizanje konkurentnosti i prihoda lokalnih proizvođača, novo zapošljavanje

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8004 Razvoj poljoprivrede, Program 8006 Unapređenje i razvoj lovstva i Program 8007 Unapređenje turizma

Mjera 3.1.1. Stjecanje znanja i vještina za nezaposlene osobe, poduzetnike početnike te ostale poduzetnike i stručne kadrove u gospodarstvu

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj i potporne institucije

Opis i svrha mjere: Cilj mjeru je na tržištu rada bolje pozicionirati nezaposlene osobe, poduzetnike i druge stručne kadrove u gospodarstvu Županije. Uz bolju poziciju na tržištu rada, mjeru stjecanjem novih znanja i vještina omogućava korisnicima olakšavanje i unapređenje njihovog postojećeg/budućeg poslovanja i potiče rast i razvoj dionika malog gospodarstva. Također, cilj mjeru je povećati broj novih

poduzeća, povećati udio mladih poduzetnika i udio poduzetnika u djelatnostima s višom razinom dodane vrijednosti. Zadani ciljevi ostvarit će se provedbom dvije aktivnosti, održavanja informativnih radionica/ekonomske edukacije/programa te savjetovanja korisnika od strane potpornih institucija.

Korisnici mjere (organizatori): organizacije civilnog društva, školske zadruge, udruženja poduzetnika, JLS i njihova javna poduzeća, PGŽ i potporne institucije upisane u Jedinstveni registar poduzetničke infrastrukture (JRPI) te javne ustanove u obrazovanju.

Kao krajnji korisnici mjere predviđeni su: nezaposlene osobe evidentirane u HZZ-Područni ured Rijeka; studenti; mladi (potencijalni poduzetnici i/ili koji su podnijeli zahtjev za korištenje sredstava za poticanje zapošljavanja HZZ-u); poduzetnici malog gospodarstva registrirani u RH sukladno važećem Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva.

Organizator i krajnji korisnici moraju imati registrirano sjedište/prebivalište na području PGŽ i raditi/djelovati na području PGŽ.

Kriteriji odabira: Kriteriji odabira neće se primjenjivati, već će sredstva potpore dodjeljivati temeljem iskazanog interesa krajnjih korisnika i potencijalnih organizatora, ili putem javnog poziva, ovisno o raspoloživim sredstvima proračuna.

Iznos i intenzitet potpore organizatoru: U slučaju kada će se za provedbu aktivnosti raspisivati javni poziv za podnošenje Zahtjeva za potporu, u tekstu javnog poziva bit će propisani iznos i intenzitet potpore koju korisnici mogu ostvariti.

Aktivnost 1: Sufinanciranje organizacije i provedbe informativnih/ekonomske/programa na ruralnom području Županije

Zahtjevi za provedbu aktivnosti odobravat će se temeljem programa izrađenog od strane organizatora, koji obrađuju neku ili više mogućih tema:

- EU strukturni i investicijski fondovi
- poduzetništvo (računovodstvo i financije, vođenje poslovnih knjiga, poslovno planiranje, marketing, komunikacijske i prezentacijske vještine i sl.)
- pravni poslovi
- specifična znanja/područja iz djelokruga poljoprivredne, šumarske i turističke djelatnosti
- zaštita okoliša i održivo upravljanja prirodnim resursima
- učenje kroz rad o poduzetništvu, poljoprivredi i šumarstvu (za korisnike školske zadruge)
- edukacija nezaposlenih osoba evidentiranih u HZZ – Područni ured Rijeka

Prihvatljivi troškovi za sufinciranje su troškovi:

- najma informatičke opreme i prostora za održavanje informativnih/ekonomske/programa
- predavača za specifična područja
- nabave sredstava/materijala za sudionike, u svrhu održavanja radionica/programa

Aktivnost 2: Savjetovanje krajnjih korisnika od strane županijskih potpornih institucija

Savjetovanje će se provoditi na području Županije, besplatno, a pokrivat će sljedeća područja:

Grupa I - Savjeti za pokretanje i vođenje poslovanja

- Upoznavanje poduzetničke okoline - Osnove poduzetničkih znanja i vještina
- Specifična znanja i vještine u poduzetništvu
- Poslovanje kroz obrt ili trgovačko društvo - poduzetnička dilema

- Postupak osnivanja poduzeća/obrta
- Obveze poduzeća i obrta
- Finansijsko ekonomsko poslovanje u obrtu
- Specifičnosti vođenja poslovnih knjiga u obrtu, upravljanje troškovima i optimalizacija cijena, platni promet i osiguranje naplate, aktualne odrednice poreznog sustava
- Postupak i aktivnosti kod zapošljavanja i obveze po zapošljavanju
- Organizacija poduzeća i nagrađivanje
- Poslovno planiranje i poslovni plan
- Definiranje pravca razvoja poduzetnika
- Poslovna psihologija i psihologija komunikacije u poduzetništvu
- Upravljanje konfliktima u poduzetništvu
- Društvene mreže kao marketinški i konkurentski potencijal

Grupa II - Savjeti za provedbu aktivnosti razvoja

- Komercijalni ugovori (zastupanja, distribucije...)
- Povezivanje s dobavljačima
- Stvaranje novih proizvoda
- Unapređivanje postojećih proizvoda
- Inovacija poslovnih modela
- Izrada strategija komercijalizacije inovacija, podrška kod provedbe
- Strateško planiranje poslovanja
- Patentne zaštite
- Novi poduzetnički poduhvat
- Projektni menadžment i upravljanje projektima
- Investicijski elaborat kao razvojni poduzetnički alat

Grupa III – Savjeti za pristup izvorima financiranja

- Komercijalni izvori financiranja i što treba imati pripremljeno (banke, poslovni anđeli, zajednička ulaganja- „joint venture“ ulagači)
- Potpore za inovacije/izvoz/razvoj (EEN, HAMAG-Bicro, MINPO i dr.)
- Potpore za poduzetnike u poljoprivredi kroz Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske 2014.-2020. (Mjere 4 i 6)
- EU fondovi i potpore – savjetovanje za pisanje i pripremu EU projekata
- Nacionalne potpore – savjetovanje za pisanje i pripremu projekata za ostvarivanje bespovratnih sredstava iz domaćih izvora (PGŽ, MINPO – Poduzetnički impuls, MINGO, MINT i dr.)
- EU strukturni i kohezijski fondovi kao nove razvojne mogućnosti poduzetnika
- Provedba EU projekata
- Poduzetničko umrežavanje, klasterizacija i okrupnjavanje

Izlazni pokazatelji: 18 educiranih osoba u sklopu aktivnosti 1, 25 korisnika osobnog savjetovanja u sklopu aktivnosti 2; 2 sudjelovanja šumoposjednika na stručnim i edukativnim skupovima u sklopu aktivnosti 2;

Očekivani rezultati: 6 novih poduzetnika malog gospodarstva, povećanje produktivnosti i stabilnosti proizvodnje, povećanje konkurentnosti poduzetnika, povećanje u broju kupaca

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8002 Promicanje gospodarskog razvoja i Program 8005 Razvoj šumarstva i drvne industrije

Mjera 3.1.2. Priprema dokumentacije u svrhu prijave investicijskog ulaganja na EU natječaj za sufinanciranje ulaganja

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Opis i svrha mjere: Mjera se odnosi na mikro i male poduzetnike iz svih sektora djelatnosti, koji su u pripremi dokumentacije za investicijska ulaganja.

Korisnici mjere: mikro i mali poduzetnici malog gospodarstva registrirani u RH sukladno važećem Zakonu o poticanju razvoja malog gospodarstva sa sjedištem na području PGŽ. U slučaju korisnika koji se bavi poljoprivrednom djelatnosti, korisnik mora biti upisan u Upisnik poljoprivrednika pri APPRRR, a u slučaju šumarske djelatnosti korisnik mora biti upisan u Upisnik šumoposjednika.

Kriteriji prihvatljivosti: Korisnici kojima će sredstva biti odobrena moraju ispuniti sljedeće uvjete:

- investicijsko ulaganje provoditi na ruralnom području PGŽ
- u roku od 5 godina od odobrenja zahtjeva prijaviti svoje investicijsko ulaganje na neki od natječaja za sufinanciranje ulaganja iz EU fondova

NAPOMENA: korisnik ne smije trošak, za koji je ostvario potporu PGŽ, prijaviti na EU natječaj za sufinanciranje investicijskog ulaganja

Prihvatljivi troškovi za realizaciju potpore odnose se na troškove izrade poslovnog plana, investicijske studije, studije izvodljivosti te naknada za inženjere i arhitekte pri izradi projektno-tehničke dokumentacije u svrhu ishođenja dozvole za građenje.

Kriteriji odabira: Prednost prilikom odabira zahtjeva imaju ulaganja mlađih poduzetnika (mlađih od 40 godina na dan podnošenja Zahtjeva za potporu u tijelo odgovorno za operativnu provedbu ove mjere), koji veličinom potпадaju u rang mikro poduzetnika i koji će ulaganje provoditi na području Gorskog kotara.

R.br.	KRITERIJI ODABIRA	BODOVI	MAX BODOVI
1.	Korisnik je mikro poduzetnik.	10	10
	Korisnik je mali poduzetnik.	5	
2.	Korisnik je mlađi poduzetnik, mlađi od 40 godina na dan podnošenja Zahtjeva za potporu.	10	10
	Korisnik je stariji od 40 godina na dan podnošenja Zahtjeva za potporu	0	
3.	Planirano investicijsko ulaganje provoditi će se na području Gorskog kotara.	10	10
	Planirano investicijsko ulaganje provoditi će se na području otoka PGŽ-a.	5	
	Planirano investicijsko ulaganje provoditi će se na ostalom ruralnom području PGŽ-a.	0	
BROJ BODOVA			30

U slučaju da više Zahtjeva za potporu ima isti broj bodova, prednost u odabiru imat će Zahtjev s ranijim datumom i vremenom podnošenja u tijelo odgovorno za provedbu mjere.

Iznos i intenzitet potpore: Potpora koju korisnici u okviru ove mjere mogu ostvariti iznosi:

- 80% prihvatljivih troškova, ali ne više od 20.000,00 kn za korisnike s koji planiraju investicijsko ulaganje provoditi na području Gorskog kotara

- 50% prihvatljivih troškova, ali ne više od 20.000,00 kn za ostale korisnike

Izlazni pokazatelji: poduzetništvo: 2 odobrena projekta za izradu dokumentacije i 1 odobren projekt od strane nadležnog tijela kojem je sufinancirana izrada dokumentacije od strane PGŽ; poljoprivreda i ruralni razvoj: 10 kandidiranih projekata na natječaje za EU sredstva potpore

Očekivani rezultati: 1 odobren projekt za sufinanciranje ulaganja iz EU fondova iz dijela poduzetništva; ukupno u razdoblju trajanja Programa 120 novih kandidiranih projekta iz područja poljoprivrede i ruralnog razvoja na natječaje (ukupno provedbom mjera 1.1.1., 3.1.2 i 3.2.2.); povećanje konkurentnosti poduzetnika; unapređenje poslovanja poduzetnika; nova zapošljavanja

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8003 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva i Program 8004 Razvoj poljoprivrede

Mjera 3.2.1. Sufinanciranje programskih aktivnosti i manifestacija

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj i Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj

Opis i svrha mjere: Mjera ima za cilj poticanje rješavanja specifične problematike stanovnika na području Županije, kao i razvoj turističke ponude kroz održavanje promotivnih aktivnosti sajmova/manifestacija koje mogu doprinijeti obogaćenju ukupne turističke ponude i Županije i RH.

Sredstva potpore u okviru ove mjere korisnici mogu ostvariti za provedbu sljedećih aktivnosti:

Aktivnost 1: Sufinanciranje aktivnosti u realizaciji projekata/programa

Aktivnost se odnosi na realizaciju projekata/programa (znanstveno-stručnih skupova, radionica, edukacija i sl.) čiji je cilj:

- obnova poljoprivredne i šumske proizvodnje na pojedinom području
- očuvanje sorte i/ili pasmine
- rješavanje problematike proizvodnje/područja na koju se aktivnost odnosi
- rješavanje, i stvaranje preduvjeta za rješavanje, pravno imovinskih odnosa nad šumskim zemljištem i šumskim prometnicama od strane udruga šumoposjednika s područja PGŽ

Korisnici mjere: TZ, udruge/udruženja sa sjedištem na području PGŽ, HGK, Obrtnička komora i HUP

Ukoliko je korisnik udruga, ona mora biti upisana u Registr udruga i u Registr neprofitnih organizacija te imati uredno ispunjene obveze iz prethodno sklopljenih ugovora o financiranju iz Proračuna PGŽ i drugih javnih izvora.

Kriteriji prihvatljivosti: Prijavljena aktivnost se mora provoditi i odnositi na područje PGŽ.

Prihvatljivi su za sufinanciranje troškovi koji se odnose na provedbu prihvatljive prijavljene aktivnosti i to sljedeća vrsta troškova: materijalni troškovi, troškovi usluga, troškovi edukacija i oglašavanja, troškovi sudjelovanja na sajmovima. Dodatno, kada je korisnik udruga, prihvatljivi su za sufinanciranje i troškovi rada.

Iznos i intenzitet potpore: Za aktivnosti iz područja poljoprivrede intenzitet potpore koju udruge u okviru ove mjere mogu ostvariti iznosi do 100% prihvatljivih troškova, ali ne više od 15.000,00 kuna. Za aktivnosti iz ostalih područja i za ostale korisnike potpora će se dodjeljivati u okviru mogućnosti raspoloživog proračuna.

Aktivnost 2: Organizacija i provedba sajmova/ manifestacija Županijskog karaktera

Aktivnost se odnosi na organizaciju i provedbu sajmova/manifestacija, novih i onih koje se već tradicionalno održavaju, a koje imaju za cilj promociju lokalnih proizvoda Županije i proizvoda s oznakom kvalitete, promociju tradicijskih vrijednosti i običaja ruralnih područja Županije, ili doprinose razvoju turističke ponude Županije.

Korisnici mjere: TZ, udruge/udruženja sa sjedištem na području PGŽ, HGK, Obrtnička komora i HUP

Ukoliko je korisnik udruga, ona mora biti upisana u Registar udruga i u Registar neprofitnih organizacija te imati uredno ispunjene obveze iz prethodno sklopljenih ugovora o financiranju iz Proračuna PGŽ i drugih javnih izvora.

Kriteriji prihvatljivosti: Prijavljena aktivnost se mora provoditi i odnositi na područje PGŽ.

Prihvatljivi su za sufinanciranje troškovi koji se odnose na provedbu prihvatljive prijavljene aktivnosti i to sljedeća vrsta troškova: materijalni troškovi, troškovi usluga, troškovi edukacija i oglašavanja.

Neprihvatljivim troškovima smatraju se troškovi plaća i putnih troškova te reprezentacije, hrane i alkoholnih pića.

Iznos i intenzitet potpore: Za aktivnosti iz područja poljoprivrede intenzitet potpore koju udruge u okviru ove mjeru mogu ostvariti iznosi do 100% prihvatljivih troškova, ali ne više od 15.000,00 kuna. Za aktivnosti iz ostalih područja i za ostale korisnike potpora će se dodjeljivati u okviru mogućnosti raspoloživog proračuna.

Aktivnost 1 i 2

Mjera (obje aktivnosti) će se provoditi za sve korisnike raspisivanjem javnih poziva za podnošenje Zahtjeva za potporu.

Kriteriji odabira: Prilikom odobravanja Zahtjeva za potporu primjenjivat će se kriteriji odabira kako je prikazano niže u tablici. Svaki od kriterija bude ocjenjen od 1 do 10, osim za kriterije 9. i 10. gdje je moguće dodijeliti ili 0 ili 10 bodova.

R.br.	KRITERIJI ODABIRA	BODOVI	MAX BODOVI
1.	Usmjerenost programa/projekta na neposrednu društvenu korist i stvarnim potrebama u zajednici u kojoj se provodi		10
2.	Jasno definiran i realno dostižan cilj programa/projekta		10
3.	Jasno definirani korisnici programa/projekta		10
4.	Jasno određena vremenska dinamika i mjesto provedbe programa/projekta		10
5.	Realan odnos troškova i planiranih aktivnosti programa/projekta		10
6.	Kadrovska sposobnost prijavitelja za provedbu programa/projekta		10
7.	Osigurano sufinanciranje programa/projekta iz drugih izvora		10
8.	Dosadašnji rezultati i iskustvo prijavitelja u provođenju sličnih programa/projekata		10
9.	Broj članova udruge		0 ili 10
BROJ BODOVA			90
DODATNI KRITERIJU			
10.	Sajam/manifestacija se odnosi na promociju proizvoda s oznakom kvalitete.		0 ili 10
BROJ BODOVA			10
UKUPAN BROJ BODOVA			100

U slučaju da više Zahtjeva za potporu ima isti broj bodova, prednost u odabiru imat će Zahtjev s ranijim datumom i vremenom podnošenja u tijelo odgovorno za provedbu mjere.

Izlazni pokazatelji: 4 realizirana projekta TZ Kvarnera; 1 novoosnovana udruga šumoposjednika u sklopu aktivnosti 1; 20 realiziranih projekta/programa/manifestacija u skladu s prihvatljivim ciljevima aktivnosti (10 u području turizma, 4 u poljoprivredi i 6 u području lovstva)

Očekivani rezultati: podizanje konkurentnosti i prihoda lokalnih proizvođača, novo zapošljavanje, obogaćivanje turističke ponude Županije

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8004 Razvoj poljoprivrede, Program 8005 Razvoj šumarstva i drvne industrije, Program 8006 Unapređenje i razvoj lovstva i Program 8007 Unapređenje turizma

Mjera 3.2.2. Sufinanciranje rada Lokalnih akcijskih grupa jačanjem kapaciteta informiranja i edukacije poduzetnika i javnog sektora za prijavu na natječaje za korištenje sredstava iz Programa ruralnog razvoja RH

Tijelo odgovorno za provedbu mjere: Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj i Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj

Opis i svrha mjere: Lokalne akcijske grupe s područja PGŽ (za sada 4 registrirane: LAG Vinodol, LAG Gorski kotar, LAG Terra Liburna i LAG Kvarnerski otoci) jedne su od temeljnih informativnih i edukacijskih centara za provedbu Programa ruralnog razvoja RH 2014.-2020. LAG-ovi objedinjavaju poduzetnike, JLS-ove i razne udruge civilnog sektora te je njihov rad od interesa za što širu i učinkovitiju provedbu ovog Programa i PRR-a RH.

Korisnici: lokalne akcijske grupe (LAG-ovi) sa sjedištem na području PGŽ

Korisnici moraju biti upisani u Registar udruga i u Registar neprofitnih organizacija i imati uredno ispunjene obveze iz prethodno sklopljenih ugovora o financiranju iz Proračuna PGŽ i drugih javnih izvora.

Kriteriji prihvatljivosti: Prihvatljivi troškovi za sufinciranje su troškovi aktivnosti koje nisu financirane iz drugih izvora osim vlastitih, a obuhvaćaju sljedeće: materijalne troškove, troškove usluga, bruto troškove plaća za zaposlenike LAG-ova, naknade za putne troškove, troškove edukacija i oglašavanja.

Kriteriji odabira: Kriteriji odabira neće se primjenjivati u okviru ove mjere.

Iznos i intenzitet potpore: Korisnici mogu ostvariti potporu 25%, ali ne više od 100.000,00 kn.

Izlazni pokazatelji: sufinciran rad 4 aktivna LAG-a na području Županije

Očekivani rezultati: informiranje i edukacija poduzetnika i javnog sektora na temu sufinciranja njihova ulaganja sredstvima PRR-a RH, 10 odobrenih projekata od strane LAG-a na području Županije, a u sklopu PRR-a RH 2014.-2020.

Proračunski izvor sredstava potpore: Program 8004 Razvoj poljoprivrede

Doprinos ruralnih mjera PGŽ Programu ruralnog razvoja RH 2014-2020

Provedba ruralnih mjera PGŽ-a doprinijet će dostizanju utvrđenih ciljeva za razvoj ruralnog područja Županije, a postići će se i vizija željenog stanja do 2020. godine. Glavni cilj razvoja ruralnih područja Županije ostvariti će se kroz:

- jačanje konkurentnosti sektora poljoprivrede i šumarstva,
- poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima,
- postizanje raznolikosti ruralnoga gospodarstva i povećanje poduzetničke i turističke aktivnosti.

U ruralnim područjima kvaliteta života je lošija, bilježe se niže stope zaposlenosti i ekonomskog rasta, nedostatne su osnovne usluge i neadekvatni su socijalni i kulturni sadržaji te prateća infrastruktura. Svi navedeni nedostaci doveli su, i dovode, do kontinuirane depopulacije područja Županije, a koja je posebno izražena na području Gorskog kotara. U većini ruralnih područja poljoprivredna djelatnost ima sve manju gospodarsku važnost, dok s druge strane postoji veliki neiskorišteni potencijal za razvoj poljoprivrede, turizma i šumarstva te drugih komplementarnih djelatnosti na ruralnom prostoru. Iz tog razloga ovaj Program obuhvaća mjere za četiri strateška područja razvoja (iz djelokruga rada Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj): poljoprivredu, poduzetništvo, turizam i šumarstvo.

Osim svom osnovnom cilju, kao što je prikazano niže u tablici, Program doprinosi ostvarenju ciljeva i prioriteta PRR-a, uzimajući u obzir specifičnost razvojnih potreba i potencijala ruralnog područja Županije.

Tablica 8: Doprinos mjera Programa prioritetima PRR-a RH 2014.-2020.

Prioriteti PRR-a RH 2014.-2020.	Prioriteti Programa	Mjere Programa
Prioritet 1.: Poticanje prijenosa znanja i inovacija u poljoprivredi, šumarstvu i ruralnim područjima	1.5., 3.1., 3.2. 1.5., 3.1.	1.5.2., 3.1.1., 3.1.2., 3.2.1. 1.5.5., 3.1.3.
Prioritet 2.: Jačanje isplativosti poljoprivrednoga gospodarstva i konkurenčnosti svih vrsta poljoprivrede u svim regijama te promicanje inovativnih poljoprivrednih tehnologija i održivog upravljanja šumama	1.1., 1.3., 1.4., 1.5., 2.2., 3.1., 3.2. 1.1., 1.4., 1.5., 3.1.	1.1.1., 1.1.2., 1.3.1., 1.4.1., 1.5.2., 2.2.1., 3.1.1., 3.1.2., 3.2.1. 1.1.3., 1.1.4., 1.1.5., 1.4.2., 1.5.5., 3.1.3.
Prioritet 3.: Promicanje organizacije lanca opskrbe hranom, uključujući preradu i plasiranje poljoprivrednih proizvoda na tržiste, dobrobit životinja te upravljanje rizikom u poljoprivredi	1.1., 1.5., 3.1., 3.2. 1.1., 1.5., 3.1.	1.1.1., 1.5.1., 1.5.2., 3.1.1., 3.1.2., 3.2.1. 1.1.3., 1.1.4., 1.1.5., 1.5.3., 1.5.4., 1.5.5., 3.1.3.
Prioritet 4.: Obnavljanje, očuvanje i poboljšanje ekosustava povezanih s poljoprivredom i šumarstvom	1.1., 1.4., 3.1., 3.2. 1.1., 1.4., 3.1.	1.1.1., 1.4.1., 3.1.1., 3.1.2., 3.2.1. 1.1.3., 1.1.4., 1.1.5., 1.4.2., 3.1.3.
Prioritet 5.: Promicanje učinkovitosti resursa te poticanje pomaka prema gospodarstvu s niskom razinom ugljika otpornom na klimatske promjene u poljoprivrednom, prehrambenom i šumarskom sektoru	1.1., 1.5., 3.1., 3.2. 1.1., 1.5., 3.1.	1.1.1., 1.5.2., 3.1.1., 3.1.2., 3.2.1. 1.1.3., 1.1.4., 1.1.5., 1.5.5., 3.1.3.
Prioritet 6.: Promicanje društvene uključenosti, suzbijanja siromaštva i gospodarskog razvoja u ruralnim područjima	1.2., 1.3., 1.4., 2.1., 2.2., 3.1., 3.2. 1.1., 1.4., 2.1., 2.2., 3.1., 3.2.	1.2.1., 1.2.2., 1.2.3., 1.2.4., 1.3.1., 1.4.1., 2.1.1., 2.1.2., 2.2.1., 3.1.2., 3.2.1., 3.2.3. 1.1.4., 1.4.2., 2.1.3., 2.1.4., 2.2.2., 3.1.4., 3.2.3.

Izvor: obrada autora (NAPOMENA: plavom bojom označene mjere direktno komplementarne mjerama PRR-a RH)

U skladu sa svime navedenim proizašla su 3 osnovna cilja ovog Programa i kreiranih mjera:

1. Održivi razvoj mikro, malog i srednjeg poduzetništva na ruralnom području
2. Podizanje kvalitete života stanovništva kroz unaprjeđenje infrastrukture te zaštitu prirodnih i kulturnih dobara
3. Poboljšanje društvene i socijalne uključenosti te gospodarskog razvoja

Ciljevi Programa u potpunosti su u skladu s općim ciljevima PRR-a RH za razdoblje 2014.-2020., a to su:

1. Restrukturiranje i modernizacija poljoprivrednog i prehrambenog sektora
2. Promicanje okolišno učinkovitog poljoprivrednog sustava
3. Poboljšana učinkovitost resursa te pomaka ka klimatskih elastičnoj poljoprivredi, prehrambenoj industriji i šumarstvu
4. Smanjenje ruralne depopulacije i povećanje kvalitete života te gospodarski oporavak

Također, prilikom odabira i kreiranja ruralnih mjera ovog Programa posebna pažnja obratila se na komplementarnost s mjerama PRR-a RH tj. uzeti su u obzir propisi o državnoj potpori, posebice u mjerama iz područja poljoprivrede, sa svrhom dobivanja suglasnosti Ministarstva poljoprivrede za njihovu provedbu.

Zakon o poljoprivredi uredio je pravila o državnim potporama te je u članku 66. utvrdio da mjere državne potpore moraju biti usklađene s propisima donesenim temeljem tog Zakona i pravilima EU o državnim potporama. Davatelji državnih potpora u smislu navedenog Zakona su središnja tijela državne uprave, jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave te svaka pravna osoba koja dodjeljuje državne potpore, a koju davatelji državne potpore osiguravaju u svojim proračunima.

Državna potporom definira se stvarni i potencijalni rashod, ili umanjeni prihod, države dodijeljen od davalca državnih potpora u bilo kojem obliku koji narušava, ili prijeti narušavanjem tržišnog natjecanja, stavljući u povoljniji položaj određenog korisnika.

Državne potpore u poljoprivredi su potpore dodijeljene za djelatnosti vezane uz proizvodnju, preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda koje ulaze u područje primjene Priloga 1. Ugovora o funkcioniranju EU. Prema članku 68. Zakona o poljoprivredi korisnik državne potpore je svaka pravna ili fizička osoba koje se bavi proizvodnjom, preradom i stavljanjem na tržiste poljoprivrednih proizvoda i prerađenih poljoprivrednih proizvoda, a prima državnu potporu bez obzira na njen oblik i namjenu.

Iz prethodno navedenih razloga i pravila o državnoj potpori ruralne mjere PGŽ-a kreirane su na način da se u ključnim segmentima ne poklapaju s mjerama PRR-a RH tj. vodilo se računa da ih dopunjaju, da su im komplementarne. Navedena razdioba između ruralnih mjera PGŽ i mjera PRR-a vidljiva je u sljedećim kriterijima za provedbu ruralnih mjera PGŽ-a:

1. Mjera 1.1.1. Podrška razvoju novih i malih poljoprivrednih gospodarstva

Svrha mjere je pokretanje/povećanje poljoprivredne proizvodnje za dostizanje minimalne ekonomski veličine poljoprivrednog gospodarstava (SO) u iznosu od 2.000 €. Navedena veličina je potrebni minimum kojeg korisnici moraju zadovoljiti za uspješnu prijavu na nacionalne natječaje spomenutih mjera PRR-a RH. Mjera je svojom svrhom dopuna mjeri 4 i mjeri 6 PRR-a RH u smislu ostvarivanja osnovnih preduvjeta prihvatljivosti korisnika.

Korisnici će prilikom podnošenja Zahtjeva za potporu na javni poziv Županije, kao i uz Zahtjev za isplatu, biti u obvezi dostaviti Potvrdu o veličini poljoprivrednog gospodarstva, izdanu od strane Savjetodavne

službe, kako bi dokazali da postojećom i novom dostignutom ekonomskom veličinom poljoprivrednog gospodarstva ne prelaze iznos od 2.000 €. Također, u skladu sa svrhom mjere korisnici će imati ugovornu obvezu da u roku od 5 godina od odobrenja sredstava od strane PGŽ prijave projekt (ulaganje) na neki od natječaja za sufinanciranje iz PRR-a RH 2014.-2020.

2. Mjera 1.1.2. Subvencija kamata na kredite poljoprivrednih gospodarstava

Cilj mjere je unapređenje prerade poljoprivrednih proizvoda omogućavanjem povoljnih kreditnih sredstava tj. provedbom mjere planira se korisnicima davati subvencija za kamate na kreditima koji imaju svrhu pokretanja i završetka investicijskih projekata te subvencija za kamate za refinanciranje postojećih komercijalnih kredita.

U mjerama PRR-a RH kamate su neprihvatljivi trošak za sufinanciranje ulaganja.

3. Mjera 1.2.1. Nabava opreme za proizvodne i uslužne djelatnosti za poduzetnike u sektoru malog gospodarstva

U sklopu mjere planirana je potpora korisnicima poduzetnicima za nabavu opreme (dugotrajne imovine) koja služi unaprjeđenju i modernizaciji obavljanja proizvodne i/ili uslužne djelatnosti. Iz mjere su isključeni poduzetnici koji se bave poljoprivrednom djelatnosti, a što je uvjet za prijavu na natječaje mjera iz PRR-a RH (Mjera 4 i 6).

4. Mjera 1.2.2. Subvencija kamata na poduzetničke kredite

Cilj mjere je povoljnije financiranje sektora malog gospodarstva u području proizvodnih, prerađivačkih i uslužnih djelatnosti (uključujući šumarstvo i turizam) kroz subvenciju kamata na poduzetničke kredite tj. provedbom mjere planira se korisnicima davati subvencija za kamate na kreditima koji su namijenjeni kupnji, građenju, ili uređenju gospodarskih objekata, nabavi opreme, ulaganjima u obrtna sredstva, unapređenju usluga i podizanju kvalitete smještaja u objektima u kojima se pružaju ugostiteljske usluge u domaćinstvu na području PGŽ i sl. Mjera je komplementarna mjerama 6 i 8 PRR-a RH, no, u mjerama PRR-a RH kamate su neprihvatljivi trošak za sufinanciranje ulaganja.

5. Mjera 1.2.3. Razvoj inovacija

Mjera nema dodirnih točaka s mjerama PRR-a RH.

6. Mjera 1.2.4. Komercijalizacija inovacija

Mjera nema dodirnih točaka s mjerama PRR-a RH.

7. Mjera 1.3.1. Povećanje dodane vrijednosti turističkih sadržaja te razvoj i unapređenje selektivnih oblika turizma na ruralnom području PGŽ

Mjera ima za cilj podizanje razine konkurentnosti poduzetnika u području turističke i ugostiteljske djelatnosti, ulaganjima u razvoj i unapređenje dodatnih sadržaja u selektivnim oblicima turizma, poput: kušaonica, sportsko-rekreacijskih objekata i terena, objekata za držanje životinja, rekreacijskih, sportskih, zabavnih, ili tematskih sadržaja te ulaganjima u povećanje i poboljšanje standardnih i propisanih uvjeta za osobe s invaliditetom. Iako je prihvatljivim ulaganjima mjera komplementarna mjeri 6 PRR-a RH, PGŽ je visinom iznosa potpore ograničila korisnika da za svoja prijavljena ulaganja ne mogu ostvariti više od 30.000 kn potpore, a što je minimalan iznos potpore koji korisnici mogu ostvariti u sklopu mjere 6 operacije 6.4.1. PRR-a RH.

8. Mjera 1.4.1. Poticanje korištenja šumskog zemljišta

Provedbom mjere će se privatnim šumoposjednicima, koji nisu upisani u Upisnik šumoposjednika, dodjeljivati potpora za troškove prenamjene kulture zemljišta u šumu i rješavanje imovinsko pravnih odnosa nad šumskim zemljištem. Mjera je svojom svrhom dopuna mjeri 8 PRR-a RH u smislu ostvarivanja osnovnih preduvjeta prihvatljivosti korisnika, a to je upis u Upisnik šumoposjednika. Korisnici će prilikom isplate potpore od strane PGŽ morati dokazati da je šumsko zemljište, predmet zahtjeva, upisano u Upisnik šumoposjednika.

9. Mjera 1.5.1. Razvoj postojećih oznaka kvalitete te uvođenje certifikata i novih regionalnih oznaka kvalitete

Mjera se s Aktivnosti 1 odnosi na uvođenje postojećih oznaka kvalitete za izvorne/karakteristične proizvode s područja PGŽ (poput: krčkog pršuta, krčkog maslinovog ulja, ekstra djevičanskog maslinovog ulja Cres i dr.) te na ishođenje i uvođenje certifikata za poljoprivredni/šumarski/prerađeni prehrambeni proizvod, potrebne analize proizvoda i njegovo stavljanje na tržište. Na kraju ulaganja, prilikom podnošenja Zahtjeva za isplatu, korisnik je u obvezi dostaviti potvrdu o sukladnosti proizvoda sa specifikacijom proizvoda/potvrdnicu/certifikat izdan od strane nadležnog tijela za proizvod na koji se prijavljena aktivnost odnosila.

Mjera je komplementarna mjeri 3 (podmjera 3.1.) PRR-a RH, no, za prijavu na natječaj u sklopu navedene mjerne korisnici su već uz Zahtjev za potporu dužni dostaviti prvu potvrdu o sukladnosti proizvoda sa specifikacijom o provedenoj kontroli u godini prije podnošenja Zahtjeva za potporu. Dakle potpora ruralne mjerne PGŽ je predradnja za uspješnu prijavu korisnika na natječaje iz mjeri 3 PRR-a RH.

Također, s Aktivnosti 2 je ruralna mjera PGŽ-a alat za osiguravanje preduvjeta za korištenje sredstava mjerne 3 PRR-a, obzirom da PGŽ planira sufinancirati, između ostalog, razvoj i uvođenje novih oznaka kvalitete nastalih do trenutka pokretanja nacionalne oznake.

10. Mjera 1.5.2. Podupiranje međusektorskog udruživanja poduzetnika i drugih relevantnih dionika

Mjera nema dodirnih točaka s mjerama PRR-a RH.

11. Mjera 2.1.1. Sufinanciranje građenja i projektiranja zajedničke komunalne infrastrukture unutar malih poslovnih zona

Mjera nema dodirnih točaka s mjerama PRR-a RH.

12. Mjera 2.1.2. Obnova i održavanje putova u funkciji revitalizacije ili funkcioniranja gospodarskih aktivnosti

Mjera se odnosi na sufinanciranje troškova obnove, ili održavanja, putova/staza za potrebe: revitalizacije ili učinkovitijeg odvijanja proizvodnje u poljoprivredi i šumarstvu, dostupnosti lovišta i drugih gospodarskih aktivnosti. U jednom svom dijelu mjera je komplementarna mjeri 7 (podmjeri 7.2) PRR-a RH, i to prihvatljivim ulaganjem (građenjem nerazvrstanih cesta) i korisnicima. No, PGŽ je visinom iznosa potpore ograničila korisnika da za svoje prijavljeno ulaganje ne može ostvariti više od 25.000 kn potpore, dok je u sklopu operacije 7.2.1. minimalan iznos potpore koji korisnici mogu ostvariti 30.000 kn.

13. Mjera 2.2.1. Razvoj i unaprjeđenje kulturne, povijesne, turističke i sportsko- rekreativske infrastrukture

Mjera ima za cilj postojeće i potencijalne atraktivne županijske lokacije adekvatno urediti, obilježiti te staviti u funkciju turizma i društvenih zbivanja, obzirom da Županija ima bogate i vrijedne (veliki dio i zaštićene) prirodne i kulturno-povijesne resurse. Prihvatljivim ulaganjima i korisnicima mjera je

komplementarna operacijama 7.4.1. i 8.5.2. PRR-a RH. No, također, i u ovoj mjeri je visinom maksimalnog iznosa županijske potpore PGŽ ograničila korisnika da za svoje prijavljeno ulaganje ne može ostvariti više od 100.000 kn potpore, odnosno 35.000 kn za aktivnosti koje se planiraju provoditi na šumskom zemljištu, dok je u sklopu operacije 8.5.2. minimalan iznos potpore koji korisnici mogu ostvariti 5.000 € tj. u sklopu 7.4.1. 15.000 €.

14. Mjera 3.1.1. Stjecanje znanja i vještina za nezaposlene osobe, poduzetnike početnike te ostale poduzetnike i stručne kadrove u gospodarstvu

Mjera nema dodirnih točaka s mjerama PRR-a RH.

15. Mjera 3.1.2. Priprema dokumentacije u svrhu prijave investicijskog ulaganja na EU natječaj za sufinanciranje ulaganja

Mjera se odnosi na potporu korisnicima koji su u pripremi dokumentacije za investicijska ulaganja i to potporu za izradu poslovnog plana, investicijske studije, studije izvodljivosti te naknada za inženjere i arhitekte pri izradi projektno-tehničke dokumentacije. Iako je mjera komplementarna prihvatljivim općim troškovima u sklopu mjeri PRR-a RH, PGŽ je kreirala mjeru na način da uvjetuje korisnike da u roku od 5 godina od odobrenja potpore moraju prijaviti svoje investicijsko ulaganje na neki od natječaja za sufinanciranje ulaganja iz EU fondova, ali da ne smiju isti trošak za koji su ostvarili potporu od PGŽ prijaviti i na EU natječaj za sufinanciranje investicijskog ulaganja.

16. Mjera 3.2.1. Sufinanciranje programskih aktivnosti i manifestacija

Mjera nema dodirnih točaka s mjerama PRR-a RH.

17. Mjera 3.2.2. Sufinanciranje rada Lokalnih akcijskih grupa jačanjem kapaciteta informiranja i edukacije poduzetnika i javnog sektora za prijavu na natječaje za korištenje sredstava iz Programa ruralnog razvoja RH

Mjera ima za cilj finansijski podupirati LAG-ove s područja Županije, čiji je rad od interesa za sve stanovnike Županije te za učinkovitiju provedbu ovog Programa i PRR-a RH. Mjera je komplementarna mjeri 19 PRR-a RH, no, PGŽ je ograničila prihvatljive troškove za sufinanciranje samo na one troškove koji nisu i neće biti financirani iz drugih izvora osim vlastitih.

5. USKLAĐENOST PROGRAMA S DRUGIM RELEVANTNIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA

Kao sastavni dio izrade Programa, Županija je razvojne ciljeve ovog Programa, s pripadajućim prioritetima i mjerama, uskladila s ciljevima drugih relevantnih strateških dokumenta, a njihova međusobna povezanost prikazana je niže u tablici.

Tablica 9: Usklađenost ciljeva Programa s ciljevima drugih relevantnih strateških dokumenata

Naziv nadređenog dokumenta	Ciljevi nadređenog strateškog dokumenta	CILJ 1 Održivi razvoj mikro, malog i srednjeg poduzetništva na ruralnom području	CILJ 2 Podizanje kvalitete života stanovništva kroz unaprijeđenje infrastrukture te zaštitu prirodnih i kulturnih dobara	CILJ 3 Poboljšanje društvene i socijalne uključenosti te gospodarskog razvoja
Program ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2014.-2020.	Povećanje konkurentnosti poljoprivrednog i prerađivačkog sektora	✓		
	Održivo upravljanje resursima i klimatskim promjenama	✓	✓	✓
	Uravnotežen razvoj ruralnih područja	✓	✓	✓
Strategija razvoja turizma Republike Hrvatske do 2020. godine	Povećanje atraktivnosti i konkurentnosti hrvatskog turizma	✓	✓	✓
	Poboljšavanje strukture i kvalitete smještaja	✓		
	Novo zapošljavanje	✓	✓	✓
	Investicije	✓	✓	✓
	Povećanje turističke potrošnje	✓	✓	✓
Strategija razvoja poduzetništva u Republici Hrvatske 2013.-2020.	Povećanje konkurentnosti maloga gospodarstva u Hrvatskoj	✓	✓	✓
	Poboljšanje ekonomске uspješnosti	✓	✓	✓
	Poboljšan pristup financiranju	✓		
	Promocija poduzetništva			✓
	Poboljšanje poduzetničkih vještina			✓
	Poboljšano poslovno okruženje	✓	✓	✓
Razvojna strategija Primorsko - goranske županije 2016. - 2020.	Razvoj konkurentnog i održivog gospodarstva	✓		✓
	Jačanje regionalnih kapaciteta i ravnomjeran razvoj	✓		✓
	Razvoj ljudskih potencijala i povećanje kvalitete života		✓	✓
Strategija razvoja zdravstvene industrije Primorsko - goranske županije za razdoblje 2013. - 2020.	Utvrđivanje smjera budućeg smjera javnih i privatnih zdravstvenih ustanova PGŽ-a	✓		
	Jačanje konkurentnosti zdravstvene industrije PGŽ-a strateškim pozicioniranjem usluga javnog i privatnog sektora na visokoj europskoj razini	✓	✓	✓
	Izgradnja i razvoj Zdravstveno-tehnološkog parka kao temeljne okosnice budućeg razvoja zdravstvene industrije PGŽ-a	✓		
	Jačanje tržišne pozicije Kvarnera kao cijelogodišnje destinacije temeljem rasta	✓	✓	✓

turizma Kvarnera 2016.-2020.	konkurentnosti sustava turističkih doživljaja				
	Podizanje tržišne prepoznatljivosti	✓	✓	✓	
	Obogaćivanje destinacijskog lanca vrijednosti	✓	✓	✓	
	Unapređivanje destinacijskog upravljanja i menadžmenta				✓
Lokalna razvojna strategija 2014.-2020. LAG-a Gorski kotar	Smanjenje ruralne depopulacije i povećanje kvalitete života kroz razvoj ruralne infrastrukture i ruralnih gospodarskih i ekonomskih aktivnosti	✓	✓	✓	✓
	Stvaranje održive poljoprivrede modernizacijom i poticanjem malih poljoprivrednika	✓	✓	✓	✓
	Poboljšanje održivosti i konkurenčnosti šumarskog sektora	✓	✓	✓	✓
	Razvoj ruralnog područja kroz provedbu LEADER pristupa				✓
Lokalna razvojna strategija 2014.-2020. LAG-a Kvarnerski otoci	Razvoj održivog ruralnog gospodarstva i jačanje zaštite okoliša u svrhu jačanja prepoznatljivosti područja LAG-a	✓	✓	✓	✓
	Razvoj kvalitete života održivim korištenjem razvojne resursne osnove s jačanjem umrežavanja, suradnje u svrhu implementacije CLLD pristupa lokalnom razvoju	✓	✓	✓	✓
	Razviti poljoprivredne i druge aktivnosti kao temelj stvaranja ponude tipičnih usluga i proizvoda područja LAG-a	✓			✓
	Osnaziti nepoljoprivredne aktivnosti za veći doprinos razvoju održivog ruralnog turizma	✓	✓	✓	✓
Lokalna razvojna strategija 2014.-2020. LAG-a Terra Liburna	Razviti proizvode i usluge za ruralno stanovništvo temeljenih na resursima područja, posebno baštine	✓	✓		
	Ojačati LAG i ruralnu zajednicu, nacionalno i transnacionalno umrežavanje i suradnju	✓			✓
	Poboljšanje konkurenčnosti poljoprivrednog sektora	✓	✓	✓	✓
	Razvoj područja temeljen na prirodnoj, tradicijskoj i povijesnoj baštini	✓	✓	✓	✓
Lokalna razvojna strategija 2014.-2020. LAG-a Vinodol	Održiv i ravnomjeran razvoj LAG područja uključujući održavanje i stvaranje radnih mesta	✓	✓	✓	✓
	Održivi razvoj ruralnog područja kroz CLLD pristup				✓
	Povećanje kvalitete života u Gradu Rabu	✓	✓	✓	✓
	Dugoročna sigurnost prihoda Grada Raba	✓	✓		
PUR- razvojna strategija Grada Raba 2013.-2020.	Dugoročna sigurnost gospodarstva Grada Raba	✓	✓		
	Dugoročna sigurnost radnih mesta u gospodarstvu Grada Raba	✓	✓		✓

Izvor: Obrada autora

Usporedbom ciljeva vidljivo je da su ciljevi Programa u potpunosti usklađeni s ciljevima drugih relevantnih strateških dokumenata regionalne, županijske i nacionalne razine te u potpunosti doprinose njihovu ostvarivanju.

6. PROVEDBA PROGRAMA

Kao što je u poglavlju 5. ovog dokumenta već bilo navedeno, mjere ovog Programa podijeljene su u dvije skupine. Prva skupina (13 mjeru) odnosi se na mjeru koje su predviđene za provedbu na razini RH, a proizlaze iz PRR-a RH za razdoblje 2014.-2020. godine. Obzirom da njihova provedba ovisi o dinamici raspisivanja natječaja za sufinanciranje projekata od strane državnih institucija, tj. APPRRR-a, u opisu operativne provedbe mjeru ovog Programa spomenute mjeru nisu uključene.

U nastavku teksta opisana je provedba planiranih ruralnih mjeru PGŽ (druga skupina mjeru, njih 17), koje će provoditi sama Županija, ili Županija putem svojih potpornih institucija. Za svaku pojedinu mjeru, ovisno o načinu provedbe određene mjeru, operativno tijelo nadležno za njenu provedbu izradit će detaljniji opis mjeru ili pravilnik ili tekst javnog poziva, koji će služiti kao temeljni provedbeni akt, a bit će javno dostupan i samim potencijalnim korisnicima tj. zainteresiranoj javnosti.

Ovisno o mjeri, detaljnijim opisom mjeru ili pravilnikom ili tekstrom javnog poziva bit će propisano sljedeće:

- način provedbe mjeru (raspisom javnog poziva, temeljem iskazanog interesa i sl.) i objave rezultata
- dodatni kriteriji i uvjeti, kako za korisnika, tako i za samo ulaganje /aktivnost koja će biti predmet Zahtjeva za potporu
- raspoloživi proračun mjeru
- intenzitet i/ili iznos potpore
- rokovi i adresa za podnošenje Zahtjeva za potporu
- procedura obrade i odabira Zahtjeva za potporu
- procedura, rokovi i uvjeti za podnošenje Zahtjeva za isplatu

Prema potrebi, detaljnijim opisom mjeru ili pravilnikom ili tekstrom javnog poziva mogu biti definirani i drugi ključni elementi za koje tijelo nadležno za operativnu provedbu mjeru (uz suglasnost Upravnog odjela za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj ako se radi o mjeri u nadležnosti za provedbu od strane potpornih institucija) procijeni da su potrebni za dodjelu sredstava korisnicima.

Operativni plan provedbe Programa

Operativni plan pruža okvir za provedbu mjeru Programa, a uključuje godišnju raščlambu planiranih aktivnosti za razdoblje trajanja Programa, te godišnju raščlambu raspoloživih i planiranih finansijskih sredstava za provedbu ruralnih mjeru za razdoblje trajanja Programa. Dakle, operativni plan provedbe Programa sagledan je kroz dvije dimenzije:

- vremenskim prikazom: kako bi se dobila jasna i pregledna slika aktivnosti koje je potrebno poduzeti od strane Upravnog odjela (i potpornih institucija) kroz vrijeme trajanja Programa, a u svrhu realizacije tj. provedbe ruralnih mjeru PGŽ;
- finansijskim prikazom: kako bi se dobila jasna slika raspoloživog proračuna za provedbu planiranih ruralnih mjeru PGŽ, stavljajući u omjer planirane prihode i rashode Upravnog odjela za sljedeću proračunsку godinu.

Obzirom da je za početak provedbe Programa temeljni i ključni korak planiranje županijskog proračuna, operativni plan predstavlja ujedno i osnovu za proračunsko planiranje. Iz navedenog razloga Upravni odjel će operativni plan na godišnjoj razini, u vrijeme planiranja proračuna za sljedeću godinu, ažurirati i

usklađivati s njime. U skladu s time, Operativni plan (vremenski i finansijski prikaz), prikazan niže u tekstu, utvrđen je za 2017. godinu, dok je za ostale godine trajanja Programa on indikativan te će se krajem svake proračunske godine obnavljati aktualnim podacima za sljedeću proračunsku godinu.

Utvrđen i donesen na godišnjoj razini Operativni plan predstavlja jasnu podlogu za provedbu mjera Programa tj. za raspisivanje javnih poziva, za mjere za koje je takav postupak provedbe utvrđen.

- Vremenski prikaz provedbe Programa

Uzimajući u obzir dosadašnju praksu i dinamiku raspisivanja javnih poziva za podnošenje zahtjeva za potporu od strane Upravnog odjela, u nastavku teksta dan je vremenski prikaz tj. dinamika poduzimanja aktivnosti Upravnog odjela u provedbi ruralnih mjera PGŽ, od objave javnog poziva do isplate potpora i utvrđivanja operativnog plana za sljedeću proračunsku godinu.

Slika 4: Vremenski prikaz operativnog plana provedbe Programa za 2017. godinu

Godina provedbe Programa	Korisnik/područje	Mjera	Korisnici	SLUČAJ	VEĆIJAČA	OŽUJAK	TRAVANJ	SVIBANJ	LIPANJ	SRPANJ	KOLOVOZ	RUJAN	LISTOPAD	STUDENI	PROSINAC
2017.	JLS i TZ	2.2.1. (A1)	JLS i njihova javna poduzeća, TZ, OCD i šumoposjednici	početak provedbe mjere obrada zahtjeva objava rezultata ispłata sredstava potpore utvrđivanje novog OP-a											
		2.1.2. 3.2.1. (A1 i A2) 3.2.2.	udruge, zadruge i JLS udruge/udruženja, HGK, OK, HUP i TZ LAG-ovi	početak provedbe mjere obrada zahtjeva objava rezultata ispłata sredstava potpore utvrđivanje novog OP-a											
	Poduzetništvo	1.1.2. i 1.2.2. (krediti) 1.2.1., 1.3.1. (A1) i 3.1.2. 1.2.3. 1.2.4.	mikro, mali i srednji poduzetnici mikro i mali poduzetnici fizičke osobe (uključujući obrte) fizičke osobe (uključujući obrte)-autori inovacija i mikro i mali poduzetnici	početak provedbe mjere obrada zahtjeva objava rezultata ispłata sredstava potpore utvrđivanje novog OP-a											
		3.1.1. (A1 i A2)	OCD, JLS i njihova javna poduzeća, javne ustanove u obrazovanju, PGŽ i potporne institucije	početak provedbe mjere obrada zahtjeva objava rezultata ispłata sredstava potpore utvrđivanje novog OP-a											
	Poljoprivreda i ruralni razvoj	1.1.1. 1.5.1. (A1) 2.1.2.	PG-i PG-i, ostali mikro i mali poduzetnici i šumoposjednici udruge, zadruge i JLS	početak provedbe mjere obrada zahtjeva objava rezultata ispłata sredstava potpore utvrđivanje novog OP-a											
		1.4.1.	privatni šumoposjednici	početak provedbe mjere obrada zahtjeva objava rezultata ispłata sredstava potpore utvrđivanje novog OP-a											
	Zajednička komunalna infrastruktura malih poslovnih zona	2.1.1.	JLS	početak provedbe mjere obrada zahtjeva objava rezultata ispłata sredstava potpore utvrđivanje novog OP-a											

Izvor: autor u suradnji s PGŽ

- Financijski prikaz provedbe Programa

Financijski prikaz provedbe ruralnih mjera PGŽ utvrđen je za 2017. godinu i usklađen je sa županijskim proračunom za 2017. godinu (donesenim u studenom 2016.). Iznosi u ostalim godinama su indikativni i obuhvaćaju ukupne iznose za provedbu (potpore, subvencije te pomoći krajnjim korisnicima).

Tablica 10: Financijski prikaz operativnog plana provedbe Programa

1. PROGRAM PROVEDBE MJERA RURALNOG RAZVOJA PGŽ	Proračunska oznaka	Naziv proračunske oznake	Kod mjere	Naziv mjere	Broj aktivnosti	Naziv aktivnosti	2017.	2018.	2019.	2020.	TIJELO NADLEŽNO ZA PROVEDBU
Program 8002 Promicanje gospodarskog razvoja	800201	Programske edukacije	Mjera 3.1.1.	Stjecanje znanja i vještina za nezaposlene osobe, poduzetnike početnike te ostale poduzetnike i stručne kadrove u gospodarstvu	Aktivnost 1	Sufinanciranje organizacije i provedbe informativnih/edukativnih radionica/programa na ruralnom području Županije	62.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	PGŽ-UO i potporne institucije
					Aktivnost 2	Savjetovanje krajnjih korisnika od strane županijskih potpornih institucija	70.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	
	800203	Potpore inovatorima i udružama inovatora	Mjera 1.2.3.	Razvoj inovacija	Aktivnost	Razvoj inovacija	163.000,00	163.000,00	113.000,00	150.000,00	PGŽ-UO
	800204	Projekt Komercijalizacija inovacija	Mjera 1.2.4.	Komercijalizacija inovacija	Aktivnost	Komercijalizacija inovacija	170.000,00	120.000,00	170.000,00	170.000,00	PGŽ Zaklada FIPRO
	8002	Promicanje gospodarskog razvoja	Mjera 1.5.2.	Podupiranje međusektorskog udruživanja poduzetnika i drugih relevantnih dionika	Aktivnost	Podupiranje međusektorskog udruživanja poduzetnika i drugih relevantnih dionika	0,00	0,00	0,00	75.000,00	PGŽ-UO
Program 8003 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva	800301	Razvoj malih poslovnih zona	Mjera 2.1.1.	Sufinanciranje građenja i projektiranja zajedničke komunalne infrastrukture unutar malih poslovnih zona	Aktivnost	Sufinanciranje građenja i projektiranja zajedničke komunalne infrastrukture unutar malih poslovnih zona	685.500,00	685.500,00	685.500,00	700.000,00	PGŽ-UO
	800306	Priprema i kandidiranje projekata	Mjera 3.1.2.	Priprema dokumentacije u svrhu prijave investicijskog ulaganja na EU natječaj za sufinanciranje ulaganja	Aktivnost	Priprema dokumentacije u svrhu prijave investicijskog ulaganja na EU natječaj za sufinanciranje ulaganja	140.000,00	140.000,00	150.000,00	150.000,00	PGŽ-UO
	800309	Poticanje razvoja poduzetničkog potencijala	Mjera 1.2.1.	Nabava opreme za proizvodne i uslužne djelatnosti za poduzetnike u sektoru malog gospodarstva	Aktivnost	Nabava opreme za proizvodne i uslužne djelatnosti za poduzetnike u sektoru malog gospodarstva	330.000,00	325.000,00	325.000,00	400.000,00	PGŽ-UO
	800303	Kreditiranje poduzetništva - razni programi	Mjera 1.2.2.	Subvencija kamata na poduzetničke kredite	Aktivnost	Subvencija kamata na poduzetničke kredite	1.380.000,00	1.000.000,00	735.000,00	735.000,00	PGŽ-UO
	800310	Program kreditiranja - Poduzetnik u PGŽ - 2014					650.000,00	500.000,00	400.000,00	400.000,00	
	800311	Program kreditiranja Kreditom do uspjeha 2014					480.000,00	420.000,00	360.000,00	360.000,00	
	800312	Program kreditiranja Poduzetnik u PGŽ - 2016					650.000,00	750.000,00	700.000,00	700.000,00	
	800313	Program kreditiranja Poduzetnik u PGŽ - 2017					210.000,00	630.000,00	700.000,00	700.000,00	
Program 8004 Razvoj poljoprivrede	800402	Financiranje programskih aktivnosti razvitka poljoprivrede	Mjera 1.1.1.	Podrška razvoju novih i malih poljoprivrednih gospodarstava	Aktivnost	Pokretanje/povećanje poljoprivredne proizvodnje za dostizanje minimalne ekonomske veličine poljoprivrednog gospodarstava (SO) u iznosu od minimalno 2.000€	320.000,00	325.000,00	350.000,00	350.000,00	PGŽ-UO Centar
			Mjera 1.5.1.	Razvoj postojećih oznaka kvalitete te uvođenje certifikata i novih regionalnih oznaka kvalitete	Aktivnost 1	Uvođenje postojećih oznaka kvalitete za izvorne/karakteristične proizvode s područja PGŽ, certifikata (ekoloških, kvalitete i sl.) za obavljanje djelatnosti, analize proizvoda i stavljanje vlastitog proizvoda na tržiste	120.000,00	125.000,00	150.000,00	150.000,00	PGŽ-UO Centar
	800408	Ruralni razvoj	Mjera 2.1.2.	Obnova i održavanje putova u funkciji revitalizacije, ili funkcionaliranja, gospodarskih aktivnosti	Aktivnost	Obnova i održavanje putova u funkciji revitalizacije, ili funkcionaliranja, gospodarskih aktivnosti	150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00	PGŽ-UO Centar
			Mjera 3.1.2.	Priprema dokumentacije u svrhu prijave investicijskog ulaganja na EU natječaj za sufinanciranje ulaganja	Aktivnost	Priprema dokumentacije u svrhu prijave investicijskog ulaganja na EU natječaj za sufinanciranje ulaganja	100.000,00	100.000,00	100.000,00	50.000,00	PGŽ-UO

			Mjera 3.2.1.	Sufinanciranje programskih aktivnosti i manifestacija	Aktivnost 1	Sufinanciranje aktivnosti u realizaciji projekata/programa	53.000,00	53.000,00	53.000,00	53.000,00	PGŽ-UO
			Mjera 3.2.2.	Sufinanciranje rada Lokalnih akcijskih grupa jačanjem kapaciteta informiranja i edukacije poduzetnika i javnog sektora za prijavu na natječaje za korištenje sredstava iz Programa ruralnog razvoja RH	Aktivnost	Organizacija i provedba sajmova/manifestacija Županijskog karaktera	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	PGŽ-UO Centar
						Sufinanciranje rada Lokalnih akcijskih grupa jačanjem kapaciteta informiranja i edukacije poduzetnika i javnog sektora za prijavu na natječaje za korištenje sredstava iz Programa ruralnog razvoja RH	400.000,00	400.000,00	400.000,00	320.000,00	PGŽ-UO Centar
	800409	Projekt Stara sušica	Mjera 2.2.1.	Razvoj i unaprjeđenje kulturne, povijesne, turističke i sportsko-rekreacijske infrastrukture	Aktivnost 2	Projekti	150.000,00	50.000,00	2.050.000,00	1.000.000,00	PGŽ-UO Centar
	800410	Kreditiranje poljoprivrede	Mjera 1.1.2.	Subvencija kamata na kredite poljoprivrednih gospodarstava	Aktivnost	Subvencija kamata na kredite poljoprivrednih gospodarstava	250.000,00	350.000,00	350.000,00	350.000,00	PGŽ-UO
Program 8005 Razvoj šumarstva i drvene industrije	800201	Programske edukacije	Mjera 3.1.1.	Stjecanje znanja i vještina za nezaposlene osobe, poduzetnike početnike te ostale poduzetnike i stručne kadrove u gospodarstvu	Aktivnost 2	Savjetovanje krajnjih korisnika od strane županijskih potpornih institucija	60.000,00	60.000,00	60.000,00	60.000,00	PGŽ-UO
	800503	Sufinanciranje aktivnosti u šumarstvu i drvenoj industriji	Mjera 3.2.1.	Sufinanciranje programskih aktivnosti i manifestacija	Aktivnost 1	Sufinanciranje aktivnosti u realizaciji projekata/programa	130.000,00	130.000,00	130.000,00	130.000,00	PGŽ-UO
	800506	Poticanje korištenja šumskog zemljišta	Mjera 1.4.1.	Poticanje korištenja šumskog zemljišta	Aktivnost	Poticanje korištenja šumskog zemljišta	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	PGŽ-UO
Program 8006 Unapređenje i razvoj lovstva	800601	Obračun i raspored sredstava po osnovi lovozakupnina	Mjera 2.2.1.	Razvoj i unaprjeđenje kulturne, povijesne, turističke i sportsko-rekreacijske infrastrukture	Aktivnost 1	Razvoj i unaprjeđenje kulturne, povijesne, turističke i sportsko-rekreacijske infrastrukture	575.000,00	775.000,00	775.000,00	775.000,00	PGŽ-UO
			Mjera 3.2.1.	Sufinanciranje programskih aktivnosti i manifestacija	Aktivnost 1	Sufinanciranje aktivnosti u realizaciji projekata/programa	585.000,00	375.000,00	375.000,00	375.000,00	PGŽ-UO
	800603	Izlov nezavičajne divljači	Mjera 2.1.2.	Obnova i održavanje putova u funkciji revitalizacije, ili funkcioniranja, gospodarskih aktivnosti	Aktivnost	Obnova i održavanje putova u funkciji revitalizacije, ili funkcioniranja, gospodarskih aktivnosti	0,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	PGŽ-UO
Program 8007 Unapređenje turizma	800701	Potpora razvoju selektivnih oblika turizma	Mjera 1.3.1.	Povećanje dodane vrijednosti turističkih sadržaja te razvoj i unapređenje selektivnih oblika turizma na ruralnom području PGŽ	Aktivnost 1	Povećanje dodane vrijednosti turističkih sadržaja te razvoj i unapređenje selektivnih oblika turizma na ruralnom području PGŽ	255.000,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00	PGŽ-UO
			Mjera 3.2.1.	Sufinanciranje programskih aktivnosti i manifestacija	Aktivnost 2	Razvoj projektne tehničke-dokumentacije „primorske kuće“	0,00	0,00	0,00	100.000,00	
	800703	Provedba projekta "Kvarner family"	Mjera 1.5.1.	Razvoj postojećih oznaka kvalitete te uvođenje certifikata i novih regionalnih oznaka kvalitete	Aktivnost 3	Projekti	200.000,00	190.000,00	190.000,00	200.000,00	PGŽ-UO
	800704	Sufinanciranje kapitalnih projekata razvoja turizma	Mjera 2.2.1.	Razvoj i unaprjeđenje kulturne, povijesne, turističke i sportsko-rekreacijske infrastrukture	Aktivnost 1	Razvoj i unaprjeđenje kulturne, povijesne, turističke i sportsko-rekreacijske infrastrukture	800.000,00	900.000,00	1.000.000,00	4.000.000,00	PGŽ-UO
	800709	Programi kreditiranja poduzetništva u turizmu	Mjera 1.2.2.	Subvencija kamata na poduzetničke kredite	Aktivnost	Subvencija kamata na poduzetničke kredite	435.000,00	520.000,00	550.000,00	400.000,00	PGŽ-UO
	800710	Projekt žičara Učka	Mjera 2.2.1.	Razvoj i unaprjeđenje kulturne, povijesne, turističke i sportsko-rekreacijske infrastrukture	Aktivnost 2	Projekti	160.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	PGŽ-UO
	800715	Međunarodni streljački centar Grobnik					70.000,00	70.000,00	70.000,00	70.000,00	
	800722	Mala barka 2					2.300.000,00	6.524.000,00	5.298.200,00	0,00	
	800718	Program oglašavanja zračnog prijevoza od interesa za turizam PGŽ	Mjera 3.2.1.	Sufinanciranje programskih aktivnosti i manifestacija	Aktivnost 1	Sufinanciranje aktivnosti u realizaciji projekata/programa	650.000,00	650.000,00	650.000,00	650.000,00	PGŽ-UO
	800721	Programske aktivnosti Turističke zajednice Kvarnera	Mjera 3.2.1.	Sufinanciranje programskih aktivnosti i manifestacija	Aktivnost 1	Sufinanciranje aktivnosti u realizaciji projekata/programa	300.000,00	200.000,00	200.000,00	200.000,00	PGŽ-UO
						UKUPNO:	13.638.500,00	17.735.500,00	18.294.700,00	15.073.000,00	

Izvor: autor u suradnji s PGŽ

Sredstva potpore u 2017. godini za ruralne mjere PGŽ-a osigurana su u okviru programa u nadležnosti Upravnog odjela, u iznosu od ukupno **13.638.500,00 kn**, i to kroz 6 programa Upravnog odjela:

- 8002 Promicanje gospodarskog razvoja za provedbu: **465.000,00 kn**
- 8003 Razvoj malog i srednjeg poduzetništva: **4.525.500,00 kn**
- 8004 Razvoj poljoprivrede: **1.643.000,00 kn**
- 8005 Razvoj šumarstva i drvne industrije: **290.000,00 kn**
- 8006 Unapređenje i razvoj lovstva: **1.160.000,00 kn**
- 8007 Unapređenje turizma: **5.555.000,00 kn**

Promatrajući raspodjelu ukupnih planiranih sredstava potpore za 2017. godinu prema definiranim ruralnim mjerama vidljiva je orijentiranost proračunskih sredstava na infrastrukturne projekte, pomoći poduzetnicima i promociju same Županije i to kroz mjere: 1.2.2., 2.2.1. i 3.2.1.

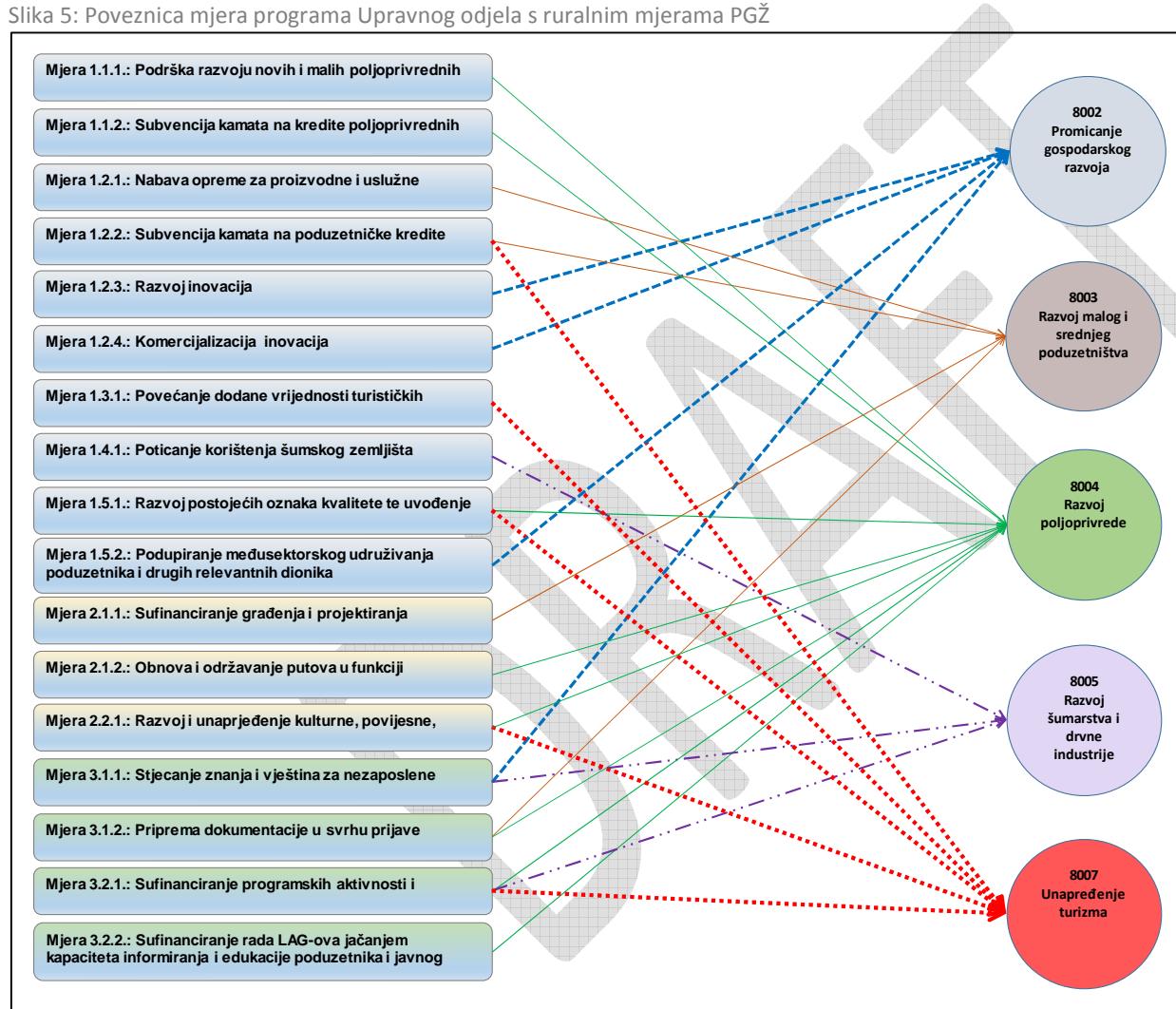
Tablica 11: Raspodjela sredstava prema utvrđenim ruralnim mjerama PGŽ za 2017. godinu

Kod mjere	Broj aktivnosti	Naziv aktivnosti	2017.
1.1.1.	Aktivnost	Pokretanje/povećanje poljoprivredne proizvodnje za dostizanje minimalne ekonomske veličine poljoprivrednog gospodarstava (SO) u iznosu od minimalno 2.000€	320.000,00
1.1.2.	Aktivnost	Subvencija kamata na kredite poljoprivrednih gospodarstava	250.000,00
1.2.1.	Aktivnost	Nabava opreme za proizvodne i uslužne djelatnosti za poduzetnike u sektoru malog gospodarstva	330.000,00
1.2.2.	Aktivnost	Subvencija kamata na poduzetničke kredite	3.805.000,00
1.2.3.	Aktivnost	Razvoj inovacija	163.000,00
1.2.4.	Aktivnost	Komercijalizacija inovacija	170.000,00
1.3.1.	Aktivnost 1	Povećanje dodane vrijednosti turističkih sadržaja te razvoj i unapređenje selektivnih oblika turizma na ruralnom području PGŽ	255.000,00
1.4.1.	Aktivnost	Poticanje korištenja šumskog zemljišta	100.000,00
1.5.1.	Aktivnost 1	Uvođenje postojećih oznaka kvalitete za izvorne/karakteristične proizvode s područja PGŽ, certifikata (ekoloških, kvalitete i sl.) za obavljanje djelatnosti, analize proizvoda i stavljanje vlastitog proizvoda na tržište	120.000,00
1.5.1.	Aktivnost 3	Projekti	200.000,00
2.1.1.	Aktivnost	Sufinanciranje građenja i projektiranja zajedničke komunalne infrastrukture unutar malih poslovnih zona	685.500,00
2.1.2.	Aktivnost	Obnova i održavanje putova u funkciji revitalizacije, ili funkcioniranja, gospodarskih aktivnosti	150.000,00
2.2.1.	Aktivnost 1	Razvoj i unaprjeđenje kulturne, povjesne, turističke i sportsko-rekreacijske infrastrukture	1.375.000,00
2.2.1.	Aktivnost 2	Projekti	2.680.000,00
3.1.1.	Aktivnost 1	Sufinanciranje organizacije i provedbe informativnih/edukativnih radionica/programa na ruralnom području Županije	62.000,00
3.1.1.	Aktivnost 2	Savjetovanje krajnjih korisnika od strane županijskih potpornih institucija	130.000,00
3.1.2.	Aktivnost	Priprema dokumentacije u svrhu prijave investicijskog ulaganja na EU natječaj za sufinanciranje ulaganja	240.000,00
3.2.1.	Aktivnost 1	Sufinanciranje aktivnosti u realizaciji projekata/programa	1.718.000,00
3.2.1.	Aktivnost 2	Organizacija i provedba sajmova/manifestacija Županijskog karaktera	485.000,00
3.2.2.	Aktivnost	Sufinanciranje rada Lokalnih akcijskih grupa jačanjem kapaciteta informiranja i edukacije poduzetnika i javnog sektora za prijavu na natječaje za korištenje sredstava iz Programa ruralnog razvoja RH	400.000,00
UKUPNO			13.638.500,00

Izvor: autor u suradnji s PGŽ

Poveznica između ruralnih mjera PGŽ i programa Upravnog odjela shematski je prikazana u slici niže u tekstu, a poveznica svih mjera Programa s programima Upravnog odjela i mjerama/podmjerama/operacijama PRR-a RH niže u tablici.

Slika 5: Poveznica mjera programa Upravnog odjela s ruralnim mjerama PGŽ

Izvor: autor u suradnji s PGŽ

Tablica 12: Shematski prikaz poveznice za prvu godinu provedbe Programa (2017.) između mjera Programa, programa Upravnog odjela i PRR RH 2014-2020

Oznaka mjere	Poveznica s programima Upravnog odjela					Poveznica s operacijama PRR-a RH 2014.-2020.
	8002	8003	8004	8005	8007	
Mjera 1.1.1.			+			
Mjera 1.1.2.			+			
Mjera 1.1.3.						4.1.1. i 4.2.1.
Mjera 1.1.4.						6.1.1., 6.2.1., 6.3.1. i 6.4.1.
Mjera 1.1.5.						4.3.2.
Mjera 1.2.1.		+				
Mjera 1.2.2.		+				
Mjera 1.2.3.	+					
Mjera 1.2.4.	+					
Mjera 1.3.1.					+	
Mjera 1.4.1.				+		
Mjera 1.4.2.						8.5.1., 8.5.2., 8.6.1., 8.6.2., 8.6.3.
Mjera 1.5.1.			+		+	
Mjera 1.5.3.						3.1.1. i 3.2.1.
Mjera 1.5.4.						9.1.1.
Mjera 1.5.5.						16.4.1.
Mjera 2.1.1.		+				
Mjera 2.1.2.			+			
Mjera 2.1.3.						7.2.1.
Mjera 2.1.4.						7.2.2.
Mjera 2.2.1.			+		+	
Mjera 2.2.2.						7.4.1.
Mjera 3.1.1.	+			+		
Mjera 3.1.2.		+	+			
Mjera 3.1.3.						1.1.1., 1.1.2., 1.1.3., 1.1.4. i 1.2.1.
Mjera 3.1.4.						7.1.1.
Mjera 3.2.1.			+	+	+	
Mjera 3.2.2.			+			
Mjera 3.2.3.						19.2., 19.3. i 19.4.

Izvor: Obrada autora

7. PRAĆENJE I IZVJEŠTAVANJE O REZULTATIMA PROVEDBE PROGRAMA

Svrha praćenja provedbe Programa je dobivanje povratnih informacija o vlastitom napretku, tj. o postizanju ciljeva utvrđenih Programom. Sustav praćenja napretka Programa napravljen je kao transparentan i jednostavan sustav, a njegovi rezultati predstavljat će podlogu za moguće potrebne izmjene Programa, ali i kao podloga pri izradi programa sljedećeg tj. budućeg programskog razdoblja. Aktivnosti sustava praćenja provedbe Programa su:

1. Vođenje evidencije
2. Izvještavanje
3. Izrada godišnjeg izvješća
4. Vrednovanje
5. Pokretanje postupka izmjene Programa

Tijelo odgovorno za praćenje provedbe ovog Programa je Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj PGŽ-a, a sve potrebne i relevantne podatke dostavljat će i potporne institucije za one mјere gdje su postavljene kao tijelo nadležno za provedbu.

U svrhu praćenja provedbe Programa Upravni odjel/potporne institucije vodit će na godišnjoj razini **evidencije**. Evidencije podataka odnose se na: dinamiku trošenja županijskog proračuna; statistiku prijavljenih, obrađenih, odobrenih Zahtjeva za potporu te statistiku završenih ulaganja tj. prijavljenih, obrađenih i odobrenih Zahtjeva za isplatu.

Osim što će evidencije podataka služiti i za redovno **izvještavanje** tijekom proračunske godine, iste će biti podloga za pripremu **godišnjeg izvješća o provedbi** Programa. Godišnje izvješće o provedbi bit će sastavni dio godišnjeg izvješća o radu Upravnog odjela i sadržavat će podatke o realizaciji finansijskog plana/finansijsko izvješće za prethodnu proračunsку godinu, kao i pokazatelje uspješnosti. Godišnje izvješće o radu Upravnog odjela izrađivat će se u skladu s važećim županijskim aktima (Uputi o izradi godišnjeg Plana rada i izvještaja o radu upravnih tijela PGŽ, Statuta PGŽ i dr. relevantnih akata).

U svrhu praćenja napretka provedbe ovog Programa, tj. utvrđenih ruralnih mјera Programa, definirani su jasni i mjerljivi **izlazni pokazatelji**, kao i **očekivani rezultati**. Pokazatelji su navedeni u poglavlu 4. u opisu svake pojedine ruralne mјere, a na kraju ovog poglavlja prikazani su zbirno u tablici. Pokazatelji su temeljeni na rezultatima prethodno provedenih javnih poziva/natječaja za dodjelu sredstava potpore, raspoloživim utvrđenim ukupnim iznosom proračuna pojedine mјere te utvrđenim maksimalnim iznosima po zahtjevu koje jedan korisnik u sklopu jednog zahtjeva za potporu može ostvariti.

Tijekom provedbe Programa Upravni odjel (ili drugo tijelo) će temeljem prikupljenih podataka o pokazateljima i rezultatima provoditi **vrednovanje**, tj. evaluaciju, provedbe Programa i to na godišnjoj razini. Upravni odjel će uspoređivati ovim Programom utvrđene vrijednosti pokazatelja i rezultata, s pokazateljima uspješnosti iz godišnjeg izvješća o radu Upravnog odjela. Rezultate vrednovanja Upravni odjel će prikazati u zasebnom Izvješću o vrednovanju, čiji sastavni dio će biti procjena doprinosa provedbe mјera postavljenim ciljevima i prioritetima te preporuke za još kvalitetniju i uspješniju provedbu.

Temeljem rezultata vrednovanja, ukoliko se utvrde značajna odstupanja, promjene u okruženju, pojavljivanje novih izazova, nedostizanje pokazatelja, a time i ciljeva i prioriteta Programa, Upravni odjel će u skladu s važećim županijskim aktima i procedurom pokrenuti postupak **izmjene Programa** u relevantnom dijelu te službeno usvajanje izmjena od strane županijskih tijela.

Tablica 13: Izlazni pokazatelji i očekivani rezultati provedbe ruralnih mjera PGŽ-a na godišnjoj razini

Mjera	Izlazni pokazatelji	Očekivani rezultati
1.1.1.	• 20 sufinanciranih projekta u okviru ove mjere	• 10 poljoprivrednih gospodarstva (s isplaćenom potporom) prijavljenih na neki od natječaja PRR-a RH 2014.-2020. • povećanje poljoprivredne proizvodnje
1.1.2.	• 10 novoodobrenih kredita (ukupno u razdoblju)	• 5 investicijskih projekata iz područja prerade poljoprivrednih proizvoda sufinanciranim sredstvima fondova Ministarstava RH i/ili EU • povećanje produktivnosti proizvodnje
1.2.1.	• 8 poduzetnika sa sufinanciranom nabavom opreme tj. sufinanciranim ulaganjima u unapređenje/modernizaciju vlastite proizvodnje	• 2 nova poduzetnika (početnika) u proizvodnoj i/ili uslužnoj djelatnosti na ruralnom području PGŽ-a • povećanje produktivnosti proizvodnje (smanjenje troškova proizvodnje) • povećani prihodi poduzetnika
1.2.2.	• subvencioniranje kamata na 129 postojećih i 12 novoodobrenih poduzetničkih kredita (<i>ukupno u razdoblju trajanja Programa</i>) • subvencioniranje postojećih 14 i 7 novoodobrenih poduzetničkih kredita iz područja turizma (<i>ukupno u razdoblju trajanja Programa</i>)	• 10 stvorenih novih radnih mesta • povećana produktivnost proizvodnje • rast konkurentnosti poduzetnika • povećani prihodi poduzetnika • 40 novih nositelja oznake kvalitete „Kvarner Family“
1.2.3.	• 20 zahtjeva za potporu od strane inovatora s područja PGŽ	• povećanje potencijala za izvoz novih proizvoda • povećanje konkurentnosti poduzetnika • povećani prihodi poduzetnika
1.2.4.	• 3 nove inovacije primijenjene od strane poduzetnika u proizvodnji tj. stvorena 3 nova proizvoda	• povećanje potencijala za izvoz novih proizvoda • povećanje konkurentnosti poduzetnika • povećani prihodi poduzetnika
1.3.1.	• 8 sufinanciranih projekata u razvoj selektivnih oblika turizma	• razvoj otoka i Gorskog kotara (3 projekta realizirana na području Otoka i/ili Gorskog kotara) • produženje turističke sezone • povećanje u broju turista • otvaranje novih radnih mesta • stavljanje u funkciju bogatih prirodnih i kulturnih resursa Županije • rast konkurentnosti poduzetnika u turističko-ugostiteljskoj djelatnosti
1.4.1.	• 10 novoupisanih šumoposjednika s područja PGŽ u Upisnik šumoposjednika	• 3 šumoposjednika koja su za investiciju ostvarila potporu fondova Ministarstava RH i/ili EU tj. čiji je projekat prijavom na neki od natječaja ostvario sufinanciranje ulaganja sredstvima fondova Ministarstava RH

		i/ili EU	• povećanje proizvodnje poduzetnika u šumarsko-drvnoj djelatnosti
1.5.1.	• 20 novih korisnika u sustavu postojećih oznaka kvalitete • razvijene 2 nove oznake (ukupno u razdoblju trajanja Programa) • 50 dodijeljenih oznaka „Kvarner family“	• obogaćivanje turističke ponude Županije • podizanje konkurentnosti lokalnih proizvođača • povećanje prihoda poduzetnika • novo zapošljavanje • povećanje potencijala za izvoz proizvoda	
1.5.2.	• realizirana 3 projekta suradnje	• 3 nova radna mjesta • poboljšana suradnja poduzetnika koji djeluju u različitim sektorima • povećanje konkurentnosti poduzetnika • obogaćivanje turističke ponude Županije	
2.1.1.	• 4 JLS kojima će se sufinancirati razvoj malih poslovnih zona	• 4 nova investitora • 10 novih radnih mjesta • funkcionalna i opremljena poduzetnička infrastruktura za provedbu aktivnosti poduzetnika- investitora	
2.1.2.	• 1 uređen put/staza u funkciji lovstva • 5 uređenih puteva/staza u funkciji ostalih aktivnosti u skladu s ciljem mjeru	• dodatnih minimalno 7 ha revitaliziranog poljoprivrednog zemljišta u svrhu poljoprivredne proizvodnje • povećanje produktivnosti rada poduzetnika (smanjenje troškova)	
2.2.1.	• 6 odobrenih projekata iz dijela ulaganja u javnu turističku infrastrukturu • novih 20% dovršenosti projekata Žičara Učka, Stara Sušica i Međunarodnog streljačkog centra Grobnik • izgrađena 2 interpretacijska centra (Nerezine i Krk) i 6 obnovljenih barki u sklopu projekta Mala barka 2 (ukupno u razdoblju trajanja Programa) • iz područja razvoja lovstva 60% realiziranih projekata u odnosu na zaprimljene Zahtjeve iz tog područja	• 3 nove turističke lokacije • obogaćivanje turističke ponude Županije • podizanje konkurentnosti i prihoda lokalnih proizvođača • novo zapošljavanje	
3.1.1.	• 18 educiranih osoba u sklopu aktivnosti 1 • 25 korisnika osobnog savjetovanja u sklopu aktivnosti 2 • 2 sudjelovanja šumoposjednika na stručnim i edukativnim skupovima u sklopu aktivnosti 2	• 6 novih poduzetnika malog gospodarstva • povećanje produktivnosti i stabilnosti proizvodnje • povećanje konkurentnosti poduzetnika • povećanje u broju kupaca	
3.1.2.	• <i>poduzetništvo:</i> 2 odobrena projekta za izradu dokumentacije i 1 odobren projekt od strane nadležnog tijela kojem je sufinancirana izrada dokumentacije od strane PGŽ • <i>poljoprivreda i ruralni razvoj:</i> 10 kandidiranih projekata na natječaje za EU sredstva potpore	• 1 odobren projekt za sufinanciranje ulaganja iz EU fondova iz dijela poduzetništva • ukupno u razdoblju trajanja Programa 120 novih kandidiranih projekta iz područja poljoprivrede i ruralnog razvoja na natječaje (<i>ukupno provedbom mjera 1.1.1., 3.1.2 i 3.2.2.</i>) • povećanje konkurenčnosti poduzetnika	

		• unapređenje poslovanja poduzetnika • nova zapošljavanja
3.2.1.	• 4 realizirana projekta TZ Kvarnera • 1 novoosnovana udruga šumoposjednika u sklopu aktivnosti 1 • 20 realiziranih projekata/programa/manifestacija u skladu s prihvatljivim ciljevima aktivnosti (10 u području turizma, 4 u poljoprivredi i 6 u području lovstva)	• podizanje konkurentnosti i prihoda lokalnih proizvođača • novo zapošljavanje • obogaćivanje turističke ponude Županije
3.2.2.	• sufinanciran rad 4 aktivna LAG-a na području Županije	• informiranje i edukacija poduzetnika i javnog sektora na temu sufinanciranja njihova ulaganja sredstvima PRR-a RH • 10 odobrenih projekata od strane LAG-a na području Županije, a u sklopu PRR-a RH 2014.-2020.

Izvor: autor u suradnji s PGŽ

8. PRILOZI

Prilog 1- Cjelokupna analiza stanja

Prilog 2- Cjelovita analiza razvojnih potreba i potencijala područja

PRILOG 1- CJELOKUPNA ANALIZA STANJA

Opis ruralnog područja se u najvećem dijelu oslanja i temelji na podacima izrađene analize stanja u sklopu Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. i prostornog plana Županije te dodatno izrađenih analiza stanja u sklopu lokalnih razvojnih strategija LAG-ova s područja Županije (LAG Terra Liburna, LAG Vinodol, LAG Gorski kotar i LAG Kvarnerski otoci). Izvori podataka bili su javno dostupni službeni podaci JLS-ova, Županije i RH te raznih agencija i zavoda.

U nastavku teksta opisano je ruralno područje Županije, promatrano sa stajališta općih, gospodarskih, demografskih i socijalnih značajki, a rezultati proizašli iz analize stanja (tj. opisa ruralnog područja) prikazani su u *Poglavlju 2.* kao zaključci o razvojnim potrebama i potencijalima područja.

Opće značajke ruralnog područja Primorsko-goranske županije

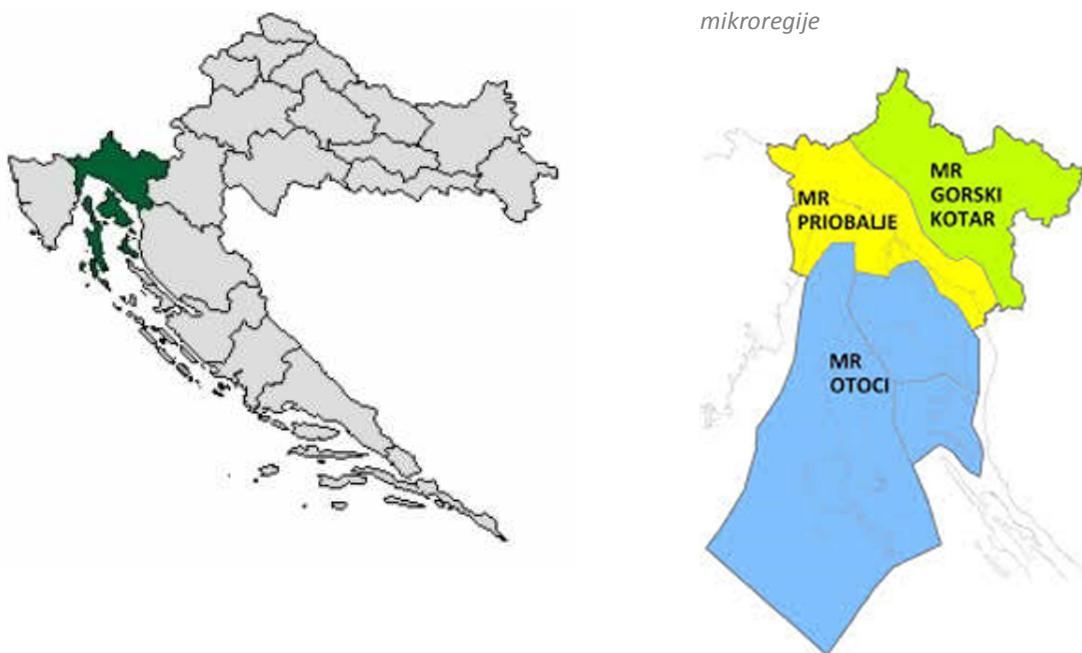
Opće značajke područja definiraju karakteristike područja i to: površinu i granice područja, reljefne i klimatske karakteristike, kulturnu, povijesnu i prirodnu baštinu, uključujući područje pod Naturom 2000, te stanje društvene i komunalne infrastrukture.

Površina i granice područja

Primorsko-goranska županija je jedna od 7 jadranskih županija u RH. Na sjeveru graniči s Republikom Slovenijom, na zapadu s Istarskom županijom, na istoku s Karlovačkom te na jugoistoku s Ličko-senjskom i Zadarskom županijom (u Kvarnerskim vratima ima morskú granicu sa Zadarskom županijom). Županiji pripada i dio obalnoga mora s državnom granicom udaljenom 22 km jugozapadno od otoka Suska. Županija je podijeljena u 3 mikroregije: Priobalje, Otoci i Gorski kotar.

Središte Županije je Grad Rijeka koji predstavlja administrativno, sveučilišno i logističko središte.

Slika 6: Položaj Primorsko-goranske županije u RH i njena podjela na mikroregije

Izvor: Razvojna strategija PGŽ 2016.-2020.- DODACI

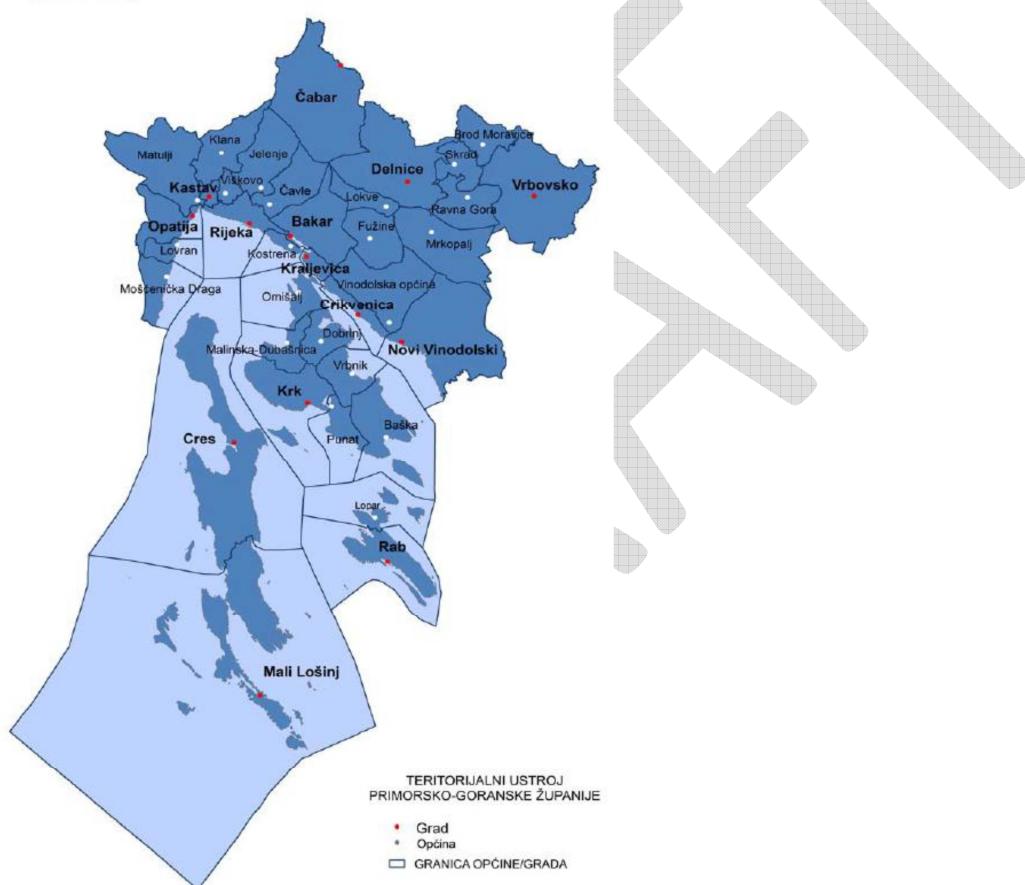
Prema prostornoj statističkoj klasifikaciji RH je podijeljena u dvije prostorne statističke jedinice II. razine (NUTS II regije), Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku, a Županija pripada Jadranskoj Hrvatskoj.

Županije su po istoj statističkoj klasifikaciji prostorne statističke jedinice III. razine (NUTS III regije).

Prema klasifikaciji po indeksu razvijenosti (*Ocjenjivanje i razvrstavanje županija prema razvijenosti MRRFEU iz prosinca 2013. godine*) Županija je s indeksom razvijenosti od 139,21% svrstana u IV. skupinu jedinica područne (regionalne) samouprave. Skupinu koju čine županije čija je vrijednost indeksa razvijenosti veća od 125% prosjeka Republike Hrvatske.

Na području Županije nalaze se 36 jedinica lokalne samouprave, od kojih je 14 gradova i 22 općine, ukupno 510 naselja raspoređeno je u sastavu gradova i općina Županije.

Slika 7: Teritorijalno-politički ustroj Primorsko-goranske županije

Izvor: Razvojna strategija PGŽ 2016.-2020.- DODACI

Gradovi u sastavu Županije su: Bakar, Cres, Crikvenica, Čabar, Delnice, Kastav, Kraljevica, Krk, Mali Lošinj, Novi Vinodolski, Opatija, Rab, Rijeka i Vrbovsko.

Općine u sastavu Županije su: Baška, Brod Moravice, Čavle, Dobrinj, Fužine, Jelenje, Klana, Kostrena, Lokve, Lopar, Lovran, Malinska-Dubašnica, Matulji, Mošćenička Draga, Mrkopalj, Omišalj, Punat, Ravna Gora, Skrad, Vinodolska općina, Viškovo i Vrbnik.

Tablica 14: Površine i broj stanovnika JLS-a u PGŽ

Naziv JLS	Površina (km ²)	Broj stanovnika	Prosječna gustoća naseljenosti (st/km ²)
Bakar	125	8.279	66,2
Cres	292	2.879	9,9
Crikvenica	29	11.122	383,5
Čabar	280	3.770	13,5
Delnice	230	5.952	25,9
Kastav	11	10.440	949,1
Kraljevica	18	4.618	256,6
Krk	111	6.281	56,6
Mali Lošinj	223	8.116	36,4
Novi Vinodolski	262	5.113	19,5
Opatija	66	11.659	176,7
Rab	76	8.065	106,1
Rijeka	44	128.624	2.923,30
Vrbovsko	280	5.076	18,1
Baška	101	1.674	16,6
Brod Moravice	62	866	14
Čavle	85	7.220	84,9
Dobrinj	55	2.078	37,8
Fužine	86	1.592	18,5
Jelenje	109	5.344	49
Klana	94	1.975	21
Kostrena	12	4.180	348,3
Lokve	42	1.049	25
Lopar	27	1.263	46,8
Lovran	21	4.101	195,3
Malinska-Dubašnica	39	3.134	80,4
Matulji	176	11.246	63,9
Mošćenička Draga	45	1.535	34,1
Mrkopalj	157	1.214	7,7
Omišalj	39	2.983	76,5
Punat	34	1.973	58
Ravna Gora	82	2.430	29,6
Skrad	54	1.062	19,7
Vinodolska Općina	152	3.577	23,5
Viškovo	19	14.445	760,3
Vrbnik	50	1.260	25,2
UKUPNO PGŽ:	3.588	296.195	82,55
Ukupno ruralno područje:	3.544	167.571	47,28

Izvor: DZS, Strateški plan razvoja turizma Kvarnera 2016.-2020., obrada autora

Površina kopnenoga dijela Županije iznosi 3.588 km² (6,3% površine RH) te pripada većim županijama u RH (prema podacima Državnog zavoda za statistiku), dok površina akvatorija, odnosno morskog dijela, iznosi 4.344 km².

Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine na području Županije ukupno živi 296.195 stanovnika, a prosječna gustoća naseljenosti iznosi 82,55 stanovnika/km² (što je više od prosjeka u RH, koji iznosi 75,7 stanovnika/km²).

No, promatrajući samo **ruralno područje Županije (bez Grada Rijeke)**, površina ruralnog područja Županije iznosi **3.544 km²** (Grad Rijeka se prostire na 44 km²) na kojem živi ukupno **167.571 stanovnika** (u Gradu Rijeci živi ukupno 128.624 stanovnika). Prosječna gustoća naseljenosti ruralnog područja Županije je **47,28 stanovnika/km²** (dok prosječna gustoća stanovnika u Gradu Rijeci iznosi 2.923 stanovnika/km²).

Površinom najmanja JLS u Županiji je Grad Kastav te zauzima 11 km², dok je prostorna najveća Grad Cres s 292 km².

U pogledu broja stanovnika, najmanje stanovnika je na području Općine Brod Moravice (866 stanovnika), a najviše, kada se izuzme Grad Rijeka, je na području Općine Viškovo (14.445 stanovnika).

Najrjeđe je naseljena Općina Mrkopalj (7,7 st/km²), a najgušće, kada se izuzme Grad Rijeka, Grad Kastav (949,1 st/km²).

Na području Županije ustrojene su 4 lokalne akcijske grupe (LAG-ovi)⁹: LAG Terra Liburna, LAG Vinodol, LAG Gorski kotar i LAG Kvarnerski otoci.

Od ukupno 14 gradova i 22 općina u sastavu Županije, 12 gradova i 21 općina nalaze se u sastavu neke od četiri lokalnih akcijskih grupa. Otok Rab (s dvije JLS, Grad Rab i Općina Lopar) i Grad Rijeka nisu u sastavu niti jednog LAG-a.

Promatraljući Županiju u okviru LAG-ova osnovni podaci (JLS u sastavu LAG-a, površina, broj stanovnika i prosječna gustoća naseljenosti) za svaki pojedini LAG prikazani su niže u tablici.

Tablica 15: Osnovni podaci o lokalnim akcijskim grupama na području Županije

Naziv LAG-a	JLS u sastavu LAG-a	Površina LAG-a (km ²)	Broj stanovnika	Prosječna gustoća naseljenosti (stanovnici/km ²)
LAG Terra Liburna	Gradovi: Kastav i Opatija Općine: Klana, Matulji, Mošćenička Draga, Lovran, Viškovo i Jelenje Ukupno 82 naselja.	541 (15% Županije)	60.745 (20,5% Županije)	115
LAG Vinodol	Gradovi: Bakar, Crikvenica, Kraljevica i Novi Vinodolski Općine: Čavle, Kostrena i Vinodolska općina Ukupno 54 naselja.	683 (19% Županije)	44.109 (14,89% Županije)	64,58
LAG Gorski kotar	Gradovi: Čabar, Delnice i Vrbovsko Općine: Brod Moravice, Fužine, Lokve, Mrkopalj, Ravna Gora i Skrad Ukupno 255 naselja.	1.273 (35% Županije)	23.011 (7,76% Županije)	18,07
LAG Kvarnerski otoci	Gradovi: Cres, Krk i Mali Lošinj Općine: Baška, Dobrinj, Malinska-Dubašnica, Punat, Vrbnik i Omišalj Ukupno 108 naselja	944 (26% Županije)	30.378 (10,25% Županije)	32,19
UKUPNO:	12 gradova i 21 općina (499 naselja)	3.441	158.243	57,46

Izvor: Lokalne razvojne strategije LAG-ova za razdoblje 2014.-2020. i DZS, obrada autora

Površinom (kopnenom) najmanji LAG je LAG Terra Liburna (541 km^2), dok je prostorno najveći LAG Gorski kotar (1.273 km^2). U pogledu broja stanovnika, najmanje stanovnika je na području LAG-a Gorski kotar (23.011), iako je prostorno najveći, dok je najveći broj stanovnika na području, prostorno najmanjeg LAG-a, LAG-a Terra Liburna (60.745). U skladu s ovakvom slikom stanja, najrjeđe je naseljen LAG Gorski kotar (18,07 st/km²), a najgušće, LAG Terra Liburna (115 st/km²).

Reljefne i klimatske karakteristike

- Reljefne karakteristike i kvaliteta tla (pogodnost tla za poljoprivrednu proizvodnju)

Raznolik litološki sastav i geomorfološki procesi, kao i klimatski, hidrološki i antropogeni utjecaji uvjetovali su razvoj različitih tipova tala, koji tvore veliki broj zemljavičnih kombinacija. Geološku strukturu Županije prvenstveno obilježavaju krška obilježja. Osim široko rasprostranjenih karbonatnih stijena, uočljiva su manja područja nekarbonatnih nesedimentnih stijena na kvarnerskim otocima. Otoci Rab i Krk

⁹ LAG je partnerstvo predstavnika javnog, gospodarskog i civilnog sektora određenog ruralnog područja, osnovano s namjerom izrade i provedbe lokalne razvojne strategije tj. strateško plansko-razvojnog dokumenta za područje koje obuhvaća.

izdvajaju se kao geološki najraznolikiji otoci u Županiji. Otoči se odlikuju krškom morfologijom, odnosno vapnenačkom strukturu s manjim zonama ograničenih flišnih naslaga.

Priobalje Županije većim je dijelom građeno vapnencem mezozojske starosti između kojih se izdvajaju dolomitne zone, osobito u sjevernom priobalju Riječkog zaljeva oko Grada Kastva i na Otoku Cresu. Mjestimično su preko mezozojsko-paleogene vapnenačke osnove nataložene nepropusne naslage paleogenog fliša što je uvjetovalo reljefnu izmjenu usporednih vapnenačkih grebena i dolomitnih ili flišnih udolina. Od Općine Klane dalje kroz dolinu Rječine do Vinodola nalaze se najvrjednija tla namijenjena poljoprivredi.

U najvećem dijelu Gorskog kotara prevladavaju karbonati (vapnenci, dolomiti i osobito dolomitizirani vapnenci) većinom jurske starosti. U smjeru Kvarnera sve je češći i čisti kredni vapnenački sastav. Ova obilježja bitno su utjecala na reljefne i hidrogeografske osobine Gorskog kotara, što čini Gorski kotar tipičnim krškim područjem koje obiluje sa svim krškim fenomenima: izvorima, ponorima, kraškim poljima, jamama, spiljama, ponikvama, itd. U općoj pejzažnoj slici nema posve ogoljelog krša, već svugdje prevladava „zeleni krš“, tj. šume, gdje velike količine padalina na području utječu na veliku šumovitost i prirodno obnavljanje šumskih sastojina.

Područje Županije sadrži vrlo malo površina kvalitetnog obradivog poljoprivrednog zemljišta, koje pripada kategoriji osobito vrijedno poljoprivredno tlo (P1) i vrijedno poljoprivredno tlo (P2) i stoga se ono ne smije koristiti u nepoljoprivredne svrhe. Također, na području Županije prisutan je trend smanjenja poljoprivrednih površina u korist šumskog i neplodnog zemljišta.

Od većih značajnijih poljoprivrednih površina na ukupnom području Županije (s plodnim tlom pogodnim za obradu) za istaknuti je Grobničko polje (površine oko 20 km²), područje Vinodolske doline, otoke Susak i Unije, Dragu Baščansku i Vrbničko polje na otoku Krku te u Gorskem kotaru Mrkopaljsko polje (kod Stare Sušice, Ravne Gore, Vrbovskog, Crnog Luga, Gerova, Begovog Razdolja), Ličko polje (kraj Fužina) te u dolinu rijeke Kupe i brojne kraške ponikve.

- Vode, uključujući akumulacije – kvaliteta vode

Područje Županije u hidrogeološkom pogledu pripada većim djelom Jadranskom, a manjim dijelom Crnomorskom slivu. Unutar Jadranskog sliva, koji je pretežno krški teren, izdvajaju se manja sabirna područja (cjeline podzemnih voda) koje sudjeluju u formiranju površinskih i podzemnih voda, a čiji ukupni vodni potencijal gravitira morskoj obali. Na području Gorskog kotara drugačija su hidrogeološka obilježja. Teren je bez stalnih površinskih tokova te se oborinske vode u najvećoj mjeri gube u podzemlju. Dakle, veliki dio Županije ima razvijenu hidrografsku mrežu površinskih vodenih tokova, ali je vodni režim formiranih vodotoka pod značajnim utjecajem izraženih krških obilježja njihovih slivova.

Krški karakter krajobraza Županije važan je obzirom da su krška područja bogata podzemnim vodama visoke kakvoće. Podzemnim tokovima iz planinskog zaleđa nastaju brojni izvori vode, od opatijskog, preko riječkog, sve do vinodolskog primorja, kojima se napajaju vodovodi obalnih gradova i naselja. Mnogi izvori na području su vode koje većim dijelom imaju sva obilježja čistih podzemnih voda, ali se u određenim hidrološkim prilikama, poput obilnih kiša nakon sušnih razdoblja, javljaju onečišćenja, koja ukazuju na njihovu ugroženost. Primjerice, zbog obilja vodenih tokova, Vinodolska dolina ima velikih problema s klizištima tla, koji se nepovoljno odražavaju na stanje prometnica i građevina na tom području. Također, postoji problematika zaslanjenja na pojedinim lokalitetima, zbog crpljenja voda u sušnom razdoblju, kao što je slučaj u izvoru u Bakarskom zaljevu i Novljanskoj Žrnovnici. Također, mnogi izvori zahvaćeni za vodoopskrbu mikrobiološki su onečišćeni zbog ispuštanja nepročišćenih otpadnih

voda direktno u podzemne vode, a prisutan je i veliki rizik od onečišćenja podzemnih voda naftom i derivatima, jer slivove presijecaju brojne ceste bez nadzirane odvodnje.

Prema podacima Nastavnog zavoda za javno zdravstvo u Rijeci, prema prikupljenim uzorcima vode za piće iz vodoopskrbnog sustava te fizikalno-kemijskim pokazateljima, može se ustanoviti da je zdravstvena kakvoća vode za piće ispravna.

Na ruralnom području Županije postoji 9 jezera:

- Podno mjesta Ponikve (Grad Bakar) nalazi se krški fenomen, koji predstavlja atrakciju zbog vode koja se pojavljuje pa nestaje, nekada čak i u istom danu;
- Tribaljsko jezero koje je umjetno akumulacijsko jezero, stvoreno za potrebe hidroelektrane Vinodol;
- na otoku Cresu se nalazi slatkovodno Vransko jezero (criptodepresija), glavni izvor pitke vode za cijeli arhipelag
- u sredini otoka Krka su dva jezera: Jezero kraj Njivica i Ponikve
- Lokvarsко jezero, jezero Bajer, Lepenica i Potkoš na području Gorskog kotara

Otok Lošinj i Rab su bezvodni.

Zanimljiva karakteristika svih županijskih otoka je i prisutnost većeg broja lokvi oborinskih voda. Riječ je o malim ekosustavima koji su nekada služili kao jedini izvor i vode za otočno stočarstvo, u razdoblju prije vodovodnih sustava na otocima.

- Klima, uključujući prosječne temperature i broj sunčanih dana

Klimatske uvjete na području Županije, obzirom na različitost prostora, možemo promatrati kroz 3 mikroregije:

4. Gorski kotar (goransko područje), koje ima umjerenu kontinentalnu do planinsku klimu,
5. Priobalje (primorsko područje), koje ima pretežito mediteransku klimu s utjecajima planinske klime (bura, kiša i snijeg) tijekom zimskih mjeseci te
6. Otoči (otočno područje) koji imaju izrazite značajke mediteranske klime.

Područje Gorskog kotara ubraja se u gorsko-planinsko područje, prosječne nadmorske visine 700-900 m. Predjeli iznad 1.200 m nadmorske visine obuhvaćeni su planinskom klimom, dok na nižim područjima prevladava kontinentalna klima. Najhladniji je mjesec siječanj, a najtoplij i srpanj. Velike su oscilacije temperature u ljetnim mjesecima, ujutro temperatura padne ispod 0°C, dok u podne bude i iznad 35°C. Najviše naoblake ima u rujnu, a magle u studenome i prosincu, dok su najvredniji dani u kolovozu. Prosječna godišnja temperatura je 7,3 °C (prema podacima DHMZ-a), dok je prosječan broj oblačnih dana 181, a vedrih 27. Najviše oborina ima u studenome i prosincu, a najmanje u srpnju i kolovozu. Što se tiče snježnih padalina, njih je najviše u siječnju i veljači, s ukupnim prosječnim brojem dana pod snijegom od 117. Snježni pokrivač zna iznenaditi i u mjesecu svibnju, ali i rujnu. Karakteristična je i pojave mraza koji nanosi štetu proljetnim usjevima. Povećana vlažnost zraka je ujutro i navečer te zimi, a prosječno iznosi oko 82%. Najveća vlažnost u Gorskem kotaru je u rujnu, što se objašnjava velikom količinom kiše koja isparava zbog doticaja s toplom podlogom. Magle koje nastaju na svim lokalitetima najčešće su uzrokane otapanjem snijega i isparavanjem jezera i tekućica, zračnim frontama i radijacijom. Veća je vjerojatnost zadržavanja kotlinske magle u Mrkoplju i Sokolima, a manja na predjelu između Skrada i Kupe. Na području Gorskog kotara česte su i grmljavine, pa je preporučljivo tijekom nevremena izbjegavati vrhove planina, stijene i usamljeno, ili najviše drveće (pražnjenje elektriciteta odvija se najkraćim putem).

Područje Priobalja ima pretežito mediteransku klimu uz more, a sub-mediteransku na primorskim padinama s utjecajima planinske klime (bura, kiša i snijeg) tijekom zimskih mjeseci. Mediteransku klimu obilježavaju blage i ugodne zime te topla i sunčana ljeta. Sunčanih sati u godini ima od 2.400 do 2.500 h. Prosječna temperatura zimi kreće se oko 10°C , a ljeti ne prelazi 29°C , što daje prosječnu godišnju temperaturu od oko 16°C . U mediteranskom području ljeta su vruća, a kišno je razdoblje isprekidano u jesen, zimu i proljeće. Godišnji prosjek oborina je 1.250 mm, a kišno razdoblje je isprekidano u jesen, zimi te u proljeće. Najviše oborina padne tijekom jeseni. U višem, sub-mediteranskem, klimatskom pojasu temperature su nešto niže, osobito zimi, a količine oborina nešto veće. Također, na višim predjelima zimi se duže zadržava snijeg. No, snježni pokrivač javlja se rijetko, neredovito bez tendencije zadržavanja. Pojava magle je rijetka, a godišnji prosjek dana s maglom je tri. Ovim područjem prolaze ciklonalni poremećaji koji donose znatne količine vlage. Međutim, u ljetnom razdoblju granica zapadnog strujanja pomiče se prema sjeveru i nastupa dugotrajnije sušno razdoblje. Pojavljuju se i sekundarni centri cirkulacije prouzročeni nejednolikim zagrijavanjem kopna i mora. Upravo zbog toga područje ima promjenjive klimatske značajke s općenito toplijim ljetnim te hladnjim i vlažnjim zimskim razdobljem. Morski, jadranski, dio područja karakterizira izražena godišnja promjena površinske temperature mora. Prosječna godišnja temperatura je 11°C . More je najhladnije tijekom zime, a površinska temperatura mora je oko 7°C , a rijetko može pasti i niže. U proljeće more postaje sve toplige, pa površinska temperatura raste do 18°C . Ljeti temperature mora dosežu visoke iznose, čak $22\text{--}25^{\circ}\text{C}$. Najznačajniji vjetrovi su bura, jugo i maestral. U prosjeku 114 dana godišnje puše jaka i orkanska bura, koja stvara probleme u prometu, utječe na poljoprivrednu proizvodnju i stvara štete na imovini.

Na klimatska obilježja otočnog područja značajno utječe kontinentalno zaleđe i Jadransko more, a karakteriziraju ih blage i kišne zime te topla i suha ljeta. Otoci Krk i Cres, i ostali manji otoci, imaju umjerenu toplu, vlažnu klimu s vrućim ljetom. Prosječna godišnja temperatura u rasponu je $14\text{--}15^{\circ}\text{C}$. Najtoplji mjesec je srpanj s prosječnom temperaturom od $24\text{--}25^{\circ}\text{C}$, a najhladniji siječanj. Prosječna količina oborina u vegetacijskom razdoblju (travanj - listopad) je 400 – 500 mm. Godišnje osunčanje je 2200 - 2300 h. Snježni prekrivač se na području pojavljuje godišnje u prosjeku manje od 5 dana. Viši dijelovi otoka Krka (jugozapadni dio) i Cresa (sjeverni unutrašnji dio) imaju umjerenu toplu vlažnu klimu s toplim ljetom (srednja temperatura zraka najtoplijeg mjeseca niža je od 22°C), dok krajnji južni dio otoka Lošinja ima karakteristike prave mediteranske klime, sredozemne klime s vrućim ljetom. Od vjetrova na ovom području, značajna je bura iz sjevernog i sjeveroistočnog smjera s udarima brzine do 40 m/s te jugo iz južnog i jugoistočnog smjera brzine do 8 m/s. Morski akvatorij područja karakterizira najniža temperatura mora u veljači i ožujku $10,5^{\circ}\text{C}$, a maksimalna može iznositi u kolovozu i do 26°C .

Kulturna, povijesna i prirodna baština

- Kulturna baština - evidentirana i zaštićena u Registru kulturnih dobara RH, ostala kulturna i povijesna baština

Područje Županije obiluje kulturnom, kao i povijesnom, materijalnom i nematerijalnom baštinom i lokalitetima. Značajna sredstva različitih izvora se kontinuirano ulažu u njihovu obnovu i revitalizaciju, a sve u svrhu jačanja lokalnog razvoja.

Života je na prostoru Županije bilo je još u prapovijesnim vremenima, pa zato danas na području nalazimo brojne elemente kulturno-povijesne baštine (nalazimo ih u Loparu na otoku Rabu, na Osorčici na otoku Lošinju, na padinama istarske Ćićarije- na području Brseča, Mošćenice, Lovrana; Kastavštine, Rijeke i Lokava u Gorskem kotaru). Prvi stanovnici na području, kojima se zna ime, bili su Iliri- Histri (stanovnici Istre) i Liburni (naseljavali južniji prostor).

Prema podacima Registra kulturnih dobara (Ministarstvo kulture) na području Županije nalaze se 52 zaštićena kulturna dobra (nepokretna i pokretna kulturna dobra).

Tablica 16: Popis zaštićenih kulturnih dobara na području PGŽ

Vrsta kulturnog dobra	Oznaka dobra	Naziv	Klasifikacija	Opcina grad
nepokretno kulturno dobro - kulturno - povijesna cjelina	Z-2732	Arheološka zona Korintija, Bosar-Sokoli	arheološka baština	BAŠKA
	Z-2933	Arheološka zona Banićeve pećine i Čampari	arheološka baština	CRES
	Z-1996	Arheološka zona Lovreški-Polacine	arheološka baština	CRES
	Z-2931	Arheološka zona Kostrilj	arheološka baština	VRBNIK
nepokretno kulturno dobro - pojedinačno	Z-1683	Crkva sv. Nikole i župni ured	sakralno-profana graditeljska baština	BROD MORAVICE
	Z-1847	Kapela sv. Roka	sakralna graditeljska baština	CRES
	Z-2212	Kapela sv. Jurja	sakralna graditeljska baština	CRES
	Z-1841	Kapela sv. Antuna Opata na groblju	sakralna graditeljska baština	CRES
	Z-1842	Crkva Prikazanja Bogorodice u hramu	sakralna graditeljska baština	CRES
	Z-1843	Kapela sv. Marije	sakralna graditeljska baština	CRES
	Z-2600	Mlin za masline -"toš", Beli 91	profana graditeljska baština	CRES
	Z-3957	Palača Moise, Ulica G. Moise 1	profana graditeljska baština	CRES
	Z-3702	Porta Bragadina, kopnena gradска vrata, Šetalište 20. travnja	profana graditeljska baština	CRES
	Z-1684	Benediktinski samostan sv. Petra Apostola	sakralno-profana graditeljska baština	CRES
	Z-2200	Kapela sv. Marije Magdalene	sakralna graditeljska baština	CRES
	Z-2201	Kapela sv. Marije Magdalene s pomoćnom južnom građevinom	sakralna graditeljska baština	CRES
	Z-2202	Kapela sv. Šimuna	sakralna graditeljska baština	CRES
	Z-2203	Crkva sv. Jakova	sakralna graditeljska baština	CRES
	Z-2346	Sjeverna kuća Rodinis, Pjaceta 16, 17,19	profana graditeljska baština	CRES
	Z-2347	Južna kuća Rodinis, Bernardino Rizzi 1	profana graditeljska baština	CRES
	Z-83	Srednjovjekovni hospicij, Trg sv. Franje	profana graditeljska baština	CRES
	Z-93	Crkvica sv. Duha	sakralna graditeljska baština	CRES
	Z-3417	Arheološko nalazište Igralište	arheološka baština	CRKVENICA
	Z-1997	Kapela sv. Ivana i sv. Roka	sakralna graditeljska baština	ČABAR
	Z-2596	Crkva Majke Božje od Pohođenja	sakralna graditeljska baština	ČABAR
	Z-1980	Dvorac Zrinski-kurija	profana graditeljska baština	ČABAR
	Z-1981	Crkva sv. Antuna Padovanskog s križnim putom	sakralna graditeljska baština	ČABAR
	Z-1982	Mauzolej obitelji Ivana Križa na groblju	memorijalna baština	ČABAR
	Z-1983	Grobnica Ghyczy-Paravić na groblju	memorijalna baština	ČABAR
	Z-1984	Grobnica obitelji Ghyczy na groblju	memorijalna baština	ČABAR
	Z-2599	Kapela Blažene Djevице Marije	sakralna graditeljska baština	ČABAR
	Z-3030	Crkva Majke Božje Lurdske	sakralna graditeljska baština	FUŽINE
	Z-1766	Crkva Bezgrešnog začeća Blažene Djevice Marije	sakralna graditeljska baština	KLANA
	Z-829	Utvrda sv. Damjana	arheološka baština	RAB
	Z-2724	Ostaci Frankopanskog kaštela s kulom	profana graditeljska baština	VINODOLSKA

				OPĆINA
pokretno kulturno dobro - pojedinačno	Z-2484	Nekadašnja crkva sv. Nedjelje	sakralna graditeljska baština	VRBNIK
	Z-2400	Skulptura "Sv. Roka" u župnom uredu sv. Nikole	sakralni/religijski predmeti	BROD MORAVICE
	Z-2668	Drvorezbaren triptih Bogorodice s djetetom, sv. Kristofora i sv. Sebastijana iz Crkve Prikazanja Bogorodice u Hramu	sakralni/religijski predmeti	CRES
	Z-1382	Orgulje u crkvi sv. Petra	glazbeni instrument	CRES
	Z-1789	Drveni kip "Sv. Antuna Opata" u kapeli sv. Antuna Opata i sv. Ane	sakralni/religijski predmeti	CRES
	Z-1788	Drveni reljefi Bogorodice s djetetom, sv. Sebastijana i sv. Fabijana iz crkve sv. Izidora	sakralni/religijski predmeti	CRES
	Z-441	Slika "Sv. Sebastijan sa svećima"	sakralni/religijski predmeti	CRES
	Z-1790	Slike "Sv. Ana" i "Sv. Ivan Evanđelist" (nekada dio triptiha)	sakralni/religijski predmeti	CRES
	Z-440	Oltarna pala "Bogorodica sa sv. Alojzijem i sv. Rokom"	sakralni/religijski predmeti	CRES
	Z-4221	Orgulje u crkvi Majke Božje	glazbeni instrument	CRIKVENICA
	Z-848	Violina	glazbeni instrument	CRIKVENICA
	Z-1511	Slika "Bogorodica s Djetetom" u crkvi Uznesenja Blažene Djevice Marije	sakralni/religijski predmeti	CRIKVENICA
	Z-2399	Skulptura "Sv. Kristofora" iz crkve sv. Marije Magdalene	sakralni/religijski predmeti	RAB
	Z-1512	Kip "Bogorodice s Djetetom"	sakralni/religijski predmeti	VRBNIK
pokretno kulturno dobro - zbirka	Z-2169	Inventar crkve sv. Marije Velike	sakralni/religijski predmeti	CRES
	Z-3147	Inventar crkve i samostana sv. Franje	sakralni/religijski predmeti	CRES
	Z-3461	Arheološka zbirka	arheološka građa	CRIKVENICA

Izvor: *Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture, srpanj 2016.* (<http://data.gov.hr/dataset/registar-kulturnih-dobara>)

Promatrajući kulturnu baštinu prema područjima koje pokrivaju LAG-ovi mnogobrojna su dobra kulturno-povijesne važnosti na nacionalnoj razini, no, za istaknuti su sljedeća:

LAG-a Terra Liburna: arheološke zone na Maloj Učki (Molinarska Draga-Podmaj) i kanjonu Lovranske Drage i Medvejice, povijesne urbane cjeline u Volosku, Mošćenicama, Brseču i Lovranu, sakralna dobra te pojedinačne vile, kuće, zdenac i toš. Također, vrlo je značajna crkva Sv. Mihovila u općini Jelenje koja je proglašena zaštićenim spomenikom kulture. Muzejske zbirke, slike i industrijska baština te UNESCO-va reprezentativna lista nematerijalne kulturne baštine svijeta na kojoj su i Zvončari Kastavštine. Čakavska riječ se na cijelom području LAG-a sačuvala sa starim običajima i domaćem čakavskom narječju kao izrazito živa čakavska jezična baština. Čakavština se na cijelom području LAG-a njeguje i danas kroz izdavaštvo i razna kulturna zbivanja, a posebno su u listi zaštićene baštine zanimljivi grobnički i istro-rumunjski govor.

Na mjestu današnjega Kastva (Kastavštini), pronađeni su predmeti iz mlađeg kamenog doba (11. st.prije Krista), rimski novac, žarni grobovi te kasnolatenska nekropola iz razdoblja od 6. do početka 2. st. prije Krista. Brojni vrhovi na Liburniji (području na kojem su u prapovijesnom razdoblju živjeli su Liburni, jedno od ilirskih plemena) bili su nastanjeni još u brončano i željezno doba te su i danas dosta dobro sačuvane gradine pod nabujalom vegetacijom. Akropska naselja na području LAG-a su Brseč, Mošćenice, Veprinac i Kastav, a nalazi se na izdignutim kotama te dominiraju nad okolnim zaravnima. Izgrađeni su u srednjevjekovnom duhu gradova, sa svojim uličicama i prolazima, dok kašteli, zidine, utvrde, šterne i

crkveni zvonici pripadaju uglavnom ranom srednjem vijeku. Kuće su tipičan primjer primorske arhitekture.

LAG Vinodol: iz ovoga kraja potječu, ili su svoj utjecaj ostavile, brojne povijesne ličnosti, kao što su moći feudalni vladari Zrinski i Frankopani, svjetski slavan minijaturist Julije Klović, obitelj Mažuranić, iz koje je potekao niz važnih hrvatskih književnika i vladara, botaničar i profesor prirodnih znanosti Josip Pančić, istaknuti hrvatski, znanstveni djelatnik na području meteorologije i seismologije i svjetski priznati seizmolog Andrija Mohorovičić, otac domovine - političar, publicist i književnik Ante Starčević, jedan od utemeljitelja hrvatske bratske zajednice u SAD-u Josip Marohnić, brojni poznati kapetani i dr.

Na slavnu prošlost Vinodola podsjećaju i frankopanski kašteli opasani zidinama, Dvorac Nova Kraljevica, Frankopanski kaštel Grada Grobnika te Kaštel u Bakru (frankopanska utvrda). Također, za istaknuti je i trag koji su ostavili Rimljani, od kojih je ostao naziv Ad Turres. Naziv se i dalje koristi na području Crikvenice, gdje je danas arheološko nalazište, odnosno, gdje se nalaze iskopine keramičarske radionice iz 1.st.pr.Kr. u sklopu kojih se ističe jedinstven tip rimske amfore, koja je prema nalazištu na kojem je otkrivena i dobila ime Crikvenica.

Etnografska zona Bakarskih prezida Takala – terase na kojima raste vinova loza, predstavljaju jedan od najdojmljivijih spomenika ljudskog truda i upornosti, podignutih za vrijeme Marije Terezije. Iz tih vinograda potječe i nadaleko poznata Bakarska vodica.

Od vremena Marije Terezije u 18. st. potječe i cesta Lujzijana, koja je građena u skladu s najnaprednjim tadašnjim dostignućima gradnje planinskih cesta, a koja je po ocjeni više stručnjaka bila najbolja cesta Austro-ugarske monarhije. Ista je ispravila nedostatke prethodnih cesta od Karlovca do Hrvatskog primorja, dobivši blaže zavoje, veću širinu i lakše uspone.

Jedan od najstarijih europskih pravnih dokumenata koji su pisani narodnim jezikom nastao je 1288. god. u Novom Vinodolskom. Potpisnici „Vinodolskog zakonika“ bili su predstavnici devet vinodolskih knežija (Novi Vinodolski, Ledenice, Bribir, Grižane, Drivenik, Hreljin, Bakar, Trsat i Grobnički). Zakonik je pisan glagoljicom, staroslavenskim pismom koje nastaje početkom 9. st. i koristi se do početka 19. st. kada sve veću ulogu dobiva latinica. Glagoljica se među Hrvatima najsnažnije ukorijenila upravo na Kvarneru i njemu susjednim područjima.

LAG Gorski kotar: osnovna karakteristika kulturno-povijesne baštine na području LAG-a su povijesne urbane cjeline i arheološki nalazi, koji su brojem zanemarivi u usporedbi s povijesnim ruralnim cjelinama, posebice uz rijeke Čabranku i Gerovčicu, te nizinska naselja uz rijeku Kupu. Iako naselja imaju karakteristična obilježja i očuvane elemente tradicijskog narodnog graditeljstva i gospodarstva, zbog depopulacije im prijeti odumiranje i propadanje. Bogata graditeljska baština najvidljivija je u kulturno-povijesnim cjelinama (ruralna cjelina naselja Prezid; etno zone u Lešnici; sv. Andrija u Kutima; Delači; Maklen; Moravička sela; Doluš, ruralna cjelina naselja Colnari; Male Drage; kulturno povijesna cjelina Fužina). Veliki broj njih nalazi se na području Općine Brod Moravice, koje je karakteristično i po brojnim sakralnim objektima (12 crkava i kapelica). Na području Brod Moravica nalazi se i očuvani primjer najstarije tipične goranske kuće (Kuća Delač) iz 1644. godine.

Područje Gorskog kotara postalo je sjedište raznorodnih govornih odnosa zahvaljujući prvoj hrvatskoj značajnijoj prometnici, poznatijoj kao Karolinska cesta, uz koju su se vezali kulturni i etnografski sadržaji. Jezična raznolikost prepoznata je i na nacionalnoj razini uvrštanjem Čabarskih govora u nematerijalno kulturno dobro u 2015. godini.

Od zaštićenih dobara posebice treba istaknuti dvorac Zrinski – kurija u Čabru, kaštel Zrinski u Brodu na Kupi, Manastir Gomirje te Dvorac Severin na Kupi. U ostalim dijelovima Gorskog kotara postoje još mnogi

lokaliteti (u Delnicama Kuća Rački, u Mrkoplju ostaci gradnje Karolinske ceste – Fajeri, ostaci crkvice Fortica, Matić poljana, itd.).

Slika 8: Kuća Delač, Brod Moravice

Kuća Vesel, Prezid, Čabar

Izvor: LRS Gorski kotar 2014-2020

LAG Kvarnerski otoci: Područje otoka Krka naseljeno je od mlađeg kamenog te brončanog doba (pronađene kamene sjekire, klinovi i batovi te brončani nakit na području Vrbnika, Risike, Polja i Dobrinja). Srednjevjekovni kašteli, danas općinska središta, Omišalj, Dobrinj, Vrbnik i prvotna Baška, također, su ilirska naselja na što ukazuje njihov smještaj te pronađeni ilirski ostatci. Grad Krk je bio najveće ilirsko naselje na otoku. Naselivši otok Hrvati su kroz stoljeće-dva prihvatili kršćanstvo, a zatim i glagoljicu kao svoje pismo. To dokazuje velik broj crkava i kapela koje se spominju već u 11. i 12. stoljeću. Osim toga s Krka potječe i jedni od najstarijih i najznačajnijih glagoljaških spomenika: Baščanska ploča, Krčki natpis i Jurandvorski fragment. Svi oni nastali su do kraja 11. st. Sačuvano je i preko 200 glagoljskih rukopisa iz razdoblja 12.-14. st.

U Gradu Cresu kao najznačajnija kulturna dobra mogu se izdvojiti arheološka zona Banićeve pećine i Čampari, kulturno-povijesna urbanistička cjelina naselja Beli, kulturno-povijesna urbanistička cjelina grada Cresa, kulturno-povijesna urbanistička cjelina naselja Lubenice, arheološka zona Lovreški-Polacine te Pelginja-Pukonjina, dok se u Malom Lošinju od značajnih kulturnih dobara ističu arheološka zona Oruda i Palacol, urbana cjelina grada Mali Lošinj, arheološko nalazište sv. Platon, kulturno-povijesna cjelina zaselka Veli Tržić i Osor, ruralna kulturno-povijesna cjelina naselja Susak, palača Fritz u kojoj se čuva umjetnička zbirka hrvatskih umjetnika, zbirka starih majstora Piperata, zvjezdarnica Manora, kao i Muzejsko galerijski prostor Kula u Velom Lošinju.

Kao najznačajnije zaštićeno pokretno kulturno dobro može se izdvojiti Baščanska ploča te kao drugi značajan glagoljski spomenik - Valunska ploča, dok se kao nematerijalna zaštićena kulturna dobra ističu tradicijski plesovi otoka Krka – „Krčki tanci“ te govor otoka Suska (čakavski jezični idiom).

Izuzetnu vrijednost predstavlja brojna zaštićena sakralna baština pri čemu je značajno istaknuti crkva sv. Lucije s benediktinskom opatijom, franjevački samostan, arheološki ostaci romaničke crkvice, titulara sv. Sofije; ranokršćanske cemeterijalne i benediktinske opatijske crkve sv. Lovre s grobljanskim arealom.

- Zaštićene prirodne vrijednosti

Na teritoriju Županije nalaze se brojne zaštićene prirodne vrijednosti. Zahvaljujući bogatoj i raznolikoj prirodi područje Županije odlikuje se i bogatom biološkom raznolikošću.

Tablica 17: Zaštićena područja Županije

NAZIV ZAŠTIĆENOG PODRUČJA PRIRODE	IUCN KATEGORIJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA PRIRODE	POVRŠINA ha	GODINA PROGLAŠENJA ZAŠTIĆENOG PODRUČJA PRIRODE	NA PODRUČJU GRADA/ OPĆINE
STROGI REZERVAT				
Bijele i Samarske stijene	I	1.175	1985.	Novi Vinodolski,
POSEBNI REZERVAT				
POSEBNI REZERVAT - ORNITOLOŠKI				
Glavine - Mala luka	I	1.000	1969.	Baška
Otok Prvić	I	7.000	1972.	Baška
Fojska - Pod Predošćica	I	550	1986.	Cres
Mali bok - Koromačna	I	900	1986.	Cres
POSEBNI REZERVAT ŠUMSKE VEGETACIJE				
Šuma Dundo	I	106	1949.	Rab
Debeli Lipa - Velika Rebar	I	179	1964.	Lokve, Delnice
Glavotok	I	1	1969.	Krk
Košljun	IV	6	1969.	Krk
PARK-ŠUMA				
Japlenški vrh	IV	171	1953.	Delnice
Golubinijak	IV	51	1961.	Lokve
Komrčar	IV	10	1965.	Rab
Čikat	IV	236	1992.	Mali Lošini
Pod Javori	IV	39	1993.	Mali Lošini
ZNAČAJNI KRAJOBRAZ				
Kamačnik	V	74	2002.	Vrbovsko
Lopar	V	100	1969.	Lopar
Petehovac	V	800	1971.	Delnice
Vražji prolaz i Zeleni vir	III	200	1962.	Ravna Gora, Skrad
SPOMENIK PRIRODE				
SPOMENIK PRIRODE - GEOMORFOLOŠKI				
Lokvarska špilja	III	...	1961.	Lokve
Ponor Gotovž	III	...	1969.	Klana
Zametska pećina	III	...	1981.	Riječka
POJEDINAČNI PRIMJERAK DRVEĆA				
Stara tisa u Međedima	III	-	1965.	Vrbovsko
Sveti Petar, stari hrast	III	-	1997.	Cres
Stari hrastovi u Guljanovom dolcu kod	III	-	2002.	Crikvenica
SPOMENIK PARKOVNE ARHITEKTURE				
PARK				
Perivoj uz dvorac u Severinu na Kupi	-	7	1966.	Vrbovsko
Park Angiolina	-	5	1968.	Opatija
Park Margarita	-	-	-	Opatija
Perivoj sv. Jakova	-	-	-	Opatija

Izvor: PRIRODA Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode PGŽ, srpanj 2016. (<http://ju-priroda.hr/zasticeni.shtml>)

Na području Županije nalaze se 4 zaštićena područja pod državnom ingerencijom:

5. Nacionalni park Risnjak (kojim upravlja Javna ustanova Nacionalni park Risnjak)
6. Hidrološki spomenik prirode izvor Kupe (kojim, također, upravlja Javna ustanova Nacionalni park Risnjak)
7. Park prirode Učka (kojim upravlja Javna ustanova Park prirode Učka)
8. Značajni krajobraz Lisina (kojim upravlja Javna ustanova Park prirode Učka).

Nacionalnim parkom "Risnjak" i Parkom prirode "Učka" upravljaju javne ustanove tih parkova, dok ostalim zaštićenim područjima upravlja županijska Javna ustanova "Priroda". Njezina osnovna zadaća je zaštita, održavanje i promicanje zaštićenih područja u cilju zaštite izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara.

Sukladno Zakonu o zaštiti prirode zaštićena područja upisuju se u *Upisnik zaštićenih područja*, kojeg vodi Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, a cijelokupan popis zaštićenih područja prikazan je gore u tablici.

Nacionalni park Risnjak- zauzima površinu od 6.350 ha i najznačajniji je primjer visinskog vegetacijskog raščlanjenja RH, zbog postojanja 15 različitih šumskih zajednica¹⁰. Osim toga, NP Risnjak predstavlja prirodnu vezu između Alpa i balkanskih planina, na čijem se području nalazi i najljepše izraženi fenomen vegetacije ponikvi. Također, park je prirodno stanište tri velike europske zvijeri (*vuk, ris, medvjed*) te je do sada na njegovom području istraženo 1.148 vrsta i podvrsta flore.

Slika 9: Gorski kotar- stanište tri europske velike zvijeri

Izvor: Autori fotografija: P. Jedriško; Ž. Stipeč

Hidrološki spomenik prirode izvor Kupe- područje je proglašeno zaštićenim 1963. godine, a zauzima površinu od 10 ha. Izvor rijeke Kupe, jedna je od neriješenih zagonetki krša, jedno od najjačih, najrasprostranjenijih i najdubljih hrvatskih vrela. Na nadmorskoj visini od 321 m vodena je masa oblikovala tirkizno jezero zeleno-plave boje. Gornji tok rijeke Kupe, zbog bogatstva flore i faune, prozvan je Čudesnom dolinom leptira.

Slika 10: Izvor Kupe- spomenik prirode

Izvor: NP Risnjak, srpanj 2016.

Park prirode Učka – proglašen 1999. godine (površine 14.600 ha, od čega se 6.420 ha nalazi u Istarskoj županiji). Park se prostire na području Grada Opatije i općina Lovran, Matulji i Mošćenička Draga u PGŽ te na području općina Kršan, Lanišće i Lupoglav u Istarskoj županiji. Park obuhvaća dio masiva Učke i Ćićarije u Istri. Čak desetak različitih tipova travnjačkih zajednica na Učki i Ćićariji, s mnogim rijetkim i ugroženim

¹⁰ Izvor: www.np-risnjak.hr; veljača 2016.

vrstama, neposredno ovisi o tradicijskim poljoprivrednim djelatnostima, a i šume poznatih pitomih kestena (maruna). Na području Parka lokalno stanovništvo se tradicionalno bavi stočarstvom i poljoprivredom, uz očuvanje predaje tradicijskih znanja. Visinski profil Parka prirode Učka obuhvaća nadmorsku visinu od 60-1401 m. Glavni vrhovi Učke su Vojak 1.401 m, Suhi vrh 1.333 m i Sisol 835 m, a Čićarije Planik 1.272 m i Brložnik 1.093 m. Flora Učke je vrlo značajna, sadrži endeme poput učkarskog zvončića (*Campanula tommasiniana*), justinovog zvončića (*Campanula justiniana*), istarskog zvončića (*Campanula istriaca*) i drugih rijetkih biljaka. Od rariteta faune treba posebno istaknuti surog orla (*Aquila chrysaetos*), velebitsku guštericu (*Iberolacerta horvathi*), crnog daždevnjaka (*Salamandra atra*), skakavca Saga pedo, endemičnog puža Medora makarskensis albescens i dr. Osnovne tipove vegetacije čine šume: bukove, crnograbove (*Seslerio-Ostryetum*), bjelograbove (*Querco-Carpinetum orientalis*) te sađene crnogorične kulture – crni bor (*Pinus nigra*) i smreka (*Picea abies*). Neobično je raznolika i bogata vegetacija travnjaka te endemična vegetacija stijena i točila. Posebne zanimljivosti Parka su kula-vidikovac na vrhu Učke – Vojaku, poučne staze, geomorfološki rezervat Vela draga (u „istarskom“ dijelu parka), kanjon bujice Banine te u manjem dijelu šume maruna.

Značajni krajobraz Lisina – proglašen zaštićenim 1997. godine. Lisina zauzima 1.394 ha i smještena je na području Općine Matulji (Čićarija), a naslanja se na prostrano zaštićeno područje Parka prirode Učka. Lisina je dobro pošumljena sastojinama primorske bukove šume, a na malim površinama prošarana livadama i travnatim šumskim čistinama.

Pored velike krajobrazne raznolikosti i ljepote, na teritoriju Županije zastupljeno je i neusporedivo bogatstvo biološke raznolikosti, prostorno raspoređeno u tri velike cjeline: gorje, priobalje i otoci.

Gorje: prirodne vrijednosti se znatno razlikuju od onih na otocima i priobalju. Biološko bogatstvo može se tumačiti činjenicom što je na ovom prostoru prema paleontološkim nalazima bilo pribježište flore i faune (refugij) za zadnjeg ledenog doba, pa se danas ovdje nalazi čitav niz reliktnih i endemičnih vrsta. Pored rijetkih, krupnih i grabežljivih vrsta sisavaca (vuk, medvjed, ris, vidra...) te rijetkih i ugroženih vrsta ptica (bjeloglav sup, suri orao, škanjac osaš, tetrijeb gluhan...) na kopnu i vodenim svijet goranskih rijeka ima svoje specifičnosti. Kupa, kao najočuvanija i čista gorska rijeka u Hrvatskoj, odlikuje se u Europi ugroženim vrstama riba (lipljen, potočna pastrva, mladica...), kao i nizom rijetkih i endemičnih beskraltešnjaka. Poznati hrvatski botaničar, prof. dr. Ivo Horvat, nazvao je planine Gorske kotare "hrvatskim vratima" kroz koja su se u prošlosti odvijala brojna strujanja planinskih vrsta s Alpa prema Dinaridima i obrnuto. Tako je danas područje stanište brojnih endemičnih planinskih vrsta koje žive na najvišim vrhovima Gorske kotare: Risanjaku, Snježniku, Bjelolasici, Bijelim i Samarskim stijenama. Znakovito je da su gotovo svi zaštićeni dijelovi prirode Gorske kotare vezani uz fenomen krša i nalaze se u tipičnim krškim područjima. Tako, primjerice, krške predjele velike ljepote i raznovrsnosti krajolika kontinentalnog, gorskog i planinskog dijela Županije u prvom redu predstavlja jedini strogi rezervat **Bijkele i Samarske stijene**. Uz fenomen krša vezani su i svi posebni prirodni rezervati. Tu se u prvom redu ističe geomorfološki rezervat **Vražji prolaz i Zeleni vir** kod Skrada u Gorskem kotaru. U rezervatima šumske vegetacije, kao što je **Debela lipa - Velika Rebar** iznad Lokava, nešto je manje istaknut fenomen krša, jer su ti predjeli prevladavajući po značajkama šumske vegetacije, može se reći da se radi o fenomenu „pokrivenog“ krša. I park-šume nastale su na krškoj podlozi, pa se neke od njih odlikuju, osim šumskom vegetacijom, i izrazito lijepo razvijenim i bogatim krškim fenomenima. Tipičan primjer je **Park-šuma Golubinjak** kod Lokava u Gorskem kotaru (špilje, jame, ledenice, stijene, ponikve, kameni mostovi...), a s nešto manje krških fenomena, uglavnom lijepih ponikava, odlikuje se **Park-šuma Japlenški** vrh iznad Delnica. U značajnom krajobrazu **Kamačnik** kraj Vrbovskog kroz kanjon protječe krški vodotok Kamačnik, čiji je izvor tipično krško vrelo vokliškog tipa, neobične ljepote, ali nepoznate, vrlo velike dubine. Također, neki od spomenika prirode predstavljaju dragulje krških fenomena - primjerice, **špilja Lokvarka** koja se

osim bogatstvom podzemnih kalcitnih ukrasa, odlikuje i rijetkom endemičnom špiljskom faunom. Zbog takvih vrijednosti cjelokupno područje Gorskog kotara je uvršteno u europsku mrežu zaštićenih područja, Natura 2000, čime se potvrđuje biološka vrijednost i značaj planinskih predjela Županije u europskom kontekstu.

Otoc i priobalje: U Županiji gotovo do pustoši ogoljelih kamenitih područja ima osobito na Kvarnerskim otocima Krku, Cresu i Rabu te u istočnim dijelovima priobalja. Dijelovi Kvarnerskih otoka i obale danas su obešumljeni do kamenite podloge i napušteni. Ističu se ogoljele krške zaravni iznad Baščanske kotline na južnom dijelu otoka Krka, vršni predjeli Kamenjaka na otoku Rabu te pojedini, prostrani dijelovi otoka Cresa. Na pojedinim lokalitetima vidljive su guste mreže terasastih suhozida i suhozidima ograđenih dolčića - što je očit znak da su se ovdje nekad uzgajale vinova loza i druge poljoprivredne kulture i vodila se stalna borba s prirodnim silama. Posljednjih se godina neke od takvih terasastih podina postupno obnavljaju, kao što je primjerice slučaj s poznatim bakarskim terasama (prezidima).

Tradicionalna poljoprivreda Kvarnerskih otoka, sa svojom pretežitom granom ovčarstvom, još se održava, a s njom i posljednje populacije jedne od najugroženijih europskih ptica - bjeloglavog supa. Specifičnost kvarnerske populacije supova je da se gnijezde na liticama neposredno iznad mora. Litice i goleti Kvarnerskih otoka i priobalja čuvaju također endemičnu floru i faunu, poput stenoendema velebitske degenije, modrog istarskog zvončića, bodljikavog primorskog mekinjaka, rijetke paprati - kvarnerskog jelenka, svojstvene biljke litica - dalmatinske zečine, endemičnih kukaca i puževa. S druge strane, dijelovi Kvarnerskih otoka i priobalja imaju i zeleniju stranu. Prirodni rezervat, **šuma Dundo na otoku Rabu**, jedna je od najljepših i najočuvanijih prirodnih vazdazelenih šuma crnike na Sredozemlju. Drugi predjeli odlikuju se snažnim pečatom ljudske ruke koja ipak nije uništila krajobraz, već ga je kroz stoljeća preobrazila u pogodne za obitavanje ljudi, domaćih životinja i kultiviranih biljaka (čak i unutar urbaniziranih gradskih sredina, poput zaštićenih gradskih perivoja Opatije). Kao vrijednu prirodnu baštinu otoka i priobalja za istaknuti su: **Glavine - Mala luka (Kuntrep)**- ornitološki rezervat; nenastanjeni **Otok Prvić**- posebni rezervat s rijetkom florom i faunom kakva se ne nalazi ni na jednom drugom mjestu na Jadranu i kamenitim krajobrazom; **ornitološki rezervati na otoku Cresu** (sjeverni: područje između uvale Fojška i uvale Pod Predošćica (Krune) te južni: područje između uvale Mali Bok i uvale Koromačna (Pod Okladi)); rezervat šumske vegetacije **Šuma crnike na Glavotoku** (na otoku Krku)- zaštićene izrazite vrijednosti vazdazelene šumske vegetacije; **Stari hrast kod Sv. Petra na otoku Cresu**- zaštićeni pojedinačni primjerak drveća; **Stari hrastovi u Guljanovom dolcu kod Crikvenice**- najstariji primjerici svoje vrste na području Crikvenice; **Poluotok Lopar**- s burnom geološkom prošlosti, kad su djelovanjem vode i vjetrova oblikovane zanimljive pješčane piramide, pa se na njemu nalazi i obilje fosila iz razdoblja eocena, materijalni ostaci paleolitskih i mezolitskih lovaca u obliku šiljaka, strugala, sjekirica i strelica; **Park Komrčar**- bujno zelenilo krošnji alepskih borova i drugog sredozemnog raslinja koje se naslanja na drevne zidine Raba; **Košljun**- otočić na otoku Krku- s šumom crnike; **Čikat** (otok Lošinj)- s bujnim šumama alepskog bora, koje pružaju ugodan hlad te osvježavajući zrak zbog isparavanja smole i iglica; **Park-šuma Pod Javori** (Veli Lošinj); **Park Angiolina** u Opatiji- s cvjetovima kamelije; **Park Margarita** u Opatiji- s očuvanim primjercima autohtone šumske flore, starog hrasta medunca; **Pinija u uvali Žalić** (otok Lošinj)- granato stablo pinije jedini je primjerak svoje vrste zaštićen kao spomenik parkovne arhitekture na području Županije; **Morski rezervat dupina** u lošinjskom akvatoriju- jedini rezervat dupina na Sredozemlju.

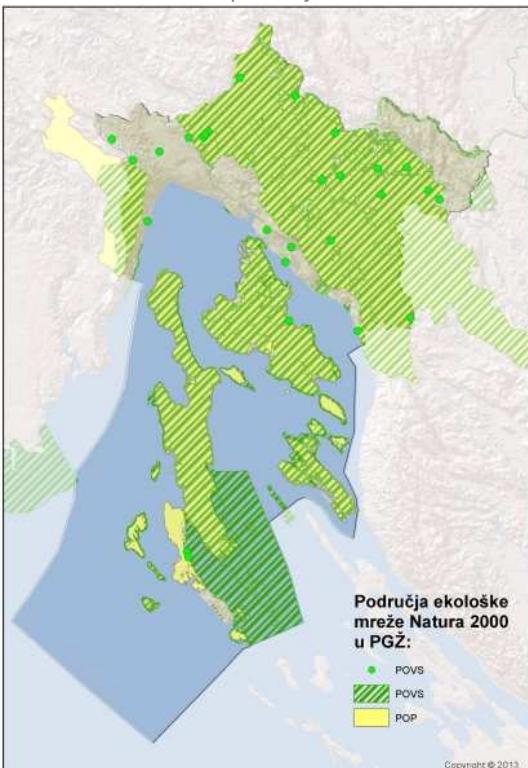
- Natura 2000 područja

Natura 2000 je ekološka međunarodna mreža očuvane prirodne baštine i jedan od osnovnih mehanizama zaštite ugroženih vrsta i stanišnih tipova na području EU. Zakonsko uporište za provedbu NATURA 2000 predstavljaju Direktiva o zaštiti ptica (Directive 2009/147/EC) te Direktiva o zaštiti

prirodnih staništa i divlje faune i flore (Council Directive 92/43/EEC). Uredbe propisuju popis vrsta i stanišnih tipova za očuvanje, kriterije za određivanje područja ekološke mreže, ciljne vrste i stanišne tipove radi kojih se uspostavlja područje ekološke mreže.

Na području Županije ekološka mreža Natura 2000 ukupno obuhvaća 113 područja¹¹, od kojih su tri značajna za očuvanje ptica (Kvarnerski otoci, Gorski kotar i sjeverna Lika te Učka i Čićarija), a preostalih 110 područja značajna su za očuvanje ostalih divljih vrsta i staništa.

Slika 11: Natura 2000 područja u PGŽ

Izvor: PRIRODA Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode PGŽ, srpanj 2016. (<http://www.jupriroda.hr/zasticeni.shtml>)

Natura 2000 obuhvaća 74,89% kopnene površine Županije te 16,36% mora¹², tj. ukupno je 91,25% Županije u Natura 2000 području.

Otoči Cres, Lošinj i Krk se ubrajaju u florom i faunom najbogatije otokе. Velik broj čine reliktnе i endemične biljke. Lošinjski akvatorij predložen je za proglašenje rezervatom dobrih dupina. Na području LAG-a Kvarnerski otoci nalaze se i 4 Posebna ornitološka rezervata koji su uvršteni u Popis značajnih ornitoloških područja u Europi, a najznačajnija vrsta koja obitava na ovom području je bjelogлавi sup koji živi kao strvinar na ekstenzivnim pašnjacima.

Stanje komunalne infrastrukture

¹¹ Izvor: PRIRODA Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode

¹² Izvor: Razvojna strategija PGŽ za razdoblje 2016.-2020., stranica 26.

Dобра комунална инфраструктура предувјет је за развој одређеног подручја, али и показателј квалитета живота на том подручју. У слjедеćим poglavljima prikazano je stanje комуналне инфраструктуре на ruralnom подручју Županije, promatrajući prometnu инфраструктуру, информацијско-комуникациону инфраструктуру, инфраструктуру водовода и одводње, гospodarenja otpadom, energetike te остalu комуналну инфраструктуру.

f) Prometna инфраструктура

- Cestovna инфраструктура (*državne, županijske, lokalne i nerazvrstane ceste*)

Županija има vrlo поволjan геопрометни položaj, zbog којег је могуће ostvarenje značajnih gospodarsких tokova роба и путника и који представља окосницу развоја. Najznačajniji cestovni sustavi Županije су:

- Европски прометни коридор Будимпешта – Zagreb – Rijeka
- Jadransko – јонски коридор (Trst – Rijeka – Split – Dubrovnik – Kalamata)

Na подручју Županije изграђено је укупно 1.550,60 km cesta (bez категорије nerazvrstanih cesta u nadležnosti JLS-ова). No, cestovna мreža ne задовољава потребе локалног промета, па у лjetnim мјесецима долazi до прометних застоја око већих градова и опćina, који су уједно и туристичке destinacije. Stoga је у новом просторном плану Županije одређен нови коридор за изградњу autocesta на ширем подручју Grada Rijeke, који ће омогућити међусобно повезивање 3 правца autocesta: A6 (Bosiljevo – Rijeka), A7 (Rupa – Rijeka – Žuta Lokva) i A8 (Kanfanar – Matulji). Također, насеља уз границу са Slovenijom нису добро прометно повезана (posebno подручја уз Čabranku и Купу) где је прометна веза између насеља могућа једино путем прометница у Sloveniji.

Županijska uprava за ceste PGŽ-a има у надлеžности укупно 893,2 km cesta, од чега 569,1 km је зупанијских и 324,1 km локалних cesta.

Iako cestovna мreža има задовољавајућу gustoću, lošijeg је техничког stanja и недостатне propusne моћи (posebno uz obalu). Većinom јупанијске и локалне ceste су ocijenjene добром i priхватљивом ocjenom (manje oštećene), ali postoje ceste које су ocijenjene s lošom ocjenom (znatno oштећене) te vrlo lošom ocjenom (konstrukcija kolnika potpuno oштећена). Dio cesta је bez асфалтног zastora, uglavnom, локалне i nerazvrstane ceste. Оsim потребе асфалтирања makadamskih kolnika, потребна је izgradnja pojedinih dionica cesta, kako bi se постигла континуирана прометна cjelina.

Nerazvrstane ceste су у надлеžности JLS-ова, које у складу с прорачунским могућностима rade na njihovu održavanju. Posebno su izražene потребе за реконструкцијом, održavanjem i sanacijom nerazvrstanih cesta на подручју Gorskog kotara, zbog jakih i dugih zima.

Najznačajnija прометна značajka kvarnerskih otoka је njihova прометна povezanost s kopном preko Krčkog mosta, који је dio главне прометnice Šmrika – Krk – Baška (познате i под називом Krčka magistrala). Državne ceste, осим krčkim mostom, povezuju sve otoke i trajektnim linijama, које i postoje kao nastavак državnih cesta.

На подручју Županije nalaze се 4 гранична пријелаза (Rupa, Pasjak, Čabar i Brod na Kupi).

U туристичким насељима постоје veliki проблеми s nedovoljnim brojem parkirnih mјesta, koji se zbog недостатка простора могу riješiti jedino izgradnjom подземних, ili nadzemnih, гараžа, обзиром да улице већим dijelom nemaju izgrađene pločnike te nemaju dovoljnu ширину.

- Pomorski промет

Sukladno Prostornom planu PGŽ („Službene novine“ broj 32/13) na području Županije razvrstane su 103 luke otvorene za javni promet:

- Luka Rijeka od posebnog (međunarodnog) gospodarskog značaja za RH (navедена i kao luka županijskog značaja)

Luka obuhvaća bazen Rijeka, Sušak i izdvojene bazene Bakar, Omišalj i Raša. Izgradnjom autoceste Rijeka-Zagreb, riječke obilaznice i ceste D-404 poboljšana je povezanost lučkih bazena, dok povezanost Luke Rijeka željeznicom nije zadovoljavajuća. No, prostornim planom Županije planirano je građenje novog modernog kontejnerskog terminala (Zagrebačka obala), dogradnja kontejnerskog terminala Brajdica te proširenje terminala u bakarskom zaljevu. Koncept nove luke na otoku Krku okosnica je razvoja riječke luke. Uz logistički centar Škrljevo, planirana je izgradnja intermodalnog logističkog centra Miklavija i logistički centar na otoku Krku.

- 27 luka od županijskog značaja
- 75 luka od lokalnog značaja

Uz gore navedene luke je i jedna luka otvorena za javni promet, Luka Čikat, koja nije određena Prostornim planom PGŽ.

Također, sukladno Prostornom planu PGŽ, na području Županije nalazi se 38 luka posebne namjene, a razvrstane su kako slijedi:

- 28 luka od državnog značaja
 - 1 vojna luka
 - 18 luka nautičkog turizma
 - 4 industrijske luke
 - 4 brodogradilišne luke
 - 1 ribarska luka
- 10 luka od županijskog značaja
 - 5 luka nautičkog turizma
 - 3 brodogradilišne luke
 - 2 ribarske luke

U sustavu koncesija u PGŽ je i 16 luka posebne namjene (2 marine, 9 brodogradilišta i 5 sportskih luka), koje nisu predviđene Prostornim planom PGŽ.

Kao što je prikazano niže u tablici, luke otvorene za javni promet nalaze se uglavnom na ruralnom području Županije, njih 103, dok je samo jedna luka smještena na području Grada Rijeke. Ostale luke, luke posebne namjene, također, su smještene većinom na ruralnom području Županije, njih 43, dok je njih 11 smješteno na području Grada Rijeke.

Na području Županije postoje 4 trajektne linije, kao nastavak državnih cesta, a od izuzetne važnosti za otočno stanovništvo:

- Brestova (Kršan, Istarska županija)- Porozina (otok Cres)
- Valbiska (otok Krk) – Lopar (otok Rab)
- Valbiska (otok Krk) – Merag (otok Cres)
- Stinica (Jablanac, Ličko-senjska županija) – Mišnjak (otok Rab)

Također, od velike važnosti su i katamaranska linija Rijeka – Cres – Martinšćica – Unije – Susak – Ilovik – Mali Lošinj te brza brodska linija Šilo – Crikvenica – Šilo.

Akvatorijem JLS-ova na otocima prolaze i unutarnji plovni putevi, koji omogućavaju dostupnost svim dijelovima obale te ih povezuju s ostalim lukama i obalnim područjima.

Na području Županije, a posebno na otočnom dijelu, nedostaje priveza za turističke brodove i plovila domaćeg stanovništva (nautičkih vezova), a uočen je i stalni problem smještaja plovila na neodgovarajućim prostorima (ilegalno sidrenje). Također, nedovoljna je međuotočna povezanost te ovisnost cestovne mreže na području o trajektnim linijama (Cres/Lošinj).

Tablica 18: Luke na području PGŽ

Luke na području PGŽ	Grad Rijeka	Ruralno područje PGŽ	Ukupno
Luke otvorene za javni promet			
luke od međunarodnog značaja u PGŽ	1	0	1
luke od županijskog značaja	0	27	27
luke od lokalnog značaja	0	76	76
UKUPNO	1	103	104
Luke posebne namjene			
<i>Luke od značaja za RH</i>			
vojne luke	0	1	1
luke nautičkog turizma	2	16	18
industrijske luke	0	4	4
brodogradilišne luke	1	3	4
ribarske luke	1	0	1
UKUPNO	4	24	28
<i>Luke od značaja za PGŽ</i>			
luke nautičkog turizma	2	3	5
brodogradilišne luke	0	3	3
ribarske luke	0	2	2
luke u sustavu koncesija a nisu u PP PGŽ	5	11	16
UKUPNO	7	19	26
SVEUKUPNO	12	146	158

Izvor: obrada autora prema podacima PGŽ i Prostornog plana PGŽ (stanje na dan 21.10.2016. godine)

- Autobusni promet

Na području Županije organiziran je autobusni prijevoz putnika, koji povezuju naselja Županije međusobno, a i sa Županijskim centrom Rijekom.

Javni prijevoz u cestovnom prometu na području LAG-a Terra liburna obavlja tvrtka "Autotrolej" iz Rijeke, s dvije grupe prigradskih linija, iz terminala Rijeka i terminala Opatija. No, javni prigradski promet ima malu frekvenciju, povezanost s Rijekom je bolje organizirana, no, nedostatna je povezanost između JLS-ova. Iako treba spomenuti da su uvedene 2 nove linije: 2013. godine otvorena je direktna linija na relaciji Marinići-Kastav-Opatija-Ika i 2015. godine linija Opatija-Kosovo-Pobri-Zatka-Zagrad-Veprinac.

Na području LAG-a Vinodol cjelokupni međugradske promet vezan je za državnu cestu D8, a prigradski promet za županijske ceste. Na području prometuju prijevoznici: Autotrans d.o.o. i Autotrolej d.o.o. Na prostoru LAG-a uređena su dva manja autobusna kolodvora (Novi Vinodolski i Crikvenica) te oko 150 čekaonica i nadstrešnica. Dio čekaonica je oštećen i dotraja te ima potrebu za obnovom.

Za područje LAG-a Gorski kotar karakterističan je pak nedostatak autobusnih međumjesnih linija, zbog udaljenosti i raštrkanosti naselja te premalog broja polazaka u danu, loše i/ili nikakve autobusne linije do

administrativnih središta i šire (npr. relacija Mrkopalj – Delnice). Javnim autobusnim prijevozom koriste se većinom djeca srednjih škola za odlazak u škole u Delnice, Čabar i Vrbovsko. Povezanost s urbanim središtima, Rijekom i Zagrebom, je zadovoljavajuća, ali polazak je iz Delnica, pa je opet prisutan problem dolaska putnika iz različitih dijelova Gorskog kotara do samih Delnica.

Najznačajniji autobusni prijevoznik, koji pokriva područje LAG-a Kvarnerski otoci, je Autotrans d.o.o. Otok Krk na dnevnoj bazi ima 8 lokalnih (otočnih) linija i 12 prema Rijeci, dok otoci Cres i Lošinj imaju 8 lokalnih i 3 prema Rijeci. Iz navedenog je vidljiva slabija prometna povezanost otoka Cresa i Lošinja s kopnom, za razliku od JLS-a na otoku Krku. Stanovnici otoka Krka imaju direktnu vezu s kopnom putem Krčkog mosta.

- **Željeznička infrastruktura (stanje, veze prema važnim centrima, željeznički prelazi...)**

Na području Županije nalazi se 160,33 km željezničke pruge (6,15% ukupne duljine pruga u RH) i 53 željezničko-cestovnih prijelaza.

Rijeka i Zagreb povezani su s 6 vlakova dnevno (1 vlak putuje do Osijeka), Rijeka i Ogulin su povezani sa 14 vlakova dnevno, Rijeka i Lupoglav povezani su s 5 vlakova dnevno, a Lupoglav i Rijeka s 4 vlaka dnevno. Međunarodnim vlakom Rijeka je povezana s Ljubljano, Bečom, Munchenom i Budimpeštom.

Prijevozna moć željezničke pruge nije dovoljno iskorištena, ni u teretnom, ni u putničkom prometu, a mala je i dopuštena brzina na kritičnim dionicama, niska je pouzdanost sustava i visoki su troškovi eksploatacije.

Područjem LAG-a Terra Liburna prolazi magistralna željeznička pruga s jednim kolosjekom, Rijeka – Šapjane – Ilirska Bistrica (Slovenija), kojom se ostvaruje veza s Ljubljano i Trstom. Pruga je građena krajem 19. stoljeća, a svojevremeno je imala znatnog utjecaja na razvoj i prostorne transformacije kraja. Kolodvor u Matuljima bio je u funkciji šireg područja, posebno Opatije. No, funkcija i opseg željezničkog prometa je u stalnom opadanju, posebno u putničkom prometu. Željeznički kolodvori nalaze se u Matuljima, Jurjanima i Šapjanama (međunarodni granični željeznički prijelaz), a stajališta još u Permanima, Rukavcu i Brgudu (izdvojeno od naselja).

Područjem LAG-a Vinodol prolazi dio magistralne željezničke pruge Zagreb-Rijeka, koja je od međunarodnog značaja. Pruga je stara preko 120 godina, ima jedan kolosjek i brdske karakteristika. Iako je prva elektrificirana, posljednja je u Hrvatskim željeznicama ostala na pogonu istosmjernog sustava elektrovoće. Na području se nalazi 6 željezničkih stanica otvorenih za javni putnički promet (Škrljevo, Meja, Melnice, Plase, Zlobin i Drivenik), no, one zbog nedostatnog broja polazaka i odlazaka vlakova, kao i nedovoljno razvijene željezničke infrastrukture, ostvaruju neznatan promet.

Područjem LAG-a Gorski kotar, također, prolazi dionica željezničke pruge Zagreb-Rijeka (Zagreb-Karlovac-Vrbovsko-Moravice-Delnice-Fužine-Plase-Rijeka). Prostornim planom Županije planirana je modernizacija i rekonstrukcija postojećih željezničkih pruga etapno po dionicama, kako bi se uklonila uska grla kroz Gorski kotar. Planirana je izgradnja drugog kolosjeka između Rijeke i Delnica te rekonstrukcija postojeće trase, čime bi se povećali sadašnji kapaciteti pruge i unaprijedio promet u željezničkom sustavu Županije, a time i kroz Gorski kotar.

Na Kvarnerskim otocima nema željezničkog prijevoza.

- **Zračni promet (prometna povezanost do zračnih luka)**

Na području Županije u funkciji su 4 zračne luke: Rijeka (na otoku Krku), Mali Lošinj (na otoku Lošinju), Unije (na otoku Unije) i Grobnik. Od navedenih 4 luka, tri su na kvarnerskim otocima.

Zračna luka Rijeka najznačajnija je u Županiji i prostire se na oko 100 ha. Luka je registrirana za javni domaći i međunarodni promet, dobro je povezana i integrirana na regionalnu prometnu infrastrukturu. Dolaskom niskotarifnih zračnih prijevoznika promet je značajno povećan (140.774 putnika 2013. godine, dok je 2010. bio 60.498).

Zračno pristanište Grobnik u funkciji je sportskog aerodroma, na kojem je stacioniran aeroklub pri kojem se odvija program sportsko-rekreacijskog letenja i školovanja. Mali Lošinj i Unije, također, su sportske zračne luke. U Malom Lošinju nalazi se i pristanište za hidroavione.

Na području Gorskog kotara nema zračnih luka, ali su relativno blizu zračna luka Rijeka te zračna luka Zagreb (Pleso), koje su udaljene sat vremena vožnje od Delnice, odnosno sat vremena po autocesti Rijeka (Delnice)-Zagreb.

Planom PGŽ-a za proširenjem i rekonstrukcijom zračne luke Rijeka (otok Krk), došlo bi do dopune turističke ponude na području cijele Županije, pa i Gorskog kotara. Također, potrebno je izgraditi mrežu heliodroma (za sada ih je 3) i hidroavionskih pristaništa u morskim lukama otvorenim za javni promet.

- g) Informacijsko – komunikacijska infrastruktura
 - Poštanski uredi

Na području Županije poštanski promet organizira i obavlja „Hrvatska pošta“ d.d. putem poštanskih ureda, čime je osigurana zadovoljavajuća pristupačnost poštanske mreže na području.

Poštanski promet je uspostavljen na način da unutar prostora Županije postoje jedinice poštanske mreže:

- 13 na području LAG-a Terra Liburna
- 23 na području LAG-a Vinodol
- 20 tak na području Gorskog kotara
- 17 na području LAG-a Kvarnerski otoci
- 2 na otoku Rabu¹³

Poštanski uredi pružaju različite finansijske i poštanske usluge stanovnicima na području. No, iako su potrebe stanovnika zadovoljene, potrebna je modernizacija poštanskih ureda. Također, specifičan problem javlja se zbog skraćivanja radnog vremena poštanskih ureda. Zbog navedenog pošti treba i više od tjedan dana da dođe do krajnjeg korisnika, pa predstavlja veliki pri obavljanju svakodnevnih poslova stanovnika (a što posebno dolazi do izražaja na području Gorskog kotara i njegovih naselja, zbog udaljenosti).

Na području Županije prisutne su i druge kurirske službe, poput City Express i Overseas express.

- Fiksna telefonija, internet – pokrivenost, korištenje

Razvoj telekomunikacijske infrastrukture na području Županije pratio je dinamiku urbanističkog razvoja područja, Županija je pokrenula i projekt mrežne elektroničke komunikacijske infrastrukture i mrežnih usluga („e-županija“) za potrebe korisnika na području Županije. Realizacijom projekta omogućiće se povezivanje lokalne samouprave, obrazovanja i industrije, u skladu s načelima zajedničkog korištenja, a bit će stvoreni i preduvjeti za bržu primjenu novih ICT tehnologija i gospodarski rast.

Sve JLS na području Županije imaju dobro razvijenu fiksnu telekomunikacijsku mrežu, područne centrale i dostatno telefonskih priključaka s mogućnošću proširenja.

¹³ Izvor: Internet stranica Hrvatske pošte d.d.

U pogledu značaja, potrebno je istaknuti da područjem općina Klana i Matulji prolazi značajniji telekomunikacijski prijenosni sustav međunarodnog (Italija-Slovenija-Hrvatska) i magistralnog značaja (PGŽ). Također, na području Županije smješten je Radiotelevizijski odašiljač Učka (smješten na planini Učka), koji je tv i radio odašiljač te je jedan od 17 glavnih TV odašiljača koji čine glavnu DVB-T mrežu, a koristi se za pokrivanje tv i radio signala Istre i Primorja. Dakle, od velike je važnosti za rad pošte, javne telekomunikacije, radio i TV, te sustava radara.

Županija je gotovo u potpunosti pokrivena GSM telekomunikacijskim signalom (svim operaterima prisutnim na tržištu RH). Iako, pojedina dislocirana naselja (poput naselja Općine Klana i zaleđa Opatije) imaju slabiju pokrivenost, a u nekim naseljima čak nije ni dostupan, kao u naseljima Gorske kotarske zbog konfiguracije terena. Također, u ljetnim mjesecima potreba je za gušćim signalom, posebno u turističkim središtima. Slobodnim Wi-Fi zonama pokriveni su uglavnom centri naselja i turističke zone.

Internetska mreža dostupna je na svim područjima, iako je na pojedinim lokacijama (posebno na području Gorske kotarske i otoka) nedovoljne kvalitete i brzine, što je velik ograničavajući razvojni faktor, posebno za razvoj gospodarskih aktivnosti na području. Najviše kućanstva koristi brzinu pristupa do 4 Mbit/s, dok je prosjek na razini RH 19,1, a na razini EU 53,8. Potrebno je što hitnije uvesti širokopojasni brzi Internet. Razvoj širokopojasnih usluga zahtjeva prijenosne kapacitete od 30 Mbit/s, koje nije moguće realizirati bez izgradnje nove širokopojasne infrastrukture. Kako bi se zadovoljili zahtjevi za sve većim prijenosnim brzinama u nepokretnoj i pokretnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži, sukladno Europskoj Direktivi Digitalne agende, potrebno je modernizirati, obnoviti i dograditi postojeću, kao i izgraditi novu elektroničku komunikacijsku infrastrukturu i mrežu. Navedeno je u planu Županije, u sklopu projekta e-županija.

h) Vodoopskrba, odvodnja i gospodarenje otpadom

- Stanje vodoopskrbe, priključci, izvorišta, korištenje bunara, potrebe za ulaganjima

Vodoopskrbni sustavi Županije su najrazvijeniji u RH, čak 97% stanovnika opskrbljeno je vodom iz vodoopskrbnog sustava, što je iznad prosjeka na razini RH (a koji iznosi 75%). Promatraljući udio priključenosti stanovnika na razini LAG-ova situacija je sljedeća:

- LAG Terra Liburna: 99%
- LAG Vinodol: 96%
- LAG Gorski kotar: 90%
- LAG Kvarnerski otoci: 95%

Na glavni vodovodni sustav Županije povezani su manji vodovodi (povezani su Rijeka i Opatija; Rijeka i otok Krk, Rijeka i Jadranovo, koji je dio sustava Novog Vinodolskog). Područje Gorske kotarske bogato je vodom, no, opskrba nije zadovoljavajuća (nema rezervi vode). Također, i ostali sustavi nemaju dovoljnu izdašnost vode vlastitih izvora, ili su one na granici potreba (osim Cresa i Lošinja koji se opskrbljuju vodom iz Vranskog jezera te Krk i Rab koji su povezani na kopneni vodovod). Za otočni dio Županije premali kapacitet je posebno izražen u vrijeme ljetnih mjeseci.

Čak 90% vodenih resursa Županije čine podzemne vode, a za neka područja značajni su i zahватi površinskih voda. Vodoopskrbne sustave čine 82 izvorišta, od kojih se koristi 73. Maksimalna mogućnost zahvaćanja vode je oko 6.800L/s.

Opskrba vodom za veći dio LAG-a Terra Liburna omogućena je iz izvora Rječine (izvorišta Zvir 1, Zvir 2, Martinšćica, Perilo, kaptirani izvor Dobra i Dobrica) i izvora na Učki (Mala Učka, Vela Učka, Tunel Učka, izvorišta Rečina i Sredić) te dio iz vodospreme Starod, budući se još uvijek nekolicina naselja opskrbljuje vodom iz Slovenije.

Za područje LAG-a Vinodol karakterističan je veliki udio vodnih resursa kojeg čine podzemne vode, a sustave čine izvorišta različite izdašnosti koja nisu ravnomjerno raspoređena u odnosu na područja potrošnje, stoga je potrebno osigurati nove količine vode za piće. Izvorišta su Zvir, Zvir 2, Rječina, Perila, Dobra, Dobrica te bunari u Martinšćici (koji pripadaju riječkom sustavu) i izvori Žrnovnica i bunari u Triblju (koji pripadaju novljanskom sustavu).

Vodoopskrba na području LAG-a Gorski kotar odvija se preko tri vodoopskrbna sustava kojima upravljaju javni isporučitelji vodnih usluga na tom području, a nalaze se na području gradova Čabar, Delnice i Vrbovsko. Na području ima veliki broj vodotoka s nekoliko izvora male izdašnosti. Uglavnom su iskorištene vode rijeke Ličanke i Lokvarke, Zelenog vira i Čabranke te Kupice, dok veliki dio vode nekontrolirano otječe izvan područja. Također, na području Gorskog kotara dio vodoopskrbnih sustava nije u dovoljnoj mjeri osiguran u slučaju iznimnih onečišćenja, koja mogu i na dulje vrijeme onemogućiti korištenje voda s pojedinih izvorišta. Upotrebljava se i zdravstveno neispravna voda naročito u čabarskom kraju, gdje postoji i problem gotovo nepostojećih rezervi vode, a sustav vodoopskrbe suočava se i s drugim problemima kao što su skupa energija, pad izdašnosti pojedinih izvora te veliki gubici tijekom transporta.

Vode Gorskog kotara imaju značajke strateških rezervi za Županiju te je na razini Županije dogovorena izgradnja Regionalnog vodoopskrbnog sustava Gorskog kotara, što će omogućiti povezivanje većine postojećih izvora i sustava te organizirati učinkovitiji vodoopskrbni sustav. Izgradnja je planirana u sedam faza, od čega se pet odnosi na cjevovode i prateće objekte, a dvije na izgradnju uređaja za tretiranje vode i potrebne cjevovode te izgradnju akumulacije „Križ“ (Lokve). Naime, riječ je o najznačajnijoj investiciji u području vodoopskrbe na području Županije jer bi voda iz te nove akumulacije (11 milijuna m³ vode) osiguravala pitku vodu, ne samo za sve goranske općine i gradove, već i za riječko područje, pa i dio Istre, a time bi se osigurala sigurnost i održivost vodoopskrbe cijelog područja Gorskog kotara.

Za područje LAG-a Kvarnerski otoci izvor vode je vodozahvat Ponikva, izvori i bunari u Baščanskoj kotilini, bunar Paprati i Stara Baška te sustav Rijeka. Opskrba vodom je zadovoljavajuća izvan turističke sezone. U slučaju nemogućnosti isporuke vode ljeti s kopna može doći do problema u vodoopskrbi JLS na Krku. Blagi porast potrošnje vode je na području Malog Lošinja i Cresa, dok je izrazit porast potrošnje vode na otoku Krku. Glavni izvor vode za Cres i Mali Lošinj je Vransko jezero na otoku Cresu, iako sjeverni dio otoka Cresa nije pokriven vodoopskrbnim sustavom. Otoki Unije, Ilovik te Male i Vele Srakane i otok Susak nisu direktno priključene na vodoopskrbni sustav, već se snabdijevaju brodom vodonoscem. Na tim otocima, osim Suska, nije izgrađena niti lokalna vodoopskrbna mreža. Međutim, na Susku je izgrađena vodosprema 750 m³, crpna stanica za prihvrat vode s vodonosca i tlačni cjevovod od pristaništa za vodonosce do vodospreme i opsrbna mreža u naselju. Osim vodovodne mreže na području Malog Lošinja postoji 8 javnih bunara, 12 javnih cisterni i 1916 privatnih cisterni.

Gubici vode na razini Županije su oko 36%, a najmanji gubici zabilježeni su na području LAG-a Kvarnerski otoci, ima gubitke manje od 20%. No, potrebno je na cjelokupnom području Županije provoditi edukacije o održivom korištenju vode.

Bez obzira na veliki udio priključenosti i razvijeni vodoopskrbni sustav i dalje postoji potreba i za izgradnjom novih vodovodnih ogrankaka, u zamjenu za postojeće, koji zbog starosti, nekvalitetne gradnje i pojačanog prometa pučaju. U tom segmentu, u svrhu smanjenja gubitaka, nužna je rekonstrukcija sustava, pa tako komunalna društava, zajedno s JLS-ovima, konstantno ulažu sredstva u sanacije i rekonstrukcije postojećih cjevovoda i vodovoda.

U pogledu kvalitete vode, na području Županije konstantno se prati kakvoća vode (podzemne i površinske zahvaćene za vodoopskrbu) te unos onečišćenja kopnenim vodama u more. Kemijsko stanje

podzemnih voda je dobro, no, mnogi izvori zahvaćeni za vodoopskrbu su mikrobiološki onečišćeni zbog ispuštanja nepročišćenih otpadnih voda izravno u podzemne vode. Vodeći izvor onečišćenja je Grad Rijeka, zbog neodgovarajućeg i trošnog kanalizacijskog sustava, spremišta goriva i gусте cestovne mreže. Prema fizikalno-kemijskim pokazateljima, može se ustvrditi da je zdravstvena kakvoća vode za piće ispravna.

- Stanje odvodnje, sustavi za pročišćavanje otpadnih voda, potrebe za ulaganjima

Sustavi odvodnje na području Županije nisu u dovoljnoj mjeri razvijeni i izgrađeni. Gradnja javne odvodnje otpadnih voda (sanitarne i oborinske) nije pratila razvoj vodovoda, pa su primjenjivana rješenja koja nisu u skladu s odredbama zaštite okoliša, jer je česta pojava zbrinjavanja otpadnih voda putem nepropisno izgrađenih septičkih jama. Posebno je značajna zaštita okoliša u ovom pogledu zbog kraškog terena i brojnih ponornica. Prosječno tek 50% isporučene vode završi u sustavu odvodnje, a odvodnjom je obuhvaćen mali broj stanovnika, u Gorskem kotaru je to oko 25%, na otocima 45%, a na priobalju 70%.

Također, na području Županije nije izgrađen dovoljan broj uređaja za pročišćavanje otpadnih voda, iako je to zakonska obveza.

Dakle, sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda je jedno od prioritetnih područja ulaganja za JLS-ove i njihova komunalna poduzeća.

Na području LAG-a Terra Liburna na sustav odvodnje nisu spojene Mošćenička Draga, Lovran, Matulji, Klana i Jelenje. Oborinske vode Liburnijske obale i zaleđa se preko bujičnih vodotoka odvode u obalno more, ili slobodno irigiraju u tlo (šire zaleđe) bez prethodnog pročišćavanja.

Na području LAG-a Vinodol izražen je problem mješovitih sustava odvođenja u kojima se miješaju oborinske i sanitarne vode. Prema podacima Županije, najlošija situacija je na području Vinodolske općine i Grada Bakra, a nešto bolja u Općini Kostrena te gradovima Crikvenica, Kraljevica i Novi Vinodolski.

Na području Gorskog kotara odvodnjom je obuhvaćen vrlo mali broj stanovnika (oko 25%), na području Delnica, naselja Ravna Gora, Čabra, Vrbovskog, Brod Moravica, Fužina, Mrkopalja i Skrada, gdje je sustav djelomično izgrađen. Na ostalom području sustav ne postoji (otpadne vode odlaze u septičke i crne jame kroz koje se one dalje infiltriraju u okolini teren). Također, dio koji je i izgrađen već treba djelomičnu rekonstrukciju.

Na području LAG-a Kvarnerski otoci nisku razvijenost prikupljanja i odvodnje otpadnih voda imaju Vrbnik i Dobrinj. Djelomično razvijen sustav imaju Krk, Malinska i Omišalj. Izgrađeni sustavi za obradu otpadnih voda omogućuju samo mehanički tretman. Najrazvijenije sustave odvodnje otpadnih voda imaju Mali Lošinj, Cres, Omišalj i Baška.

- Sustav prikupljanja otpada (*odlagališta otpada, reciklažna dvorišta, zbrinjavanje opasnog otpada...*)

Na području Županije djeluje 9 komunalnih društava koja se bave prikupljanjem i obradom otpada, a komunalni i neopasni otpad odlaže se na 10 odlagališta. Pokrivenost odvozom komunalnog otpada u JLS-ovima je je 95-100%, uz iznimku Grada Čabra, kod kojeg je obuhvaćeno 75% kućanstava. Iako je Županija 3. u RH po odvojenom prikupljanju otpada, sustav odvojenog prikupljanja nije u dovoljnoj mjeri razvijen.

Problem s otpadom riješiti će se uspostavom županijskog integralnog sustava gospodarenja otpadom, Županijskog centra za gospodarenje otpadom (ŽCGO) Marišćina (na području LAG-a Terra Liburna), kod kojeg je Županija uspješno kandidirala i ostvarila pravo na 71% potpore iz IPA Fonda EU. Uz centar, sustav će

obuhvaćati postrojenje za mehaničko-biološku obradu nesortiranog komunalnog otpada i pretovarne stanice na Cresu, Krku i Rabu te u Novom Vinodolskom i Delnicama.

Na području LAG-a Terra Liburna nalaze se 2 odlagališta komunalnog otpada: Viševac koji je u potpunosti saniran i Osojnica.

Otpad s područja LAG-a Vinodol odlaže se na dva odlagališta, Duplja - Novi Vinodolski i Marišćina – Viškovo.

Poticanjem kompostiranja u vlastitom prostoru (za što se procjenjuje da na razini Županije čak 32% korisnika ima uvjete i može usvojiti nove prakse), saniranjem „divljih odlagališta“, odvozom u reciklažna dvorišta te primjenom modernih praksi razvrstavanja i uporabe, moguće je doći do zadovoljavajućih rezultata u gospodarenju otpadom.

Otpad se prikuplja na 3 lokacije u području LAG-a Gorski kotar: Sović Laz – Delnice, Peterkov Laz – Čabar i Cetin- područje Grada Vrbovskog. Unatoč organiziranom prikupljanju otpada na području LAG-a, i dalje postoje divlja odlagališta u prirodi i otpad se ne zbrinjava u potpunosti u skladu s propisima. Osim toga, na LAG području ne postoji odlagalište građevinskog otpada te je slabo razvijen sustav primarne selekcije komunalnog otpada. Obzirom da je skoro cijelo područje LAG-a pod Naturom 2000, potrebno je aktivnije jačanje svijesti o očuvanju i zaštiti okoliša i prirodnih resursa područja.

Područje LAG-a Kvarnerski otoci ima najrazvijeniji sustav gospodarenja otpadom u RH. Komunalni otpad se prikuplja u svim naseljima i organizirano odlaže na tri deponije: Treskavac u općini Vrbnik, Pržić na Cresu i Kalvariju na Lošinju.

U narednom programskom razdoblju potrebno je provoditi aktivnosti vezane uz jačanje svijesti stanovnika o zaštiti okoliša i razvoj sustava prikupljanja korisnog otpada, posebno njegovo odvajanje na mjestu nastanka te planirati građenje reciklažnih dvorišta za komunalni i građevinski otpad.

i) Energetika

Povoljan geostrateški položaj Županiju pozicionira i kao značajno energetsко čvorište. Zato su na području Županije smješteni brojni proizvodni energetski objekti, dalekovodi, naftovodi i plinovodi. 80% Županijskog energetskog sustava realiziran je kao dio sustava RH.

- Opskrba električnom energijom i stanje elektroenergetske mreže

Proizvodni kapaciteti Županije u pogledu električne energije temelje se na energiji dobivenoj od hidroelektrana godišnje proizvodnje 210GWh, HE Rijeka i HE Vinodol. Županijom prolaze dalekovodi najvišeg napona, koji povezuju istočnu i sjeverozapadnu RH sa zapadnim i južnim dijelom RH (Istrom i Dalmacijom), te dalekovodi koji povezuju elektroenergetski sustav RH sa sustavom Slovenije. Zbog izrazito čvrstih prijenosnih veza područje Županije je jedno od najsigurnije napajanih područja RH. Prijenosna mreža ima napon 110 kV i više. Uz dvije hidroelektrane na području je i jedna termoelektrana, TE Rijeka.

Područje Županije je gotovo potpuno pokriveno električnom mrežom.

Područje LAG-a Terra Liburna napaja se električnom energijom iz objekata od županijske važnosti: TS Matulji 110/10(20) kV i Lovran 110/10(20) kV; distribucijskog dalekovoda 2x220kV, Matulji-IIirska Bistrica, Matulji-Lovran te Lovran-TE Plomin, kao i TS Mavri 35/10(20). Trafostanice su različitog tipa i izvedbe (stupne, seosko-zidane, gradske-zidane, montažno-betonske, ugradbene u objektu), a svojom lokacijom i kapacitetom zadovoljavaju potrebe današnjeg konzuma. Potrebno je istaknuti da obzirom na

porast opterećenja postojećih potrošača i stambenu izgradnju niskonaponska mreža se stalno širi i nadograđuje.

Na području LAG-a Vinodol veće trafostanice nalaze se u sklopu HE Vinodol (110/35 kV) i u Bakru (400/220/110 kV), a sve ostale su manje trafostanice, uglavnom jačine 35/10 kV.

LAG Gorski kotar je gotovo 100% pokriven mrežom, a branom su izgrađena i 3 stalna akumulacijska jezera: Lepenica, Lokvarske jezera i Bajer (koriste se za proizvodnju električne energije iz HE Vinodol). Prijenosna električna mreža s nadzemnim vodovima pokazala se kao problem uslijed ledoloma koji je pogodio Gorski kotar u veljači 2014., jer su se vodovi pokidali, a stupovi popucali. I iz navedenog razloga potrebno je orijentirati mrežu na podzemne vodove.

Pokrivenost LAG-a Kvarnerski otoci, također, je pokriveno električnom mrežom 100%. Napajanje potrošača na području otoka Krka odvija se preko dalekovoda 110 kV s izvorima napajanja iz TS snage 20/0,4 kV, dok se područje Grada Malog Lošinja električnom energijom napaja iz TS 110/35 kV. Područje Grada Cres napaja se električnom energijom na 10 kV razini, iz 2 TS 35/10(20), dok se distribucija električne energije provodi iz 47 TS 10(20)/0,4 kV.

- Opskrba plinom i dostupnost plinske mreže

Područjem Županije prolazi magistralni plinovod Pula – Karlovac (DN 500/75 bara), s odvojkom od MRS-2 Rijeka istok preko RS Urinj do RS Omišalj (DN 1000/100 bara). Županija se može opskrbljivati plinom:

- iz kontinentalnog dijela: domaćim, ruskim ili kaspiskim plinom;
- iz morskog dijela: plinom iz sjevernog Jadrana tj. alžirskim plinom preko transportnog sustava Italije;
- iz terminala za ukapljeni prirodni plin.

Na području Županije izgrađena je distribucijska mreža na području Rijeke i Viškova, tendencija je daljnog širenja na druge JLS.

Na području LAG-a Terra Liburna predviđena je izgradnja nove plinske mreže, a opskrba plinom predviđena je priključenjem na transportno-distributivni plinovod prirodnog plina Viškovo - Matulji iz MRS Rijeka - Zapad. Koncesionar je izradio projektnu dokumentaciju, pripremio aktivnosti rješavanja imovinsko-pravnih odnosa i ishodjenja dokumenata građenja.

Distribuciju plina putem plinske mreže na području LAG-a Vinodol imaju samo dijelovi Kraljevice, Kostrene, Industrijska zona Kukuljanovo i Čavle. Potrebno je nastaviti razvijati distribucijski sustav plinovoda i plinifikaciju Vinodola, Crikvenice i Novog Vinodolskog.

Iako kroz Gorski kotar prolazi magistralni plinovod Pula-Karlovac (DN 500/75 bar), područje Gorskog kotara još nije priključeno na plin, obzirom da mjerno reduksijske stanice (MRS) nisu izgrađene, a u tijeku je izgradnja MRS Delnice, dok se MRS Vrbovsko tek planira graditi. Cilj je Županije prelazak na prirodni plin (s mješovitog), ali i provođenje projekta plinifikacije na njenom cijelom teritoriju, što se planira realizirati spajanjem na prijenosni sustav plinovoda nacionalne razine.

LAG Kvarnerski otoci nema razvijenu distribucijsku mrežu, no, na području LAG-a planirana je izgradnja RS6 Omišalj. Nakon izgradnje, bit će moguće razvijati i distributivnu mrežu, ukoliko za to bude postojala odgovarajuća potražnja (industrije i gospodarstva). Strategijom prostornog uređenja RH na Krku je definirala lokaciju terminala za ukapljeni plin s konačnim kapacitetom 10-13 mlrd m³ ukapljenog plina, a planira se gradnja UNP7 terminala pokraj Lučko terminalne/logističke zone Krk.

- Energenti korišteni za grijanje kućanstava i proizvodnih/gospodarskih pogona

Energenti koji se većinom koriste za grijanje u kućanstvima u području Gorskog kotara su drva zbog svoje dostupnosti i navike, ali i relativno niske cijene naspram drugih energenata (obzirom na razdoblje grijanja od rujna do svibnja i količinu od prosječno 40 m³/kućanstvu). Drugi značajni energenti na ostalom području Županije su kruta goriva, zatim električna energija, lož ulje i plin.

- Obnovljivi izvori energije (*postojeći objekti, potencijali za korištenje energije sunca, vjetra, bioplina, biomase...)*

Obzirom da su fosilna goriva neobnovljiva i sve skuplja (a Županija je o njima izrazito ovisna), Županije promišlja u smjeru daljnog razvoja proizvodnje energije iz obnovljivih izvora, obzirom da ima veliki potencijal u iskorištenju sunca i vjetra.

Tako Županija sufinancira ugradnju sunčevih kolektora na javne i privatne objekte, i za svrhu proizvodnje električne energije, ali i u svrhu grijanja tj. dobivanja tople vode. Zbog izrazite reljefne raščlanjenosti na području Županije nije prikladno graditi sunčane elektrane veće od 10MW.

Raspoloživi tehnički vjetropotencijal za područje Županije procijenjen je na 342 MW, no, na području za sada nema izgrađene vjetroelektrane (u planu je na prostoru Vinodolske općine).

Od 2014. godine je PPU Županije omogućio izgradnju solarnih elektrana i vjetroelektrana na otocima, uz uvjet da su udaljena 1000 m od obalne linije.

Također, veliki potencijal u iskorištenju je biomasa, obzirom da su velike površine Županije pod šumama. No, ona se smije iskorištavati samo u granicama godišnje sjećive mase, a koja iznosi 569.000 m³. U novije vrijeme na području LAG-a Gorski kotar potiče se korištenje kogeneracijskih postrojenja na drvnu masu (obzirom na dostupnu sirovинu) te je planirana njihova izgradnja u poslovnim zonama (Delnice, Lokve, Fužine). Pojedini poduzetnici u drvnoj industriji i turizmu imaju ugrađene sustave na kogeneraciju. Lokalno je stanovništvo zbog dostupnosti sirovine (postojanje dva proizvođača peleta) i mogućnosti korištenja nacionalnih poticaja, uvelo grijanje na pelete.

Snaga vode iskorištena je putem manjih hidroelektrana (MAHE) na području, CHE Fužine, Lepenice i Zeleni Vir. Potencijal MAHE je i do 35 MW.

Trenutno stanje na području Županije je da nije dovoljno iskorišten potencijal i mogućnosti uporabe obnovljivih izvora energije (sunca, vjetra, biomase i malih vodotoka), a o iskorištenju energije mora (energije valova, plime i oseke te korištenje temperaturnih razlika mora) niti nema službenih podataka.

j) Ostala infrastruktura (stanogradnja, tržnice, groblja...)

Na području Županije svaka JLS ima uređene zelene površine i uglavnom se radi o javnim površinama, parkovima, šetalištima, s pratećim sadržajima (s klupama, koševima za smeće, drvoredom i sl.).

Također, svaka JLS ima uređena dječja igrališta te brojne objekte sportsko rekreativne namjene. Objekti su uglavnom smješteni na javnim površinama (sportske dvorane i igrališta kod škola), ili u sklopu turističkih sadržaja, ali nemaju dovoljno izgrađenu prateću infrastrukturu i nisu dovoljno valorizirana.

Pored navedene infrastrukture postoje još i biciklističke i planinarske staze, kuglane, teniski tereni, paragliding i dr. U Općini Čavle nalazi se Automotodrom Grobnik, sportski aerodrom „Grobničko polje“ od državnog značaja, kao i poznati regionalni Sportski centar Platak – izletište i skijalište, koje je potrebno revitalizirati.

Gorski kotar obiluje jezerima i rijekama (Lokvarsко jezero, jezero Bajer i Lepenica, rijeke Kupa, Dobra i Čabranka) te postoji idealna osnova za razvoj turizma, posebice sportskih aktivnosti na vodi (kanuing, rafting, jedrenje, ronjenje, podvodna orientacija, ribolov, itd.) i uz vodu (šetnice, biciklističke staze, itd.).

U posljednje vrijeme sve više se razvija mreža biciklističkih staza (Goranska biciklistička transverzala) te jahanje, planinarski putevi i staze. Područje LAG-a je idealno za pripreme sportaša i za zdravstveni turizam, pod uvjetom da se modernizira postojeća infrastruktura i izgradi nova i modernija, uz popratne sadržaje.

Područje Gorskog kotara ima veliki potencijal i za razvoj alpskog skijanja, ali zbog nepostojanja umjetnog zasježenja, postojeća skijališta funkcioniraju samo kada postoje dovoljne količine prirodnog snijega. Tako na području postoje samo manji skijaški centri, SC Mrkopalj-Čelimbaša, Zagmajna i Vrbovska poljana. SC Vrbovsko-Bijela Kosa je u izgradnji, dok SC Čabar-Rudnik, Tršće više nije u funkciji. Na području postoje i manja privatna skijališta (Kupjak, Petehovac). Također, Gorski kotar ima dugu tradiciju bavljenja i nordijskim disciplinama (skijaško trčanje, biatlon), područje je poznato po Olimpijcima, te ima odlične predispozicije za izgradnju potrebne infrastrukture. Uređenih staza ni streljana za veće pripreme sportaša i veća natjecanja na području nema.

Na području gotovo svake JLS u sastavu Županije postoji potreba za građenjem (izgradnjom novih ili uređenjem postojećih) infrastrukturnih objekata, poput sportskih dvorana, zatvorenih bazena, zatvorenih teniskih terena, natkrivenih bočališta, biciklističkih staza, atletskih staza itd.

Postojeća javna rasvjeta uglavnom ne zadovoljava kriterije energetske učinkovitosti te je potrebno njezino proširenje i zamjena modernijim i energetski učinkovitijim svjetiljkama. U manjem dijelu postavljen je ekološki tip rasvjete.

Na području svake JLS postoje uređena mjesna groblja, no, za pojedina postoji potreba dodatnog proširenja i uređenja.

U pogledu izgrađenih tržnica, one su u većim središtima organizirane (poput u Crikvenici, Kraljevcima, Novom Vinodolskom, Omišlju, Krku, Malom Lošinju, Malinska-Dubašnici itd.), no, na području Gorskog kotara ne postoji tržnica. U Gorskem kotaru tj. na tijednoj razini u Delnicama, se organizira lokalni sajam (koji je najpoznatiji), gdje prodavači na vlastitim štandovima nude svoje proizvode i usluge. Ista je usluge dostupna i u manjem broju drugih JLS. Na području Županije svakako postoji potreba za organizacijom i izgradnjom tržnica u naseljima, naročito seljačkih tržnica i tržnica ekoloških proizvoda, za kojima postoji veliki interes među lokalnim stanovništvom, ugostiteljima i turistima. U tijeku je projekt suradnje LAG-ova Županije radnog naziva „**Mobilna tržnica lokalnih proizvoda**“. Cilj projekta je promocija i povezivanje proizvođača poljoprivrednih i nepoljoprivrednih proizvoda i pružatelja usluga, s jedne strane, i zainteresiranih kupaca i potreba kupaca, s druge strane. Na ovaj način stvarale bi se nove tržišne mogućnosti za poljoprivrednike i proizvođače na području Županije, poticala bi se proizvodnja i prodaja lokalnih autohtonih i ekoloških proizvoda i omogućila bi se dostupnost visokokvalitetnih proizvoda po pristupačnim cijenama lokalnom stanovništvu.

Slika 12: Mobilna tržnica lokalnih proizvoda

Izvor: LRS LAG-a Gorski kotar 2014.-2020.

U pogledu finansijskih usluga stanovništvu i turistima, uz poslovnice Hrvatske pošte d.d., na cjelokupnom području dostupne su poslovnice različitih poslovnih banaka i bankomati, kao i poslovnice FINA-e.

Stanje društvene infrastrukture

Društvena infrastruktura, kojom se podiže obrazovna, kulturna i znanstvena razina, te zdravstvena kultura i standard cjelokupnog stanovništva najvažnije su komponente društvenog razvoja. Osim toga, društvena infrastruktura pridonosi i povećanju socijalne skrbi te osigurava neometano bavljenje rekreativnim aktivnostima. Većina institucija društvenih djelatnosti razvijena je u okviru urbane sredine pojedine JLS.

Pregled broja ustanova, objekata i udruga u kulturi po mikroregijama dan je niže u tablici.

Tablica 19: Pregled broja ustanova, objekata i udruga u kulturi po mikroregijama Županije

Područje	Rijeka	Gorski kotar	Priobalje	Otocí	UKUPNO
Ustanove u kulturi (osnivač JLS)	6	4	17	9	36
Dom kulture	1	11	38	5	55
Kazalište	2	0	0	1	3
Kino	2	5	1	1	9
Otvorena ili pučka učilišta	1	0	1	3	5
Muzeji, galerije, zbirke	5	2	15	8	30
Knjižnica, čitaonica, bibliobus	1/1	2/12	19/12	11/1	33/11
Civilne udruge u kulturi	302	58	271	82	713

Izvor: Razvojna strategija PGŽ 2016.-2020.

- Kulturna infrastruktura (kulturni objekti – muzeji, galerije..., društveni domovi, knjižnice)

Kulturna infrastruktura predstavlja mrežu resursa u kojima stanovništvo ima priliku provoditi slobodno vrijeme i stjecati nova znanja i vještine, a odnosi se na kulturne objekte (npr. muzeje, galerije, društvene domove, knjižnice, kina i sl.). Kulturna infrastruktura na području Županije je zadovoljavajuća. Svako veće mjesto ima knjižnicu, čitaonicu, muzej, ili drugi objekt društvene namjene. Kulturna infrastruktura, prema područjima koje pokrivaju županijski LAG-ovi, raspoređena je:

LAG Terra Liburna: 1 muzej i muzejska zbirka, 3 etno zbirke, 8 galerija te 2 ustanove: Festival Opatija i Ivan Matetić Ronjgov u Viškovu.

LAG Vinodol: 6 muzeja (osim na području Grada Kraljevica i Općine Kostrena, gdje je izgradnja u planu), 5 galerija, 2 centra za kulturu te 23 društvena doma (osim u Općini Kostrena). Postoji potreba za obnovom, uređenjem i/ili rekonstrukcijom kaštela, koja je započeta u okviru projekata HERA i „Putevima Frankopana“.

LAG Gorski kotar: u naselju Brod na Kupi djeluje Stalni izložbeni postav „Lovstvo, šumarstvo, ribolov“ kojim upravlja Prirodoslovni muzej Rijeka. U Gradu Čabru, u kuriji Zrinski, postoji stalni postav slika akademskog slikara Vilima Svečnjaka te etnografska zavičajna zbirka. Javnih galerija na području Gorskog kotara nema, već postoje privatne (npr. Galerija "Alrauna" Presika) za koje vrlo mali broj ljudi zna, a razlog tome se nalazi u činjenici da su smještene u privatnim kućama i opremljene privatnih sredstvima. U Liču (Fužine) djeluje Kulturno-povijesna zbirka Lič koja prikazuje etnografske karakteristike stanovnika s

područja Gorskog kotara, posebice Liča, Fužina i okolnih mjesta, u obliku predmeta koji su se koristili u svakodnevnom životu. Zbirka je trenutno u procesu priprema za dobivanje statusa registriranog spomenika kulture.

LAG Kvarnerski otoci: 3 muzeja, koja je potrebno dodatno urediti i opremiti. 2016. godine otvoren je Muzej Apoksiomen (osnivači Grad Mali Lošinj i Republika Hrvatska) u palači Kvarner, radi trajne prezentacije kipa Apoksiomena pronađenog u akvatoriju Malog Lošinja.

Vezano uz knjižnice, uglavnom svaka JLS na području Županije ima barem jednu gradsku/narodnu knjižnicu, a u onim većim postoje i multimedijalne dvorane. Probleme s nedostatnim knjižničnim prostorom i fizički lošim prostornim uvjetima ima knjižnica u Crikvenici, gdje je u planu preseljenje u nove prostore. Za područje Gorskog kotara karakteristično je da knjižnice djeluju na području 6 JLS (Čabar, Delnice, Vrbovsko, Brod Moravice, Skrad i Ravna Gora), dok u ostalim jednom tjedno dolazi Bibliobus Gradske knjižnice Rijeka, namijenjen svima koji nemaju pristup gradovima u kojima se nalaze knjižnice. Kina i kazališta na području Gorskog kotara nema.

Društveni domovi postoje u svakoj JLS, no, iako nisu multifunkcionalni, lokalno stanovništvo ih koristi za održavanje raznih događanja i svoje aktivnosti (održavanje festivala, smotri, radionica, sajmova, priredbi, itd.).

Svaka JLS ima organizaciju dobrovoljnog vatrogasnog društva, što je tradicija i potreba za opći razvoj zajednice. Vatrogasne domove ima većina JLS, no, većinom im je potrebna rekonstrukcija i obnova.

Na području Županije djeluje i Hrvatska gorska služba spašavanja (HGSS) sa sjedištem u Delnicama. Služba broji 31 člana, od toga 16 aktivnih spašavatelja, 11 pripravnika i 4 pričuvna spašavatelja. Među aktivnim spašavateljima su 3 liječnika, 5 letača, 1 instruktor HGSS-a te 3 voditelja potražnih akcija.

- b) Zdravstvo i socijalna skrb
 - Domovi zdravlja i ordinacije, bolnice, privatne poliklinike, ljekarne

Zdravstvena zaštita na području Županije organizirana je kroz mrežu zdravstvene zaštite tj. domove zdravlja, sukladno Zakonu o zdravstvenoj zaštiti.

Na području LAG-a Terra Liburna, osim ustanova primarne zdravstvene zaštite, djeluju i privatne ordinacije i poliklinike te ustanove socijalne skrbi, koje se odnose na domove za starije osobe u Volosku, Dom za djecu Lovran, Thalassotherapiu u Opatiji, koja predstavlja sponu organiziranog zdravstvenog turizma i zdravstvene djelatnosti, zatim specijalističke ordinacije i privatne poliklinike (pedijatrija, ginekologija, ortopedija itd.). U Općini Jelenje smješten je Psihijatrijska bolnica Lopača (osnivač Grad Rijeka), dok je u Lovranu poznata Klinika za ortopediju. Na području LAG-a djeluje jedina hitna medicinska pomoć (u Opatiji), koja djeluje u sklopu Zavoda za hitnu medicinu PGŽ.

LAG Vinodol ima, također, dobro organiziranu zdravstvenu zaštitu, sve JLS imaju dom zdravlja, ili ambulantu. Na području djeluju 3 poliklinike, 8 domova zdravlja, 6 ambulanti, odnosno, sveukupno 51 ordinacija (uključujući stomatološke ordinacije). Također, sve JLS imaju ljekarne, ukupno 12 na području LAG-a. Hitnu pomoć ima jedino Crikvenica, a turističke ambulante su organizirane tijekom ljetnih mjeseci u Crikvenici (2) i Novom Vinodolskom (1). Kao i područje LAG-a Terra Liburna i Crikvenica ima dugu tradiciju zdravstvene i lječilišne djelatnosti (19.st.), koja je začetnik razvijatka turizma u Crikvenici. U Crikvenici je smještena specijalna bolnica za medicinsku rehabilitaciju bolesti respiratornih organa i lokomotornog sustava Thalassotherapy, a u njenom sklopu izgrađen je i jedini centar za baromedicinu na Kvarneru. Iz područja rehabilitacije sportskih ozljeda, nadaleko su poznate i Terme Selce. Crikvenica ima i veliki broj stomatologa, uglavnom privatnih ordinacija, čije usluge rado koriste strani državljanii

(posebice Talijani). S postojećom infrastrukturom, Crikvenica ima veliki potencijal za daljnje širenje zdravstvenog turizma.

Za područje LAG-a Gorski kotar u Čabru, Delnicama, i Vrbovskom dostupne su sljedeće medicinske usluge: opća medicina, patronaža, sanitetski prijevoz te fizička terapija, ali u nepunom radnom vremenu. Ispostava Doma zdravlja Delnice sadrži i usluge pedijatra, radiologa, laboratorijske usluge interne i psihijatrijske medicine dostupne su u nepunom radnom vremenu samo u Ispostavi Delnice. Medicinske usluge opće prakse dostupne su u svakoj JLS, kao i usluge dentalne medicine, osim u Brod Moravicama i Skradu. Patronaža djeluje na području svih JLS, osim u Mrkoplju i Skradu. U Delnicama djeluje i Ispostava Nastavnog zavoda za javno zdravstvo, dok centri za hitnu medicinsku pomoć djeluju u Čabru, Delnicama i Vrbovskom. U Delnicama su zaposleni kompletni timovi, dok u Vrbovskom i Čabru nema zaposlenih liječnika, već su u pripravnosti liječnici opće prakse. Na području LAG-a ne postoji bolnica ni privatna poliklinika. Ljekarne su dostupne u svim mjestima, osim u Brod Moravicama i Lokvama, što predstavlja veliki problem lokalnom stanovništvu, posebno zbog činjenice da stanovništvo na području LAG-a čini pretežito stara populacija koja nije mobilna. Sanitetski prijevoz djeluje u Delnicama, Vrbovskom i Čabru za prijevoz nepokretnih i teško pokretnih osoba do bolnica temeljem naloga liječnika obiteljske medicine.

Na područje LAG-a Kvarnerski otoci djeluju 2 doma zdravlja (Krk i Mali Lošinj) te 9 općih ambulanti, koje pokrivaju sve JLS-ove. Specijalistički ambulanti, za kojima postoji potreba, nema, ali postoje privatne (1 u Krku i 1 u Malom Lošinju). Također, na području je stanovnicima dostupno 6 javnih i 16 privatnih stomatoloških ambulanti te 16 ljekarni (3 javne: Malinska-Dubašnica, Cres i Krk). Na Lošinju se nalazi i Klimatsko lječilište Veli Lošinj, osnovano 1889. Lječilište je specijalizirano za liječenje astme kod djece i psorijatičnog artritisa kod odraslih te danas svoje usluge sve više temelji na lječilišnom turizmu.

- Centri za socijalnu skrb, udomiteljske obitelji, domovi za starije i nemoćne, skrb za starije i nemoćne

Županije je osnivač 5 ustanova, 4 za doma za starije i nemoćne osobe i 1 centra za rehabilitaciju (Fortica, Kraljevica). Općenito je za područje Županije izražen deficit smještajnih kapaciteta namijenjenih starijim i nemoćnim osobama, koji će s obzirom na demografske trendove starenja stanovništva biti još izraženiji.

U Županiji se nalazi 5 centara za socijalnu skrb:

- Rijeka, s podružnicama u Delnicama, Vrbovskom i Čabru
- Opatija
- Cres-Lošinj
- Crikvenica, s podružnicom na Rabu
- Krk

Briga o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi odvija se u 3 doma: Lovran, Selce, Novi Vinodolski. Također, na području Županije djeluje Dom za djecu Tić, koji pruža pomoć zlostavljanoj i zanemarenoj djeci, te 3 doma za djecu i mlade s odstupanjem u ponašanju (odgojni domovi u Rijeci, Malom Lošinju i Cresu).

Na području LAG-a Vinodol djeluje 11 domova za starije i nemoćne, 3 doma za djecu i Centar za rehabilitaciju „Fortica“. Gradovi Crikvenica i Novi Vinodolski provode program Pomoć u kući, namijenjen osobama starijima od 65 godina kojima je potrebna pomoć, a ostale JLS imaju u svojim proračunima odvojen dio sredstava za sufinanciranje starijih i nemoćnih, odnosno, nekih njihovih potreba. S ciljem provođenja skrbi za djecu i mlađe punoljetne osobe, djeluje dom za djecu u Novom Vinodolskom i Centar za pružanje socijalnih usluga u zajednici u Selcu.

U Gorskem kotaru Centri za socijalnu skrb postoje u Čabru, Delnicama i Vrbovskom te djeluju kao podružnice Centra za socijalnu skrb Rijeka. Prema dostupnim podacima, na području Gorskog kotara (Vrbovsko) postoje četiri udomiciteljske obitelji, a jedna je u postupku. Na području LAG-a djeluje 1 privatni dom za starije i nemoćne osobe te 2 obiteljska doma. Skrb za starije i nemoćne realizira se, također, kroz program izvaninstitucionalne skrbi (pomoći u kući) koju provode geronto domaćice (23) na području cijelog Gorskog kotara. Programom je obuhvaćeno 453 korisnika. Na području je započet program organiziranog izvaninstitucionalnog stanovanja u Brodu na Kupi, Delnicama i Mrkoplju. Programom se nastoji integrirati psihički bolesne ljude u zajednicu, kako bi njihov oporavak bio što brži (28 korisnika smještenih u obiteljske kuće uz kontinuirani stručni nadzor).

Na području LAG-a Kvarnerski otoci ustanova za skrb za osobe s posebnim potrebama nalazi se u Malinskoj-Dubašnici, a institucionalna skrb za osobe treće životne dobi organizirana je u Cresu, Krku i Malom Lošinju, gdje djeluju i programi pomoći osobama treće životne dobi. Palijativna skrb se pruža putem 7 programa na području Malinske-Dubašnica (1), Cresa (2) i Krka (4). Socijalna skrb se pruža putem Centara za socijalnu skrb Krk i Cres – Lošinj te se financira iz proračuna RH. Ukupan broj korisnika na području LAG-a je 811 (najveći broj korisnika, 315, se nalazi u Malom Lošinju).

Gospodarske značajke područja

Gospodarske značajke područja promatraju se kroz glavne gospodarske djelatnosti, stanje gospodarstva i tržište radne snage. Naglasak u ovom poglavlju je na poljoprivredi, ruralnom turizmu, šumarstvu i lovstvu te malim i srednjim poduzetnicima u ruralnom prostoru.

Tablica 20: Indeks razvijenosti po JLS-ovima PGŽ

Skupina	Naziv JLS	Indeks razvijenosti (%)
III. jedinice lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 75% i 100% prosjeka RH	Vrbovsko	84,32
	Čabar	91,64
	Brod Moravice	91,8
	Ravna Gora	97,2
	Mrkopalj	97,414
	Jelenje	97,87
IV. jedinice lokalne samouprave čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 100% i 125% prosjeka RH	Čavle	101,2
	Delnice	102,75
	Klana	103,12
	Skrad	103,68
	Vinodolska Općina	106,21
	Lokve	108,09
	Kraljevica	108,94
	Fužine	111,49
	Matulji	111,91
	Rab	113,44
	Kastav	114,81
	Rijeka	115,49
	Mošćenička Draga	116,31
	Lopar	117,77
	Novi Vinodolski	118,11
	Crikvenica	120,13
	Bakar	120,68

Lovran	121,06
Vrbnik	123,59
Mali Lošinj	123,86
Viškovo	124,27
Cres	128,05
Opatija	131,56
Krk	132,73
Punat	135,75
Dobrinj	139,65
Baška	145,77
Omišalj	146,61
Malinska-Dubašnica	147,12
Kostrena	153,55

Izvor podataka: MRRFEU, Izračun JLS 27.12.2013.

Kao što je već u uvodu rečeno, prema klasifikaciji po indeksu razvijenosti (*Ocenjivanje i razvrstavanje županija prema razvijenosti MRRFEU iz prosinca 2013. godine*) Županija je s indeksom razvijenosti od 139,21% svrstana u IV. skupinu jedinica područne (regionalne) samouprave. Skupinu koju čine županije čija je vrijednost indeksa razvijenosti veća od 125% prosjeka Republike Hrvatske.

Promatrajući indeks razvijenosti na razini JLS, one su većim dijelom (21 JLS) svrstane u IV. skupinu (JLS čija je vrijednost indeksa razvijenosti između 100% i 125% prosjeka RH), iako je jedan manji dio JLS-ova (6 JLS) s područja Gorskog kotara svrstan u III. skupinu te dio s otoka i priobalja u V. skupinu (9 JLS).

Iz navedenog se može zaključiti da je područje otoka i priobalja jedno od najrazvijenijih područja RH, ali kojeg ne karakterizira visoka urbaniziranost.

Međutim, za područje Gorskog kotara indeks razvijenosti, koji je prosječno 98,71%, je daleko od realnog stanja. Iz analize podataka koje MRRFEU koristi pri izračunu indeksa razvijenosti vidljivo je da je područje Gorskog kotara vrlo dobro razvijeno, u usporedbi s prosjekom RH. Međutim, indeks razvijenosti računa se kao ponderirani prosjek više osnovnih društveno-gospodarskih indikatora (stopa nezaposlenosti, dohodak po stanovniku, proračunski prihodi JLS po stanovniku, opće kretanje stanovništva te stopa obrazovanosti), a navedeni indikatori ne uzimaju u obzir specifičnosti područja koje utječu na njih. Navedena tvrdnja potvrđena je i rezultatima istraživanja provedenog od strane britanske korporacije AD COR¹⁴ o razvojnim potencijalima hrvatskih općina i gradova. Istraživanje je uključivalo 556 općina i gradova u RH, uzimajući u obzir prirodne, društvene i privredne faktore kroz 135 parametara u razdoblju 2007.-2011. Zaključci istraživanja su da Gorski kotar, s konstantnim padom broja stanovnika i broja upisanih učenika u 1. razred osnovne škole, ima tendenciju laganog umiranja. Istraživanjem je Općina Brod Moravice najbezperspektivnija, čemu u prilog ide i činjenica da je na području Općine najmanji broj stanovnika (866), a i u 2015./2016. godini u 1. razred osnovne škole upisano je šest učenika. Sukladno tome, potrebno je promijeniti lokalne politike i ubrzati gospodarski razvoj kako bi se stvorila nova radna mjesta s ciljem zadržavanja postojećih i privlačenja novih radno sposobnih stanovnika na područje Gorskoga kotara. U suprotnome, cjelokupnom području prijeti izumiranje.

Stanje gospodarstva

- Bruto društveni proizvod po stanovniku, usporedba s RH

¹⁴ Izvor: www.skrad.com. Posjećeno: veljača 2016.

Prema prostornoj statističkoj klasifikaciji RH je podijeljena u dvije prostorne statističke jedinice II. razine (NUTS II regije), Kontinentalnu i Jadransku Hrvatsku. BDP po stanovniku na razini Jadranske regije (NUTS II), kojoj pripada i Županija, je u 2011. godini (prema podacima DZS-a) iznosio 9.941€ (9.885€ u 2012. godini), dok je u isto vrijeme na razini RH iznosio 10.325€ (10.297€ u 2012. godini). Promatraljući BDP po stanovniku samo za Županiju (izvor: DZS, Priopćenje broj 12.1.6. od 15.03.2015.), on je u 2012. godini iznosio 13.110€. Ukupno je u 2012. godini na razini Županije ostvaren BDP u iznosu od 3.873 mil. €, a što je 8,81% ukupno ostvarenog BDP-a RH, tj. 27,8% BDP-a na razini Jadranske regije.

BDP Županije viši je od prosjeka RH i Jadranske regije.

Glavne gospodarske djelatnosti

k) Najznačajnije gospodarske djelatnosti poduzetnika pravnih osoba na području cjelokupne Županije i ostvareni finansijski rezultati

Promatraljući poduzetnike s područja cjelokupne Županije, pravne osobe, prema djelatnostima, vidljivo je da su orientirani većinom na 5 djelatnosti, u kojima ujedno ostvaruju najveće ukupne prihode i dobit, zapošljavaju najveći broj ljudi, ali ostvaruju i značajnije gubitke. Najznačajnije djelatnosti na području Županije su:

- trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (2.232 poduzetnika)
- stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (1.382 poduzetnika)
- građevinarstvo (1.176 poduzetnika)
- prerađivačka industrija (976 poduzetnika)
- djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (873 poduzetnika)

Tablica 21: Pokazatelji poslovanja po djelatnostima za 2014. godinu (iznosi u tisućama kn)- cjelokupna Županije

PD	Djelatnost Naziv	Broj poduzetnika tekuće razdoblje			Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Dobit razdoblja	Gubitak razdoblja	Prosječan broj zaposlenih na bazi sati rada	Prosječna mjesечna neto plaća po zaposlenom u kunama
		ukupno	dobraši	gubitaši						
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	132	67	65	274.642	257.379	23.260	9.948	636	3.585
B	Rudarstvo i vađenje	12	8	4	53.531	47.574	5.089	359	54	4.734
C	Prerađivačka industrija	976	653	323	6.053.475	6.044.505	351.098	388.888	12.104	4.749
D	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	29	10	19	119.975	126.638	1.586	8.510	180	5.194
E	Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	49	37	12	933.129	916.869	15.714	3.561	2.357	5.470
F	Građevinarstvo	1.176	629	547	2.682.307	2.702.321	117.597	155.187	5.161	4.203
G	Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	2.232	1.346	886	12.236.381	11.954.227	397.851	164.981	13.317	4.184
H	Prijevoz i skladištenje	426	265	161	3.074.452	3.067.442	129.196	142.503	6.564	5.176
I	Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	873	500	373	2.297.599	2.312.897	149.495	180.008	6.942	4.407
J	Informacije i komunikacije	314	196	118	387.153	380.585	41.743	44.850	1.120	5.346
K	Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	52	42	10	64.524	56.210	13.113	8.084	194	4.251
L	Poslovanje nekretninama	537	195	342	387.225	440.964	32.963	91.666	528	4.304
M	Stručne, znanstvene i	1.382	985	397	1.763.774	1.505.999	238.456	33.180	4.244	5.803

	tehničke djelatnosti									
N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	468	258	210	938.093	897.790	57.674	28.767	2.399	3.791
O	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	3	2	1	3.509	2.442	919	92	13	4.256
P	Obrazovanje	66	46	20	55.942	51.433	4.086	632	268	4.172
Q	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	129	101	28	377.870	323.163	47.830	6.507	956	5.544
R	Umetnost, zabava i rekreacija	150	68	82	534.259	509.176	51.586	37.299	968	5.630
S	Ostale uslužne djelatnosti	313	148	165	134.786	133.281	5.650	5.236	653	3.074
n/a	Nepoznato područje djelatnosti	5	4	1	3.951	1.429	2.032	23	1	5.405
	Ukupno	9.324	5.560	3.764	32.376.577	31.732.325	1.686.936	1.310.282	58.659	4.646

Izvor podataka: FINA, Osnovni finansijski rezultati poduzetnika po područjima djelatnostima za 2014. godinu, stanje na dan 25.01.2016. godine

U sljedećim djelatnostima poduzetnici su u 2014. godini ostvarili i najveću dobit:

- trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (397.850.891,00 kn)
- prerađivačka industrija (351.097.599,00 kn)
- stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (238.456.273,00 kn)
- djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (149.494.643,00 kn)
- prijevoz i skladištenje (129.195.617,00 kn)
- građevinarstvo (117.596.988,00 kn)

Također, u gore navedenim djelatnostima poduzetnici su ostvarili i najveće ukupne prihode (u trgovini na veliko i malo 12 milijardi kn, prerađivačkoj industriji 6 milijardi kn, prijevozu i skladištenju 3 milijarde kn, građevinarstvu 2,6 milijardi kn, djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane 2,3 milijarde kn te u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima 1,7 milijardi kn), ali zabilježili i najveće gubitke.

Najveći broj zaposlenih evidentiran je u sektoru trgovine na veliko i malo (13.317), prerađivačke industrije (12.104), djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (6.942), prijevozu i skladištenju (6.564), građevinarstvu (5.161) te stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima (4.244).

U pogledu najvećih prosječnih neto isplaćenih plaća slika po djelatnostima je nešto drugačija, pa tako najveće plaće (iznad Županijskog prosjeka od 4.646 kn) ostvarene su u sljedećim djelatnostima:

- stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti: 5.803 kn
- umjetnost, zabava i rekreacija: 5.630 kn
- djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi: 5.544 kn
- opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša: 5.470 kn
- nepoznato područje djelatnosti: 5.405 kn
- informacije i komunikacije: 5.346 kn
- opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija: 5.194 kn
- prijevoz i skladištenje: 5.176 kn
- prerađivačka industrija: 4.749 kn
- rudarstvo i vađenje: 4.734 kn

Plaće u ostalim djelatnostima ne prelaze iznos od 4.500 kn, a najniže prosječne neto plaće u 2014. godini isplaćivane su u ostalim uslužnim djelatnostima (3.074 kn), poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu (3.585 kn) i administrativnim i pomoćnim uslužnim djelatnostima (3.791 kn).

I) Najznačajnije gospodarske djelatnosti poduzetnika pravnih osoba u ruralnom prostoru Županije i ostvareni finansijski rezultati

Promatrajući iste pokazatelje FINA-e o poduzetnicima pravnim osobama, ali samo za ruralni dio Županije tj. bez podataka Grada Rijeke, vidljivo je da je, također, najveći broj poduzetnika u ruralnom dijelu orijentirano na djelatnosti koje prevladavaju i na razini cjelokupne Županije, a to su:

- trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (1.172 poduzetnika)
- građevinarstvo (736 poduzetnika)
- prerađivačka industrija (579 poduzetnika)
- djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (578 poduzetnika)
- stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti (532 poduzetnika)

U navedenim djelatnostima (osim u stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima) poduzetnici ostvaruju i najveće ukupne prihode (u trgovini na veliko i malo 5,3 milijarde kn, prerađivačkoj industriji 3 milijarde kn, djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane 2 milijarde kn te građevinarstvu 1,9 milijardi kn), ali i najveće gubitke, te zapošljavaju najveći broj djelatnika (u prerađivačkoj industriji 6.339, trgovini na veliko i malo 5.960, djelatnostima pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane 5.506 i građevinarstvu 3.520).

Tablica 22: Pokazatelji poslovanja po djelatnostima za 2014. godinu (iznosi u tisućama kn)- ruralni dio Županije (bez Grada Rijeke)

Djelatnost		Broj poduzetnika tekuće razdoblje			Ukupni prihodi	Ukupni rashodi	Dobit razdoblja	Gubitak razdoblja	Prosječan broj zaposlenih na bazi sati rada	Prosječna mjesечna neto plaća po zaposlenom u kunama
PD	Naziv	ukupno	dobitaši	gubitaši						
A	Poljoprivreda, šumarstvo i ribarstvo	109	58	51	225.627	213.078	16.905	7.774	507	3.186
B	Rudarstvo i vađenje	9	8	1	53.179	46.868	5.089	5	54	
C	Prerađivačka industrija	579	380	199	2.989.755	2.911.789	152.286	97.785	6.339	4.352
D	Opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	23	9	14	5.828	4.845	1.050	330	11	5.053
E	Opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	32	26	6	605.001	593.159	12.254	2.978	1.382	5.272
F	Građevinarstvo	736	389	347	1.889.034	1.924.785	47.211	92.652	3.520	4.399
G	Trgovina na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala	1.172	723	449	5.318.519	5.121.177	242.166	67.843	5.960	4.325
H	Prijevoz i skladištenje	211	125	86	751.144	774.424	47.249	77.168	1.509	5.088
I	Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane	578	323	255	1.930.859	1.960.825	129.521	170.951	5.506	5.389
J	Informacijske i komunikacijske	102	64	38	73.040	53.798	16.590	1.447	207	4.997
K	Financijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	23	17	6	30.753	21.087	8.603	1.154	86	4.228
L	Poslovanje nekretninama	311	102	209	144.855	165.506	10.796	33.280	286	4.253
M	Stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti	532	364	168	468.369	408.584	59.002	10.601	1.257	5.330

N	Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	320	182	138	517.141	482.909	36.578	9.312	796	4.034
O	Javna uprava i obrana; obvezno socijalno osiguranje	0	0	0	0	0	0	0	0	4.256
P	Obrazovanje	27	20	7	14.362	13.470	878	220	85	4.115
Q	Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi	48	34	14	126.060	119.687	8.496	4.249	390	5.170
R	Umetnost, zabava i rekreacija	89	41	48	308.421	266.394	37.773	5.857	642	6.370
S	Ostale uslužne djelatnosti	131	62	69	31.856	32.397	1.552	2.406	217	2.826
n/a	Nepoznato područje djelatnosti	1	1	0	185	89	75	0	0	5.405
Ukupno		5.033	2.928	2.105	15.483.986	15.114.870	834.073	586.011	28.754	4.634

Izvor podataka: FINA-obrada autora; Osnovni finansijski rezultati poduzetnika po područjima djelatnostima za 2014. godinu, stanje na dan 25.01.2016. godine-Županija; FINA, Osnovni finansijski rezultati poduzetnika po područjima djelatnostima za 2014. godinu, stanje na dan 04.08.2016. godine-Rijeka

Prema podacima FINE-e za 2014. godinu poduzetnici u ruralnom dijelu Županije najveću su dobit ostvarili u sljedećim djelatnostima:

- trgovini na veliko i na malo; popravak motornih vozila i motocikala (242 milijuna kn)
- prerađivačkoj industriji (152 milijuna kn)
- djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (129,5 milijuna kn)
- stručnim, znanstvenim i tehničkim djelatnostima (59 milijuna kn)

U pogledu najvećih prosječnih neto isplaćenih plaća slika po djelatnostima je nešto drugačija, pa tako najveće plaće (iznad Županijskog prosjeka od 4.646 kn) ostvarene su u sljedećim djelatnostima:

- umjetnost, zabava i rekreacija: 6.370 kn
- nepoznato područje djelatnosti: 5.405 kn
- djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane: 5.389 kn
- stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti: 5.330 kn
- opskrba vodom; uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša: 5.272 kn
- djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalne skrbi: 5.170 kn
- prijevoz i skladištenje: 5.088 kn
- opskrba električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija: 5.053 kn
- informacije i komunikacije: 4.997 kn

Plaće u ostalim djelatnostima u rasponu su od 4.000 kn do 4.400 kn, a najniže prosječne neto plaće u 2014. godini isplaćivane su u ostalim uslužnim djelatnostima (2.826 kn) i poljoprivredi, šumarstvu i ribarstvu (3.186 kn).

Promatrajući ruralni dio Županije kroz LAG-ove s područja, glavne djelatnosti su sljedeće:

5. LAG Gorski kotar: šumarstvo i drvna industrija, poljoprivreda i ruralni turizam
6. LAG Kvarnerski otoci: građevinarstvo, trgovina na veliko i malo, djelatnost pružanja smještaja i posluživanja hrane i pića, prijevoz i skladištenje te prerađivačka industrija
7. LAG Terra Liburna: trgovina na veliko i malo, građevinarstvo, prerađivačka industrija te stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti
8. LAG Vinodol: trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala, prerađivačka industrija, opskrba vodom, uklanjanje otpadnih voda, gospodarenje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša, građevinarstvo i djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane

m) Poslovanje poduzetnika, pravnih osoba, na prostoru cijelokupne Županije

Analizirajući podatke FINA-e za 2014. godinu na području cijelokupne PGŽ (uključujući Rijeku), na području Županije poslovalo je ukupno 9.324 poduzetnika, pravnih osoba. Od ukupnog broja poduzetnika 98,8% čine, veličinom poduzeća, mali poduzetnici.

Tablica 23: Poduzetnici PGŽ po veličini u 2014. godini

VELIČINA PODUZEĆA	Broj poduzetnika	Udio (%)
Malo	9.212	98,8
Srednje	90	1,0
Veliko	22	0,2
Ukupno	9.324	100,0

Izvor podataka: FINA, Osnovni finansijski rezultati poduzetnika prema veličini za 2014. godinu, stanje na dan 25.01.2016. godine

Obuhvaćeni poslovni subjekti, koji su zapošljavali 58.659 djelatnika, ostvarili su ukupni prihod od 32,4 milijarde kn te neto dobit od 377 milijuna kn, uz pozitivan vanjskotrgovinski saldo od 2,8 milijarde kn. Prosječna mjesečna plaća po zaposlenom na razini Županije iznosila je 4.646 kn.

Tablica 24: Osnovni podaci o poduzetnicima u PGŽ u 2014. godini (iznosi u tisućama kn)

Opis	Mali poduzetnici	Srednji poduzetnici	Veliki poduzetnici	Ukupno svi poduzetnici
Broj poduzetnika	9.212	90	22	9.324
Broj dobitaša	5.475	67	18	5.560
Broj gubitaka	3.737	23	4	3.764
Broj zaposlenih	33.879	9.790	14.990	58.659
Ukupni prihodi	15.529.531	6.609.692	10.237.353	32.376.577
Ukupni rashodi	14.938.485	6.488.977	10.304.863	31.732.325
Dobit prije oporezivanja	1.333.218	375.126	246.741	1.955.085
Gubitak prije oporezivanja	742.171	254.411	314.250	1.310.833
Porez na dobit	194.764	44.797	28.037	267.598
Dobit razdoblja	1.138.670	329.961	218.305	1.686.936
Gubitak razdoblja	742.388	254.042	313.852	1.310.282
Dobit razdoblja (+) ili gubitak razdoblja (-)	396.283	75.918	-95.547	376.654
Prosječna mjesečna neto plaća po zaposlenom	4.196	5.423	5.158	4.646
Broj izvoznika	1.181	51	18	1.250
Broj uvoznika	1.193	45	14	1.252
Izvoz	2.558.109	1.763.470	2.067.708	6.389.286
Uvoz	1.384.772	875.982	1.304.190	3.564.944
Trgovinski saldo	1.173.336	887.487	763.518	2.824.342
Broj poduzetnika tekuća godina	9.212	90	22	9.324
Broj investitora	1.976	68	20	2.064
Broj poduzetnika bez investicija	7.236	22	2	7.260
Investicije u novu dugotrajnu imovinu	1.041.275	697.197	1.088.098	2.826.569

Izvor podataka: FINA, Osnovni finansijski rezultati poduzetnika prema veličini za 2014. godinu, stanje na dan 25.01.2016. godine

Od ukupnog su mali poduzetnici ostvarili ukupni prihod od 15,5 milijarde kn te zauzimaju 48% udjela, dok su u neto dobiti sudjelovala s 396 milijuna kn tj. 105% (jer su veliki poduzetnici bilježili gubitak od 95,5 milijuna kn), zapošljavajući 33.879 osoba, odnosno 58%. Udio malih poduzetnika u ukupnom izvozu iznosi 40%, odnosno 2,5 milijarde kn, dok je uvoz iznosio 1,3 milijarde kn, odnosno 39%. S investicijama u novu dugotrajanu imovinu u vrijednosti od 1 milijarde kn, mali poduzetnici zauzimali su 37% udjela. Prosječna mjesečna neto plaća iznosila je 4.196 kn, najniže u odnosu na ostale poduzetnike.

Srednja poduzeća su s 6,6 milijarde kn prihoda zauzimala udio od 20%, dok su s neto dobiti od 75 milijuna kn zauzimala 20%, zapošljavajući 9.790 osoba, odnosno 16,6%. Udio srednjih tvrtki u izvozu iznosi je 1,7 milijardi kn, odnosno 27,6%, dok su u uvozu sudjelovali s 25%, odnosno 875 milijuna kn. Njihov udio u ukupnim investicijama iznosi je 25% (697 milijuna kn), dok je isplaćena neto plaća u iznosu od 5.423 kn bila najviša u odnosu na male i velike poduzetnike.

Velika poduzeća su u istom razdoblju ostvarila ukupni prihod od 10,2 milijarde kn (32%), dok u neto dobiti nisu sudjelovali, obzirom da su bilježili gubitak razdoblja u iznosu od 95 milijuna kn. Poduzetnici su zapošljavali 14.990 osoba, odnosno 26%. Udio u vanjskotrgovinskoj razmjeni velika poduzeća su s izvozom vrijednosti od 2 milijarde kn ostvarila 32,4%, a uvozom od 1,3 milijarde kn 37%. Velike tvrtke su s investicijama u novu dugotrajnu imovinu u vrijednosti od 2,8 milijarde kn, zauzela 38,5% udjela. Prosječna isplaćena neto mjesecna plaća iznosila je 5.158 kn.

Iz navedenih podataka vidljiv je zavidan učinak malih poduzeća koja su najvećim udjelom u ukupnom broju te najvećim brojem zaposlenih, ostvarili ukupno najveću dobit te najveću vrijednost izvoza. Iz navedenog se može zaključiti da je gospodarstvo Županije velikim dijelom oslojeno upravo na male poduzetnike. Analizirano stanje, konkurentnost i finansijske učinke malih i srednjih poduzetnika potrebno je i dalje održavati i poticati na jačanje, a što je i u skladu s politikom EU.

n) Poslovanje poduzetnika, pravnih osoba, na ruralnom prostoru Županije

Prema podacima FINA-e za 2014. godinu, kada se izuzmu podaci o poduzetnicima s područja Grada Rijeke, u ruralnom dijelu Županije poslovalo je ukupno 5.033 poduzetnika (od ukupno 9.324 u cijelokupnoj Županiji).

Obuhvaćeni poslovni subjekti, koji su zapošljavali 28.754 djelatnika, ostvarili su ukupni prihod od 15,5 milijarde kn te neto dobit od 248 milijuna kn, uz pozitivan vanjskotrgovinski saldo od 1 milijarde kn. Prosječna mjesecna plaća po zaposlenom iznosila je 4.516 kn.

Tablica 25: Osnovni podaci o poduzetnicima u PGŽ u 2014. godini (iznosi u tisućama kn)

Opis	Ukupno svi poduzetnici Županije	Grad Rijeka	Ruralni dio Županije
Broj poduzetnika	9.324	4.291	5.033
Broj dobitaša	5.560	2.632	2.928
Broj gubitaša	3.764	1.659	2.105
Broj zaposlenih	58.659	29.905	28.754
Ukupni prihodi	32.376.577	16.892.590	15.483.987
Ukupni rashodi	31.732.325	16.617.455	15.114.870
Dobit prije oporezivanja	1.955.085	1.000.359	954.726
Gubitak prije oporezivanja	1.310.833	725.224	585.609
Porez na dobit	267.598	146.543	121.055
Dobit razdoblja	1.686.936	852.863	834.073
Gubitak razdoblja	1.310.282	724.271	586.011
Dobit razdoblja (+) ili gubitak razdoblja (-)	376.654	128.592	248.062
Prosječna mjesecna neto plaća po zaposlenom	4.646	4.776	4.516
Izvoz	6.389.286	3.448.518	2.940.768
Uvoz	3.564.944	1.690.850	1.874.094
Trgovinski saldo (izvoz minus uvoz)	2.824.342	1.757.667	1.066.675
Investicije u novu dugotrajanu imovinu	2.826.569	949.229	1.877.340

Izvor podataka: FINA-obrada autora; Osnovni finansijski rezultati poduzetnika po područjima djelatnostima za 2014. godinu, stanje na dan 25.01.2016. godine-Županija; FINA, Osnovni finansijski rezultati poduzetnika po područjima djelatnostima za 2014. godinu, stanje na dan 04.08.2016. godine-Rijeka

Iz paralelne analize podataka na razini cjelokupne Županije i podataka samo za ruralni dio Županije (bez Grada Rijeke) vidljivo da je poduzetništvo Županije centralizirano, u smislu da u središtu Županije, Gradu Rijeci, posluje gotovo većina poduzetnika (46%), a ostatak na cjelokupnom ruralnom dijelu Županije. U skladu s time, vidljivo je i da više od polovice ukupnih prihoda (52%) i dobiti (34%) ostvaruju poduzetnici s područja Rijeke, kao i da zapošljavaju više od polovice ukupnih djelatnika u Županiji (51%).

o) Obrti

Prema podacima iz Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. na razini Županije je u 2013. godini bilo evidentirano 8.114 obrtnika, najviše uslužnih (3.053), a najmanje u ribarstvu (464). Od 2010. u svim djelatnostima zabilježen je pad u broju obrtnika, a najveći pad u razdoblju s 2012. na 2013. godinu zabilježen je u djelatnosti ugostiteljstva.

Noviji podaci iz 2015. godine o stanju obrtništva dostupni su iz Lokalnih razvojnih strategija LAG-ova s područja Županije, prema kojima je stanje obrtništva sljedeće:

- LAG Terra Liburna: 1.425 registriranih aktivnih obrta
- LAG Vinodol: 1.238 registriranih aktivnih obrta
- LAG Gorski kotar: 501 registrirani aktivni obrt
- LAG Kvarnerski otoci: 1.784 registriranih aktivnih obrta

Svi LAG-ovi u su u strategijama zabilježili pad u broju obrtnika, što je i slika stanja na razini cijele RH.

p) najvažniji gospodarski subjekti

Od značajnih poduzetnika (pravnih osoba i obrtnika) na području cjelokupne Županije posebno se ističu:

- U izvozu polufinalnih i finalnih proizvoda od drva na području LAG-a Gorski kotar: „Calligaris“ d.o.o., „Ravna“ d.o.o., „Lokve“ d.o.o., „Drvenjača“ d.d., „Energy Pellets“ d.o.o., „Cedar“ d.o.o. Navedene tvrtke su raznovrsnim programima/proizvodima i probojem na inozemna tržišta uspjeli osigurati plasman proizvoda i rad tvrtki, a ukupno zapošljavaju oko 1.000 radnika.
- Prema podacima iz Poslovne Hrvatske najveći prihod na području LAG-a Vinodol ostvarila je tvrtka LESNINA H. d.o.o. (trgovina na malo namještajem, opremom za rasvjetu i ostalim proizvodima za kućanstvo u specijaliziranim prodavaonicama). Od ostalih tvrtki ističu se: Metis d.d., Mick d.o.o., Jadran d.d., Saint Alliance d.o.o., Izgradnja d.o.o., Dalmont d.o.o., Neograf d.o.o., Brodogradilište Kraljevica d.d., Obrt Dovođa, Obrt ETG, Pilana Breze, Fućak d.o.o., Adella d.o.o., Sto-Al d.o.o., Ventex d.o.o., Immel d.o.o., Energoprojekt 2008 d.o.o., Auto Čavrak d.o.o., AD BIT d.o.o. i Terra Stroj d.o.o.
- na području LAG-a Kvarnerski otoci, prema podacima HGK i broju osoba koje zapošljavaju, za područje su najznačajniji sljedeći poduzetnici: TUTTI FRUTTI - FMB d.o.o. (74), HOTELI KRK d.o.o. (80), PONIKVE d. o. o. (201) te GP KRK d.d. (502), no, za istaknuti su i Cresanka d.d., Jadranska Grupa, Lošinjska plovidba - Turizam d.o.o., Brodogradilište Cres d.d., GP Mikić, Trgovina Krk d.d., Autotrans d.o.o. i Valamar Riviera d.d.

Za područje LAG-a Terra Liburna, zbog manjkavih podataka, nije moguće izdvojiti značajnije poduzetnike.

q) poduzetnička infrastruktura

Gospodarske zone utvrđene za područje Županije su one proizvodne, njih 41, i poslovne, njih 168. Prema podacima iz Razvojne strategije PGŽ-a 2016.-2020. gospodarske zone u Županiji karakterizira umjerena izgrađenost, jer je manje od polovice planiranih površina neizgrađeno. Zabilježen je stupanj neizgrađenosti od 48,9% svih površina gospodarskih zona (76 izgrađenih, 53 djelomično izgrađene i 80 neizgrađene).

Prema podacima iz tablice niže u tekstu vidljivo je da prevladavaju male zone (77%), iznimka je Industrijska zona Bakar površine 500 ha (206 u funkciji). Upravo te male zone namijenjene su lokalnom i regionalnom gospodarstvu.

Od važnosti za Županiju su zone u Klani, Delnicama, Novom Vinodolskom, Kraljevici, Fužinama, Ravnoj Gori, Vrbovskom i Čabru, a od važnosti za RH su zone u Matuljima, Bakru i Čavlima (Kukuljanovo), Kostreni i Bakru (Urinj) i u Omišlju.

U poduzetničkoj infrastrukturi potrebno je ulagati u zapuštene gospodarske objekte i lokacije te potrebnu komunalnu popratnu infrastrukturu. Također, potrebna su i daljnja ulaganja u sektor istraživanja i razvoja te povezivanje znanstvenih institucija s gospodarskim sektorom, kao i jačanje institucionalne mreže zadužene za programe razvoja poduzetništva i povezanosti poduzetnika.

Broj gospodarskih zona (postojećih i planiranih) prema veličini prikazane su niže u tablici.

Tablica 26: Gospodarske zone (postojeće i planirane) prema veličini

MIKROREGIJA	BROJ ZONA			UKUPNO
	MALE (do 10 ha)	SREDNJE (10-100 ha)	VELIKE (veće od 100 ha)	
Gorski kotar	50	10	-	60
Priobalje	51	25	4	80
Otoči	33	4	1	38
Grad Rijeka	27	4	-	31
UKUPNO:	161	43	5	209

Izvor: Razvojna strategija PGŽ 2016.-2020.

r) poduzetničke potporne institucije

Na području Županije djeluje niz institucija poduzetničke potporne infrastrukture. One uključuju:

- Razvojne agencije: PORIN d.o.o., PINS d.o.o., REA Kvarner d.o.o. i OTRA d.o.o.
- Poduzetničke inkubatore: Torpedo, Rujevica i Startup inkubator Rijeka
- Poduzetnički centar: Vinodol d.o.o.
- Znanstveno tehnologički park Sveučilišta u Rijeci d.o.o. (Step Ri)
- Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ
- Zakladu Sveučilišta u Rijeci
- Goranski sportski centar d.o.o., Delnice

Također, tu su i same Lokalne akcijske grupe s područja Županije (LAG Terra Liburna, LAG Vinodol, LAG Gorski kotar i LAG Kvarnerski otoci), koje su u prosincu 2013. godine međusobno potpisale Sporazum o suradnji kao temeljnih dionika provedbe lokalnih razvojnih strategija i glavni organizatori aktivnosti u sklopu ruralnog razvoja Županije.

Postojećim i potencijalnim poduzetnicima na raspolaganju su i Hrvatska gospodarska komora, Županijska komora Rijeka, Hrvatska obrtnička komora i Obrtnička komora PGŽ-a s udruženjima obrtnika.

Radi lakšeg pristupa i nastupa na tržištu poduzetnika u RH, pa tako i u Županiji, sve je prisutniji trend njihova udruživanja. S jedne strane okupljuje se domaće tržište, jer se želi zaštititi od stranih konkurenata, a s druge strane, poduzetnici udruživanjem žele izgraditi bolji položaj kod ulaska konkurenata iz EU na hrvatsko tržište.

Na području Županije aktivne su 42 zadruge s različitim područjem djelovanja, no, najviše u području poljoprivrede (21 zadruga).

Prema podacima HGK iz kolovoza 2016. (<http://www.hgk.hr/category/zajednice/zajednica-klastera>) na području Županije aktivna su 3 klastera: GRIT-ICT CLUSTER, KLASTER INTERMODALNOG PRIJEVOZA, UDRUGA TRGOVACA „051“. A dodatno još djeluju Klaster zdravstvenog turizma Kvarnera idrvni klaster, koji je 2015. godine postao Hrvatskidrvni klaster.

Tablica 27: Zadruge koje djeluju na području PGŽ

Red.br.	Naziv zadruge	Područje djelovanja
1	BRANITELJSKA ZADRUGA BOJE SREĆE u stečaju	
2	Braniteljska zadruga ENDEMSKI OTOK za turizam i trgovinu	BRANITELJSKA
3	BRANITELJSKA ZADRUGA PLETER - RIJEKA	
4	ZADRUGA BRANITELJA - RIKA	
5	BARIĆ - GRADNJA zadruga za građevinarstvo	
6	NORMA - ZADRUGA ZA GRAĐENJE I GOSPODARENJE NEKRETNINAMA	
7	STAMBENA ZADRUGA ELEKTROLUX	
8	VRBA poljoprivredna zadruga u stečaju	GRAĐEVINARSTVO
9	ZANATOPREMA, zanatska zadruga	
10	Zanatska zadruga GRADIN za završne građevinske radove	
11	ZANATSKA ZADRUGA PRIMORJE	
12	EKOLOŠKA PČELARSKA ZADRUGA VIDMAR	PČELARSTVO
13	Poljoprivredna zadruga PČELARSTVO APITRADE	
14	Energetska zadruga OTOK KRK	
15	Poduzetničko obrtnička zadruga Gorski kotar	PODUZETNIŠTVO
16	AGRIBIOCERT Zadruga za obavljanje stručnog nadzora i ugovornu kontrolu robe	
17	BROD MORAVICE poljoprivredna zadruga	
18	GOSPOJA, poljoprivredna zadruga	
19	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA BISTRICA	
20	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA CRES	
21	Poljoprivredna zadruga DOLĆINA	
22	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA FUŽINE	
23	Poljoprivredna zadruga KOVAC	
24	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA LOZNATI	
25	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA OLEANDAR RUKAVAC	
26	Poljoprivredna zadruga OTOK KRK	
27	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA PLODOVI VINODOLA BRIBIR	
28	Poljoprivredna zadruga Tisa	
29	POLJOPRIVREDNA ZADRUGA UNIJE	
30	Poljoprivredna zadruga VRBNIK	
31	Poljoprivredno - šumarska zadruga, TRŠČE	
32	POLJOPRIVREDNO TURISTIČKA ZADRUGA VALDIŽUN	
33	Poljoprivredno uslužna zadruga branitelja MASMO	
34	POLJOPRIVREDNO-USLUŽNA ZADRUGA BRANITELJA FRANKOPAN	

35	STUDEC, vinodolska poljoprivredna zadruga	
36	Turistička, poljoprivredna i proizvodno - uslužna zadruga LUJZIJANA	
37	BRANITELJSKA RIBARSKA ZADRUGA NEVERA za ribarstvo	
38	PORAT ribarska zadruga	RIBARSTVO
39	RIBARSKA ZADRUGA KORALI	
40	RIBARSKA ZADRUGA LIBURNIJA	
41	PROIZVODNO - USLUŽNA SOCIJALNA ZADRUGA LADA	SOCIJALNO
42	SOCIJALNA ZADRUGA PUT	PODUZETNIŠTVO

Izvor: PGŽ, stanje na dan 04.08.2016.

s) Poljoprivredna proizvodnja

- Značaj u odnosu na ostale djelatnosti

Već je u uvodnom dijelu Programa napomenuto da područje Županije sadrži vrlo malo površina kvalitetnog obradivog poljoprivrednog zemljišta, koje pripada kategoriji osobito vrijedno poljoprivredno tlo (P1) i vrijedno poljoprivredno tlo (P2) i stoga se ono ne smije koristiti u nepoljoprivredne svrhe.

Najkvalitetnije poljoprivredne površine (s plodnim tlom pogodnim za obradu) nalaze se u obalnom i otočnom dijelu Županije. Za istaknuti je područje Vinodolske doline, Grobničko polje, otoke Susak i Unije, Dragu Baščansku i Vrbničko polje na otoku Krku te u Gorskem kotaru Mrkopaljsko polje (kod Stare Sušice, Ravne Gore, Vrbovskog, Crnog Luga, Gerova, Begovog Razdolja, u dolini rijeke Kupe i brojnim kraškim ponikvama.

Prema podacima Prostornog plana Županije (tj. Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020.) poljoprivrednih površina na području Županije ima 23.897 ha, dok prema podacima APPRRR-a na području cijelokupne Županije u ARKOD sustav evidentirano je korištenje 10.105,54 ha (tj. 10.101,85 ha bez površina Grada Rijeke). Navedenu površinu u korištenju, prema podacima APPRRR-a (stanje na dan 22.09.2015.) ukupno ima u posjedu 3.209 poljoprivrednih gospodarstava. Ukupnu površinu u korištenju (10.105 ha) ukupno čini 14.544 ARKOD parcela. Prosječna veličina poljoprivredne parcele je 0,69 ha.

Već je ranije u tekstu spomenuto da su glavne djelatnosti poduzetnika na području Županije trgovina na veliko i na malo, stručne, znanstvene i tehničke djelatnosti, građevinarstvo, prerađivačka industrija i djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane. Poljoprivredna djelatnost, kojom se na području bavi 132 poduzetnika (1,4%), u ukupnim prihodima Županije sudjeluje tek s 0,8%.

Promatrajući mikroregije Županije glavne poljoprivredne grane su:

- Gorski kotar: voćarstvo, proizvodnja bobičastog i jagodastog voća, uzgoj krumpira i stočarstvo
- Priobalje: vinogradarstvo i voćarstvo (masline i smokve)
- Otoci: maslinarstvo, vinogradarstvo i stočarstvo

No, iako Županija ima malo poljoprivrednog obradivog zemljišta, zbog povoljnih klimatskih uvjeta, dostupnih vodnih resursa, razvoj poljoprivredne djelatnosti baziran je na proizvodnji tzv. „zdrave hrane“ (ekološkoj poljoprivredi) i proizvodnji specifičnih autohtonih proizvoda i sorti poljoprivrednih kultura. Za razvoj održive poljoprivrede (uvođenjem integriranih ekološki i ekonomski prihvatljivih oblika gospodarenja i proizvodnje hrane) postoje svi preduvjeti. Postoje tzv. „djevičanska“ tla koja se dugi niz godina ne obrađuju, pa nisu zagađena, niti ne sadrže rezidue pesticida, a što pogoduje ekološkoj proizvodnji hrane. Navedeni proizvodi itekako imaju veliki potencijal za iskorištenje u turističkoj (posebno putem razvoja agroturizma i seoskog turizma) i ugostiteljskoj djelatnosti Županije, ali i šire regije. Upravo i ovim Programom Županija (kroz Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj)

nastoji revitalizirati ruralni prostor i potaknuti razvoj poljoprivredne djelatnosti u skladu s dobrom poljoprivrednom praksom.

Poljoprivrednu, i aktivnosti povezane s njom, uz nadležna tijela Županije prati i Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj Primorsko-goranske županije, koji svojim konstantnim aktivnostima animira i educira poljoprivrednike u svrhu poboljšanja poljoprivredne proizvodnje i povećanja kapaciteta.

- broj poljoprivrednih gospodarstava prema tipu

Prema podacima APPRRR-a u 2015. godini na području cjelokupne Županije ukupno je evidentirano 3.801 poljoprivredno gospodarstvo. Najvećim dijelom radi se o obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG-ovima), koji čine gotovo 96% ukupno registriranih poljoprivrednih gospodarstava.

Promatrajući trendove (prema dostupnim podacima APPRRR-a prikazanim niže u tablici), na području Županije je 2014. godine zabilježen porast u broju poljoprivrednih gospodarstava (za njih 120), u odnosu na prethodnu 2013. godinu. No, u 2015. godini zabilježen je značajan pad. Ugašeno je 270 poljoprivrednih gospodarstava.

Tablica 28: Broj i udio poljoprivrednih gospodarstava Županije prema tipu

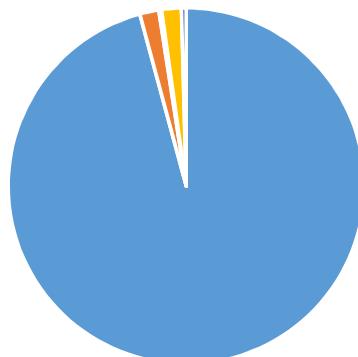
TIP PG-a	2013.	2014.	2015. Županija	2015. ruralno područje Županije
OPG	3.730	3.850.	3.632	3.074
obrt	108	105	65	56
ostali	7	7	8	8
trgovačko društvo	89	92	82	57
zadruga	17	17	14	14
UKUPNO:	3.951	4.071	3.801	3.209

Izvor: APPRRR, Statistika 2015, Izvještaj 1., „Broj poljoprivrednih gospodarstava prema tipu i spolu nositelja/odgovorne osobe na dan 14.12.2015.“; Izvještaj PG prema tipu RH 2010-2014.xlsx

Kada se izuzmu poljoprivredna gospodarstva s područja Grada Rijeke, u ruralnom području Županije djeluje 3.209 poljoprivrednih gospodarstava, od kojih je i dalje gotovo 96% u obliku obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava (3.074).

Graf 1: Poljoprivredna gospodarstava u ruralnom području Županije prema tipu

Tipovi PG-a u ruralnom području Županije

Izvor: APPRRR, Statistika 2015, Izvještaj 1., Broj poljoprivrednih gospodarstava prema tipu i spolu nositelja/odgovorne osobe na dan 14.12.2015.

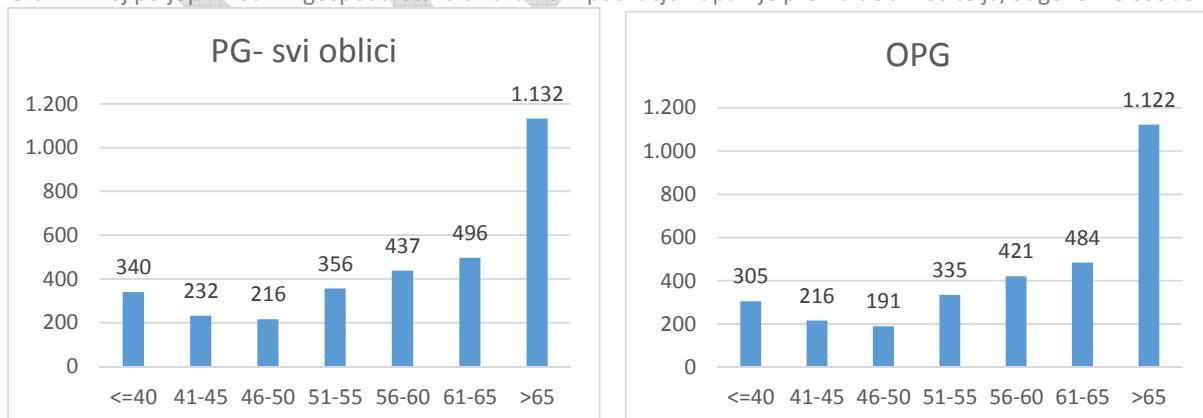
Nositelji poljoprivrednih gospodarstava u ruralnom području Županije su većinom muškarci, čine 70% ukupnog broja nositelja PG-a.

Analizirajući podatke o broju članova na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima u ruralnom dijelu Županije, uočeno je da se uglavnom radi o gospodarstvima gdje su aktivni samo nositelji OPG-a (42%). U preostalom broju OPG-ova prevladavaju gospodarstva s jednim (23%), dva (14%), tri (6%) i četiri (2%) člana. Također, registrirano je 6 OPG-ova s pet članova te 2 OPG-a sa šest članova.

Jedan od glavnih problema poljoprivrede na području Županije je dob nositelja/odgovornih osoba poljoprivrednih gospodarstava. Naime, čak 35% nositelja/odgovornih osoba poljoprivrednih gospodarstava starija je od 65 godina. Zapravo, 75% nositelja/odgovornih osoba je starije od 50 godina.

Analizirajući odvojeno podatke samo za tip obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo, stanje je gotovo identično. 36% nositelja starije je od 65 godina, odnosno 77% nositelja starije je od 50 godina.

Graf 2: Broj poljoprivrednih gospodarstava u ruralnom području Županije prema dobi nositelja/odgovorne osobe

Izvor: APPRRR, Statistika 2015, Izvještaj 1., Broj poljoprivrednih gospodarstava prema dobi nositelja/odgovorne osobe na dan 14.12.2015. godine

Razlozi za ovakvu sliku stanja su mnogobrojni, od prisutnog trenda starenja stanovništva, nezainteresiranosti mladih ljudi da se bave poljoprivrednom djelatnosti, rascjepkane zemljische čestice, neriješena vlasnička pitanja nad zemljijštem, otežano gospodarenje na kraškom terenu, izbor nositelja OPG-a u obitelji, kao i proces urbanizacije na cijelom području RH.

Također, i obrazovna struktura nositelja/odgovornih osoba na poljoprivrednim gospodarstvima nije ohrabrujuća, za 43% njih ne postoje podaci, dok je za svega 4% evidentirano da imaju završen fakultet tj. 4% višu školu. Najveći udio imaju nositelji/odgovorne osobe sa završenom srednjom (33%) te osnovnom školom (13%).

Tablica 29: Školska spremna nositelja/odgovorne osobe na PG u ruralnom dijelu Županije

TIP GOSPODARSTVA	Fakultet	Nema podatka	Nezavrše na OŠ	OŠ	SŠ	Viša škola	UKUPNO
obiteljsko gospodarstvo	113	1267	72	436	1047	139	3074
obrt	1	41	0	0	12	2	56
trgovačko društvo	3	47	0	0	7	0	57
zadruga	0	11	0	0	2	1	14
ostali	1	5	0	0	1	1	8
UKUPNO	118	1371	72	436	1069	143	3209

Izvor: APPRRR, Statistika 2015, Izvještaj 1., Školska spremna nositelja/odgovorne osobe na dan 14.12.2015. "

- obradivo poljoprivredno zemljiste prema kulturama

Prema podacima iz Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. (str. 176- Dodaci) poljoprivrednih površina ima 23.897 ha, dok je u ARKOD sustavu APPRRR-a evidentirano u korištenju ukupno 10.105 ha (koju čini ukupno 14.544 ARKOD parcela). Najviše površina su krški pašnjaci (6.939,12 ha) i livade (1.505,99 ha), a zatim su to maslinici (740 ha), oranice (447 ha) i vinogradi (197 ha).

Tablica 30: Podaci o ARKOD parcelama prikazani prema vrstama uporabe poljoprivrednog zemljišta

Vrsta korištenja	Površina ARKOD parcela (ha)
krški pašnjak	6.939,12
livada	1.505,99
maslinik	740,07
oranica	446,56
vinogradi	196,59
ostalo zemljiste	143,8
voćne vrste	87,38
miješani trajni nasadi	43,16
staklenik na oranici	2,58
rasadnik	0,13
pašnjak	0,11
iskrčeni vinogradi	0,05
kultura kratkih ophodnji	0
UKUPNO	10.105,54

Izvor: APPRRR, Statistika 2015- Izvještaj br. 5. - Prikaz broja i površine ARKODA po naseljima i vrstu uporabe poljoprivrednog zemljišta.xlsx

Promatrajući stanje poljoprivrednih površina u korištenju na razini JLS u sastavu Županije, najveće površine u korištenju su u Cresu i Malom Lošinju, dok su najmanje, manje od 10 ha, u: Kostreni (0,18 ha), Crikvenici (1,87 ha), Omišlu (2,44 ha), Viškovu (2,8 ha), Kraljevici (2,87 ha), Kastvu (6,45 ha), Bakru (7,22 ha) i Lovranu (9,59 ha).

Na području LAG-a Terra Liburna većinom je poljoprivredno zemljište iskorišteno za pašnjake, a manjim djelom za uzgoj poljoprivrednih kultura. Najčešće kulture su masline, šljive i bobičasto voće.

Na području LAG-a Vinodol, mala poljoprivredna gospodarstva koja većinom proizvode za vlastite potrebe, od kultura najviše uzgajaju vinovu lozu, masline, smokvu te lavandu.

Područjem LAG-a Gorski kotar dominiraju miješani nasadi voća i krumpir (16,53 ha), a najmanje su zastupljene kulture poput brusnice, hrena, kupusa i luka.

Za područje LAG-a Kvarnerski otoci najznačajnije poljoprivredne kulture su maslina, plemenita vinova loza (najzastupljenija je sorta žlahtina, od koje se u Vrbniku proizvodi pjenušac Valomet pakiran u butelje te se pohranjuju u more ispred Vrbnika zbog dozrijevanja) i lavanda.

Tablica 31: Podaci o ARKOD parcelama prikazani prema vrstama uporabe poljoprivrednog zemljišta

Naziv općine/grada	ORANIĆA	STAKLENIK NA ORANIĆI	UVADA	PAŠNJAK	KRŠKI PAŠNJAK	VINOGRADI	ISKREĆNI VINOGRADI	MASLINIK	VOĆNE VRSTE	KULTURA KRATKIH OPHODNJI	RASADNIK	MJEŠANI TRAJNI NASADI	OSTALO ZEMLJIŠTE	UKUPNO
BAKAR	0,49	0,02	0,49	0,00	0,62	1,00	0,00	0,08	0,05	0,00	0,00	0,35	4,11	7,22
BAŠKA	0,63	0,05	0,45	0,00	267,94	24,70	0,00	1,03	0,54	0,00	0,00	0,00	0,50	295,83
BROD MORAVICE	1,08	0,00	33,99	0,00	1,19	0,00	0,00	0,00	1,64	0,00	0,00	0,00	0,34	38,24
CRES	6,69	0,02	1,55	0,00	2.331,59	0,18	0,00	205,95	2,94	0,00	0,00	6,46	18,75	2.574,12
CRKVENICA	0,07	0,00	0,00	0,00	0,00	0,11	0,00	0,10	0,08	0,00	0,00	0,00	1,52	1,87
ČABAR	11,22	0,02	294,86	0,00	76,27	0,00	0,00	0,00	5,88	0,00	0,00	5,72	2,35	396,31
ČAVLE	0,00	0,00	3,42	0,00	7,22	0,00	0,00	0,00	0,15	0,00	0,00	0,50	0,06	11,37
DELNICE	12,04	0,00	64,01	0,00	1,90	0,00	0,00	0,00	3,89	0,00	0,00	1,53	2,03	85,40
DOBRINJ	1,03	0,08	0,32	0,00	1,38	0,76	0,00	5,97	0,10	0,00	0,00	0,34	21,30	31,28
FUŽINE	235,89	0,00	72,15	0,00	229,91	0,00	0,00	0,00	18,57	0,00	0,00	0,35	4,57	561,44
JELENJE	0,65	0,00	21,03	0,00	249,47	0,00	0,00	0,00	0,51	0,00	0,00	0,00	0,36	272,03
KASTAV	2,60	0,48	1,37	0,00	0,03	1,20	0,00	0,11	0,05	0,00	0,00	0,61	0,00	6,45
KLANA	0,26	0,00	115,55	0,00	28,12	0,00	0,00	0,00	3,67	0,00	0,00	0,00	0,00	147,59
KOSTRENA	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,07	0,06	0,00	0,00	0,05	0,00	0,18
KRALJEVICA	0,15	0,00	0,00	0,00	2,66	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,06	0,00	2,87
KRK	6,16	0,02	8,40	0,00	595,33	1,71	0,00	141,15	1,01	0,00	0,00	3,28	4,88	761,95
LOKVE	3,77	0,10	11,96	0,00	4,10	0,00	0,00	0,00	1,88	0,00	0,00	0,00	0,40	22,21
LOPAR	3,75	0,00	0,83	0,00	25,32	0,15	0,00	5,71	0,34	0,00	0,00	0,28	0,00	36,37
LOVRAN	0,50	0,00	0,00	0,00	7,23	0,03	0,00	1,13	0,00	0,00	0,00	0,70	0,00	9,59
MALI LOŠINJ	17,34	0,07	0,79	0,00	1.202,13	6,12	0,00	192,06	6,25	0,00	0,00	1,58	64,42	1.490,77
MALINSKA-DUBAŠNICA	3,02	0,19	0,47	0,00	19,52	0,00	0,00	7,92	0,00	0,00	0,00	0,05	0,49	31,65
MATULJI	7,22	0,27	3,97	0,00	13,25	0,98	0,00	0,00	4,54	0,00	0,00	2,72	2,20	35,15
MOŠĆENIČKA DRAGA	0,23	0,01	1,73	0,00	78,27	2,00	0,00	2,13	0,48	0,00	0,00	1,05	0,00	85,90
MRKOPALJ	15,06	0,00	182,17	0,00	33,90	0,00	0,00	0,00	0,23	0,00	0,00	0,00	0,00	231,36
NOVI VINODOLSKI	3,49	0,00	14,25	0,00	645,93	30,49	0,00	0,62	0,00	0,00	0,00	0,00	1,56	696,34
OMIŠALJ	0,28	0,08	0,00	0,00	0,49	0,18	0,00	1,06	0,22	0,00	0,13	0,00	0,00	2,44
OPATIJA	1,50	0,56	0,72	0,00	19,66	0,14	0,00	0,50	5,61	0,00	0,00	1,69	1,02	31,40
PUNAT	0,23	0,00	0,00	0,00	262,85	0,84	0,00	19,50	0,22	0,00	0,00	0,22	0,08	283,94
RAB	30,32	0,37	12,06	0,11	317,03	7,96	0,00	133,87	3,52	0,00	0,00	3,66	5,89	514,78
RAVNA GORA	27,19	0,00	176,94	0,00	12,24	0,00	0,00	0,00	2,76	0,00	0,00	0,00	0,39	219,52
RIJEKA	2,91	0,14	0,12	0,00	0,00	0,08	0,00	0,00	0,17	0,00	0,00	0,06	0,21	3,69
SKRAD	2,55	0,00	8,83	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	2,16	0,00	0,00	0,27	0,00	13,81
VINODOLSKA OPCINA	1,91	0,00	29,08	0,00	210,34	2,67	0,00	1,96	3,20	0,00	0,00	2,47	2,22	253,84
VIŠKOVO	1,12	0,11	0,26	0,00	0,00	0,45	0,00	0,00	0,19	0,00	0,00	0,51	0,17	2,80
VRBNIK	4,38	0,00	0,98	0,00	192,34	114,24	0,05	19,17	0,52	0,00	0,00	1,15	3,15	335,97
VRBOVSKO	40,80	0,00	443,24	0,00	100,89	0,59	0,00	0,00	15,98	0,00	0,00	7,52	0,84	609,86
UKUPNO	446,56	2,58	1.505,99	0,11	6.939,12	196,59	0,05	740,07	87,38	0,00	0,13	43,16	143,80	10.105,54

Izvor: APPRRR, Statistika 2015- Izvještaj br. 5. - Prikaz broja i površine ARKODA po naseljima i vrstu uporabe poljoprivrednog zemljišta.xlsx

- Stočarstvo (uključujući pčelarstvo)

Prema podacima APPRRR-a na području ruralnog područja Županije ukupno 1.109 poljoprivrednih gospodarstava ima u uzgoju 35.812 grla stoke. Najveći broj stoke, 91%, odnosi se na ovce.

Tablica 32: Brojno stanje stoke na području ruralnog područja PGŽ

VRSTA STOKE	BROJ GRLA
ovce	32.758
konji	1.471
govedo	1.427
koze	92
magarci/mule/mazge	43
svinje	21
drugo	1
UKUPNO:	35.812

Izvor: APPRRR, Statistika 2015, Brojno stanje stoke iz Upisnika poljoprivrednika na dan 14.12.2015.

Uzgoj ovaca je krajnje ekstenzivan i odvija se većinom na krškim pašnjacima. Na otocima Krk i Cres užgajaju se izvorne pasmine – krčka i creska ovca, koje su omogućile opstanak bjeloglavom supu, a užgajaju se radi mesa.

Također, na ruralnom području dobro je razvijeno pčelarstvo. Kvaliteta meda je izvrsna, izuzetno je cijenjen med od kadulje, vrieska i ostalog mediteranskog bilja, pa pčelarstvo postaje sve značajniji izvor prihoda.

APPRRR (Izvor: APPRRR, Statistika 2015, Broj košnica i broj pčelara iz Upisnika poljoprivrednika na dan 14.12.2015.) ukupno ima evidentiranih na području cjelokupne Županije 252 poljoprivredna gospodarstva s ukupno 12.173 pčelinjih zajednica. Od ukupnog broja 194 poljoprivredna gospodarstva drži 9.060 pčelinjih zajednica na ruralnom području Županije (bez Grada Rijeke). Većinom su to pčelari hobisti, od kojih veći dio ima seleće pčelarstvo, dok je tek mali dio pčelarstva stacionaran. Proizvođači meda su dobro organizirani i udruženi (npr. na području Vinodola 3 su pčelarska društva, a također, i na području Gorskih kotara su 3 udruge). Udruga iz Vrbovskog (Udruga proizvođača meduna, Grada Vrbovskog) pokrenula je zaštitu izvornosti meda - goranskog meduna.

U ovom poglavlju važno je za istaknuti da Županije ima 3 zaštićena proizvoda:

- Krčki pršut (Zaštićena oznaka zemljopisnog podrijetla (ZOZP) - registriran na EU razini)
- Krčko malinovo ulje (Zaštićena oznaka izvornosti (ZOI) - registriran na EU razini)
- Ekstra djevičansko maslinovo ulje Cres (Zaštićena oznaka izvornosti (ZOI) - registriran na EU razini)

Također, pokrenut je postupak zaštite creske janjetine te su u postupku pripremne radnje za zaštitu krčkih šurlica (posebne vrste tjestenine) i krčkog sira.

U području poljoprivrede ukupno je u službenim evidencijama registrirano 67 aktivnih udruga i 21 zadruga poljoprivrednih proizvođača, kao što je već prikazano u prethodnim poglavljima ovog dokumenta.

- detektirani problemi u poljoprivrednoj proizvodnji

Na području Županije prisutan je trend smanjenja poljoprivrednih površina u korist šumskog i neplodnog zemljišta. Do zapuštanja površina došlo je uslijed sve manjeg broja stoke na ispaši, pa su površine zarašle

šikarom i šumskim raslinjem, ali i zbog male rentabilnosti poljoprivredne proizvodnje u odnosu na druge gospodarske grane.

Drugi značajan problem u poljoprivrednoj proizvodnji je usitnjenost parcella, što potvrđuje i stanje evidentirano u ARKOD sustavu Agencije za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju. U sustavu je evidentirano u korištenju ukupno 10.105 ha, površina koju ukupno čini 14.544 ARKOD parcela. Dakle, prosječna veličina poljoprivredne parcele je 0,69 ha. Navedena prosječna površina zemljišta značajno zaostaje za hrvatskim prosjekom od 5,6 ha i EU prosjekom od 14,1 ha te svakako negativno djeluje na konkurentnost poljoprivrednika na području. Jedan od detektiranih uzroka ovakvog stanja su i neriješeni pravno-imovinski odnosi tj. vlasništvo zemljišta.

Jedan od većih problema, posebno na otočnom području (Cres, Lošinj, Krk), je alohton divljač (pretežito divlje svinje), koja je naseljena sredinom 80-ih prošlog stoljeća i čini velike štete poljoprivrednim proizvođačima na području.

Opći problem na razini Županije, kao i na razini RH, je da nije dovoljno razvijena zajednička suradnja između poljoprivrednih gospodarstava tj. proizvođača te je potrebno provoditi aktivnosti podizanja razine svijesti o zajedničkom nastupu na tržištu i stvaranju zajedničkih proizvoda, kao i svijest o autohtonim sortama koje treba zaštiti, standardizirati i pojačano kultivirati.

Također, nedovoljna je tehnološka opremljenost poljoprivrednih gospodarstava, za što je jedan od glavnih razloga pomanjkanje sredstava za investicije.

Horizontalni problem na području Županije je i prisutan trend starenja stanovništva tj. prevladavaju staračka domaćinstva, a mladi ljudi su većinom nezainteresirani za poljoprivrednu djelatnost zbog nerentabilne proizvodnje.

t) Šumarstvo i lovstvo

Prirodno bogatstvo Republike Hrvatske, uz more i poljoprivredno zemljište, čine i šume koje su obnovljive i po tome nezamjenjive. Ukupna površina šuma i šumskih zemljišta u RH iznosi 2.688.687 ha, što je 47% kopnene površine države. Prema prostornom planu PGŽ (tj. Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. str. 176 Dodaci), na području Županije ima ukupno 219.306 ha šumskih površina.

Tablica 33: Šumske površine na području PGŽ

VRSTA STOKE	BROJ GRLA
Gorski kotar	131.282
Otok Krk	11.456
Otoči Cres i Lošinj	23.887
Otok Rab	3.558
Priobalje	49.123
UKUPNO:	219.306

Izvor: Razvojna strategija PGŽ 2016.-2020. (str. 176)

Važan resurs čine šume na području Gorskog kotara i Učke (uključujući Lisine koja je predjel na obroncima Učke i Čićarije).

Šume i šumska zemljišta Županije podijeljena su na 90 gospodarskih jedinica, od čega su 76 državne šume i 14 privatne. Ovim gospodarskim jedinicama gospodari 20 šumarija u 3 Uprave šuma (Delnice, Buzet i Senj), Šumarski fakultet i Nacionalni park Risnjak.

Državne šume, kojima gospodare Hrvatske šume d.o.o., sadrže ukupnudrvnu zalihu od 25.753.829 m³, dok je prema podacima Savjetodavne službe u privatnim šumama ona oko 4.720.536 m³.

Hrvatske šume d.o.o., koje gospodare najvećim dijelom površina, bave se i proizvodnjom drvnih sortimenata, uzgajanjem i zaštitom šuma te u posljednje vrijeme sve više razvijaju i lovni turizam te ugostiteljstvo. Obzirom na veliki broj neiskorištenih lovnih kuća, Hrvatske šume razmatraju mogućnost razvoja i ostalih oblika turizma. Šumama se gospodari na održivi način, poštujući ekološke, ekonomski i socijalne standarde, što je potvrđeno dobivanjem međunarodnog standarda FSC ISO 9001.

U goranskom području ima 20% privatnih šuma, dok u primorskom području i na otocima ima 33% privatnih šuma (prema podacima iz Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020.). Privatnim šumama gospodare privatni šumovlasnici, uz pomoć stručnih službi (Šumarska savjetodavna služba), koji su se udružili u udruge privatnih šumovlasnika. Na području Gorskog kotara su udruge privatnih šumoposjednika Čabar, Delnice i Lukovdol uz stručnu pomoć i koordinaciju LAG-a Gorski kotar оформili i Mrežu Udruga privatnih šumovlasnika Gorskog kotara. Cilj djelovanja Mreže je umrežiti sve privatne šumovlasnike s područja Gorskog kotara kako bi se informirali i odgovorno odnosili prema svojoj imovini (šumi) te pripremili na korištenje sredstava iz PRR-a. Privatnim šumama gospodari se na isti način kao i državnim, temeljem Plana gospodarenja koji se revidira svakih 10 godina. Problemi s kojima se susreću privatni šumovlasnici su: usitnjeno posjeda, neriješeni imovinsko pravni odnosi, neusklađenost katastra i gruntovnice, neusuglašenost zakona (Zakona o poljoprivrednom zemljištu, Zakona o šumama, Zakona o katastarskoj izmjeru, Zakona o vlasništvu, itd.), nedovoljna zainteresiranost vlasnika za posjed te nedostatak strategije upravljanja poljoprivrednim i šumskim resursima, itd.

Općenito najzastupljenije vrste drveća su: bukva, jela, crni bor, hrast medunac, crni grab, smreka, gorski javor, jasen, grab, lipa i dr., dok su za šume i šumsko zemljište na području Gorskog kotara (85% pod pokrivenosti) karakteristične zajednice bukove, jelove i smrekove šume; pretplaninska šuma bukve s jelom; šuma bukve s kukurijekom; brdska šuma bukve; šuma bukve i jеле; šuma jеле s rebračom; tipična jelova šuma na dolomit u gorska šuma smreke. Najučestalija vrsta bjelogorice je bukva, uz nju još dolaze i gorski javor, lipa, jasen, grab, joha, dok su od crnogorice to jela, smreka i bor. Stanovnici Gorskog kotara oduvijek su bili vezani za šumu, bilo da se radilo o privređivanju sredstava za život radom u šumi ili u drvno-industrijskim pogonima, upotpunjavanjem vlastitih prihoda sječom privatnih šuma za vlastite potrebe ili za prodaju, odnosno korištenjem sporednih šumskih proizvoda.

Šume goranskog dijela Županije imaju drvnu zalihu u prosjeku 285 m³/ha. Godišnji ukupni etat šumarija na području Gorskog kotara je oko 550.000 m³ bruto drvne mase (crnogorice oko 300.000 m³ i 250.000 m³ bjelogorice). Na području LAG-a primjećena je bolest šume jele, koja se još naziva „umiranje šuma“. Uzroci bolesti još nisu dovoljno istraženi te nisu poznati svi razlozi koji dovode do ovog ekološkog problema, no struka ukazuje da bi problemi mogli biti različiti čimbenici kao što su abiotički (vjetrovi, snijeg, mraz, suša), biotički (insekti, gljive, paraziti) te ljudski faktor (onečišćenje zraka, vode i tla, ambijentalne promjene – izgradnja infrastrukture, eksploracija – pretjerana sječa te kisele kiše). Iako u Gorskem kotaru nema mnogo teške industrije, vjetrovi donose zagađenja iz cijele Europe. U posljednje vrijeme javlja se problem i sa sušenjem smreke koja je uzrokovan napadom smrekovog potkornjaka. Također, vremenske nepogode koje su pogodile Gorski kotar u veljači 2014. godine teško su oštetile šume. Kiša koja se ledila u dodiru s tlom i niske temperature, prouzrokovale su brojne probleme. Pod teretom leda došlo je do loma grana i stabala, električnih kablova i dalekovoda, a brojna stabla su se urušila i na ceste (na području naselja Gerovo oštećeno je bilo oko 90% šume bukve i breze) što je uzrokovalo brojne probleme u prometu te u opskrbi stanovništva hranom i ostalim potrepštinama. Pojedini dijelovi Gorskog kotara danima su bili nedostupni i izolirani.

Obzirom da je značajan dio površine Županije pod šumama, lovstvo je grana koja ima veliki potencijal za daljnji razvoj. Lovno područje Županije podijeljeno je na 57 lovišta i uzgajališta ukupne površine 354.350 ha. Od ukupne površine njih 25 je državnih, a ostalih 32 zajednička (županijska).

Najveći udio ukupne Županijske površine lovišta, 39% nalazi se na području Gorskog kotara (obuhvaća 20 lovišta). U obalnom dijelu (8-12 km prosječne širine) od Plominskog zaljeva do Vinodolskog podgorja ustanovljeno je 17 lovišta, dok je na 4 najveća otoka, Krku, Cresu, Lošinju i Rabu, ustanovljeno ukupno 20 lovišta površine 102.708 ha.

Na području Županije djeluje 41 lovačko društvo (oko 3.200 lovaca), koja gospodare s ukupno 258.962 ha lovišta (28 županijskih i 16 državnih). Ostalim lovnim površinama (70.225 ha), uz manji broj koncesionara, gospodare Hrvatske šume (Delnice i Senj).

u) Ruralni turizam

Područje Županije jedno je od turistički najrazvijenijih regija RH, a turizam je jedna od najznačajnijih i najperspektivnijih gospodarskih grana Županije. Područje Županije prilično je raznoliko, pa je osmišljen i novi vizualni identitet Kvarnera: „**Raznolikost je lijepa**“, a obuhvaćeno je s 8 turističkih klastera:

9. Gorski kotar (destinacija dobrog i zdravog života)
10. Opatijska rivijera (moderna rivijera s luksuznim hotelima i sadržajima u kulturi i zabavi)
11. Rijeka i riječki prsten (lučka i industrijska baština, manifestacije, obrazovni i kulturni centar Kvarnera)
12. Crikveničko-vinodolska rivijera (odmorišni i zdravstveni turizam)
13. Krk (odmorišna destinacija i zdravstveni turizam)
14. Cres (eko-otok Kvarnera)
15. Lošinj (otok vitalnosti, destinacija zdravlja)
16. Rab („Rab otok sreće“- zeleni otok Kvarnerskog zaljeva)

Unatoč svim dobrim predispozicijama za razvoj, kvaliteta ponude je ispod potencijala. Prije svega se to odnosi na raspoloživost hotelskog smještaja visoke kategorizacije te kvalitetu izvanpansionske ponude.

Djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane u Županiji je u 2014. godini ostvarila 2,3 milijarde kn ukupnih prihoda, što je 7% u ukupnim prihodima Županije. Prema istim podacima FINA-e ukupno je u navedenoj djelatnosti evidentirano 873 poduzetnika, koji zapošljavaju 6.942 radnika.

Prema podacima Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. 91% noćenja u 2013. godini ostvarili su strani turisti (11.450.720 noćenja) i to iz Njemačke, Slovenije, Austrije i Italije. Najveći udio dolazaka i noćenja ostvareno je tijekom ljetnih mjeseci (svibanj-rujan). Turizam Županije karakterizira izrazita sezonalnost. Najveći turistički promet ostvaruju otoci te opatijska i crikvenička rivijera.

Tablica 34: Noćenja turista u Županiji u prethodnom razdoblju

	2013.	2014.	2015.
NOĆENJA	12.348.195	12.212.423	13.070.148

Izvor: Razvojna strategija PGŽ 2016.-2020., Strateški plan razvoja turizma Kvarnera 2016.-2020.-situacijska analiza

Prema podacima HTZ-a na području Županije ukupno je registrirano 30.668 objekata sa smještajnim kapacitetom od ukupno 241.894 ležajeva. Najveći broj objekata je nekomercijalni smještaj (kuća/stan stanovnika, kuća/stan za odmor), 15.125 objekata. No, najveći broj ležajeva (osnovni), njih 78.837, je u objektima u domaćinstvu (73% kategorizirano s 3*).

Tablica 35: Smještajni kapaciteti Županije

Vrsta objekta	Ukupno objekata	Ukupno ležajeva (osnovni)
Druge vrste ugostiteljskih objekata (apartman, hostel, kuća za odmor, lovački dom, objekt za robinzonski smještaj, odmaralište za djecu, planinarski dom, prenoćište, soba za iznajmljivanje, studio apartman, učenički/studentski dom)	2.297	25.331
Hoteli (aparthotel, difuzni hotel, hotel baština, hotel, integralni hotel, lječilišni hotel-depadansa, lječilišni hotel, pansion, turistički apartmani, turističko naselje)	193	24.850
Kampovi - skupina kampova (kamp odmorište, kamp, kampiralište)	50	39.467
Nekomercijalni smještaj (izvorna stara obiteljska kuća (vikendica), kuća/stan stanovnika općine/grada, kuća/stan za odmor)	15.125	73.256
Objekti u domaćinstvu	12.995	78.837
Objekti u seljačkom domaćinstvu	5	48
Ostali smještaj (organizirano kampiranje)	1	50
Restorani (gostionica)	2	55
UKUPNO:	30.668	241.894

Izvor: HTZ, e-visitor, 18.07.2016.

Na području Županije provodi se projekt standardizacije obiteljskog smještaja „Kvarner family“. Projekt je osmisnila PGŽ, a provodi ga TZ Kvarner u suradnji s lokalnim turističkim zajednicama.

„Kvarner family“ je oznaka koja se dodjeljuje s ciljem brendiranja apartmana i kuća za odmor privatnih iznajmljivača smještaja na Kvarneru. Dobivenom oznakom turistički iznajmljivači dokazuju visoku turističku kvalitetu, standard, ugodno opremljen interijer i gostoprимstvo, uvažavajući kulturnu baštinu i tradiciju kraja. Projekt Kvarner Family intenzivno radi na daljnjoj implementaciji i razvijanju podbrandova:

- Pet Friendly – namijenjen gostima s kućnim ljubimcima
- Bike Friendly – namijenjen ciklo turistima
- Hike Friendly – namijenjen turistima koji pješače
- Turizam bez barijera - za osobe s posebnim potrebama

Prema podacima TZ Kvarner iz srpnja 2016. godine ukupno je:

- 450 „Kvarner family“ iznajmljivača
- 26 „Kvarner family“ agencija
- 50-tak „Pet friendly“ iznajmljivača
- 2 „Dog frendly“ agencije (Veterinarska stanica Rijeka i Monty's Dog hotel- salon za uljepšavanje pasa i hotel za pse)
- 20-tak „Bike friendly“ iznajmljivača
- 20 tak „Hike friendly“ iznajmljivača

„Kvarner family“ smještaj promovira se u sklopu sajmova, prezentacija, on-line oglašavanja, facebook stranice te web portala www.kvarnerfamily.hr.

Također, na području su razvijene i dvije oznake za gastronomiju:

- „**Kvarner gourmet**“- predstavlja ugostiteljske objekte koji spajaju modernu i tradicionalnu kuhinju Mediterana
- „**Kvarner food**“- predstavlja ugostiteljske objekte koji nude tradicionalnu primorsko-goransku kuhinju

Slika 13: Oznake projekta standardizacije obiteljskog smještaja „Kvarner family“ te gastronomskih oznaka „Kvarner gourmet“ i „Kvarner food“

Izvor: www.kvarnerfamily.hr

U 2015./2016. godini ukupno je 79 restorana nositelja oznake kvalitete i to:

- 1 restoran s oznakom kvalitete Kvarner Gourmet (2 škampa) - Bevanda
- 11 restorana s oznakom kvalitete Kvarner Gourmet (1 škamp)
- 10 restorana s oznakom kvalitete Kvarner Food Plus
- 57 restorana s oznakom kvalitete Kvarner Food

Od ukupno 79 restorana njih 57 postalo je nositeljem dodatne oznake kvalitete Dog Friendly (i to 11 Kvarner Gourmet restorana, 7 Kvarner Food Plus i 39 Kvarner Food restorana).

U razdoblju 2015./2016. godine projekt oznaka navedenih kvaliteta dodatno se unapređuje te se uvode noviteti tj. uvode se nove kategorije unutar postojećih oznaka kvalitete i sasvim nove oznake i to:

- Kvarner Food: 75 - 89 bodova
- Kvarner Food Plus: 90 – 100 bodova
- Kvarner Gourmet (1 škamp): za oznaku kvalitete potrebno je zadovoljiti sve navedene kriterije koji se odnose na oznaku kvalitete Kvarner Gourmet
- Kvarner Gourmet (2 škampa): uz temeljne kriterije za Kvarner Gourmet (1 škamp) potrebno je zadovoljiti i nekoliko dodatnih kriterija
- Kvarner Gourmet (3 škampa): osim kriterija za dobivanje oznaka Kvarner Gourmet (1 škamp) i Kvarner Gourmet (2 škampa) te nakon što objekt 2 godine za redom dobiva oznaku Kvarner Gourmet (2 škampa) treba zadovoljiti i još nekoliko dodatnih kriterija
- Dog Friendly - ugostiteljski objekti koji su prilagođeni za goste s psima

U pogledu tematskih staza, značajne su za spomenuti :

1. Cesta plodova gorja PGŽ-a: cesta povezuje obiteljska poljoprivredna gospodarstva, proizvođače autohtonih proizvoda od voća, bobičastog voća i ljekovitog bilja koje raste na području Gorskog kotara;
2. Ceste vina PGŽ-a: ceste koje povezuju proizvođače vina s područja Županije;

3. Ceste sira PGŽ-a: ceste koje povezuju proizvođače sira s područja Županije;
4. Ceste meda PGŽ-a: ceste koje povezuju profesionalne pčelare koji imaju registrirane objekte za punjenje i pakiranje meda s područja Županije.

Za područje LAG-a Terra Liburna značajno je spomenuti Uvalu Preluka, točku gdje se Mediteran najviše udubio u europski kontinent i uz prisutan vjetar tramontane daje odlične mogućnosti za surfanje. Područje LAG-a. Kao što je već spomenuto, obalno područje LAG-a je vrlo atraktivno, zbog Opatijske (Liburnijske) rivijere. Prema turističkom prometu na području LAG-a, u strukturi gostiju, prevladavaju strani gosti s najvećim udjelom u ukupnim ostvarenim noćenjima i dolascima u 2014. godini u svim promatranim mjestima. U ukupnom broju dolazaka i noćenja turista u Županiji, područje LAG-a ima udio od 21,65% odnosno 13,8% za 2014. godinu. U odnosu na 2013. godinu primjećuje se porast broja gostiju u većini općina i gradova, posebice na području Grada Kastva i Općine Viškovo, dok se u općinama Mošćenička Draga i Jelenje bilježi lagani pad. Većina smještajnog turističkog kapaciteta se nalazi na obalnom području LAG-a. U posljednje vrijeme se povećao broj turističkog smještaja u zaleđu LAG-a (Kastav i Viškovo). Za snažniji razvoj ruralnog turizma potrebno je povećati smještajni kapacitet i sadržaje za goste, posebno putem agroturizama i drugih oblika smještaja. Neophodno je iskoristiti resursnu osnovu zaobalja LAG-a za bavljenje ruralnim turizmom na cijelom LAG području u sustavu novih, inovativnih i ambijentalno uskladenih smještajnih kapaciteta u spremi s mrežom očuvanih prirodnih i antropogenih značajki ruralnog prostora i ponudom sportsko-rekreativnih i kulturno-tradicijskih sadržaja, međusobno povezanih i u synergiji s turističkim proizvodima rivijere.

LAG Vinodol, također, ima turizam kao ključnu gospodarsku djelatnost, ali i izvrsne preduvjete za razvoj raznih oblika selektivnog turizma (agroturizam, ruralne kuće za odmor, odmor na vinskoj i mednoj cesti, kulturni, sportski, lovni i sl.). Prema statističkim podacima turističkih zajednica, broj dolazaka i noćenja turista nije puno oscilirao tijekom razdoblja 2010.-2014. Bilježi se konstantan blagi rast dolazaka i noćenja, osim u 2014.g., kada je zbog ekstremnog kišnog ljeta došlo do blagog smanjenja. Najveći broj dolazaka i noćenja u 2014. g. ostvaren je na području gradova Crikvenice (253.211 dolazaka, 1.407.852 noćenja), Novo Vinodolskog (84.615 dolazaka, 512.902 noćenja) i Kraljevice (24.012 dolazaka, 97.144 noćenja). Najveći udio prema broju smještajnih jedinica (broju ležaja) odnosi se na privatni smještaj s udjelom od 57,54%, dok se najmanje smještajnih jedinica odnosi na odmarališta 3,07%. Treba naglasiti da se najveći dio smještajnih jedinica odnosi na grad Crikvenicu (privatni smještaj 13.087 ležaja ili 64%, hoteli 3.925 ležaja ili 55,82%, autokamp 2.250 ležaja ili 42,36%), dok grad Bakar raspolaže sa 70 ležajeva u privatnom smještaju što čini najmanji udio (0,34 %). U cijeloj Vinodolskoj dolini, kao zaleđu obalnih gradova i mjesta, postoji čitav niz starih primorskih autohtonih kuća, koje su obnovljene, ili ponovno izgrađene, čime su stvoreni idealni uvjeti za razvoj ruralnog turizma. Potražnja za ovakvom vrstom turizma na ovom području je u značajnom porastu. Prema mnogobrojnim upitim posjetioca postojećih turističkih i ugostiteljskih objekata, prepoznaje se potreba za proširenjem ruralne turističke ponude, i to u vidu spoja turizma i poljoprivrede kao komplementarnih djelatnosti.

Ruralni turizam, uz prerađivačku industriju, postaje jedna od glavnih djelatnosti na području LAG-a Gorski kotar. U prilog tome govori i činjenica da se veliki broj poduzetnika i obrtnika okrenuo uslužnim djelatnostima, dok rast OPG-a ide u smjeru diversifikacije djelatnosti na poljoprivrednom gospodarstvu u ruralni turizam. Ukupan dolazak turista u 2015. godini povećao se za 16% u odnosu na 2014.godinu, a broj noćenja u 2015. godini u usporedbi s 2014. godinom porastao je u prosjeku za 16,4%. U 2015. godini na području LAG-a postojalo je 290 smještajnih kapaciteta, što je porast za 14% u usporedbi s 2014. godinom. Najveći rast zabilježen je kod kuća za odmor (24,5%). Najveća ponuda smještaja postoji u apartmanima (43,10%), kućama za odmor (33,79%), sobama (16,90%), te planinarskim (2,07%) i lovačkim domovima (1,03%). Hotelski i ostali smještajni kapaciteti (pansion, hostel, skautski centar, etno kuća i

odmaralište) vrlo su malo zastupljeni. Na području Gorskog kotara ugostiteljsku uslugu pruža 36 restorana i bistroa, gdje posjetitelji mogu kušati tradicionalnu hranu s ovog područja. Najveći broj ugostiteljskih objekata nalazi se na području Grada Delnica (9), nakon čega slijedi Grad Vrbovsko (6), a zatim Grad Čabar te općine Fužine i Ravna Gora (5). Svoj doprinos ruralnom turizmu mogu dati i sportske te rekreativske udruge kroz sadržaj temeljen na pustolovini, i zimskom turizmu.

Na području LAG-a Kvarnerski otoci o važnosti turizma najbolje govori činjenica da se na području LAG-a ostvaruje 53,61% noćenja u PGŽ te da je prosječan boravak gostiju 6,7 dana. Područje LAG-a postaje sve više prepoznatljivo po svojoj gastronomskoj ponudi i prirodnjoj baštini dok je kulturna baština još uvijek nedovoljno predstavljena. Pronalazak statue Apoksiomena i otvaranje Muzeja Apoksiomena velik je poticaj predstavljanju kulturne baštine u cilju razvoja kulturnog turizma. Također, na području se razvijaju raznoliki oblici turizma prije svega eko-etno, vinski, kao i oblici aktivne turističke ponude te biciklističke i tematske staze. Mogućnosti smještaja na području LAG-a su raznovrsne te se raspolaže s velikim brojem postelja. Osim hotelskog smještaja velika je ponuda soba za iznajmljivanje, apartmana i kuća za odmor. Najmanja i najslabija je ponuda smještaja u seljačkim domaćinstvima. Dodatnih sadržaja u seljačkim domaćinstvima nema. Potrebno je razvijati ponudu i potražnju za smještajem i turističkom ponudom na ruralnom području.

Tržište radne snage

- Analiza radno sposobnog stanovništva, broj i struktura nezaposlenih

Prema podacima Statističkih godišnjaka HZZ-a prosječna stopa nezaposlenosti na području PGŽ u 2015. godini iznosila je 12,4%, dok je u isto vrijeme na razini RH ona iznosila 16,7%. Promatrajući trend stope primjetno je da se u razdoblju od 2013. godine prosječna godišnja stopa nezaposlenosti na području Županije smanjuje te da je kontinuirano kroz razdoblje stopa niže u odnosu na državnu razinu. Stopa nezaposlenosti je u Županiji sezonski vezana, tako je najniža u ljetnim mjesecima (srpnju).

Tablica 36: Prosječna stopa nezaposlenosti na području PGŽ za razdoblje 2012.-2015. godine

Područje	Prosječna godišnja stopa nezaposlenosti (%)			
	2012.	2013.	2014.	2015.
PGŽ	14	14,7	14,5	12,4
RH	18,1	19,3	18,8	16,7

Izvor: HZZ, Godišnjak 2013., 2014. i 2015.

No, važno je za napomenuti da različiti izvori navode različite podatke o prosječnoj stopi nezaposlenosti, kako za područje Županije, tako i za državnu razinu. Prema podacima Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020. prosječna stopa nezaposlenosti je 2013. iznosila 17%, dok za isto razdoblje HZZ vodi podatak o prosječnoj stopi od 14,7%. Ipak, u oba izvora je stopa nezaposlenosti u Županiji ispod prosjeka RH.

Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine na području Županije ukupno živi 296.195 stanovnika, od toga na ruralnom području Županije (bez Grada Rijeke) živi ukupno 167.571 stanovnik. Ruralno područje obuhvaća 114.953 radno sposobne osobe (od 15 do 64 godine života), odnosno 69%. Promatrajući broj radno sposobno stanovništvo ruralnog područja Županije na razini cjelokupne Županije, ono čini 57% ukupnog broja radno sposobnog stanovništva.

Prema spolu radno sposobno stanovništvo ruralnog područja čine podjednako muškarci i žene.

Tablica 37: Radno sposobno stanovništvo PGŽ-a

Područje	UKUPNO	Muškarci		Žene	
		broj stanovnika	udio (%)	broj stanovnika	udio (%)
PGŽ	203.224	100.831	50%	102.393	50%
Grad Rijeka	88.271	42.991	49%	45.280	51%
Ruralno područje Županije	114.953	57.840	50%	57.113	50%

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011., Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu

Tablica 38: Stanovništvo PGŽ, prema JLS i zaposlenosti tj. nezaposlenosti

JLS	Ukupno	Zaposleni	Nezaposleni
Rijeka	113.659	50.494	8.761
Viškovo	11.958	6.262	1.006
Crikvenica	9.717	3.736	874
Opatija	10.408	4.398	721
Matulji	9.760	4.687	678
Kastav	8.885	4.376	602
Bakar	7.110	3.254	572
Mali Lošinj	7.078	3.326	461
Čavle	6.189	2.855	460
Rab	6.923	2.880	455
Vrbovsko	4.507	1.610	449
Delnice	5.212	2.331	410
Novi Vinodolski	4.492	1.747	337
Jelenje	4.600	2.147	320
Vinodolska općina	3.134	1.272	294
Kostrena	3.626	1.693	264
Kraljevica	4.019	1.831	250
Krk	5.416	2.634	231
Lovran	3.656	1.527	219
Omišalj	2.662	1.337	194
Malinska-Dubašnica	2.698	1.092	144
Cres	2.509	1.196	128
Čabar	3.355	1.580	126
Ravna Gora	2.171	940	107
Lopar	1.083	392	100
Klana	1.707	793	98
Fužine	1.429	589	93
Mošćenička Draga	1.379	582	79
Dobrinj	1.853	738	74
Punat	1.706	754	69
Lokve	927	386	64
Brod Moravice	767	258	59
Mrkopalj	1.091	404	51
Baška	1.478	559	42
Skrad	967	385	40
Vrbnik	1.097	478	30
UKUPNO	259.228	115.523	18.862

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011., Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu

Nezaposlenih osoba na ruralnom području Županije ima 10.095, odnosno na području cjelokupne Županije 18.862. Izuzev Grada Rijeke, najveći broj nezaposlenih osoba bilježe Viškovo, Crikvenica, Opatija, Matulji, Kastav i Bakar.

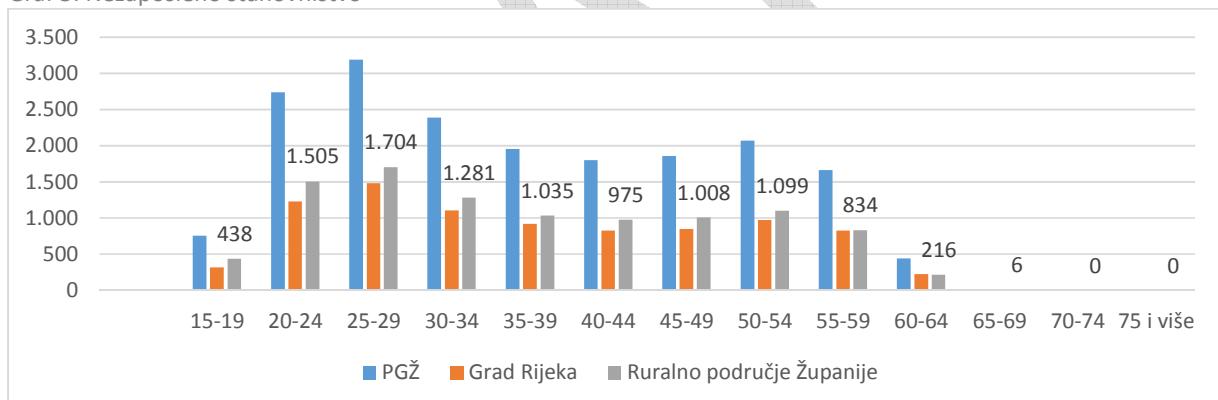
Tablica 39: Nezaposleno radno sposobno stanovništvo PGŽ

Područje	Zaposleni	Nezaposleni
PGŽ	114.872	18.848
M	62.411	9.918
Ž	52.461	8.930
Grad Rijeka	50.192	8.753
M	26.187	4.660
Ž	24.005	4.093
Ruralno područje Županije	64.680	10.095
M	36.224	5.258
Ž	28.456	4.837

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011., Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu

Promatrajući nezaposleno stanovništvo ruralnog područja Županije, vidljivo je da je najveći udio nezaposlenih osoba u dobi od 20-30 godina, čak 32% (3.209 osoba), a zatim s 23% slijede osobe u dobi od 30-40 godina (2.316 osoba) te 21% osobe u dobi od 45-55 godina (2.107).

Graf 3: Nezaposleno stanovništvo

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011., Stanovništvo staro 15 i više godina prema trenutačnoj aktivnosti, starosti i spolu

Prema podacima Lokalnih razvojnih strategija LAG-ova s područja Županije obrazovna struktura nezaposlenih osoba je sljedeća:

LAG Terra Liburna: obrazovnu strukturu nezaposlenih čine osobe s nezavršenom osnovnom školom s udjelom od 4,6%, sa završenom osnovnom školom s udjelom od 14,7%, sa završenom srednjom školom s udjelom od 60,13% što predstavlja, s jedne strane, ograničavajući faktor razvoja područja LAG-a za neke djelatnosti, a s druge strane, mogućnost usmjeravanja kompetencija nezaposlenih osoba s trenutnim potrebama na tržištu rada i novim investicijama. Visoko obrazovane osobe imaju udjel od 20,61%.

LAG Vinodol: prema podacima HZZ-a ukupno je 2.692 nezaposlenih osoba na području, najviše nezaposlenih ima srednje-školsko zanimanje do 3 god. i školu za KV i VKV radnike te srednje-školsko zanimanje u trajanju od 4 i više godina.

LAG Gorski kotar: Na području LAG-a na dan 31. siječnja 2016. godine, u ispostavama HZZ-a u Čabru, Delnicama i Vrbovskom, ukupno je bilo 1.747 nezaposlenih. Prema stručnoj spremi, od ukupnog broja nezaposlenih, najviše je bilo nezaposlenih sa završenom osnovnom školom (445), od čega su žene činile 63,37%. Najmanji broj nezaposlenih činili su oni sa završenom gimnazijom, pri čemu je opet veći udio žena, 73,3%. Iz gore navedenih podataka je vidljivo da je područje LAG-a Gorski kotar po zaposlenosti žena na vrlo niskoj razini, osim kao nositelja PG-a.

LAG Kvarnerski otoci: stanje nezaposlenosti, prema podacima HZZ-a u listopadu 2015., prikazuje kako je na području LAG-a Kvarnerski otoci bilo 961 nezaposlen (4,65% nezaposlenih u ukupnoj radno aktivnoj populaciji). Obrazovna struktura nezaposlenih je dobra, posebno ako se promatraju najosjetljivije skupine društva – žene i mladi. Obrazovna struktura nezaposlenih mladih ukazuje da ih najviše ima završenu srednju školu (217 osobe, 62,549%), a višu i visoku školu (89 osoba, 25,65%). 88,18 % mladih nezaposlenih osoba je obrazovano što ukazuje na usmjeravanje aktivnosti LAG-a prema zapošljavanju i samozapošljavanju upravo ove ciljane skupine. Obrazovna struktura nezaposlenih žena je lošija, 253 osoba ili 52,49 % ima završenu samo srednjoškolsko obrazovanje, a visoko i više obrazovanje ima 134 osobe ili 27,08%. U ovoj populaciji značajniji je broj osoba s nezavršenom, ili samo završenim osnovnoškolskim obrazovanjem, 94 osobe ili 20,43%.

Demografske i socijalne značajke područja

Demografske značajke prikazane su kroz obilježja stanovništva iz Popisa stanovništva 2011. godine, dok socijalne značajke obuhvaćaju stanje u školstvu i kulturi na ruralnom području PGŽ-a.

Demografska kretanja

- Usporedba broja stanovnika 1981, 1991, 2001 i 2011, gustoća naseljenosti, starosna struktura

Prema podacima Popisa stanovništva iz 2011. godine na području Županije ukupno živi 296.195 stanovnika. Prosječna gustoća naseljenosti iznosi 82,55 stanovnika/km² (što je više od prosjeka u RH, koji iznosi 75,7 stanovnika/km²).

Ruralno područje Županije (bez Grada Rijeke) broji ukupno 167.571 stanovnika (u Gradu Rijeci živi ukupno 128.624 stanovnika). Prosječna gustoća naseljenosti iznosi 47,3 stanovnika/km² (dok prosječna gustoća stanovnika u Gradu Rijeci iznosi 2.923 stanovnika/km²).

Promatrajući broj stanovnika unazad tridesetak godina, područje Županije bilježi negativan demografski trend, ukupan broj stanovnika u razdoblju od 1981. do 2011. smanjio se za 7.843 stanovnika. No, ruralno područje Županije u istom periodu karakteriziraju pozitivni demografski pokazatelji, broj stanovnika povećao se za 21.759.

Tablica 40: Broj stanovnika PGŽ u razdoblju od 1981.-2011. godine

Broj stanovnika	1981.	1991.	2001.	2011.
PGŽ	304.038	323.130	305.505	296.195
Grad Rijeka	158.226	165.904	144.043	128.624
Ruralno područje Županije	145.812	157.226	161.462	167.571

Izvor: DZS, Popis stanovništva 1981., 1991., 2001. i 2011.

Ipak, ovdje treba izdvojiti područje Gorskog kotara, gdje je gustoća naseljenosti 18,07 stanovnika/km², što je znatno manje od prosječne gustoće naseljenosti na području Županije, odnosno RH. S obzirom da

gustoća naseljenosti ovisi i o veličini površine jedinice lokalne samouprave, najslabije naseljeno područje ima Općina Mrkopalj s gustoćom naseljenosti od 7,7 st./km², a jedna od ugroženijih općina je Općina Brod Moravice, koja broji 38 naselja. U 27 naselja živi do 10 stanovnika, a u 11 naselja ne živi niti jedan. Kritično stanje je i na području Grada Delnice, gdje u devet naselja nema stanovnika, dok u 22 naselja živi do 10 stanovnika. Demografska značajka Gorskega kotara obilježena je intenzivnom depopulacijom. Pokazatelji stanovništva Gorskoga kotara u 20. stoljeću okarakterizirani su niskom stopom prirodnog prirasta, nepovoljnom dobnom strukturi, negativnim migracijskim saldom i neravnomjernim razmještajem.

Iako se broj stanovnika u ruralnom području povećao, prisutan je problem starenja stanovništva, što je vidljivo i niže iz grafa. U ukupnom broju stanovnika najveći je broj stanovnika u dobi od 50-65 godina (40.360 stanovnika tj. 23% ukupnog stanovništva na ruralnom području).

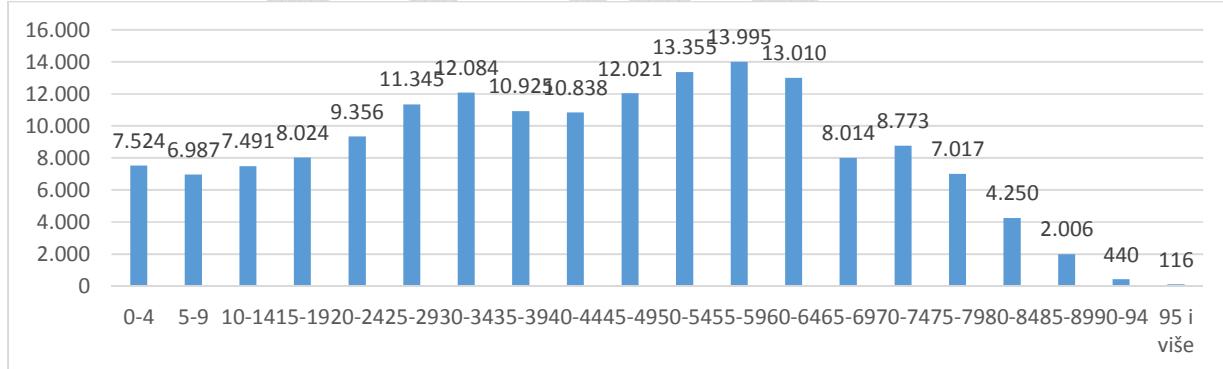
Prosječna dob na području Županije je 43,9 godina, što je više nego na razini RH, koja ima prosjek 41,7 godina.

Indeks starenja Županije je 155,3, dok je koeficijent starosti 26,6%.

Indeks starenja je postotni udio osoba starih 60 i više godina u odnosu na broj osoba starih 0 – 19 godina, a indeks veći od 40 posto ukazuje na proces starenja stanovništva. Udio stanovništva starijeg od 60 godina u RH neprestano raste te se sa 115 posto indeksa starenja približio udjelu koje staračko stanovništvo ima u razvijenim europskim zemljama.

Koeficijent starosti je postotni udio osoba starih 60 i više godina u ukupnom stanovništvu, a kad prijeđe 12%, smatra se da stanovništvo ulazi u proces starenja. Od 1953. koeficijent starosti se u RH više nego udvostručio i sada iznosi 24,1%, a 1953. je bio 10,3%.

Graf 4: Stanovništvo ruralnog područja Županije prema starosti

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011., Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, popis 2011.

Negativno prirodno kretanje pokazuje i vitalni indeks (živorođeni na 100 umrlih), koji je za područje Županije 70,4, a na državnoj razini i RH 79,3.

Ovakve nepovoljne promjene u dobnoj strukturi stanovništva imaju mnoge nepovoljne utjecaje, prije svega vezane uz tržište rada i mirovinske rashode.

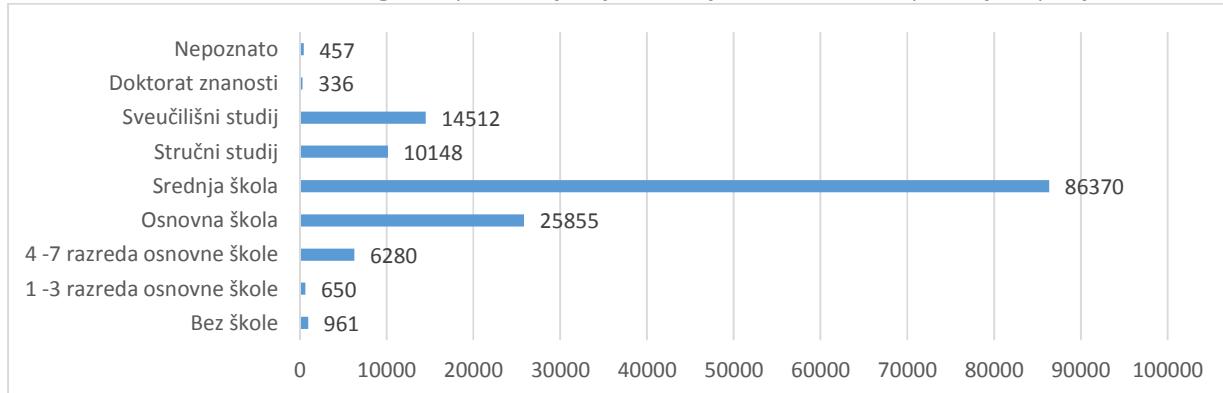
Obrazovna struktura stanovništva

- Broj stanovnika prema stručnoj spremi, stručna spremna prema spolu

Obrazovanje je jedan od ključnih čimbenika ukupnog društveno-ekonomskog razvoja određenog područja. Na taj način, obrazovano stanovništvo postaje obrazovana radna snaga koja je spremna

odgovoriti potrebama tržišta rada. U obrazovnoj strukturi stanovništva ruralnog područja Županije, prema Popisu iz 2011. godine, najveći broj stanovnika ima završenu srednju školu (udio od 59,3%), zatim osnovnu školu (17,8%), te sveučilišni studij (10%). Stručni studij ima završeno 7% stanovnika, a titulu doktora znanosti nosi 0,2% stanovnika.

Graf 5: Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi na ruralnom području Županije

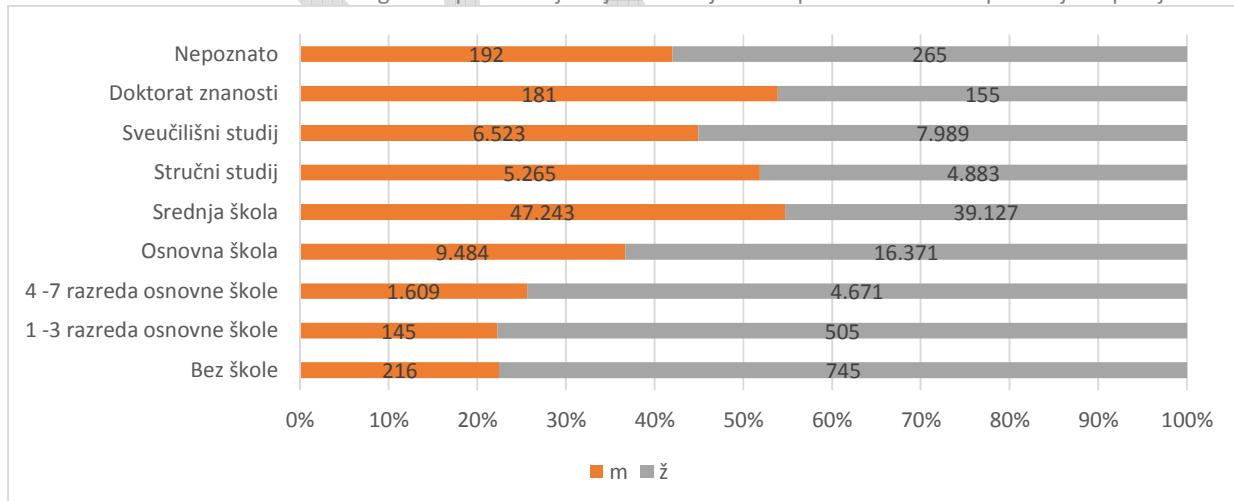

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011., Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu

Analiza stupnja obrazovanja pokazuje da je najveći udio stanovnika u ruralnom području bez škole i sa završenih 1-3 razreda osnovne škole, 4-7 razreda osnovne škole i završenom osnovnom školom čine žene (15%).

Većinu od 41% (59.212) sa završenom srednjom školom i nekim od stupnja visokog obrazovanja imaju muškarci. Iako, s istim stupnjem obrazovanja blizu su i žene, čine 36% (52.154).

Graf 6: Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi i spolu na ruralnom području Županije

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011., Stanovništvo staro 15 i više godina prema najvišoj završenoj školi, starosti i spolu

Školstvo

Školstvo u ovom poglavlju obuhvaća društvenu infrastrukturu područja odgoja i obrazovanje tj. predškolskog odgoja i obrazovanja, te osnovnog, srednjeg i visokog školstva i znanosti. Infrastruktura i

organizacija predškolskih i obrazovnih institucija i ustanova od izuzetne je važnosti za osiguranje odgovarajuće obrazovne strukture stanovnika, kako bi za razvojne potrebe Županije stvorili kvalitetnu radnu snagu s potrebnim vještinama i znanjima nužnim za osiguranje konkurentnosti ruralnog područja.

- Predškolske ustanove i dječje igraonice

Predškolski odgoj i obrazovanje te skrb o djeci predškolske dobi odvija se u ustanovama koje tu djelatnost obavljaju kao javnu službu (prema Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju), a koje se pretežno financiraju iz proračuna lokalne i regionalne samouprave.

U Županiji djeluje ukupno 35 takvih ustanova (21 vrtić, uz još 11 privatnih i 2 vjerska) kroz 108 matičnih i područnih vrtića.

Na području LAG-a Terra Liburna ukupno je 15 ustanova za predškolski odgoj. Postoji potreba za izgradnjom novih, ili proširenjem postojećih u cilju povećanja kapaciteta (npr. Općina Viškovo izrađuje projektnu dokumentaciju za izgradnju nove zgrade jaslica).

U području LAG-a Vinodol predškolski odgoj i obrazovanje provodi se u 17 dječjih vrtića, od kojih su dva privatna (na području grada Bakra), a ostali su osnovani od strane grada, ili općine, na čijem području djeluju. Gradovi i općine (osnivači dječjih vrtića), većim dijelom osiguravaju proračunska sredstva za sufinanciranje boravka djece u vrtićima, dok manji dio troškova snose roditelji. Postojeći dječji vrtići opremljeni su kvalitetno (oprema i namještaj), ali postoji potreba za proširenjem kapaciteta. (npr. Općina Čavle završila je s izgradnjom novog objekta u 2015. godini, dok se u Vinodolskoj općini planira rekonstrukcija objekta Blaškovići u naselju Grižane za potrebe dječjeg vrtića, kao i na području Grada Bakra gdje se planira proširenje u naselju Škrljevo). Dječja igraonica je organizirana samo na području Crikvenice i Općine Čavle, u sklopu sportske dvorane, a potrebna su i nova dječja igrališta, jer su postojeća uglavnom na uređenim plažama pod koncesijom i u funkciji su obogaćivanja sadržaja dostupnih na plaži, ili su u sklopu dječjih vrtića i na raspolaganju su djeci koja ih pohađaju.

U svakoj JLS na području LAG-a Gorski kotar dostupan je predškolski odgoj. Dječji vrtići djeluju kao sastavni dio osnovne škole s neprilagođenim radnim vremenom za zaposlene roditelje (dječji vrtić radi dok traje osnovnoškolska nastava). U gradovima (Čabar, Delnice i Vrbovsko) dječji vrtić je zasebna ustanova. Na LAG području nema vrtičkih kapaciteta za djecu do tri godine starosti (jaslica), već postoje samo jedne privatne jaslice na području Grada Delnica. Potrebu za novim dječjim vrtićima izrazile su općine Fužine i Ravna Gora. Na području LAG-a postoji dodatno i potreba za dječjim igraonicama. Svaka JLS ima dječje igralište uz dječji vrtić te nekoliko sportskih igrališta. Od ukupnog broja JLS na području LAG-a, šest su gradovi i općine prijatelji djece (Brod Moravice, Delnice, Mrkopalj, Ravna Gora, Skrad i Vrbovsko).

U sektoru odgoja i predškolskog obrazovanja na području LAG-a Kvarnerski otoci djeluje 5 jaslica (Baška, Omišalj, Punat, Cres i Krk) i 10 dječjih vrtića u javnom vlasništvu te jedan u privatnom.

- Osnovnoškolsko i srednjoškolsko obrazovanje te visokoobrazovne ustanove

Županija je osnivač 30 osnovnih škola (od ukupno 58) koje djeluju na njenom području. Od toga je 11 na području Gorskog kotara, 9 u riječkom prstenu, 4 na otocima, 3 u Liburniji i 3 na vinodolskom području).

U Županiji djeluje i 6 osnovnih škola za djecu s poteškoćama u razvoju te Dom mladih. Srednjih škola djeluje ukupno 34 (14 gimnaziskog programa, 16 strukovnog, 3 umjetničkog i 1 za učenike s teškoćama u razvoju. Također, na području Županije djeluju i 3 privatne srednje škole (gimnazija i 2 glazbene).

Županija je osnivač i 4 samostalna učenička doma i 2 koja djeluju u sastavu srednjih škola.

Na području LAG-a Terra Liburna ima ukupno 16 obrazovnih institucija od čega je 8 osnovnih, 6 srednjih i jedna visokoobrazovna institucija. U Opatiji djeluje Fakultet za menadžment u turizmu i hotelijerstvu pri Sveučilištu u Rijeci. Ima šest srednjih škola: gimnazija, ugostiteljska škola, hotelijersko-turistička škola, obrtnička škola te dvije glazbene škole. Na ostalim područjima LAG-a djeluju osnovne škole.

Na području LAG-a Vinodol osnovne škole se susreću s problemom nedostatka prostora. Također, veliki je nedostatak osnovne infrastrukture poput školskih dvorana. Na području LAG-a djeluju dvije srednjoškolske ustanove: SŠ dr. Antuna Barca (bilježi se smanjen broj upisa u strukovna i obrtnička zanimanja) u Crikvenici i Pomorska škola (uređuju dodatne učionice zbog povećanog broja učenika) u Bakru. Pri Pomorskoj školi djeluje i učenički dom „Tomislav Hero“ koji je uređen, u skladu s važećim standardima života i rada u učeničkim domovima. Ustanove za visoko i više obrazovanje na području LAG-a ne postoje.

Na području LAG-a Gorski kotar postoji 10 matičnih osnovnih te tri srednje škole. Osnovne škole djeluju kroz matične i područne škole. U Delnicama djeluje i Osnovna glazbena škola koju mogu pohađati djeca iz svih dijelova LAG područja. Srednje škole postoje u tri grada (Čabar, Delnice, Vrbovsko), a u sklopu Željezničke tehničke škole u Moravicama (Vrbovsko) djeluje Učenički dom kapaciteta do 100 učenika. Osim malog broja učenika, koji utječe i na radno vrijeme zaposlenih u školama, odgojno-obrazovne ustanove na području LAG-a susreću se i s problemima neopremljenosti didaktičkim pomagalima, zastarjelim i neodržavanim školskim prostorima. Programe cjeloživotnog učenja nudi Srednja tehnička škola u Moravicama. Ondje su dostupni programi prekvalifikacija (vozač motornog vozila; vozač motornog pružnog vozila; željeznički prometni radnik – konduktor, vlakovođa, skladištar, blagajnik; tehničar za željeznički promet, CNC operater) i ospozobljavanja (pčelar, manevrist). Na području LAG-a nema pučkog učilišta, ni visokoobrazovnih ustanova, koje bi omogućile mladim ljudima stjecanje novih znanja i usavršavanje postojećih vještina i kompetencija. Upravo je to razlog odlaska mlađih u veće urbane sredine, prvenstveno Rijeku, Zagreb i Karlovac.

Na području LAG-a Kvarnerski otoci nalazi se 15 objekata osnovnoškolskog obrazovanja, od kojih je 1 potrebno urediti te je u tijeku izrada potrebne dokumentacije. Na području LAG-a djeluju dvije srednje škole, jedna u Malom Lošinju (s ispostavom u Cresu) i druga na Krku. Nema viših i visoko školskih obrazovnih ustanova. U sektoru obrazovanja odraslih na ovom području djeluje jedno pučko otvoreno učilište koje se nalazi u gradu Malom Lošinju i koje zahtijeva obnovu i opremanje.

- Organizacije civilnog društva različitog djelokruga

Na području Županije je, prema podacima iz Razvojne strategije PGŽ 2016.-2020., ukupno registrirano 3.885 udruga (8% na državnoj razini), što ukazuje na visoku razvijenost civilnog sektora na području Županije. Prema djelatnosti najzastupljenije su sportske udruge (35%), a zatim slijede kulturne (20%). Najveći broj udruga djeluje na području Grada Rijeke (45%), a zatim na području Opatije (6%), Crikvenice (3,4%), Malog Lošinja (3,3%), Viškova (2,9%), Matulja (2,8%), Krka (2,7%), otoka Raba (2,7%) te Delnica (2,6%). Navedi podaci odnose na stanje u 2014. godini, koja je bila temeljna godina analize u izradi Županijske strategije.

Uvidom u Registar udruga RH (stanje na dan 31.10.2016.) na području Županije ukupno je evidentirano 3.956 aktivnih udruga iz različitih područja djelovanja. Najvećim brojem (1.756) one djeluju na području Grada Rijeke, što čini 44% ukupnih registriranih aktivnih udruga, a potom slijedi Grad Opatija s 246.

Udruge svoj rad financiraju iz različitih izvora, no, ipak najviše iz proračuna JLS-ova i Županije. Ključni problemi s kojima se suočavaju, osim nedostatnih finansijskih sredstava za rad, su nedostatak stručnih zaposlenika, kao i nedostatak prostora za djelovanje.

Tablica 41: Broj udruga prema djelatnostima u Županiji

Područje djelatnosti	Broj udruga
Sportske	1.367
Kulturne	756
Gospodarske	266
Tehničke	246
Socijalne	186
Okupljanje i zaštita djece, mladeži i obitelji	123
Zdravstvene	95
Hobističke	87
Ekološke	64
Prosvjetne	61
Humanitarne	61
Udruge domovinskog rata	57
Znanstvene	57
Duhovne	45
Etničke	44
Zaštita prava	35
Nacionalne	32
Okupljanje i zaštita žena	14
Informacijske	7
Ostale	299
UKUPNO:	3.885

Izvor: Razvojna strategija PGŽ 2016.-2020.

Prema dostupnim podacima iz Zakladne knjige Ministarstva uprave na području Županije djeluje i 6 zaklada¹⁵ različitih područja djelovanja:

- PUNTARSKA ZAKLADA ZA STARIJE I NEMOĆNE OSOBE (Punat): pomoći starijima i nemoćnim osobama koje žive na području općine Punat odnosno mjesta Punat i mjesta Stara Baška, pružanjem informacijske, stručne i finansijske potpore programima koji potiču građansku inicijativu, volonterstvo, filantropiju, kao i drugim programima kojima se ostvaruje temeljna svrha Zaklade;
- ZAKLADA "CULTURA IURIS" (Rijeka): promicanje pravne kulture, a posebice putem: poticanja i pomaganja vrsnih mlađih studenata Pravnog fakulteta u Rijeci i nagrađivanja najboljih studenata po godini i generaciji; stipendiranja studijsko specijalističkih boravaka u inozemstvu radi izrade magistarskih i doktorskih radova, u trajanju od jednog do tri mjeseca, financiranja studijskih putovanja; unapređivanja znanstvenog rada;
- ZAKLADA "DR. VIKTOR RUŽIĆ" (Rijeka): pružanje stalne, ili povremene, materijalne potpore ljudima, a posebno djeci, kojoj je to uslijed neimaštine, bolesti, pretrpljene nesreće, zaostalosti u razvoju i sl. potrebno; školovanja, ili potpomaganja u snošenju troškova školovanja, doškolovanja, specijalizacije, izlaganja i prezentiranja naučenog i ostvarenog, talentiranim učenicima, studentima i mlađim umjetnicima, koji za to imaju potrebu i ispunjavaju druge propisane uvjete pružanja materijalne potpore organizacijama, ustanovama i akcijama organiziranim zbog opće koristi, ili u dobrovorne svrhe, na području socijale, zaštite prirode i kulturne baštine, promicanja pojedinih ekoloških ciljeva i sl.;
- ZAKLADA MARIJAN FILIPOVIĆ (Čabar): pružanje potpore, novčane i druge pomoći učenicima, studentima i postdiplomantima te osobama slabijeg imovinskog stanja na području Grada Čabra;

¹⁵ Izvor: Ministarstvo uprave; Zakladna knjiga: <http://www.appluprava.hr/RegistarZaklada/faces/WEB-INF/pages/searchResult.jsp>; stanje na dan 05. rujna 2016.)

- ZAKLADA SVEUČILIŠTA U RIJECI (Rijeka, najstarija zaklada u RH): trajno pružanje novčane potpore akademskoj zajednici kroz podršku znanstveno - istraživačkim projektima, programima i novim studijima na Sveučilištu i u cijeloj akademskoj zajednici; potpora djelatnicima Sveučilišta u znanstveno-nastavnim i suradničkim zvanjima za njihovo znanstveno i stručno usavršavanje; nagrađivanje značajnih dostignuća na području znanosti i umjetnosti; podrška u izdavačkoj djelatnosti na području znanosti i umjetnosti; obogaćivanje sveučilišnog kampusa, kao i novčana pomoć studentima;
 - ZAKLADA ZA FINANCIRANJE IZRADBE PROTOTIPOVA FIPRO (Rijeka): pružanje financijske potpore poduzetnicima-inovatorima u izrabi prototipova proizvoda temeljenih na naprednim tehnologijama.
- Kultурне manifestacije

Kulturalna infrastruktura već je opisana u uvodnom poglavlju, pa se u ovom dijelu daje sažetak značajnije kulturne manifestacije na području Županije, a to su:

- Riječki karneval
- Riječke ljetne noći- glazbeno scenski festival
- Zajčevi dani- glazbeno scenska manifestacija
- Rabska fjera- trodnevna kulturno-povijesna manifestacija koja obilježava obranu Raba od Normana
- Kastafsko kulturno ljeto- ljetni kulturni festival koji nudi izložbeni, dramski, glazbeni, filmski, književni dječji program
- Hartera- riječki festival elektronske i alternativne glazbe
- Osorske glazbene večeri- višednevni festival klasične glazbe hrvatskih glazbenika
- Međunarodni festival malih scena- riječki kazališni festival
- Revija lutkarskih kazališta u Rijeci
- Festival pučkog teatra Omišalj
- Smotra svirača heligonski i malih instrumentalnih sastava Gorskog kotara
- Međunarodne smotre folklora, najčešće na kvarnerskim otocima
- Fen festival
- Festival mjuzikla
- Krčko ljeto
- Lubeničke večeri
- Dani Apoksiomena na Lošinju
- Okolotorno- šetnja uličicama Starog grada Novog Vinodolskog

Veći dio navedenih manifestacija održava se u Gradu Rijeci, stoga je nužno razvijati i poticati programe udruga i privatne inicijative, kako bi se podigla kvaliteta života stanovnika na području Županije, ali i dodatno obogatila sama turistička ponuda.

Za područje Gorskog kotara dodatno su zanimljive manifestacije Plodovi gorja Gorskog kotara, koji obuhvaća Dan jabuka, Plodove jeseni, Dan gljiva, Dan ljekovitog bilja, Dane lavande, Dan borovnica i Dan jagoda. Bundevijada, KotarFEST!, Iz bakine škrinjice, itd., gdje se mogu vidjeti i kupiti autohtoni proizvodi te doživjeti autentičnost Gorskoga kotara.

PRILOG 2- CJELOVITA ANALIZA ANKETNIH UPITNIKA I PRIJEDLOGA PROJEKATA

Ispitivanjem **OPĆEG STANJA** kod predstavnika različitih sektora i dobi, kod LAG-a Vinodol je pristupilo 30 ispitanika, a kod LAG-a Gorski kotar ukupno 41 ispitanik. Organizacijska struktura ispitanika u oba LAG-a je većinom bila sastavljena od fizičkih osoba, OPG-a i udruga, a u manjem dijelu od predstavnika trgovackih društava (u privatnom i s udjelom državnog vlasništva) te od predstavnika obrta, domaće radinosti i kod LAG-a Vinodol po jedan predstavnik zadruge i knjižnice. Kao najveći problemi s kojima se ispitanici susreću u redovnom poslovanju na području LAG-a Vinodol prepoznati su složenost poreznih propisa i previsoke porezne stope, te neučinkovita državna administracija i ograničen pristup sredstvima za financiranje. Neučinkovita administracija i ograničen pristup sredstvima za financiranje su također glavni problemi ispitanika s područja LAG-a Gorski kotar, kao i visoke cijene inputa za proizvodnju. Kod ocjenjivanja kvalitete pružanja usluga i infrastrukture JLS-a, ispitanici LAG-a Vinodol i Gorskog kotara su kao glavne nedostatke naveli prijevoznu infrastrukturu, brigu o starijim i nemoćnim osobama te ugostiteljske i turističke usluge. Kod oba LAG-a je za smjera daljnog razvoja najvažniji turizam, s time da su kod LAG-a Vinodol druga važna strateška područja, na kojima je treba temeljiti daljnji razvoj, usluge i poljoprivreda, a kod LAG-a Gorski kotar drvno-prerađivačka industrija, šumarstvo i metaloprerađivačka industrija.

Tablica 42: Analiza anketnih upitnika OPĆE STANJE

ANALIZA		LAG VINODOL	LAG GORSKI KOTAR
OPĆE STANJE	NEDOSTACI JLS	- prijevoz - briga o starijim i nemoćnim osobama - ugostiteljska i turistička infrastruktura - briga o djeci predškolske dobi - pošta - Internet	- prijevoz - ugostiteljska i turistička infrastruktura - briga o starijim i nemoćnim osobama - briga o djeci predškolske dobi - pošta - Internet
	PROBLEMI	- složenost poreznih propisa, - previsoke porezne stope, - neučinkovita državna administracija, - ograničen pristup sredstvima za financiranje	- ograničen pristup sredstvima za financiranje - visoke cijene inputa za proizvodnju - neučinkovita administracija
	POTREBE (smjer razvoja)	- turizam - usluge - poljoprivreda - drvno - prerađivačka industrija	- turizam - drvno-prerađivačka industrija i šumarstvo - metaloprerađivačka industrija - poljoprivreda - usluge - tekstilna industrija

Izvor: LAG-ovi PGŽ, obrada autora

Anketnom ispitivanju predstavnika **GOSPODARSKOG SEKTORA**, u LAG-u Vinodol je pristupilo 16, a kod LAG-a Gorski kotar 8 ispitanika. Osnovne djelatnosti ispitanika kod LAG-a Vinodola su: knjigovodstvo, izrada i montaža PVC stolarije, proizvodnja pekarskih proizvoda, cvjećarske usluge, radovi u građevinarstvu, transportne i logističke usluge, skupljanje, prijevoz i reciklaža ostataka i otpadaka, geodetske usluge, usluge dizanja i spuštanja plovila, specijalizirane dizajnerske djelatnosti, poslovno savjetovanje, proizvodnja ambalaže, poslovi u građevinarstvu i održavanju telekomunikacijske mreže i proizvodnja proizvoda od metala. Osnovne djelatnosti ispitanika kod LAG-a Gorski kotar su uzgoj voća (pretežno bobičastog), prerada voća, obrada i zbrinjavanje neopasnog otpada i informatika. Najveći broj ispitanika okrenuto je poslovanju na domaćem i lokalnom tržištu. Međutim, među ispitanicima s područja LAG-a Vinodol postoje i oni koji se bave izvozom. Najčešći problemi gospodarstvenika s područja LAG-a Vinodol, s kojima se susreću u svom poslovanju, su zakoni i propisi, manjak stručne radne snage, konkurenca, porezi i davanja te naplata potraživanja. Ispitanici iz gospodarskog sektora s područja LAG-a Gorski kotar najvećim problemom smatraju nedostatak finansijskih sredstava i lošu

povezanost ekoloških proizvođača. Najpotrebnijima smatraju ulaganja vezanim uz energetsku učinkovitost i zaštitu okoliša, s naglaskom na obnovljive izvore energije i proizvodnju energije potrebne za proizvodnju te ulaganja u pročišćavanje tehnoloških/otpadnih voda iz proizvodnje. Osim toga, smatraju da trebaju unaprijediti vlastite vještine iz područja menadžmenta, marketinga, financija, računovodstva i pravnih poslova. Ispitanici s oba područja smatraju kako bi ih na rast poduzeća najviše potakli manji porezi i ostala davanja, beskamatni razvojni krediti i niže kamatne stope, pravedniji zakoni koji nisu podložni čestim izmjenama te bolji pristup investičkim kreditima banaka. Ispitanici s područja LAG-a Vinodol za rast smatraju važnom finansijsku pomoć države za nova radna mjesta i redovitu naplatu potraživanja od kupaca.

Tablica 43: Analiza anketnih upitnika GOSPODARSTVO

ANALIZA	LAG VINODOL	LAG GORSKI KOTAR
GOSPODARSTVO	PROBLEMI	- zakoni i propisi - manjak stručne radne snage - konkurenčija - porezi i davanja - naplata potraživanja
	POTREBE	- manji porezi i davanja - finansijska pomoć države za nova radna mjesta - beskamatni razvojni krediti - redovita naplata potraživanja od kupaca - pravedniji zakoni, koji nisu podložni čestim izmjenama - bolji pristup do investičkih kredita banaka - niže kamatne stope - edukacija (menadžment, marketing, financije i računovodstvo)

Izvor: LAG-ovi PGŽ, obrada autora

POLJOPRIVREDNE anketne upitnike s područja LAG-a Vinodol ispunilo JE 14 poljoprivrednika. Među poljoprivrednicima je bilo najviše zastupljeno onih koji se bave proizvodnjom meda, a od ostale proizvodnje se bave grožđem i proizvodima od grožđa, maslinarstvom, uzgojem lavande, glistinica i lješnjaka. S područja LAG-a Gorski kotar bilo je anketirano 8 poljoprivrednika. Glavne djelatnosti ispitanika s područja LAG-a Gorski kotar su proizvodnja: likera, pekmeza (napravljenih prema tradicionalnoj recepturi), svježeg voća (jagode, aronija, borovnica, kupina), povrća (krumpir) i, također, proizvodnja meda. Svoje proizvode najviše plasiraju na domaćem i lokalnom tržištu, međutim, u LAG-u Vinodol jedan ispitanik se bavi izvozom proizvoda. Najčešće prepreke i problemi s kojima se susreću poljoprivrednici s područja LAG-a Vinodol su: tržišni pritisak jeftinijih proizvoda iz uvoza, visoke cijene repromaterijala, nedovoljno razvijena mreža otkupljivača proizvoda i ograničen pristup sredstvima za financiranje i investiranje. Većina ispitanika ima potrebe za edukacijama, prvenstveno iz područja poljoprivrede, veterinarstva, pčelarstva, marketinga i menadžmenta. Također, većina ispitanika navodi potrebu za uvođenjem novih tehnologija u poslovanje. Predstavnici poljoprivrednog sektora s područja LAG-a Gorski kotar najveće probleme i prepreke vide u slaboj prometnoj povezanosti gospodarstava u sektoru, visokim cijenama inputa/repromaterijala za proizvodnju, ograničenom pristupu sredstvima za financiranje i investiranje, nedovoljno razvijenoj mreži otkupljivača primarnih proizvoda, nerazvijenoj distribucijskoj mreži te ograničenim mogućnostima okrupnjavanja zemljišta. Smatraju i da je potrebno ulaganje u nove tehnologije na gospodarstvu (navodnjavanje, zaštita i prihrana, tehnologija prerade te

mehanizacija), ali i u zaštiti okoliša i energetsku učinkovitost, s naglaskom na korištenje obnovljivih izvora energije, posebice za proizvodnju energije potrebne vlastitom gospodarstvu. Smatraju da je potpora u obliku besplatnih edukacija, obilazaka dobrih primjera iz prakse, stručna potpora na području eko zaštite, prihrane i navodnjavanja bitna za daljnji razvoj poslovanja.

Tablica 44: Analiza anketnih upitnika POLJOPRIVREDA

ANALIZA		LAG VINODOL	LAG GORSKI KOTAR
POLJOPRIVREDA	PROBLEMI	- tržišni pritisak jeftinijih proizvoda iz uvoza - visoke cijene repromaterijala - nedovoljno razvijena mreža otkupljivača proizvoda - ograničen pristup sredstvima za financiranje i investiranje	- slaba povezanost gospodarstava u sektoru - visoke cijene inputa/ repromaterijala za proizvodnju - ograničeni pristup sredstvima za financiranje i investiranje - nedovoljno razvijena mreža otkupljivača primarnih proizvoda - nerazvijena distribucijska mreža - ograničene mogućnosti okrupnjavanja zemljišta
	POTREBE	- edukacije (iz područja poljoprivrede, veterinarstva, pčelarstva, marketinga i menadžmenta) - uvođenje novih tehnologija u poslovanje	- besplatna edukacija - obilazak dobrih primjera iz prakse - stručna potpora na području eko zaštite, prihranu i navodnjavanje - ulaganje u korištenje obnovljivih izvora energije za vlastite potrebe proizvodnje

Izvor: LAG-ovi PGŽ, obrada autora

Iz područja **TURIZMA**, analizirano je 25 anketnih upitnika s područja LAG-a Vinodol i 14 anketnih upitnika s područja LAG-a Gorski kotar. Na području LAG-a Vinodol više od polovice ispitanih, u smislu organizacijskog oblika, bile su fizičke osobe (iznajmljivači apartmana i kuća za odmor), dok se ostatak sastoji od predstavnika obrta, turističkih zajednica i OPG-a. U LAG-u Gorski kotar ispitanici u najvećem postotku predstavljaju OPG-e i trgovačka društva u privatnom vlasništvu, a ostatak dolazi iz udruga, obrta, turističkih zajednica te kao fizičke osobe. Većina ispitanika s područja LAG-a Vinodol kod nedostataka na području JLS-ova ističe nedovoljno razvijenu infrastrukturu za pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga, nedovoljnu brzinu interneta, nedovoljan broj restorana s autohtonom kuhinjom, sportskih sadržaja, parkirališta i nedovoljno organiziran prijevoz. Navodi se i nedostatak obiteljskih parkova i sadržaja za djecu, agroturizma, tematskih staza, avanturističkih parkova i sl. Ispitanici s područja LAG-a Gorski kotar kod nedostataka na području JLS-ova naglašavaju nedovoljno razvijenu infrastrukturu za pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga, ponudu obiteljskih parkova i sličnih sadržaja za djecu, tematske staze, lokalne zabave, agroturizam, kulturne događaje i manifestacije. Kao najveći problemi u poslovanju ispitanika s područja LAG-a Vinodol ističu se složenost poreznih propisa i previsoke porezne stope, ograničen pristup sredstvima za financiranje, niska razina suradnje s drugim lokalnim/državnim institucijama i nedovoljno iskustvo u pripremi projekata. Kao viziju na kojoj se treba temeljiti daljnji razvoj turizma prvenstveno se ističe zdravstveni, kulturni, ruralni i seoski, sportski i lovni oblik turizma. Ispitanici s područja LAG-a Gorski kotar kao najveći problem navode ograničen pristup sredstvima za financiranje, nedostatak tehničkih sredstava za rad, restriktivne radne propise, nedostatak sadržaja, ograničena finansijska sredstva i male smještajne kapacitete. Također, ispitanici su izjavili da imaju potrebu za dalnjim investicijama u opremu i ili proizvodno-prodajne prostore, dodatnim treninzima i edukacijama (marketing, promocija, menadžment) te učenjem stranih jezika (engleski, talijanski, ruski i njemački). Kao smjer daljnog razvoja Gorskog kotara vide ruralni seoski turizam i ribolovni turizam te kulturni i zdravstveni turizam. Područja u kojima bi se trebao usmjeravati daljnji razvoj turizma su, poredani po važnosti, ruralni seoski, ribolovni, kulturni i zdravstveni oblik turizma. Ispitanici s područja LAG-a Gorski kotar daljnji razvoj turizma u području vide ruralni seoski, zdravstveni, kulturni, sportsko-rekreativni, lovni, kongresni, ribolovni i na kraju nautički oblik turizma.

Tablica 45: Analiza anketnih upitnika TURIZAM

ANALIZA	LAG VINODOL	LAG GORSKI KOTAR
NEDOSTACI JLS	- infrastruktura za pružanje ugostiteljskih i turističkih usluga - brzina interneta - nedovoljan broj restorana s autohtonom kuhinjom - sportski sadržaji - parkirališta i nedovoljno organiziran prijevoz - obiteljski parkovi i sadržaj za djecu - agroturizam - tematske staze, avanturistički parkovi i sl.	- ugostiteljska i turistička infrastruktura - ponuda obiteljskih parkova i sličnih sadržaja za djecu - tematske staze - lokalne zabave - agroturizam - kulturni događaji i manifestacije
PROBLEMI	- složenost poreznih propisa - previsoke porezne stope - ograničen pristup sredstvima za financiranje - niska razina suradnje s drugim lokalnim/državnim institucijama - nedovoljno iskustvo u pripremi projekata	- ograničen pristup sredstvima za financiranje - nedostatak tehničkih sredstava za rad - restriktivni radni propisi - nedostatak sadržaja - ograničena finansijska sredstva - mali smještajni kapaciteti
POTREBE	- investicije u opremu i/ili proizvodno-prodajne prostore - treninzi i edukacije (strani jezici, informatika, marketing i prodaja) - razvoj različitih oblika turizma (ruralni seoski, zdravstveni, kulturni, sportsko-rekreativni, lovni, kongresni, ribolovni i nautički) - povećanje kvalitete usluge - razvoj agroturizama - valorizaciju lokalnih proizvoda - produljenje turističke sezone - bolja prezentacija destinacije - tematske staze - izgradnju hotela - sadržaje za mlade	- investicije u opremu i/ili proizvodno-prodajne prostore - treninzi i edukacije (marketing, promocija, menadžment, strani jezici - engleski, talijanski, ruski i njemački) - razvoj različitih oblika turizma (ruralni seoski, ribolovni, kulturni i zdravstveni)

Izvor: LAG-ovi PGŽ, obrada autora

Iz **JAVNOG I CIVILNOG SEKTORA** prikupljeno je 17 anketnih upitnika s područja LAG-a Vinodol, najvećim dijelom kulturnih i sportskih udruga te dobrovoljnih vatrogasnih društava, predstavnika crvenog križa, po jedna braniteljska udruga i udruga iz područja socijalne skrbi, ekologije i obrazovanja. Većina anketiranih udruga djeluje u prostorima dobivenim na korištenje od JLS, ili dr. pravne osobe. Prvenstveno se financiraju sredstvima proračuna JLS-ova i vlastitim sredstvima, a kao najčešći problemi istaknuti su nedostatak sredstava za rad i manjak stručnog osoblja. Poboljšanje uvjeta rada bilo bi moguće osiguranjem adekvatnog prostora i stručnim edukacijama. S područja LAG-a Gorski kotar prikupljeno je 8 anketnih upitnika predstavnika javnog i civilnog sektora iz područja: ekologije, odgoja i obrazovanja, predstavnika JLS-ova, knjižnične djelatnosti, kulture, turizma i gospodarstva. Ispitanici iz javnog i civilnog sektora vide probleme u negativnom stavu okruženja, financijama, nedostatku tehničkih sredstava za rad, nedovoljnoj motiviranosti članova, odnosno zaposlenika, te u niskoj razini suradnje s drugim lokalnim, odnosno državnim, institucijama. Više od 70% ispitanika smatra da je potrebno uvođenje novih tehnologija u poslovanje. Također, ispitanici navode potrebu za specifičnim znanjima i vještinama iz područja: EU fondova, organizacije i upravljanja događajima, prava i zakonodavstva, računovodstva te specijalizirana znanja.

Tablica 46: Analiza anketnih upitnika JAVNI I CIVILNI SEKTOR

ANALIZA	LAG VINODOL	LAG GORSKI KOTAR
JAVNI I CIVILNI SEKTOR	PROBLEMI	POTREBE
	- nedostatak sredstava za rad - manjak stručnog osoblja	- negativan stav u okruženju - financije - nedostatak tehničkih sredstava za rad - nedovoljna motiviranosti članova - niska razina suradnje s drugim lokalnim, odnosno državnim institucijama
	- osiguranje adekvatnog prostora - stručne edukacije	- uvođenje novih tehnologija u poslovanje - specifična znanja i vještine za EU fondove, organiziranje i upravljanje događajima, pravo i zakonodavstvo - računovodstvo, specijalizirana znanja

Izvor: LAG-ovi PGŽ, obrada autora

- Analiza projekata prikupljenih na razini LAG-ova

Ukupno je analiziran 131 projekt te su proizašla sljedeća područja s potrebama za ulaganja:

DRUŠTVO I DRUŠTVENA INFRASTRUKTURA

- arheološka nalazišta (obnova)
- crkvene građevine (obnova)
- eko parkovi, centri za posjetitelje (uređenje)
- etno građevine: lokve, gradine, guvna, gromache i sl. (obnova, uređenje, građenje)
- kulturni centri, etno muzeji (izgradnja, opremanje, uređenje, kupnja/otkup objekta)
- multifunkcionalni centri i sportsko rekreativni centri (obnova, uređenje i rekonstrukcija)
- potpora za informativne i obrazovne aktivnosti u organizaciji i provedbi od strane udruga

KOMUNALNA INFRASTRUKTURA

- ceste: javne, nerazvrstane, protupožarni putevi, poljski pristupni putevi (projektiranje, izgradnja, obnova, uređenje, proširenje, sanacija, održavanje)
- cestovne građevine (nogostupi)
- izvori vode
- ledolomi (sanacija)
- odlagališta građevinskog otpada
- rive i vezovi za plovila (izgradnja, uređenje)
- vodovod i odvodnja (projektiranje i građenje)

OPĆE

- priprema projektne dokumentacije
- troškovi rješavanja pravno-imovinskih odnosa nad zemljištem
- sufinanciranje kamata na kreditima

PODUZETNIŠTVO

- ručna izrada šurlica (posebne vrste domaće tjestenine)
- zbrinjavanje ovčje vune (sufinanciranje neškodljivog uklanjanja, građenje i opremanje centra za zbrinjavanje, potpora razvoju proizvoda od vune i sl. aktivnosti)

OIE

- elektrane i energane: sunce, vjetar, biomasa (građenje i opremanje)

TURIZAM

- objekti za ruralni turizam (građenje i opremanje smještajnih i/ili ugostiteljskih prostora, eko-sela, izletišta i sl.)
- obnova postojećih objekata tradicijske arhitekture (starih kuća) u svrhu stavljanja u turističke svrhe
- kupnja objekata i zemljišta
- prateći sadržaji i objekti (građenje, opremanje, uređenje), uključujući nabavu domaćih životinja i uređenje okućnica
- sufinanciranje organizacije i provedbe radionica/manifestacija/sajmova sa svrhom promocije lokalnih proizvoda, kulturne baštine, tradicijskih vrijednosti i običaja ruralnih područja
- e-mobilnost (električna vozila) u svrhu turizma

POLJOPRIVREDA

- potpora mladim poljoprivrednicima (za dostizanje SO 8.000€, kako bi bili prihvatljivi za 6.1.1.)
- potpora malim poljoprivrednim gospodarstvima (za dostizanje min SO 2.000€, kako bi bili prihvatljivi za 6.3.1.)
- potpora poljoprivrednim gospodarstvima (za dostizanje SO min 6.000€ za sektor voća, povrća i cvijeća tj. 8.000€ za ostale sektore, kako bi bili prihvatljivi za 4.1.)
 - razvoj i proširenje primarne poljoprivredne proizvodnje:
 - podizanje novih/restrukturiranje postojećih višegodišnjih nasada voća, maslina, vinograda), uključujući nabavu sadnica, pripremu tla, ogradijanje, navodnjavanje, zaštitu od padalina i sl.
 - nasadi povrća, ljekovitog (lavanda, smilje, buhač i sl.) i industrijskog bilja (brnistra i sl.), uključujući nabavu sjemena
 - nabava poljoprivredne mehanizacije i opreme
 - nabava zemljišta za poljoprivrednu proizvodnju (okrupnjavanje poljoprivrednih površina)
 - nabava domaćih životinja (koze, perad i sl.)
 - objekti za poljoprivrednu proizvodnju: staje (uključujući i zbrinjavanje stajskog gnoja), gospodarski objekti i sl. (građenje i opremanje)
 - prerada poljoprivrednih proizvoda, uključujući masline i grožđe
 - objekti za preradu, poput sirana, sušara, uljara, vinskih podruma i sl. (građenje i opremanje, uključujući izložbene prostore, kušaonice i sl.)
- potpora za pokretanje nepoljoprivrednih djelatnosti (za dostizanje SO 1.000€, kako bi bili prihvatljivi za 6.2.1.)
- potpora marketingu i promociji poljoprivrednih proizvoda (uključujući vino i maslinovo ulje)
- potpora razvoju lokalnih žigova za poljoprivredne i prehrambene proizvode
- razvoj i primjena inovativnih rješenja u poljoprivrednoj proizvodnji
- melioracije i navodnjavanje poljoprivrednih površina
- skupljanje i prerada samoniklog bilja, uključujući edukaciju
- neproizvodna ulaganja vezana uz očuvanje okoliša, poput građenja terasa, suhozida, sadnju živica, čišćenje stranih vrsta na nepoljoprivrednim površinama i sl.

PČELARSTVO

- objekti za proizvodnju, preradu i prezentaciju meda (građenje i opremanje)

- nabava pčela
- potpora marketingu i promociji

ŠUMARSTVO

- nabava šumarske mehanizacije za pridobivanje i preradu drveta (peletiranje, proizvodnja ugljena i sl.)
- pošumljavanje (nabava sadnica i sadnja)
- edukacija privatnih šumoposjednika

LOVSTVO

- zaštita i očuvanje lovišta (sufinanciranje uklanjanja nezavičajne divljači)
- lovački dom (građenje)

